

การพัฒนารูปแบบการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนของเกษตรกรใน
เขตเมืองคำ แขวงเชียงขวาง สาธารณรัฐประชาธิปไตย ประชาชนลาว

Khantavanh Phomlasaboud

ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาพัฒนาศาสตร์พยากรและส่งเสริมการเกษตร
มหาวิทยาลัยแม่โจ้
พ.ศ. 2565

การพัฒนารูปแบบการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนของเกษตรกรใน
เขตเมืองคำ แขวงเชียงขวาง สาธารณรัฐประชาธิปไตย ประชาชนลาว

Khantavanh Phomlasaboud

ดุษฎีนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของความสมบูรณ์ของการศึกษาตามหลักสูตร

ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชาพัฒนาทรัพยากรและส่งเสริมการเกษตร

สำนักบริหารและพัฒนาระบบราชการ มหาวิทยาลัยแม่โจ้

พ.ศ. 2565

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยแม่โจ้

การพัฒนารูปแบบการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนของเกษตรกรใน
เขตเมืองคำ แขวงเชียงขวาง สาธารณรัฐประชาธิปไตย ประชาชนลาว

Khantavanh Phomlasaboud

คุณฉันทิพนธ์ได้รับการพิจารณาอนุมัติให้เป็นส่วนหนึ่งของความสมบูรณ์ของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาพัฒนาทรัพยากรและส่งเสริมการเกษตร

พิจารณาเห็นชอบโดย

อาจารย์ที่ปรึกษา

อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก .....

(รองศาสตราจารย์ ดร.พุดิสรณ์ เครือคำ)

วันที่.....เดือน.....พ.ศ. ....

อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม .....

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปิยะ พละปัญญา)

วันที่.....เดือน.....พ.ศ. ....

อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม .....

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สายสกุล พองมูล)

วันที่.....เดือน.....พ.ศ. ....

ประธานอาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตร .....

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พหล ศักดิ์คะทัศน์)

วันที่.....เดือน.....พ.ศ. ....

สำนักบริหารและพัฒนาวิชาการรับรองแล้ว

.....

(รองศาสตราจารย์ ดร.ณานิน โอภาสพัฒนกิจ)

รองอธิการบดี

วันที่.....เดือน.....พ.ศ. ....

ชื่อเรื่อง	การพัฒนาารูปแบบการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนของเกษตรกรในเขตเมืองคำ แขวงเชียงขวาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว
ชื่อผู้เขียน	Miss Khantavanh Phomlasaboud
ชื่อปริญญา	ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนาทรัพยากรและส่งเสริมการเกษตร
อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก	รองศาสตราจารย์ ดร.พุมิสรณ์ เครือคำ

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาลักษณะพื้นฐานส่วนบุคคล เศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกร เพื่อศึกษาระดับความรู้ ทักษะ และ การปฏิบัติในการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนของเกษตรกร เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความรู้ ทักษะ และ การปฏิบัติในการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนของเกษตรกร เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนของเกษตรกร และเพื่อพัฒนารูปแบบการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนของเกษตรกรในเมืองคำ แขวงเชียงขวาง สาธารณรัฐประชาธิปไตย ประชาชนลาว กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาวิจัย คือ เกษตรกรเมืองคำ แขวงเชียงขวาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว จำนวน 279 คน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามและการจัดสนทนากลุ่มวิเคราะห์ข้อมูลโดยสถิติพรรณนา และการวิเคราะห์พหุคูณถอย

ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุเฉลี่ย 42.93 ปี มีสถานภาพสมรส สำเร็จการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษาหรือต่ำกว่า ส่วนใหญ่มีชาติพันธุ์เป็นลาวลุ่ม มีสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 6 คน มีแรงงานในครัวเรือนเฉลี่ย 3 คน มีพื้นที่ทำการเกษตรเฉลี่ย 10.66 ไร่ มีรายได้ในภาคการเกษตรเฉลี่ย 30,252.46 บาทต่อปี มีรายได้นอกภาคการเกษตรเฉลี่ย 11,059.13 บาทต่อปี มีรายจ่ายในครัวเรือนเฉลี่ย 25,802.92 บาทต่อปี มีภาระหนี้สินเฉลี่ย 2,179.82 บาท ส่วนใหญ่ไม่มีตำแหน่งทางสังคม เป็นสมาชิกกลุ่มในชุมชนเฉลี่ย 4 กลุ่ม เข้าร่วมฝึกอบรมหรือศึกษาดูงานเฉลี่ย 1.32 ครั้งต่อปี ได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการเกษตรเฉลี่ย 19.22 ครั้งต่อเดือน เกษตรกรมีความรู้เกี่ยวกับแนวทางการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนอยู่ในระดับปานกลาง (ร้อยละ 56.6) เกษตรกรมีทัศนคติต่อการสร้างความมั่นคงทางอาหารอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก (ค่าเฉลี่ย 4.18) และกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีระดับการปฏิบัติในการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนโดยรวมอยู่ในระดับการปฏิบัติปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.46)

ผลการศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความรู้เกี่ยวกับการสร้างความมั่นคงทางอาหาร พบว่า ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ทางบวกไปทางเดียวกันกับความรู้เกี่ยวกับการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนเกษตรกรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ได้แก่ รายได้จากภาคการเกษตร และการได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการสร้างความมั่นคงทางอาหาร ส่วนพื้นที่ทำการเกษตรมีความสัมพันธ์ทางบวกไปทางเดียวกันกับความรู้เกี่ยวกับการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนเกษตรกรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนจำนวนสมาชิกในครัวเรือนมีความสัมพันธ์ทางลบกับความรู้เกี่ยวกับการสร้างความมั่นคงทางด้านอาหารในระดับครัวเรือนเกษตรกร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับทัศนคติในการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติมีจำนวน 6 ตัวแปร โดยเป็นตัวแปรที่มีความสัมพันธ์เชิงบวกจำนวน 5 ตัวแปร ได้แก่ รายได้จากภาคการเกษตร ความรู้เกี่ยวกับการสร้างความมั่นคงทางอาหาร และการรับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการสร้างความมั่นคงทางอาหาร รายได้นอกภาคการเกษตร และการเข้าร่วมโครงการหรือกิจกรรมเกี่ยวกับความมั่นคงทางอาหาร ในขณะที่ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์ในเชิงลบ ได้แก่ รายจ่ายในครัวเรือน และผลการศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติในการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติมีจำนวน 8 ตัวแปร โดยเป็นตัวแปรที่มีความสัมพันธ์เชิงบวกจำนวน 6 ตัวแปร ได้แก่ ระดับการศึกษา รายได้จากภาคการเกษตร รายได้นอกภาคการเกษตร การได้เข้าร่วมโครงการหรือกิจกรรมเกี่ยวกับความมั่นคงทางอาหาร ความรู้เกี่ยวกับการสร้างความมั่นคงทางอาหาร และทัศนคติของเกษตรกรเกี่ยวกับการสร้างความมั่นคงทางอาหาร และตัวแปรที่มีความสัมพันธ์ในเชิงลบมีจำนวน 2 ตัวแปร ได้แก่ รายจ่ายในครัวเรือน และภาระหนี้สิน

ผลการศึกษาปัญหาอุปสรรคเกี่ยวกับการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนเกษตรกรพบว่า เกินกว่าครึ่งหนึ่งของเกษตรกรตัวอย่าง (ร้อยละ 83.9) มีปัญหาอุปสรรคในด้านการมีอาหารถึงพร้อมอยู่ในระดับมากในด้านนี้ยังพบปัญหาอุปสรรคย่อยที่อยู่ในระดับมากที่มีปัญหาทางด้านการไม่มีทุนทำการเกษตร (ร้อยละ 41.9) ปัญหาย่อยรองลงมาคือ การมีแหล่งน้ำสะอาดเก็บไว้เพื่อบริโภคและทำการเกษตร (ร้อยละ 38.4) ส่วนการมีพื้นที่จะมีปัญหาอุปสรรคน้อยมาก (ร้อยละ 3.9) และเกษตรกรไม่มีปัญหาอุปสรรคเลย (ร้อยละ 15.8)

ผลการจัดเวทีเพื่อระดมความคิดเห็นแนวทางการสร้างความมั่นคงทางอาหารโดยผ่านการจัดสนทนากลุ่มพบว่า แนวทางการจัดการปัญหาด้านการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนเกษตรกร โดยใช้องค์ประกอบของความมั่นคงด้านอาหาร ขององค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ (FAO) เป็นฐานมีจำนวนทั้งหมด 4 แนวทางหลัก ได้แก่ 1) แนวทางการจัดการ

ปัญหาด้านการมีอาหารถึงพร้อม โดยการสร้างแหล่งทุน มอบพันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ การจัดการแหล่งน้ำ เพื่อการอุปโภคบริโภคและการเกษตร การคุ้มครองแหล่งน้ำ และการจัดสรรพื้นที่ถือครองให้แก่ครัวเรือน 2) แนวทางการจัดการปัญหาด้านการเข้าถึงอาหาร 3) แนวทางการจัดการปัญหาด้านการใช้ประโยชน์ของอาหาร โดยการจัดฝึกอบรมเพื่อให้ความรู้ทางโภชนาการทางอาหารให้แก่เกษตรกร และ 4) แนวทางการจัดการปัญหาด้านความมีเสถียรภาพของอาหาร โดยเฉพาะการถ่ายทอดความรู้ด้านการใช้เทคโนโลยีในการแปรรูปอาหาร

รูปแบบการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนเกษตรกรประกอบด้วย 1) การสร้างอาหารให้มีเพียงพอระดับครัวเรือน 2) การสร้างให้ครัวเรือนเกษตรกรเข้าถึงอาหาร 3) เพิ่มความรู้แก่เกษตรกรในการใช้ประโยชน์จากอาหาร 4) เพิ่มความมีเสถียรภาพทางอาหารระดับครัวเรือน และ องค์ประกอบในการขับเคลื่อนการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือน ประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่ 1) หน่วยงานภาครัฐ 2) เกษตรกรผู้นำ 3) วัตถุประสงค์เป้าหมาย 4) กิจกรรมโครงการ และ 5) แหล่งทุนที่ใช้ในการดำเนินการ ซึ่งผลการประเมินการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนของเกษตรกร ในเขตเมืองคำ โดยรูปแบบได้ผ่านการประเมินและรับรองจากผู้เชี่ยวชาญได้ประเมินในทุกด้านสามารถนำไปใช้ได้

คำสำคัญ : รูปแบบ, การสร้างความมั่นคงทางอาหาร, ครัวเรือนเกษตรกร, สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

Title	FOOD SECURITY MODEL- BASED DEVELOPMENT AT THE HOUSEHOLD LEVEL OF FARMERS IN KHAM DISTRICT, XIENGHOUANG PROVINCE, THE LAO PEOPLE’S DEMOCRATIC REPUBLIC
Author	Miss Khantavanh Phomlasaboud
Degree	Docter of Philosophy in Resources Development and Agricultural Extension
Advisory Committee Chairperson	Associate Professor Dr. Phutthisun Kruekum

ABSTRACT

The objectives of this research were to study the levels of the implementation of knowledge about food security, attitude of the farmers and creating food security, the factors affecting the implementation of knowledge, attitude and creating food security in the household level of farmers and This study aimed to investigate problems encountered and guidelines for developing Model food security Creation at the household level in Kham district, Xiengkhouang province, Lao People’s Democratic Republic. The samples of 279 farmers were selected using Two-Stage Sampling method. Questionnaires were used to collect sample data and the sample data were analyzed for descriptive statistics as frequency, percentage, mean, minimum, maximum and standard deviation. And Data were collected through questionnaire covering 4 aspects of the United Nation Food and Agriculture Organization. Besides, focus group discussion was conducted with 8 personnel of the local administrative Organization and 8 food security specialists who were coordination of city and District Nutrition Project and Agriculture 8 forestry office of Kham District, Xiengkhouang province, Lao P.D.R.

Results of the study revealed that most of the respondents (53.2) were Female, 42.93 years old on average, married, and elementary school graduates and below. The respondent had 6 family members, 3 household workforces, 10.66 rai of farming area, an income earned from Agriculture of 30,2525.46 baht on average, extra

income earned of 11,059.13 baht on average, expenses in the family of 25,802.92 and . In their community they were members of 4 community groups and they contracted agricultural staff on average twice a year. The respondents participated in agricultural activities/traditions 1.32 times per year and agricultural training/educational trips in farming twice a year. They perceived data on farming in accordance with the philosophy of sufficiency economy on average 19.22 times per month. The respondents had a moderate level of knowledge about household farming in accordance with the philosophy of sufficiency economy. However, their attitude towards household farming in accordance with the philosophy of sufficiency economy was a high level of agreement. They had a moderate level of household farming practice in accordance with the philosophy of sufficiency economy

Results of the of factors effecting the knowledge about food Security at the household level. Agricultural area, incomes earned from the agricultural sector and perception about food security had a positive effect on the knowledge about food security at the household only a number of household number had negative effect on it, The results of the study have shown that, Whereas the factors associated with the attitude towards creating food security of farmers in the household level as agricultural incomes, expenditure, farmer's knowledge and the access to information of farmers for creating food security were identified with statistical significance of p-value of 0.01. other incomes and participating in a training were identified with statistical significance of p-value of 0.05 and The maximum average value of the levels of the implementation was food utility, and food accessibility, food availability and food stability, respectively. Whereas factors associated with the implementation towards creating food security of farmers in the household level were identified with 8 variables had statistical significances, by with 6 variables were identified as positive: education level $P=.013$, Agricultural incomes $P=.000$, Extra/additional incomes $P=.017$, participating in a project/activity pertaining food security $P=.011$, knowledge about creating food security and attitude of farmers about food security $P=.000$. While the other 2 variables were identified as negative:

expenditure $P = .005$

Results of the study revealed that more than one-half (83.9%) of the respondent had a high level of the problem in food security at the household level. The following 2 problems were found at a high level: lack of the Capital for farming (41.9%) and Clean water supply for Consumption and farming (38.4%), However the problem in having a farming area was found at a low level (3.9%) and no problem (15.8%)

Focus group discussion related to guidelines for the Management of the problem in food security creation at the household level, this included the following: 1) Management of food availability through capital source creating, crop varieties and animal breed allocation, water supply Management and protection and land holding allocation; 2) Management of the problem in access to food; 3) Management of the problem in food utilization through a training an knowledge about food nutrition; and 4) Management of the problem in food stability particularly an knowledge transfer about food processing technology The findings also showed that there are Five important elements of the model, which consists of 1) the government agency 2) the members/the leaders, 3) goals/objectives, 4) activities and 5) community funding. That all aspects were evaluated and approved.

Keywords : Model, Food security Creation, farmers' household, Lao PDR

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนของเกษตรกรในเขตเมืองคำ แขวงเชียงขวาง สาธารณรัฐประชาธิปไตย ประชาชนลาว การศึกษาวิจัยสำเร็จ ลุล่วงไปด้วยดี ผู้วิจัยขอขอบพระคุณประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ศาสตราจารย์ ดร.พงษ์ศักดิ์ อัง กสิทธิ์ พร้อมด้วย รองศาสตราจารย์ ดร.พุดิสรรค์ เครือคำ อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ปิยะ พละปัญญาและ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สายสกุล ฟองมูล อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ตลอดจน คณาจารย์และบุคลากรสาขาพัฒนาทรัพยากรและส่งเสริมการเกษตร คณะผลิตกรรมการเกษตร มหาวิทยาลัยแม่โจ้ทุกท่าน ที่ได้ให้คำปรึกษา คำแนะนำในการวางแผน ตรวจสอบแก้ไข และการติดต่อ ประสานงานในการดำเนินการวิจัยมาโดยตลอด จนดุษฎีนิพนธ์ฉบับนี้เสร็จสิ้นด้วยความสมบูรณ์

ขอขอบคุณเจ้าหน้าที่ห้องการเกษตรและป่าไม้เมืองคำ ผู้นำชุมชน หัวหน้าและผู้ประสานงาน ผู้เชี่ยวชาญของโครงการเกษตรเพื่อโภชนาการ ตลอดจนเกษตรกรในพื้นที่เมืองคำ แขวงเชียงขวาง ที่ให้ความอนุเคราะห์ข้อมูล และอำนวยความสะดวกในการลงพื้นที่ ให้ความกรุณาช่วยเหลือผู้วิจัยในการเก็บ รวบรวมข้อมูล และให้ความร่วมมือและสนับสนุนการทำวิจัยเป็นอย่างดี

เหนือสิ่งอื่นใดผู้วิจัยขอน้อมระลึกถึงพระคุณ บิดา มารดา ท่านคณบดี ครอบครัว ญาติพี่น้อง ตลอดจนเพื่อนพ้องมิตรสหาย รุ่นพี่ รุ่นน้องมหาวิทยาลัยแม่โจ้ และผู้มีพระคุณทุกท่านที่สนับสนุนและให้ กำลังใจจนการศึกษาวิจัยนี้สำเร็จตามความมุ่งหวังทุกประการ

Khantavanh Phomlasaboud

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ค
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ฉ
กิตติกรรมประกาศ	ฌ
สารบัญ.....	ญ
สารบัญตาราง.....	ท
สารบัญภาพ.....	ณ
บทที่ 1 บทนำ	1
ที่มาและความสำคัญ.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	4
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	5
ขอบเขตของการวิจัย	5
ขอบเขตด้านเนื้อหา	5
ขอบเขตด้านพื้นที่ทำการวิจัย	5
ขอบเขตด้านประชากร.....	6
ขอบเขตด้านระยะเวลา.....	6
นิยามศัพท์เฉพาะ	6
บทที่ 2 การตรวจเอกสาร.....	8
สภาพทั่วไปของเมืองคำ แขวงเชียงขวาง สาธารณรัฐประชาธิปไตย ประชาชนลาว.....	8
สภาพบริบททั่วไป	9
เขตพื้นที่การปกครอง	9
สภาพภูมิประเทศ.....	9

อาณาเขตของเมืองคำ	9
ประชากร	9
สภาพเศรษฐกิจ	10
แนวคิดความมั่นคงด้านอาหาร (Food Security)	10
ความเป็นมาของความมั่นคงทางอาหาร	10
ความหมายของความมั่นคงทางอาหาร.....	11
ความสำคัญของความมั่นคงด้านอาหาร.....	13
องค์ประกอบของความมั่นคงด้านอาหาร.....	13
ความมั่นคงด้านอาหารในครัวเรือน.....	15
ทฤษฎีความต้องการพื้นฐานของมนุษย์.....	15
ความหมายความต้องการ.....	15
แนวคิดทฤษฎีครอบครัวและเกษตรกรรมครัวเรือน	26
ความสำคัญของครอบครัว.....	26
ความหมายของครอบครัว	27
หน้าที่ของครอบครัว.....	28
แนวคิดการทำเกษตรกรรมแบบครัวเรือน.....	29
ความหมายของเกษตรกรรมครัวเรือน.....	29
แนวคิดรูปแบบและหลักการพัฒนารูปแบบ	31
ความหมายของรูปแบบ	31
องค์ประกอบของรูปแบบ	32
ประเภทของรูปแบบ.....	33
การพัฒนารูปแบบ.....	34
การสร้างรูปแบบ	36
การสร้างรูปแบบ	37

ทฤษฎีความรู้.....	40
ทฤษฎีทัศนคติ	42
ความหมายของทัศนคติ.....	42
ประเภทของทัศนคติ.....	43
หน้าที่ของทัศนคติ	43
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	44
กรอบแนวคิดในการวิจัย	51
สมมติฐานงานวิจัย	53
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	54
1. การวิจัยเชิงปริมาณ	54
พื้นที่ดำเนินการวิจัย.....	54
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	57
การทดสอบคุณภาพเครื่องมือ.....	59
การทดสอบความตรง (Validity).....	59
การทดสอบความเชื่อมั่น (Reliability).....	60
การตรวจสอบความยากง่ายของแบบทดสอบ (Difficulty).....	61
การตรวจสอบอำนาจการจำแนก (Discrimination).....	62
วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล.....	62
ขั้นตอนการปฏิบัติดังนี้.....	63
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	63
2. การวิจัยเชิงคุณภาพ.....	65
บทที่ 4 ผลการวิจัยและวิจารณ์	69
ตอนที่ 1 ข้อมูลลักษณะพื้นฐานส่วนบุคคล เศรษฐกิจ และสังคม ของเกษตรกร.....	70
ข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคล	70

ตอนที่ 2 ข้อมูลการศึกษาความรู้ ทักษะคิด และการปฏิบัติการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับ ครัวเรือนของเกษตรกร.....	82
ตอนที่ 3 ข้อมูลด้านปัจจัย ที่มีผลต่อความรู้ ทักษะคิดและการปฏิบัติการสร้างความมั่นคงทางอาหาร ในระดับครัวเรือน ของเกษตรกรในเขตเมืองคำ แขวงเชียงขวาง สาธารณรัฐประชาธิปไตย ประชาชนลาว.....	109
ตอนที่ 4 ข้อมูลศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการสร้างความมั่นคงทางอาหาร ของเกษตรกรในระดับครัวเรือน ของเกษตรกรในเขตเมืองคำ แขวงเชียงขวาง สาธารณรัฐ ประชาธิปไตยประชาชนลาว.....	122
ตอนที่ 5 พัฒนารูปแบบการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือน ของเกษตรกรในเมือง เขตคำ แขวงเชียงขวาง สาธารณรัฐประชาธิปไตย ประชาชนลาว	123
บทที่ 5 สรุป อภิปราย และข้อเสนอแนะ	138
สรุปผลการวิจัย.....	138
อภิปรายผลการวิจัย.....	144
บรรณานุกรม.....	157
ภาคผนวก.....	166
ภาคผนวก ก แบบสอบถามงานวิจัย	167
ภาคผนวก ข ผลการทดสอบเครื่องมือในการวิจัย	179
ภาคผนวก ค ภาพประกอบในการลงเก็บข้อมูลวิจัย.....	183
ประวัติผู้วิจัย.....	186

สารบัญตาราง

หน้า

ตารางที่ 1 จำนวนเกษตรกรที่สร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือน เมืองคำ แขวงเชียงขวาง สปป. ลาว.....	57
ตารางที่ 2 ระยะเวลาในการทำวิจัย.....	68
ตารางที่ 3 จำนวนและร้อยละของเกษตรกรจำแนกตามข้อมูลลักษณะพื้นฐานส่วนบุคคล.....	72
ตารางที่ 4 จำนวนและร้อยละของเกษตรกรจำแนกตามข้อมูลพื้นฐานทางเศรษฐกิจ.....	76
ตารางที่ 5 จำนวนและร้อยละของเกษตรกรจำแนกตามข้อมูลพื้นฐานทางสังคม.....	80
ตารางที่ 6 จำนวน และร้อยละของเกษตรกรจำแนกตามระดับความรู้เกี่ยวกับการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือน.....	83
ตารางที่ 7 จำนวน และร้อยละของเกษตรกรจำแนกตามระดับความรู้เกี่ยวกับการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือน.....	85
ตารางที่ 8 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับทัศนคติต่อการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนเกษตรกร.....	88
ตารางที่ 9 จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับทัศนคติต่อการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนเกษตรกรด้านการมีอาหารเพียงพอ.....	91
ตารางที่ 10 จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับทัศนคติต่อการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนเกษตรกรด้านการเข้าถึงอาหาร.....	93
ตารางที่ 11จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับทัศนคติต่อการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนเกษตรกรด้านการนำใช้ประโยชน์อาหาร.....	94
ตารางที่ 12 จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับทัศนคติต่อการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนเกษตรกรด้านความมีเสถียรภาพของอาหาร.....	95
ตารางที่ 13 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนของเกษตรกร.....	98

ตารางที่ 14 จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนเกษตรกรด้านการมีอาหารเพียงพอ	102
ตารางที่ 15 จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนเกษตรกร	104
ตารางที่ 16 จำนวน ร้อยละค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนเกษตรกรด้านการนำไปใช้ประโยชน์ของอาหาร	105
ตารางที่ 17 จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนเกษตรกร ด้านความมีเสถียรภาพของอาหาร.....	107
ตารางที่ 18 การกำหนดสัญลักษณ์และอักษรย่อของตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนเกษตรกร.....	110
ตารางที่ 19 เมตริกค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับระดับการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือน	113
ตารางที่ 20 การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อความรู้เกี่ยวกับการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนของเกษตรกรในเขตเมืองคำ แขวงเชียงขวาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว	115
ตารางที่ 21 การวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อทัศนคติการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือน	118
ตารางที่ 22 การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือน.....	121
ตารางที่ 23 ระดับปัญหาอุปสรรค ในการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนเกษตรกรเมืองคำ แขวงเชียงขวาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว.....	123
ตารางที่ 24 แนวทางการพัฒนาการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนเกษตรกรเมืองคำ แขวงเชียงขวาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว	125
ตารางที่ 24 (ต่อ).....	126
ตารางที่ 25 ผลการประเมินการพัฒนาารูปแบบการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนของเกษตรกร ในเขตเมืองคำ แขวงเชียงขวาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว.....	133

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 1 องค์ประกอบของความมั่นคงทางอาหารในมุมมองของ องค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ	14
ภาพที่ 2 ขั้นตอนการสร้างรูปแบบ ที่มา:(Keeves, 1988).....	36
ภาพที่ 3 การศึกษาปรากฏการณ์โดยวิธีการสร้างโมเดล ที่มา: (ทาดาโอะ. มียากาวะ, 2550: 3).....	37
ภาพที่ 4 กรอบแนวความคิดการวิจัย	52
ภาพที่ 5 เมืองคำ แขวงเชียงขวาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว	55
ภาพที่ 6 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	55
ภาพที่ 7 รูปแบบการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนของเกษตรกร ในเขตเมืองคำแขวง เชียงขวาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว.....	128
ภาพที่ 8 การสัมภาษณ์เกษตรกรกลุ่มเป้าหมาย	184
ภาพที่ 9 ภาพการจัดเวทีประชุมกลุ่ม	185

บทที่ 1

บทนำ

ที่มาและความสำคัญ

อาหารถือว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญสำหรับมนุษย์ในการดำรงชีวิตให้อยู่ได้ เนื่องจากอาหารเป็นแหล่งพลังงานให้มนุษย์ ใช้ประกอบกิจกรรมเพื่อดำเนินชีวิตประจำวันต่าง ๆ และ อาหารยังมีส่วนที่ช่วยสร้างการพัฒนาสติปัญญาของมนุษย์เพื่อสนองความเจริญก้าวหน้าทางด้านอื่น ๆ อีก ปัจจุบันความมั่นคงด้านอาหารเป็นประเด็นที่ได้รับความสนใจทั้งในระดับประชาคมโลก ระดับประเทศ และระดับครัวเรือน เนื่องจากอาหารเป็นหนึ่งในปัจจัย 4 ที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการดำรงชีวิต ของมนุษย์ และความมั่นคงทางอาหาร ได้กลายเป็นปัญหาความมั่นคงรูปแบบใหม่ที่หลายประเทศกำลังเผชิญ และสร้างมาตรการรับมือกับความท้าทายดังกล่าวเพื่อความอยู่รอดของประชากรในประเทศ และประชากรโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศกำลังพัฒนา เป็นปัญหาที่กำลังทวีความรุนแรงมากขึ้น อันเป็นผลจากการเปลี่ยนแปลงของภูมิอากาศ การเกิดวิกฤตด้านพลังงาน ความเสื่อมโทรมของสภาพแวดล้อม และการให้ความสำคัญของการผลิตพืชอาหารลดลง เน้นการผลิตพืชพลังงานมากขึ้น พื้นที่ทำการเกษตรลดลง จึงทำให้ราคาพืชอาหารสูงขึ้น จนทำให้ประชากรที่ยากจนไม่สามารถเข้าถึงอาหารได้ ในปัจจุบันสถานการณ์ความมั่นคงด้านอาหารและโภชนาการของโลกอยู่ในสถานะลัมเหลว เนื่องจากจำนวนคนขาดสารอาหารของโลกเพิ่มขึ้นสูง โดยในปี พ.ศ. 2560 คาดว่าจะมีจำนวนคนขาดสารอาหาร 821 ล้านคน หรือประมาณ 1 ใน 9 ของประชากรโลก โดยมีเหตุมาจากความแปรปรวน ความรุนแรงของสภาพภูมิอากาศ และข้อพิพาท ความรุนแรงในหลายประเทศทั่วโลก (Food and Agriculture Organization of the United Nations, 2018)

ความพร้อมโดยรวมของอาหารในโลก ไม่เป็นปัญหาแม้แต่ในประเทศกำลังพัฒนาการผลิตอาหารต่อหัวเพิ่มขึ้น 18% โดยเฉลี่ยในทศวรรษ 1980 และมีอาหารเพียงพอที่จะให้ทุกคนในโลกประมาณ 2,500 แคลอรีต่อวัน -200 แคลอรีมากกว่าขั้นต่ำพื้นฐาน แต่นี้ไม่ได้หมายความว่าทุกคนได้รับเพียงพอที่จะกิน ปัญหาบ่อยครั้งคือการกระจายอาหารที่ไม่ดีและขาดพลังการซื้ออาหารประมาณ 800 ล้านคนทั่วโลกกำลังหิวโหยใน Sub-Saharan Africa แม้จะมีความพร้อมมากขึ้นในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมามีคนจำนวน 240 ล้านคน (ประมาณ 30% ของจำนวนทั้งหมด) ขาดสารอาหาร และในเอเชียใต้พบว่า 30% ของทารกที่เกิดมามีน้ำหนักน้อย - อัตราส่วนที่สูงที่สุดสำหรับภูมิภาคใด ๆ ในโลก ขอบขี้ถึงถึงการเข้าถึงอาหารที่ไม่เพียงพอโดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับผู้หญิง และ เด็ก (United Nations Development Programme, 1994)

หลังการเกิดวิกฤติ ด้านอาหารในช่วงปี ค.ศ. 2007-2008 การประชุมสุดยอดอาเซียน ได้ให้การรับรองเอาความมั่นคงอาหารเป็นนโยบายสูงสุด การบรรลุเป้าหมายด้านความมั่นคงทางอาหาร กำลังเผชิญหน้ากับสิ่งที่ทำลายหลายอย่าง รวมทั้งการถดถอยทางเศรษฐกิจ เนื่องจากวิกฤติการทางด้านการเงินของโลก การครองชีพและปัจจัยการผลิตเกษตรสูงขึ้น เนื่องจากว่าราคาน้ำมันสูงขึ้น ทำให้การปลูกพืชอาหารมาเป็นปลูกพืชให้พลังงานทดแทน ทำให้มีเกิดผลกระทบต่อการผลิตอาหาร ผลกระทบระยะสั้นของภัยพิบัติจากธรรมชาติ ที่มาจากการเปลี่ยนแปลงของสภาพอากาศและความกดดันอย่างอื่น ๆ ในระยะยาวต่อการผลิตอาหาร การขยายตัวของเทศบาล การเปลี่ยนที่ดินทำการเกษตรและการโยกย้ายของแรงงานจากชนบทไปสู่เทศบาลเมือง (The Federal Ministry for Economic Cooperation and Development (BMZ) and ASEAN Sustainable Agrifood Systems (ASEAN SAS), 2016)

จากวิกฤติอาหารดังกล่าวส่งผลให้โลกกำลังประสบกับวิกฤติการณ์ด้านอาหารอย่างน่าหวาดหวั่น โดยเฉพาะในสาธารณรัฐประชาธิปไตย ประชาชนลาว ที่เป็นประเทศที่ตั้งอยู่ในภูมิภาคตะวันออกเฉียงใต้ของทวีปเอเชีย และมีชายแดนติดกับหลายประเทศ ด้านเหนือติดกับประเทศจีน ด้านตะวันตกเฉียงเหนือติดกับประเทศพม่า ด้านตะวันตกติดกับประเทศไทย ด้านใต้ติดกับประเทศกัมพูชา และด้านตะวันออกติดกับประเทศเวียดนาม ประเทศลาวแบ่งเขตเศรษฐกิจออกเป็นสามภาคคือ ภาคเหนือ ภาคกลาง และภาคใต้ แต่ละภาคก็มีความแตกต่างกันทางด้านสภาพพื้นที่และภูมิอากาศ ภาคเหนือของลาวมีลักษณะพื้นที่เต็มไปด้วยภูเขาเป็นส่วนมาก ประเทศมีพื้นที่ราบเพียงประมาณ 40 เปอร์เซ็นต์ เท่านั้น ประเทศลาวมีพื้นที่ 236,800 ตารางกิโลเมตร และมีพื้นที่ทางการเกษตร 3/4 ของพื้นที่ทั้งหมด ประเทศลาวมีประชากรทั้งหมดเจ็ดล้านกว่าคน ประชากรส่วนมากเกือบ 80 เปอร์เซ็นต์ เป็นเกษตรกร และพื้นที่ทางการเกษตรมาก และประชากรส่วนใหญ่มีอาชีพทางการเกษตรแต่รายได้ส่วนมากไม่ได้มาจากผลผลิตทางการเกษตร และประชากรบางพื้นที่ยังขาดแคลนอาหาร เนื่องจากในปัจจุบัน เกษตรกรลาวกำลังนิยมเพาะปลูกพืชผลที่ให้ผลตอบแทนสูง เช่น ยางพารา ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ที่ปลูกมากในภาคเหนือ เช่น แขวงเชียงขวาง ไชยบุรี และบ่อแก้ว แขวงเหล่านี้มีเขตแดนติดกับประเทศเวียดนาม ไทย และจีน จึงทำให้พื้นที่การผลิตพืชอาหารปัจจุบันมีแนวโน้มลดลง (จารุวรรณ บัวทอง, 2552)

การผลิตอาหารไม่ใช่เพียงแค่อันตรายต่อความมั่นคงทางด้านอาหารเท่านั้น แต่ยังเพื่อทางด้านโภชนาการอาหาร และ การผลิตเพื่อสร้างเศรษฐกิจ เพื่อสืบต่อความมั่นคงทางด้านโภชนาการของประชาชนให้ได้รับพลังงานในระดับ 2,600-2,700 kcal ต่อคนต่อวัน (Lao PDR. Ministry of Agriculture and Forestry, 2014)

ปัญหาของการวิจัย

สาธารณรัฐประชาธิปไตย ประชาชนลาว สามารถผลิตข้าวเพียงพอกับการบริโภคมาตั้งแต่ปี 1990 เป็นต้นมา ในปี 2003 อัตราการผลิตข้าวเหลือจากการบริโภคถึง 16% แต่เนื่องจากกระบวนการคมนาคมขนส่งมีความลำบาก จึงไม่สามารถขนส่งข้าวไปยังเขตที่ขาดแคลนข้าวบริโภคได้ จึงทำให้ 10 แขวงทางภาคเหนือ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือของสาธารณรัฐประชาธิปไตย ประชาชนลาว ไม่มีข้าวบริโภค ถึงแม้ว่าผลผลิตข้าวบางพื้นที่เหลือบริโภค เนื่องจากการตอบสนองอาหารประเภทอื่นยังไม่เพียงพอกับความต้องการในระดับครัวเรือน เป็นต้น องค์ประกอบทางโภชนาการของอาหารที่ประชากรบริโภคมีธาตุอาหารที่จำเป็นต่อร่างกายต่ำมาก (S. Khemmarath, 2002)

แขวงเชียงขวาง เป็นเมืองที่มีเขตติดต่อกับประเทศเวียดนาม และตั้งอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศอยู่ห่างจากเมืองหลวงเวียงจันทน์ประมาณ 400 กิโลเมตร แขวงเชียงขวางมีภูมิประเทศเป็นภูเขาที่มีความโดดเด่นคิดเป็น 90% ของพื้นที่ทั้งหมด มี 7 อำเภอ มีประชากรทั้งหมด 232,392 คน แบ่งเป็นหญิง 119,684 คน ชาย 113,708 คน ความหนาแน่นของประชากรเท่ากับ 15 คน ต่อตารางกิโลเมตร แขวงเชียงขวางมี 37 กลุ่มชาติพันธุ์ ซึ่งประกอบด้วย ลาวลุ่ม 44.5% ม้ง 38.4% ชนกลุ่มน้อย 8.1% และชนกลุ่มน้อยเชื้อชาติอื่น 6.6% รายงานของคณะกรรมการจังหวัด (2560) มีพื้นที่ป่าไม้ครอบคลุมถึง 33.49% จังหวัดเชียงขวางมีการเพาะปลูกพืชอาหาร 218,293 ไร่ ส่วนใหญ่มีการเพาะปลูกพืชเพื่ออุตสาหกรรมแต่การเพาะปลูกพืชเพื่ออาหารมีเพียง 32,506 ไร่ และปลูกข้าวโพด 26,309 ไร่ จังหวัดเชียงขวางมีจำนวนครัวเรือนที่ยากจน 22.88% ของจำนวนครัวเรือนทั้งหมด

เมืองคำ เป็นเมืองที่จัดว่าเป็นเมืองที่มีประชากรยากจนของจังหวัดเชียงขวาง โดยเมืองคำมีหมู่บ้านทั้งหมด 90 หมู่บ้าน มีประชากรทั้งหมด 51,716 คน แบ่งเป็นผู้หญิง 25,156 คน ชาย 26,560 คน มีบ้าน 8,192 หลังคาเรือน และมีหมู่บ้านที่ยากจนจำนวน 24 หมู่บ้าน มีครัวเรือนที่ยากจน 222 ครัวเรือน ประชาชนส่วนมากทำการเกษตรเป็นอาชีพหลัก มีพื้นที่อยู่อาศัยและพื้นที่ภูเขาถึง 2/3 ของพื้นที่ทั้งหมด เกษตรกรส่วนมากมีอาชีพไม่มั่นคง มีรายได้ต่ำ การดำรงชีพอยู่ร่วมกับธรรมชาติ หมู่บ้านเขตชนบทยังอยู่แยกกันเป็นหมู่บ้านเล็ก ๆ และอยู่ห่างไกลไม่สามารถเข้าถึงอาหารได้ เนื่องจากการคมนาคมมีความลำบาก การสื่อสารกับสังคมภายนอกมีความยุ่งยากและไม่สามารถเข้าถึงได้ (Sub-Committees of the General Assembly of Mueang Kham, 2019)

จากประเด็นดังกล่าว ความมั่นคงด้านอาหารนั้นมีด้วยกันหลายมิติ เช่น การมีอาหารพอเพียง (Food Availability) การเข้าถึงอาหาร (Food Access) การมีเสถียรภาพด้านอาหาร (Stability) และการใช้ประโยชน์จากอาหาร (Food Utilization) ซึ่งองค์ประกอบสำคัญทั้ง 4 ด้านนี้ มีความสอดคล้องเชื่อมโยงซึ่งกันและกัน อันนำไปสู่ความมั่นคงด้านอาหารของครัวเรือน ดังนั้น การศึกษาสถานะความมั่นคงด้านอาหารของครัวเรือนเกษตรกร ปัญหาการสร้าง ความมั่นคงด้านอาหาร และ

ปัจจัยที่มีผลต่อความมั่นคงด้านอาหารจึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง เพื่อความสอดคล้องต่อแผนการพัฒนาประเทศ และเตรียมความพร้อมต่อการเผชิญกับความท้าทายของประเทศ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาพัฒนารูปแบบการสร้าง ความมั่นคงทางด้านอาหารในระดับครัวเรือนของเกษตรกร ได้มีคำถามการวิจัย ดังนี้

1. ลักษณะพื้นฐานส่วนบุคคล เศรษฐกิจ และสังคมของเกษตรกรในเขตเมืองคำ แขวงเชียงขวาง สปป. ลาว เป็นอย่างไร
2. เกษตรกรมีความรู้ ทักษะ และ การปฏิบัติในการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนของเกษตรกรในเขตเมืองคำ แขวงเชียงขวาง สปป. ลาว อยู่ในระดับใด
3. มีปัจจัยอะไรบ้าง ที่ส่งผลต่อความรู้ ทักษะ และ การปฏิบัติในการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนของเกษตรกร
4. เกษตรกรประสบปัญหาอุปสรรค และมีข้อเสนอแนะอะไรบ้างต่อการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนของเกษตรกร
5. รูปแบบการสร้าง ความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนของเกษตรกรเป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาลักษณะพื้นฐานส่วนบุคคล เศรษฐกิจ และสังคม ของเกษตรกรในเขตเมืองคำ แขวงเชียงขวาง สาธารณรัฐประชาธิปไตย ประชาชนลาว
2. เพื่อศึกษาระดับความรู้ ทักษะ และ การปฏิบัติในการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนของเกษตรกร ในเขตเมืองคำ แขวงเชียงขวาง สาธารณรัฐประชาธิปไตย ประชาชนลาว
3. เพื่อศึกษาปัจจัย ที่มีผลต่อความรู้ ทักษะ และ การปฏิบัติในการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือน ของเกษตรกรในเขตเมืองคำ แขวงเชียงขวาง สาธารณรัฐประชาธิปไตย ประชาชนลาว
4. เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการสร้างความมั่นคงทางอาหารของเกษตรกรในระดับครัวเรือน ของเกษตรกรในเขตเมืองคำ แขวงเชียงขวาง สาธารณรัฐประชาธิปไตย ประชาชนลาว
5. เพื่อพัฒนารูปแบบการสร้าง ความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือน ของเกษตรกรในเมืองเขตคำ แขวงเชียงขวาง สาธารณรัฐประชาธิปไตย ประชาชนลาว

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ข้อมูลพื้นฐานทั่วไป ด้านเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกร ให้แก่สำนักงานเทศบาลเมืองคำ หน่วยงานภาครัฐได้แก่ กรมปลูกฝัง กรมส่งเสริมและสหกรณ์การเกษตร กระทรวงกสิกรรมและป่าไม้ สำนักงานเกษตรจังหวัด และสำนักงานเกษตรอำเภอ รวมไปถึงหน่วยงานภาคเอกชน ได้นำไปใช้ในการวางแผนนโยบายส่งเสริมการผลิตอาหาร
2. ต้องค์ความรู้เพื่อสร้างความเข้าใจให้เกษตรกรต่อโภชนาการอาหาร และเป็นการสร้างความมั่นคงทางอาหาร และทราบถึงปัจจัยที่มีผลต่อการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือน
3. ทราบถึงปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะของเกษตรกรที่มีต่อการสร้างความมั่นคงทางอาหารในเมืองคำ แขวงเชียงขวาง สาธารณรัฐประชาธิปไตย ประชาชนลาว เพื่อนำข้อมูลจากการวิจัย ในการวางแผนการส่งเสริมการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนของเกษตรกร
4. ได้รูปแบบการสร้างความมั่นคงทางอาหารเสนอให้หน่วยงานกรมปลูกฝัง กรมส่งเสริมและสหกรณ์การเกษตร กระทรวงกสิกรรมและป่าไม้ สำนักงานเกษตรแขวง และสำนักงานเกษตรอำเภอ และเกษตรกรสามารถสร้างความมั่นคงทางอาหารให้แก่ครัวเรือนของเกษตรกรต่อไป
5. ผลการวิจัยครั้งนี้จะเป็นแนวทางสำหรับหน่วยงานด้านการส่งเสริมและพัฒนาโภชนาการอาหารของภาครัฐและ เอกชน ตลอดจนหน่วยงานกรมปลูกฝัง กรมส่งเสริมและสหกรณ์การเกษตร กระทรวงกสิกรรมและป่าไม้ สำนักงานเกษตรจังหวัด และสำนักงานเกษตรอำเภอ ในการใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานประกอบการวางแผนงานส่งเสริมการสร้างความมั่นคงทางอาหารให้แก่ชาวเกษตรกรได้

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยเรื่องการพัฒนาแบบการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนของเกษตรกรในเขตเมืองคำ แขวงเชียงขวาง สาธารณรัฐประชาธิปไตย ประชาชนลาว ได้แบ่งขอบเขตของการวิจัยออกเป็น 4 ด้านดังนี้

ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนของเกษตรกร ในเขตเมืองคำ แขวงเชียงขวาง สาธารณรัฐประชาธิปไตย ประชาชนลาว ซึ่งประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ การมีอาหารเพียงพอ การเข้าถึงอาหาร การใช้ประโยชน์จากอาหาร การมีเสถียรภาพด้านอาหาร

ขอบเขตด้านพื้นที่ทำการวิจัย

พื้นที่ที่ใช้ในการศึกษา คือ เขตเมืองคำ แขวงเชียงขวาง สาธารณรัฐประชาธิปไตย ประชาชนลาว ซึ่งเป็นพื้นที่ที่ผู้วิจัยมีความสนใจศึกษา และ เป็นพื้นที่เป้าหมายของแขวงเชียงขวาง ให้เป็นกลุ่ม

ต้นแบบในการพัฒนา เพื่อทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ให้กับครัวเรือนและชุมชน ในด้านอาชีพ วัฒนธรรม ประเพณี ความพร้อมของประชาชนและกลุ่มต่าง ๆ ในการให้ความช่วยเหลือ ความร่วมมือแก้ไขปัญหา และพัฒนาหมู่บ้านให้เกิดความเข้มแข็งในด้านความมั่นคงทางอาหารให้ชุมชนมีอาหารเพียงพอต่อการบริโภคในถิ่นทุรกันดาร

ขอบเขตด้านประชากร

ผู้ให้ข้อมูลการวิจัยในครั้งนี้คือ เกษตรกรในเมืองคำ จังหวัดเชียงใหม่ ครัวเรือนในชุมชนเมืองคำ โดยคำนวณจาก 12 หมู่บ้าน มี 811 ครัวเรือน ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดเงื่อนไขกลุ่มตัวอย่างที่กลุ่มจำนวน 279 ครัวเรือน

ขอบเขตด้านระยะเวลา

ระยะเวลาในการดำเนินการวิจัย 20 เดือน ตั้งแต่เดือนกรกฎาคม 2563 ถึง มีนาคม 2565

นิยามศัพท์เฉพาะ

อาหาร หมายถึงสารใด ๆ ที่คนรับประทาน ดื่มน้ำ ทั้งแบบที่สด ปิ้งสุก ดิบ หรือปิ้งสุกกินอย่างหนึ่งซึ่งอาหารที่ใช้ในการบริโภคเพื่อเสริมโภชนาการให้แก่ร่างกาย อาหารมักมาจากพืชหรือสัตว์ และมีสารอาหารสำคัญ เช่น คาร์โบไฮเดรต ไขมัน โปรตีน วิตามิน หรือแร่ธาตุ สิ่งมีชีวิตย่อยและดูดซึมสารที่เป็นอาหารเข้าสู่เซลล์เพื่อนำไปสร้างพลังงาน คงชีวิต หรือกระตุ้นการเจริญเติบโต เช่น ข้าว น้ำ หรืออื่น ๆ

ครัวเรือน หมายถึง กลุ่มคนในครอบครัวที่ประกอบด้วย พ่อ แม่ ลูก และคนอื่น ๆ ที่อาจมีความสัมพันธ์กันทางสายเลือดหรือไม่ก็ได้ ที่อาศัยอยู่ภายในบ้านหลังเดียวกัน โดยจะต้องมีรายได้เพียงพอกับการซื้อหาอาหารสำหรับคนในครอบครัว มีอาหารกินครบทุกมื้อและเพียงพอกับความต้องการของร่างกาย สามารถเลือกซื้ออาหารที่มีโภชนาการ ที่ดีมีความปลอดภัยจากแหล่งอาหารได้ทุกเวลา ซึ่งเป็นครัวเรือนเกษตรกรในเมืองคำในการวิจัยครั้งนี้

ระดับความมั่นคงทางอาหารในครัวเรือน หมายถึง สภาพการดำรงชีวิตของคนในครัวเรือนที่สามารถเข้าถึงแหล่งอาหาร

การพัฒนา หมายถึง การเปลี่ยนแปลงที่มีการกระทำให้เกิดขึ้น หรือมีการวางแผนกำหนดทิศทางไว้ล่วงหน้า โดยการเปลี่ยนแปลงนี้ต้องเป็นไปในทิศทางที่ดีขึ้น ถ้าเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ไม่ดีก็ไม่เรียกว่าการพัฒนา

รูปแบบ หมายถึง โครงสร้างขึ้นเพื่ออธิบายถึงความสัมพันธ์ของปรากฏการณ์นั้นๆ

ปฏิบัติ หมายถึง เป็นกิริยาจากการกระทำหรือพฤติกรรม เกี่ยวกับสมอง อารมณ์ ความคิด และความรู้สึก ซึ่งมีสาเหตุเกี่ยวข้องกับความต้องการ ความรู้สึกนึกคิด เป็นผลมาจากการตอบสนองต่อความต้องการสิ่งเร้านั้น เป็นการปฏิบัติในการสร้างความมั่นคงทางอาหารของเกษตรกร

ทัศนคติ หมายถึง เป็นความคิดเห็น ความรู้สึก หรือความเชื่อของเกษตรกรที่มีต่อการสร้างความมั่นคงทางอาหารมาประยุกต์ใช้ในดำเนินกิจกรรมเกี่ยวกับการสร้างความมั่นคงทางอาหารของตนเอง

ความรู้ของเกษตรกร หมายถึง การที่เกษตรกรได้สังสมข้อมูลเกี่ยวกับการสร้างความมั่นคงทางอาหารได้จากการศึกษา ค้นคว้า ประสบการณ์ ทักษะ โดยผ่านกระบวนการคิด เปรียบเทียบ และนำมาเชื่อมโยงกับการประกอบอาชีพเกษตรกรกรรมของตนเอง จนเกิดความเข้าใจและสามารถตัดสินใจในการนำมาประยุกต์ใช้ในเชิงปฏิบัติได้

บทที่ 2

การตรวจเอกสาร

การศึกษาวิจัย เรื่อง การพัฒนารูปแบบการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนของเกษตรกรในเขตเมืองคำ แขวงเชียงขวาง สาธารณรัฐประชาธิปไตย ประชาชนลาว ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้าและรวบรวมแนวคิด ทฤษฎี เอกสารต่าง ๆ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐาน และแนวทางประกอบสำหรับการศึกษาวิจัย ดังนี้

1. สภาพทั่วไปของเมืองคำ แขวงเชียงขวาง สาธารณรัฐประชาธิปไตย ประชาชนลาว
2. แนวคิดความมั่นคงทางอาหาร
3. ทฤษฎีความต้องการพื้นฐานของมนุษย์
4. ทฤษฎีครอบครัว
5. แนวคิดการทำเกษตรกรรมแบบครัวเรือน
6. แนวคิดรูปแบบและหลักการพัฒนารูปแบบ
7. แนวคิดการปฏิบัติ
8. ทฤษฎีความรู้
9. ทฤษฎีทัศนคติ
10. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
11. ภาคสรุป
12. กรอบแนวคิดในการวิจัย
13. สมมติฐานการวิจัย

สภาพทั่วไปของเมืองคำ แขวงเชียงขวาง สาธารณรัฐประชาธิปไตย ประชาชนลาว

Sub-Committees of the General Assembly of Mueang Kham (2019) ประวัติความเป็นมาของเมืองคำ แขวงเชียงขวาง สาธารณรัฐประชาธิปไตย ประชาชนลาว

เมืองคำมีต้นกำเนิดมาแต่สมัยศกดินา ซึ่งในสมัยนั้นมีชื่อเรียกว่า ไทห่ง เมืองห่ง บ้านบาน อยู่ในปกครองของเชียงคำ หลังจากนั้นได้รับการเปลี่ยนชื่อมาเป็นเมืองคำจนถึงทุกวันนี้

สภาพบริบททั่วไป

เขตพื้นที่การปกครอง

ปัจจุบันเมืองคำมิตำบล/กลุ่มบ้านที่อยู่ภายใต้การปกครองทั้งหมด 6 กลุ่มบ้าน รวมทั้งหมด มี 90 หมู่บ้าน ดังนี้

กลุ่มบ้าน 1 เทศบาลเมือง

กลุ่มบ้าน 2 ยอดเกี้ยว

กลุ่มบ้าน 3 ล่องควา

กลุ่มบ้าน 4 น้ำเลี้ยว

กลุ่มบ้าน 5 บุญถิ่น

กลุ่มบ้าน 6 ล่องมัดใต้

สภาพภูมิประเทศ

เมืองคำตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของแขวงเชียงขวาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว อยู่ห่างจากเทศบาลแขวงประมาณ 52 กิโลเมตร มีพื้นที่ 1,458,750 ไร่ คิดเป็น 14.7% ของพื้นที่ของแขวงเชียงขวาง พื้นที่ของเมืองคำส่วนมากเป็นภูเขาถึง 66.67% และ ที่ราบมีเพียง 33.33%

อาณาเขตของเมืองคำ

ทิศเหนือ ติดต่อกับ เมืองหัวเมือง และเมืองเวียงทอง แขวงหัวพัน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มีความยาว 98.6 กิโลเมตร

ทิศใต้ ติดต่อกับ เมืองคูน แขวงเชียงขวาง มีความยาว 7.9 กิโลเมตร

ทิศตะวันออก ติดต่อกับ เมืองหนองแรด มีความยาว 55 กิโลเมตร

ทิศตะวันตก ติดต่อกับ เมืองแปก และเมืองพุกุต มีความยาว 51.9 กิโลเมตร

ประชากร

เมืองคำประกอบด้วย 6 ตำบล/กลุ่มบ้าน มี 90 หมู่บ้าน 8,079 หลังคาเรือน 10,038 ครอบครัว ประชากรทั้งหมดมี 51,825 คน แบ่งเป็นหญิง 25,860 คน ชาย 25,965 คน อัตราการขยายตัวของประชากรเท่ากับ 1.17% ต่อปี ประชากรส่วนมากเป็นเชื้อชาติพันธุ์ลาว ร้อยละ 32.7% ไต 22.4% ม้ง 22% ขมุ 16.1% ผ่อง 4.9% และ ชนกลุ่มน้อยอื่นอีก 1.9% ระดับความหนาแน่นของประชากร 22 คนต่อตารางกิโลเมตร

สภาพเศรษฐกิจ

สภาพเศรษฐกิจของเมืองคำมีการเติบโตในระดับ 8% ต่อปี

1. **ด้านการเกษตร** ประชากรเมืองคำส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม เมืองคำมีเนื้อที่เพาะปลูกพืชทั้งหมด 20,966.6 ตารางกิโลเมตร การเพิ่มขึ้นของการผลิตในแต่ละปีส่วนใหญ่เป็นการผลิตพืชเพื่อการค้า แต่การผลิตข้าวเพิ่มขึ้นปีละ 2.2% เท่านั้น

2. **ด้านอุตสาหกรรมและการค้า** ในเมืองคำมีหัวหน่วยธุรกิจ 764 หัวหน่วย มีตลาด 3 แห่งในนั้น มีตลาดปกติ 2 แห่งและตลาดนัด 1 แห่ง มีโรงงานประเภทต่าง ๆ 55 แห่ง

3. **ด้านพลังงานและบ่อแร่** ปัจจุบันมี 7,215 คราวเรือน มีไฟฟ้าใช้ ร้อยละ 78.84%

4. **ด้านสาธารณสุข** มีระบบน้ำประปาเพียง 18 หมู่บ้าน หรือร้อยละ 20% ของจำนวนหมู่บ้านทั้งหมด

5. **ด้านการเงิน-การธนาคาร** มีหน่วยบริการของธนาคาร 3 แห่ง มีธนาคารส่งเสริมการเกษตร ธนาคารพัฒนาลาวและธนาคารการต่างประเทศ ให้สินเชื่อแก่เกษตรกรในการผลิตและการบริการด้านต่าง ๆ

6. ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

- **ที่ดิน** จำนวนที่ดินทั้งหมด 1,458,750 ไร่ สามารถออกไปโฉนดได้ 157 แปลง โดยแบ่งเป็นที่ดินที่ใช้ในการปลูกสร้างที่อยู่อาศัยจำนวน 979.375 ไร่ ที่ดินเพื่อทำการเกษตรจำนวน 52,140.625 ไร่ ที่ดินป่าสงวนจำนวน 25,537.5 ไร่ ที่ดินป่าป้องกันจำนวน 27,975 ไร่ ป่าชุมชนเพื่อใช้สอยจำนวน 7,890 ไร่ ที่ดินทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์จำนวน 9,913.75 ไร่ ที่ดินใช้สร้างอ่างเก็บน้ำจำนวน 9,375 ไร่ ที่ดินทางวัฒนธรรมจำนวน 1,875 ไร่ และที่ดินป่าสัก 327.5 ไร่

- **สิ่งแวดล้อม** มีการประเมินผลกระทบทางด้านสิ่งแวดล้อมและการออกไปรับรองธุรกิจครัวเรือนประกอบมี ร้านอาหาร ร้านขายยา อู่ซ่อมรถและตลาด มีพื้นที่กำจัดขยะในเขตเทศบาลเมือง 2 แห่ง

- **วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี** มีสถานบริการน้ำมัน 14 แห่ง

7. **ด้านการศึกษา** มีสถานศึกษาจำนวน 85 แห่ง

8. **ด้านสาธารณสุข** มีโรงพยาบาล 1 แห่ง มีสถานอนามัย 8 แห่ง ร้านขายยา 7 แห่ง คลินิก 6 แห่ง ตู้ยาประจำบ้าน 48 แห่ง

แนวคิดความมั่นคงด้านอาหาร (Food Security)

ความเป็นมาของความมั่นคงทางอาหาร

ความเป็นมาของความมั่นคงทางอาหาร เริ่มจากปัญหาการขาดแคลนอาหารในภูมิภาคต่างๆ ความมั่นคงทางอาหารเป็นที่ได้รับความสนใจจากหลายๆประเทศในโลกเป็นอย่างมากในช่วง

กลางทศวรรษ 1970 เนื่องมาจากการขาดแคลนอาหารของโลก แต่ในขณะที่จุดมุ่งหมายของ การแก้ปัญหาหungerมีความสำคัญแก่ประเด็นที่ว่า จะผลิตอาหารอย่างไรให้เพียงพอต่อผู้บริโภค แนวคิด ความมั่นคงทางอาหารจึงจำกัดอยู่ในกรอบของกระบวนการผลิต คือ การผลิตอาหารให้ได้มาก เพียงพอกับความต้องการของผู้บริโภคในราคาที่มีเสถียรภาพเป็นสำคัญ ดังนั้นหลาย ๆ ประเทศจึงได้นำแนวคิด การปฏิวัติเขียว (Green Revolution) หรือการทำเกษตรแบบแผนใหม่ เข้ามาปรับใช้กับการพัฒนาด้านเกษตรทำให้มีการเปลี่ยนแปลงวิธีการผลิตจากการเกษตรแบบยังชีพไปเป็นการทำเกษตรเพื่ออุตสาหกรรม เพื่อให้มีปริมาณอาหารเพียงพอกับประชากรโลก (วิรัชพัชร ประเสริฐศักดิ์, 2558)

ความหมายของความมั่นคงทางอาหาร

องค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ (FAO) ให้นิยามคำว่า "ความมั่นคงทางอาหาร" หมายถึงการที่ประชาชนมี "ปริมาณ" อาหารเพื่อการบริโภคที่เพียงพอ มีความ "หลากหลาย" ของประเภทอาหารที่ได้รับ และอาหารนั้น "มีคุณภาพ" หมายถึงมีคุณค่าทางโภชนาการและความสะอาดปลอดภัย รวมทั้งประชาชนสามารถ "เข้าถึง" อาหาร อันเกิดจากระบบการกระจายอย่างทั่วถึง

ปฏิญญาความสมานฉันท์แห่งอาเซียน (1994, Cited in South Centre (1997: 1) มีการประชุมสมาชิกอาเซียน รวมมี 5 ประเทศ ณ บาหลี ประเทศอินโดนีเซีย ได้ให้คำจำกัดความมั่นคงด้านอาหาร หมายถึง การที่ประชาชนทุกคนสามารถเข้าถึงอาหารเพื่อการดำรงชีวิตได้ตลอดเวลา

องค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ Food and Agriculture Organization of the United Nations (2018) ได้ให้นิยามความมั่นคงด้านอาหารว่า ความมั่นคงด้านอาหารจะเกิดขึ้นเมื่อประชาชนทุกคนในทุกละสามารถเข้าถึงอาหารได้อย่างเพียงพอ อาหารมีความปลอดภัย และมีคุณค่าทางโภชนาการที่เหมาะสมกับความต้องการเพื่อการดำรงชีวิตที่ดี มีสุขภาพที่แข็งแรง

ประชุมสุดยอดอาหารโลก ปี ค.ศ. 1996 (AIFS, 2009-2013) ได้กล่าวถึงความมั่นคงด้านอาหารเกิดขึ้นเมื่อประชาชนทั้งหลายสามารถเข้าถึงอาหารอย่างปลอดภัย และเพียงพอกับความ ต้องการทั้งทางกายภาพและทางเศรษฐกิจ และมีคุณค่าทางโภชนาการต่อความต้องการบริโภค ต้องมีความพึงพอใจของเขาเพื่อสามารถมีชีวิตอยู่อย่างคล่องแคล่วและมีสุขภาพที่ดีอยู่ตลอดเวลา

จอมขวัญ ชุมชาติ (2558) ได้ให้นิยามความมั่นคงทางอาหารหมายถึง การที่มีปริมาณอาหารที่มีคุณภาพเหมาะสมอย่างเพียงพอกับความต้องการบริโภคภายในระดับครัวเรือนและชุมชน จะได้รับสิทธิและสามารถในการเข้าถึงทรัพยากรที่มีอยู่ได้อย่างต่อเนื่องตลอดเวลา และสามารถใช้ความรู้ความสามารถ ทักษะ ภูมิปัญญา ที่มีอยู่ในชุมชนมาใช้เข้าในการนำใช้กับทรัพยากรเหล่านั้นอย่าง สอดคล้องเหมาะสมกับวิถีชีวิต วัฒนธรรมของชุมชนและระบบนิเวศเป็นสิ่งที่จะทำให้ครอบครัวและชุมชนสามารถมีอาหารเพียงพอเพื่อบริโภคตามหลักโภชนาการได้อย่างยั่งยืน

จัก คีอูฟ (2543: 29) ได้กล่าวถึงความมั่นคงด้านอาหารว่า ความมั่นคงด้านอาหารจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อคนสามารถหาอาหารที่ปลอดภัยและมีคุณค่าทางโภชนาการได้อย่างพอเพียงในทุกเวลาที่เขากำลังต้องการ ไม่ว่าจะโดยทางกายภาพหรือโดยทางเศรษฐกิจ

เบอร์มีส บอร์เตอร์คอนซอร์เตียม และเพื่อนไร่พรมแดน (2547: 11) ได้กล่าวว่าความมั่นคงด้านอาหารในมุมมองของสิทธิมนุษยชน ความมั่นคงทางอาหารคือ ผลของการเคารพคุ้มครองและสนองตอบต่อสิทธิต่ออาหาร และความมั่นคงทางอาหารนั้นขึ้นกับ “สิทธิต่ออาหารที่เพียงพอและสิทธิพื้นฐานของมนุษย์ทุกคนที่จะต้องมีเสรีภาพจากความหิวโหย

United Nations Development Programme (1994) ให้ความมั่นคงด้านอาหารหมายความว่าทุกคนตลอดเวลาสามารถเข้าถึงอาหารขั้นพื้นฐานทั้งทางร่างกายและเศรษฐกิจสิ่งนี้ไม่เพียงพอ แต่ต้องมีอาหารเพียงพอที่จะออกไปข้างนอกเท่านั้นมันต้องการให้ผู้คนสามารถเข้าถึงอาหารได้โดยที่พวกเขา มี "สิทธิ" ในอาหาร การเติบโตด้วยตัวเองโดยการซื้อหรือการใช้ประโยชน์จากระบบกระจายอาหารสาธารณะความพร้อมใช้งานของอาหารจึงเป็นเงื่อนไขที่จำเป็นในการรักษาความปลอดภัย

พัชราวดี อรรถวิวัฒนากุล (2557) ให้ความหมายของความมั่นคงทางอาหาร หมายถึงความสามารถของบุคคลทั้งในด้านเศรษฐกิจ และด้านร่างกาย ที่สามารถเข้าถึงอาหารได้ตลอดเวลา โดยอาหารนั้นต้องมีปริมาณเพียงพอ มี คุณภาพ ถูกหลักโภชนาการ มีความปลอดภัย และเป็นที่ยอมรับจากสังคมในทุกสถานการณ์ เพื่อให้ เกิดสุขภาวะที่ดีแก่บุคคล

ภานุมาศ สุนทรวิจิตร (2559) ได้สรุปความหมายของความมั่นคงทางอาหารว่าหมายถึง การมีอาหารที่มีคุณภาพและ เพียงพอต่อความต้องการบริโภคภายในระดับครัวเรือน ชุมชน โดยให้ความสำคัญกับการพึ่งพาตัวเองด้านอาหาร สิทธิในการเข้าถึงฐานทรัพยากรอาหารของชุมชน และสามารถใช้ความรู้ความสามารถ ภูมิปัญญา ที่มีในชุมชนมาจัดการทรัพยากรเหล่านั้นอย่างสอดคล้องเหมาะสมกับวิถีชีวิต วัฒนธรรมชุมชน และ ระบบนิเวศ อันจะทำให้ครอบครัวและชุมชนสามารถมีอาหารเพื่อบริโภคอย่างยั่งยืน ทั้งเชื่อมโยงถึงระบบเศรษฐกิจของครัวเรือนที่ตอบสนองต่อการจัดหาอาหารร่วมด้วย

จอมขวัญ ชุมชาติ (2558) ได้ให้ความหมายของความมั่นคงทางอาหารว่าหมายถึง การมีอาหารที่มีคุณภาพที่เหมาะสมอย่างเพียงพอกับความต้องการการบริโภคในระดับครัวเรือน ชุมชน และประเทศ โดยจะต้องมีสิทธิและสามารถเข้าถึงทรัพยากรที่มีอยู่ได้อย่างต่อเนื่องทุกเวลา และสามารถใช้ความรู้ ความสามารถ ทักษะ ภูมิปัญญา ที่มีอยู่ในชุมชนมาจัดการกับทรัพยากรเหล่านั้นอย่างสอดคล้องเหมาะสมกับวิถีชีวิต วัฒนธรรมชุมชน และระบบนิเวศ อันจะทำให้ครอบครัวและชุมชนสามารถมีอาหารเพื่อบริโภคตามหลักโภชนาการได้อย่างยั่งยืน

สปป. ลาว ได้มีค่านิยมเฉพาะของตนเอง เกี่ยวกับความมั่นคงทางอาหาร สำหรับเป็นกรอบกำหนดนโยบาย และยุทธศาสตร์การพัฒนาของประเทศ นิยามนี้ได้อ้างอิงมาจากสภาพความเป็นจริงของ สปป. ลาว และบทเรียนจากหลายประเทศในภาคพื้น และในโลกที่ทางองค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ (FAO) ได้รวบรวมไว้ อยู่ สปป. ลาว ได้กำหนดนิยามของความมั่นคงทางอาหารไว้ว่าเป็นการรับประกันให้ประชาชนทุกคนมีอาหารเพียงพอในทุกเวลา ทั้งด้านกายภาพ และด้านเศรษฐกิจไปด้วยกันกับความต้องการที่นับวันเพิ่มขึ้น ทางด้านคุณภาพ สุขภาพและด้านความสมดุลทางโภชนาการเพื่อปรับปรุงสุขภาพ และทำให้ร่างกายเจริญเติบโต ตามปกติสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ (National Institute of Agriculture Planning and Projection, 2000).

โดยสรุปความมั่นคงด้านอาหาร (Food Security) ในภาพรวมจึงหมายความว่า การที่ประชาชนทุกคนสามารถมีอาหารสำหรับบริโภคและเข้าถึงแหล่งอาหารได้ตลอดเวลาและตลอดชีวิตให้มีเพียงพอต่อการดำเนินชีวิตให้มีสุขภาพที่ดี มีความหลากหลายของประเภทอาหารที่ได้รับ โดยอาหารนั้นมีคุณภาพ มีคุณค่าทางโภชนาการและมีความปลอดภัย

ความสำคัญของความมั่นคงด้านอาหาร

อัจฉรา ทองประดับ (2553) ได้สรุปว่าความมั่นคงด้านอาหารมีความสำคัญอย่างมาก เนื่องจากว่าความมั่นคงด้านอาหารถือเป็นส่วนหนึ่งของความมั่นคงของประเทศ คือ

- 1) ถ้าหากประเทศใด ไม่มีความมั่นคงด้านอาหารในประเทศ ก่อจะทำให้ประชาชนในประเทศนั้นเกิดมีความอดอยากและหิวโหย ซึ่งอาจนำไปสู่สาเหตุของการแย่งชิง การก่อการร้าย การปล้น เพื่อหารายได้ซื้ออาหารเพื่อบริโภค นอกจากนี้ยังมีภาวะอดอยากอาจเกิดขึ้นได้ โดยเฉพาะในเด็ก เหตุการณ์นี้อาจจะเกิดขึ้นตั้งแต่ระดับท้องถิ่นไปจนถึงระดับโลก
- 2) ปัจจุบันเกิดการผูกขาดในระดับโลก โดยอาศัยเรื่องอาหารเป็นเครื่องมือสำคัญ โดยอาหารที่บริโภคอาหารและอธิปไตยของชาติต่าง ๆ ขึ้นกับประเทศที่ทำการผูกขาด ซึ่งส่งผลต่อความมั่นคงด้านอาหารอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้
- 3) หากประเทศใดไม่มีวิธีการที่ก่อให้เกิดความมั่นคงทางด้านอาหารและเกษตรกรรมในประเทศ ได้ย่อมส่งผลต่อความเป็นอยู่ของคนในประเทศนั้น ๆ และยังเป็นสัญญาณที่สื่อไปถึงความมั่นคงในด้านอื่น ๆ เช่น ความมั่นคงทางด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และสิ่งแวดล้อม แต่ในขณะเดียวกันความมั่นคงเหล่านี้ย่อมเชื่อมโยงถึงความมั่นคงด้านอาหารและเกษตรกรรมเช่นกัน

องค์ประกอบของความมั่นคงด้านอาหาร

Food and Agriculture Organization of the United Nations (2006) องค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ (FAO) องค์ประกอบของความมั่นคงด้านอาหาร โดยมีรายละเอียดดังนี้

การมีอาหารเพียงพอ (Food Availability) หมายถึง ความเพียงพอของปริมาณอาหารที่มีคุณภาพ ซึ่งอาจได้จากการผลิตภายในประเทศหรือการนำเข้า รวมทั้งความช่วยเหลือทางอาหาร

การเข้าถึง (Access) ทรัพยากรที่พอเพียงของบุคคลเพื่อได้มาซึ่งอาหารที่เหมาะสมและมีโภชนาการ ทรัพยากรดังกล่าวหมายถึง ความสามารถของบุคคลที่จะกำหนดควบคุมกลุ่มสินค้าหนึ่งๆ ได้ภายใต้บริบททางกฎหมาย การเมือง เศรษฐกิจ และสังคมของชุมชนที่บุคคลอาศัยอยู่ (รวมถึงสิทธิตามประเพณี เช่น การเข้าถึงทรัพยากรส่วนรวมของชุมชน)

การใช้ประโยชน์ (Utilization) ด้านอาหารผ่านอาหารที่เพียงพอ น้ำสะอาดและการรักษาสุขภาพและสุขอนามัยเพื่อที่จะเข้าถึงภาวะความเป็นอยู่ที่ดีทางโภชนาการ ซึ่งความต้องการทางกายภาพทั้งหมดได้รับการตอบสนอง ความมั่นคงทางอาหารจึงสัมพันธ์กับปัจจัยนำเข้าที่ไม่ใช่อาหารด้วย และมีติสุดท้ายคือ

เสถียรภาพ (Stability) ทางอาหาร ที่ประชาชน คริวเรือนและบุคคลจะต้องเข้าถึงอาหารที่เพียงพอตลอดเวลา ไม่ต้องเสี่ยงกับการไม่สามารถเข้าถึงอาหารอันเป็นผลมาจากวิกฤตที่เกิดขึ้นอย่างกะทันหัน เช่น วิกฤตทางเศรษฐกิจหรือสภาพภูมิอากาศ หรือเหตุการณ์ที่เป็นไปตามวงจร เช่น ภาวะความไม่มั่นคงทางอาหารตามฤดูกาล ซึ่งในความหมายนี้ความมั่นคงทางอาหารครอบคลุมถึงมิติความปลอดภัยและการเข้าถึงอาหารด้วย

ภาพที่ 1 องค์ประกอบของความมั่นคงทางอาหารในมุมมองของ องค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ

ความมั่นคงด้านอาหารในครัวเรือน

มินตรา สาระรักษ์ เสาวลักษณ์ แสนนาม (2557) ให้ความหมายของความมั่นคงทางอาหารในครัวเรือน หมายถึง การที่คนในครอบครัวประกอบด้วยพ่อแม่ลูก และ คนอื่นที่อาจมีความสัมพันธ์กันทางสายเลือดหรือไม่มีก็ได้อาศัยอยู่ ภายในบ้านหลังเดียวกัน มีรายได้ที่สามารถเข้าถึงอาหาร ได้อย่างเพียงพอ อาหารมีความปลอดภัย มีคุณค่าทาง โภชนาการเหมาะสมตามความต้องการตามวัย เพื่อการมี สุขภาวะที่ดี

การที่ความมั่นคงด้านอาหารเป็นประเด็นในระดับสากลเป็นส่วนใหญ่ ดังนั้นการศึกษาถึงความมั่นคงด้านอาหารในครัวเรือนส่วนใหญ่จึงเป็นการศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยทางด้านรายได้ของบุคคล และปัจจัยแวดล้อมต่าง ๆ ที่ส่งผลให้ครัวเรือนเกิดความไม่มั่นคงด้านอาหาร ดังเช่น

ประชาชนบางส่วนยังมีรายได้ที่ไม่เพียงพอต่อการเข้าถึงอาหาร ทำให้ประชาชนมีการลดปริมาณอาหารเพื่อให้สมาชิกในครอบครัวได้ รับประทานอาหารครบทุกมื้อ ดังนั้น บุคคลากรที่มีความเกี่ยวข้องควรส่งเสริมทักษะในการเพิ่มแนวทางการสร้างความมั่นคงทางอาหารเพิ่มมากยิ่งขึ้น เช่น การอบรมการ ประกอบอาชีพเสริม เพื่อให้ประชาชนมีความมั่นคงทาง อาหารที่เพิ่มมากยิ่งขึ้น

วันทนีย์ ชัย ฤทธิ และคณะ (2555) ได้ทำการศึกษา พบว่าครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดี มีความเป็นไปได้ที่จะเข้าถึงอาหารได้มากกว่าครอบครัว ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจไม่ดี

สุรัชย์ รักษาชาติ (2545: 97) ได้ศึกษาว่าการที่ไม่มีความมั่นคงทางอาหาร ในระดับครัวเรือน นั้นเกิดจากความยากจน และ เกิดจากการขาดการมีส่วนร่วมของชุมชนในการกำหนดทิศทางการพัฒนาของตนเอง และการเรียนรู้ได้ไม่เท่ากันกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น

ดังนั้น ความมั่นคงด้านอาหารในครัวเรือนนั้นจะขึ้นอยู่กับการมีรายได้เพียงพอที่จะซื้อหาอาหาร และใช้จ่ายสำหรับคนในครอบครัวได้อย่างเพียงพอกับความต้องการของร่างกายของสมาชิก ครัวเรือนในแต่ละวันและอาหารนั้นต้องมีโภชนาการที่ดี มีความปลอดภัย โดยมีการปฏิบัติตนอย่าง ถูกสุขลักษณะอนามัย

ทฤษฎีความต้องการพื้นฐานของมนุษย์

ความหมายความต้องการ

ความต้องการเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ ซึ่งความต้องการนี้มีมาก่อนหน้าการ เรียนรู้ กล่าวคือคนเรามีความต้องการต่าง ๆ เช่น อาหารและน้ำมาก่อนที่จะตระหนักรู้ถึงคุณค่าและ ความจำเป็นในการบริโภคสิ่งเหล่านั้นนอกจากนี้เขายังได้อธิบายถึงลักษณะความต้องการขั้นพื้นฐาน (basic need) ไว้ว่าหากปราศจากความต้องการขั้นพื้นฐานย่อมก่อให้เกิดความเจ็บป่วย (illness) และในทางตรงกันข้ามหากมีความต้องการขั้นพื้นฐานย่อมสามารถป้องกันและฟื้นฟูรักษาความ เจ็บป่วยต่าง ๆ ได้ ซึ่งในสถานการณ์ที่มีความต้องการหลายๆ อย่างเกิดขึ้นผู้ที่ขาดแคลนย่อมให้ความ

สนใจต่อความต้องการขั้นพื้นฐานของตนเองก่อนความต้องการหรือความพึงพอใจอื่น ๆ (เช่น สำหรับผู้ที่กำลังเหนื่อยล้าและกระหายน้ำ เขาย่อมต้องการน้ำดื่มมากกว่าการได้ฟังดนตรีไพเราะ เพื่อบรรเทาความกระหายน้ำของเขา) และในคนที่สุขภาพจิตสมบูรณ์ดีความต้องการขั้นพื้นฐานนี้จะลดบทบาทลง (Maslow, 1999)

ปิยะพัชร เครือเขื่อนเพชร ผจญ ผจญ คำชูสังข์ (2560) ได้สรุปความหมายขอความต้องการเป็นแรงจูงใจอย่างหนึ่ง เป็นพลังหรือแรงขับที่มีขึ้นเพื่อกระตุ้นให้มนุษย์แสดงพฤติกรรมเพื่อบรรเทาสภาวะของการขาดแคลนที่เกิดขึ้นทั้งร่างกายและจิตใจ

Maslow (1999) ได้เสนอทฤษฎีเกี่ยวกับความต้องการของมนุษย์ซึ่งเป็นที่รู้จักกันแพร่หลายว่าลำดับขั้นของความต้องการของ Maslow ในสภาพแวดล้อมของมนุษย์ในสังคม Onah (2015) ให้ข้อสังเกตว่าในปี 1943 ศาสตราจารย์ด้านจิตวิทยาของมหาวิทยาลัย Brandeis Abraham Maslow ในฐานะนักวิจัยที่มีชื่อเสียงด้านการศึกษาความต้องการและแรงจูงใจของมนุษย์ได้คิดทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของเขาโดยมีข้อเสนอว่าผู้คนที่ได้รับแรงจูงใจจากความต้องการ 5 ระดับ ได้แก่ : (1) ความต้องการทางร่างกาย (2) ความต้องการด้านความปลอดภัย (3) ความต้องการที่เป็นของ (4) ความต้องการความภาคภูมิใจและ (5)รู้ในตนเอง ความต้องการในการตระหนัก ในเวลาต่อมาความต้องการความเข้าใจความต้องการและความต้องการด้านสุนทรียศาสตร์ที่เพิ่มขึ้นอีกสองระดับได้รวมอยู่ในลำดับขั้นความต้องการของอับราฮัมมาสโลว์ ด้วยเหตุนี้เมื่อเกิดความต้องการความเข้าใจความต้องการและความต้องการด้านสุนทรียศาสตร์ที่เพิ่มขึ้นอีกสองระดับลำดับขั้นความต้องการของอับราฮัมมาสโลว์จึงมุ่งเน้นไปที่แรงจูงใจของผู้คนตามความต้องการเจ็ด (7) ระดับ ได้แก่

1. ความต้องการทางร่างกาย
2. ความต้องการด้านความปลอดภัยหรือความต้องการด้านความปลอดภัย
3. ความรักและความต้องการที่เป็นเจ้าของหรือความต้องการทางสังคม.
4. ความต้องการความภาคภูมิใจและศักดิ์ศรีหรือความต้องการอัตตา
5. Self-actualization needs or self - realization needs
6. ความเข้าใจความต้องการ
7. ความต้องการด้านสุนทรียศาสตร์.

โดยพื้นฐานแล้วความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์เป็นรากฐานที่ดีที่มนุษย์ต้องการพักผ่อนในสังคม อย่างไรก็ตามสิ่งนี้อธิบายในแง่ที่ชัดเจนมากเกี่ยวกับการนับจำนวนความต้องการของมนุษย์ที่กลับรายการดังที่แสดงในแผนภาพของอับราฮัมมาสโลว์

1. ความต้องการทางสรีรวิทยา เป็นความต้องการทางสรีรวิทยาเป็นความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์ซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ในชุมชนต่างๆที่เข้าร่วมในสังคม ความต้องการทางสรีรวิทยาเป็นความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์เช่นอาหารน้ำเสื้อผ้าที่พอกพอง (ที่พอกหรือ

ที่อยู่อาศัย) การนอนหลับและการให้กำเนิด Anyanwu et al. (1985) กล่าวว่าความต้องการทางสรีรวิทยา รวมถึงความต้องการขั้นพื้นฐานเช่นอาหารน้ำที่เพียงพอ การนอนหลับ เสื้อผ้า และการสืบพันธุ์ โดยพื้นฐานแล้ว เฝ่าพันธุ์มนุษย์หรือสังคมมนุษย์ก็จะตายหรือสูญพันธุ์ไปโดยปราศจากความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ในสังคม ความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อความอยู่รอดและความยั่งยืนของเฝ่าพันธุ์มนุษย์ในสังคม เป็นที่เข้าใจได้ว่าการพัฒนาชุมชนถือได้ว่าเป็นความพยายามของสมาชิกในชุมชนที่เข้าร่วมเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันกับหน่วยงานของรัฐองค์กรพัฒนาเอกชน (NGO) องค์กรธุรกิจบุคคลที่ร่ำรวยและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์ซึ่งจะปรับปรุงในที่สุดสภาพความเป็นอยู่ของคนในสังคม Mulwa (2008) ได้ตั้งข้อสังเกตอย่างถูกต้องว่าไม่มีข้อโต้แย้งใด ๆ เกี่ยวกับข้อเท็จจริงง่าย ๆ ว่าการพัฒนาชุมชนถูกมองว่าเป็นความพยายามที่จะตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐานของผู้คนในรูปแบบของบทบัญญัติทางวัตถุที่จับต้องได้ในสังคม Rondinelli (1993) ได้อ้างถึงองค์การแรงงานระหว่างประเทศ (ILO) ว่าความต้องการขั้นพื้นฐานประกอบด้วยสององค์ประกอบของความ ต้องการขั้นต่ำของครอบครัวสำหรับการบริโภคซึ่งรวมถึงอาหารที่เพียงพอที่อยู่อาศัยอุปกรณ์ในครัวเรือนและเครื่องตกแต่งและเสื้อผ้าที่เพียงพอ และบริการชุมชนที่จำเป็นเช่นน้ำบริการสุขภาพสุขภาพบริการการศึกษาและบริการขนส่งสาธารณะในสังคม โดยพื้นฐานแล้วความต้องการบางอย่างเพื่อช่วยให้ผู้คนมีชีวิตอยู่ในสังคม เห็นได้ชัดว่าหากปราศจากความต้องการเช่นนี้ชีวิตจะไม่เพียง แต่ยากลำบาก แต่จะสูญพันธุ์ไปในสังคม เป็นที่เข้าใจได้ว่าอับราฮัมมาสโลว์เป็นหนึ่งในบรรพบุรุษผู้ก่อตั้งการศึกษาจิตวิทยา มนุษย์ แรงจูงใจและความต้องการของมนุษย์ Mulwa (2008) ได้ให้ลำดับขั้นความต้องการของ Abraham Maslow สร้างขึ้นจากสมมติฐานที่ว่าพฤติกรรมของมนุษย์ได้รับแรงจูงใจจากความปรารถนาที่จะตอบสนองความต้องการเฉพาะของมนุษย์ในสังคม ทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของอับราฮัมมาสโลว์ถือว่าความต้องการบางอย่างของมนุษย์เป็นความต้องการขั้นพื้นฐานและวิกฤตมากกว่าความต้องการอื่น ๆ ในสังคม Hope and Timmel (1995) สังเกตว่าในทฤษฎีความต้องการของ Abraham Maslow ที่ว่าความต้องการบางอย่างนั้นเป็นพื้นฐานและเร่งด่วนมากกว่าข้ออื่น ๆ ดังนั้นจึงเป็นปี เหมาะสมที่จะพิจารณาความต้องการขั้นพื้นฐานและเร่งด่วนของมนุษย์เป็นอันดับแรก ก่อนที่ความต้องการอื่น ๆ จะได้รับการพิจารณาในชุมชนที่เข้าร่วมในสังคม

โดยพื้นฐานแล้วความพร้อมของอาหารสำหรับประชากรที่เพิ่มขึ้นถือเป็นตัวบ่งชี้การพัฒนาที่สำคัญในสภาพแวดล้อมโลกในปัจจุบัน จะเห็นได้ชัดว่าหากประเทศใดไม่สามารถตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์ในเรื่องอาหารน้ำที่อยู่อาศัยสุขภาพเสื้อผ้าการสืบพันธุ์ของคนอื่น ๆ ได้นั้นเป็นสิ่งที่บ่งชี้ชัดเจนถึงความด้อยพัฒนา Todaro and Smith (2009) กล่าวถึงความต้องการพื้นฐานของอาหารที่อยู่อาศัยสุขภาพและการสืบพันธุ์ว่าเป็นการดำรงชีวิตตาม

ความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์ เป็นที่สังเกตได้ว่าไนจีเรียพึ่งพาการนำเข้าข้าวอย่างมาก เพื่อที่จะสามารถเลี้ยงประชากรมนุษย์จำนวนมากได้มาหลายปีแล้ว นอกจากนี้ยังพบว่าชุมชนและเมืองหลายแห่งในไนจีเรียไม่สามารถเข้าถึงแหล่งน้ำที่ผ่านการบำบัดแล้วสำหรับการบริโภคของมนุษย์ในประเทศ มีเพียงใน Calabar ในรัฐ Cross River เท่านั้นที่ประชากรจำนวนมากชอบน้ำที่ผ่านการบำบัดแล้วซึ่งได้รับการรับรองว่าดีเพียงพอสำหรับการบริโภคของมนุษย์ในไนจีเรีย สถานะของการด้อยพัฒนาปรากฏให้เห็นอย่างชัดเจนเมื่อความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ในเรื่องอาหารที่อยู่อาศัยสุขภาพน้ำการสืบพันธุ์ของคนอื่น ๆ ในประเทศนั้นไม่เพียงพอ

2. ความต้องการด้านความปลอดภัยหรือความต้องการ มีความต้องการด้านความปลอดภัย ความต้องการด้านความปลอดภัยหรือความต้องการด้านความปลอดภัยที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันและการเอาชีวิตรอดจากสถานการณ์ที่วุ่นวายความผิดปกติทางสังคมความวุ่นวายทางสังคมและอันตรายทางกายภาพในสิ่งแวดล้อมของมนุษย์ ตัวอย่างของสถานการณ์ที่สืบสวนวุ่นวายความผิดปกติทางสังคมและความวุ่นวายทางสังคม ได้แก่ วิกฤตการณ์ในชุมชนความขัดแย้งสงครามการปะทะความวุ่นวายทางแพ่งการจลาจลความเข้มแข็งการก่อการร้ายการลักพาตัวการปล้นอาวุธการสังหารหมู่คนอื่น ๆ ซึ่งมักจะคุกคามการอยู่ร่วมกันอย่างสันติและการอยู่ร่วมกันอย่างกลมกลืนของผู้คน ในชุมชนต่างๆในสังคมในสภาพแวดล้อมของมนุษย์ร่วมสมัย ตัวอย่างของอันตรายทางกายภาพ ได้แก่ ภัยน้ำท่วมภัยจากอัคคีภัยแผ่นดินไหวการสั่นสะเทือนของโลกท่ามกลางภัยธรรมชาติอื่น ๆ ในสังคมมนุษย์ Santrock (2011) กล่าวว่าการเน้นความต้องการด้านความปลอดภัยเพื่อสร้างความมั่นใจในการอยู่รอดของผู้คนในสถานการณ์เช่นการป้องกันจากสงครามและอาชญากรรม อันที่จริงสถานการณ์ที่วุ่นวายความผิดปกติทางสังคมความวุ่นวายทางสังคมอันตรายทางสังคมและทางกายภาพนั้นมีลักษณะของความไม่แน่นอนมากมายที่คุกคามการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของผู้คนในชุมชนต่างๆในสังคม

โดยพื้นฐานแล้วเมื่อสมาชิกของชุมชนที่เข้าร่วมถูกรบกวนจากสถานการณ์ที่วุ่นวายความวุ่นวายทางสังคมความผิดปกติทางสังคมหรือความผิดปกติทางร่างกายพวกเขามักจะไม่ได้คิดที่จะมีส่วนร่วมในการทำสิ่งอื่นใดนอกจากวิธีการรักษาความปลอดภัยของพวกเขา เห็นได้ชัดว่าไม่มีความคิดริเริ่มในการพัฒนาชุมชนใดสามารถเกิดขึ้นได้ในบรรยากาศที่ปราศจากความสงบสุขเพื่อการอยู่ร่วมกันและการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของผู้คนในชุมชนต่างๆในสังคม Hope and Timmel (1995) ได้ให้ข้อสังเกตว่าเมื่อมนุษย์รู้สึกหวาดกลัวจากความวุ่นวายทางสังคมหรือทางร่างกายจนไม่สนใจสิ่งอื่นใดนอกจากความปลอดภัย สิ่งนี้มีแนวโน้มที่จะบ่งชี้ว่าความไม่แน่นอนและความไม่มั่นคงเกี่ยวกับอนาคตของคนในชุมชนที่เข้าร่วมทำให้เกิดความกังวลอย่างมากในการทำให้พวกเขาไม่ต้องกังวลเกี่ยวกับสิ่งใด ๆ เกี่ยวกับการส่งเสริมการพัฒนาชุมชนในชุมชนต่างๆในสังคม ความไม่ปลอดภัยในชีวิตและ

ทรัพย์สินในชุมชนต่าง ๆ ทำให้สมาชิกในชุมชนดังกล่าวไม่กล้าดำเนินการส่งเสริมการพัฒนาชุมชน นี่คือการที่แท้จริงของสิ่งต่าง ๆ ในบางรัฐทางตอนเหนือของไนจีเรียที่ Boko Haram ซึ่งเป็นนิกายอิสลามที่ปฏิเสธการศึกษาและอารยธรรมตะวันตกมีส่วนร่วมในการก่อให้เกิดความวุ่นวายทางสังคมและสถานการณ์ที่วุ่นวายซึ่งนำไปสู่การทำลายชีวิตและทรัพย์สินตั้งแต่ปี 2554 ในประเทศ

พื้นฐานของชุมชนในจุมก Haram รัฐแนวโน้มของบอร์โน Yobe, แอดามาวา, เบาชีและจิกาวาหมู่คนอื่น ๆ ไม่สะดวกสามารถเริ่มดำเนินการใน การส่งเสริมการพัฒนาชุมชนในสภาพแวดล้อมที่วุ่นวายในประเทศ Aruma (2014) ระบุว่าอัตราความไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินที่สูงซึ่งเกิดจากการก่อความไม่สงบของ Boko Haram ในฐานะกลุ่มกบฏติดอาวุธต่อต้านหน่วยงานที่จัดตั้งขึ้นของสหพันธ์สาธารณรัฐไนจีเรียในเขตภูมิภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไนจีเรียเป็นความท้าทายที่ร้ายแรงต่อชุมชน การพัฒนาในส่วนที่ได้รับผลกระทบของมณฑล สภาพแวดล้อมที่ไม่ปลอดภัยสำหรับการพัฒนาชุมชนให้เจริญเติบโตในเขตทางภูมิภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไนจีเรียยังคงอยู่ในสถานะที่ไม่ปลอดภัยนี้มาตั้งแต่ปี 2554 หรือในช่วงที่การก่อความไม่สงบ Boko Haram เริ่มกิจกรรมการก่อการร้ายในไนจีเรีย หลายคนสูญเสียชีวิตและทรัพย์สินมูลค่าหลายล้านหรือหลายพันล้านในราคาจากการโจมตีของผู้ก่อการร้ายโบโกฮารัมในพื้นที่ต่างๆของไนจีเรียโดยเฉพาะอย่างยิ่งในเขตภูมิภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่มีการก่อความไม่สงบในศาสนาอิสลามโบโกฮารัมในประเทศ พวกเขาให้การร้ายจุมก Haram ลักพาตัวประมาณ 276 นักเรียนหญิงของรัฐบาลสาวโรงเรียนมัธยม Chibok ในรัฐบอร์โนเมื่อวันที่ 14 เมษายน 2014 ที่ได้รับการเตรียมความพร้อมในการเขียนการตรวจสอบโรงเรียนมัธยมอาวุโสของพวกเขาแอฟริกาตะวันตก เพียง 58 ของลักพาตัว Chibok สาวหนีออกมาจากการถูกจองจำของจุมก Haram ก่อการร้าย ณ วันที่ 13 ตุลาคม 2016 เพียง 21 ลักพาตัว Chibok สาวได้รับการปล่อยตัวในภายหลังเมื่อวันที่ 13 ตุลาคม 2016 โดยจุมก Haram ในขณะที่จำนวนที่ติดของพวกเขาเกี่ยวกับ 197 ยังคงถูกกักขังใน Boko Haram ที่ถูกจองจำในวันที่ 10th กุมภาพันธ์ 2017 โดย พื้นฐานแล้วไม่มีชุมชนใดใน Boko Haram ซึ่งเป็นรัฐที่มีแนวโน้มเช่น Borno, Yobe, Adamawa, Bauchi and Jigawa ในหมู่คนอื่น ๆ สามารถดำเนินการส่งเสริมการพัฒนาชุมชนได้อย่างสะดวกสบายในสภาพแวดล้อมที่วุ่นวายในเขตภูมิภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศ ไม่มีการพัฒนาชุมชนใดเกิดขึ้นได้ในบรรยากาศของความไม่ปลอดภัย แท้จริงแล้วการพัฒนาชุมชนคือกองทุน + ความร่วมมือ + สันติภาพ ในการกลับคำสั่ง สันติภาพ + ความร่วมมือ + กองทุนคือการพัฒนาชุมชน นั่นคือความสงบ + กองทุน = การพัฒนาชุมชน ความคิดเห็นเกี่ยวกับคณะกรรมการการพัฒนาสามเหลี่ยมปากแม่น้ำไนเจอร์ (NDDC) G. Omene (2001) นำเสนอสูตรสำหรับความสำเร็จของ NDDC ในฐานะ Peace + Funds + Support = Development ความต้องการสันติภาพมีความจำเป็นอย่างยิ่งต่อความสำเร็จของการริเริ่มการพัฒนาในสิ่งแวดล้อมของมนุษย์

ในทำนองเดียวกันในช่วงยุคของความเข้มแข็งในพื้นที่สามเหลี่ยมปากแม่น้ำไนเจอร์ของไนจีเรียการพัฒนาชุมชนไม่เจริญเติบโตได้ดีเนื่องจากมีอัตราความไม่แน่นอนและความไม่ปลอดภัยของชีวิตและทรัพย์สินสูงในสภาพแวดล้อมที่ไม่ปลอดภัยในพื้นที่ โดยพื้นฐานแล้วมนุษย์ต้องการความมั่นคงเพื่อที่จะมีส่วนร่วมอย่างแข็งขันในการส่งเสริมการพัฒนาชุมชนในชุมชนต่างๆในสังคม ในความพยายามที่จะตรวจสอบกิจกรรมของผู้ก่อความไม่สงบ Boko Haram ในเขตทางภูมิศาสตร์ - การเมืองทางตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศรัฐบาลกลางของไนจีเรียได้ประกาศภาวะฉุกเฉินในสามรัฐของ Borno, Yobe and Adamawa ในเขตนี้เป็นระยะเวลาหก (6) เดือนระหว่างการบริหารของ Goodluck Ebele Jonathan ประธานาธิบดีและผู้บัญชาการทหารสูงสุดของกองทัพสหพันธ์สาธารณรัฐไนจีเรีย ต่อมารัฐบาลได้ขอขยายสถานการณ์ฉุกเฉินออกไปอีกหก (6) เดือนในคำร้องขอประธานาธิบดีกู๊ดลักเอเบเลโจนาธานต่อรัฐสภา ด้วยความพยายามอย่างยิ่งยวดที่จะตอกย้ำความปรารถนาของรัฐบาลในการตรวจสอบกิจกรรมการก่อการร้ายของกลุ่มผู้ก่อความไม่สงบ Boko Haram รัฐบาลของประธานาธิบดี Goodluck Ebele Jonathan ได้ประกาศการแทรกแซงทางทหารเต็มรูปแบบในเขตภูมิศาสตร์การเมืองภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศ การแทรกแซงทางทหารเพื่อตรวจสอบกิจกรรมของผู้ก่อการร้ายที่ไม่หยุดหย่อนและการโจมตีโบทโฆฮาร์มยังคงดำเนินต่อไป ณ เดือนกุมภาพันธ์ 2017 ในเขตภูมิศาสตร์การเมืองภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไนจีเรีย

3. ความรักและความต้องการที่เป็นเจ้าของหรือความต้องการทางสังคม เมื่อผู้คนในชุมชนต่าง ๆ รู้สึกปลอดภัยและปลอดภัยเพียงพอในสภาพแวดล้อมแนวโน้มคือพวกเขา รู้สึกความจำเป็นในการระบุและอยู่ในองค์กรทางสังคมของครอบครัวชุมชนองค์กรที่ใช้ชุมชน ท่ามกลางคนอื่น ๆ ในสังคม สิ่งนี้ช่วยให้พวกเขามีส่วนร่วมอย่างสมเหตุสมผลในการพัฒนาชุมชนในชุมชนต่าง ๆ ในสังคม Mulwa (2008) กล่าวว่าเมื่อผู้คนรู้สึกปลอดภัยพอสมควรนั่นคือเวลาที่พวกเขามักจะกังวลเกี่ยวกับการอยู่ในกลุ่มทางสังคมที่พวกเขาสามารถรักและเป็นที่รักในสังคมได้ Anyanwu et al. (1985) กล่าวไว้อย่างชัดเจนว่าความรักและความเป็นเจ้าของบ่งบอกถึงความจำเป็นในการเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม เช่นครอบครัวกลุ่มเพื่อนร่วมงานในที่ทำงานมิตรภาพกลุ่มทางสังคมท่ามกลางผู้อื่นในสังคม ความรักและความเป็นเจ้าของช่วยให้ผู้คนมีความมั่นใจในความสามารถของตนเองในการมีส่วนร่วมอย่างมีเหตุผลในกระบวนการตัดสินใจที่ส่งเสริมการพัฒนาชุมชนในชุมชนต่างๆในสังคม

4. ความภาคภูมิใจและความต้องการศักดิ์ศรีหรือความต้องการของอัตตา การนับถือและศักดิ์ศรีสามารถเรียกได้ว่าเป็นความต้องการอัตตาในสภาพแวดล้อมของมนุษย์ เป็นเรื่องธรรมดาที่ผู้คนจะแสวงหาความภาคภูมิใจและความมีหน้ามีตาในสิ่งแวดล้อมของมนุษย์เมื่อเห็นได้ชัดว่าพวกเขารู้สึกปลอดภัยในกลุ่มทางสังคมของตนเช่นกลุ่มครอบครัวกลุ่มสังคมกลุ่มชุมชนกลุ่มทำงานกลุ่มเพื่อนร่วมงานกลุ่มเพื่อนในหมู่คนอื่น ๆ ชุมชนต่างๆในสังคม Anyanwu et al. (1985) กล่าวว่ามักจะ

แสวงหาความภาคภูมิใจและความมีหน้ามีตาเมื่อบุคคลรู้สึกมั่นคงในกลุ่มในสังคม เมื่อผู้คนบรรลุความต้องการทางสังคมหรือความรักและความต้องการที่เป็นเจ้าของโดยอยู่ในกลุ่มครอบครัวกลุ่มทางสังคม กลุ่มชุมชนกลุ่มเพื่อนกลุ่มเพื่อนร่วมงานกลุ่มอาชีพและอื่น ๆ พวกเขา มักจะแสวงหาความเคารพตนเองการยอมรับชื่อเสียง สถานะคุณค่าในตนเองของผู้อื่นในกลุ่มสังคมของตนในชุมชนต่างๆในสังคม

Onah (2015) ได้ยืนยันว่าเมื่อผู้คนบรรลุความต้องการทางสังคมว่าพวกเขา มุ่งความสนใจไปที่เรื่องต่างๆเช่นชื่อเสียงการยอมรับความภาคภูมิใจในตนเองและศักดิ์ศรีหรือคุณค่าในตนเองการเคารพตนเองสถานะและอื่น ๆ ที่ทำให้ผู้คนมีความมั่นใจในการเข้าร่วมกิจกรรม ซึ่งจะช่วยให้สภาพความเป็นอยู่ของพวกเขาในชุมชนต่างๆในสังคมดีขึ้นอย่างแน่นอน ในชุมชนความต้องการความภาคภูมิใจในตนเองและความมีหน้ามีตาแสดงให้เห็นถึงความต้องการการยอมรับชื่อเสียงความเคารพและความชื่นชมในสถานะหรือตำแหน่งที่สูงขึ้นในชุมชนในสังคม เป็นเรื่องธรรมดาที่ความต้องการการยอมรับเคารพและชื่นชมในสถานะหรือตำแหน่งที่สูงขึ้นจะต้องมีความรับผิดชอบต่อสังคมที่สอดคล้องกันมากขึ้นในสิ่งแวดล้อมของมนุษย์ การแสดงออกถึงความต้องการความเคารพการยอมรับสถานะชื่อเสียงของผู้อื่นช่วยกระตุ้นความปรารถนาอันแรงกล้าของผู้คนที่จะมีส่วนร่วมอย่างสมเหตุสมผลในการพัฒนาชุมชนในระดับชุมชนในสังคมมนุษย์

5. Self-Actualization: Self-actualization เป็นความต้องการระดับที่ 5 ในลำดับขั้นความต้องการของ Abraham Maslow ซึ่งเกี่ยวข้องกับความปรารถนาของผู้คนในการพัฒนาความสามารถและศักยภาพที่ซ่อนอยู่ในตัวพวกเขาในสังคม การตระหนักรู้ในตนเองหรือความต้องการการตระหนักรู้ในตนเองช่วยให้ผู้คนพัฒนาความปรารถนาที่จะใช้ประโยชน์จากความสามารถทั้งหมดที่ซ่อนอยู่ในตัวพวกเขา ในความเป็นจริงนี่คือความสำเร็จของการสำนึกในตนเองหรือความต้องการในการตระหนักรู้ในตนเองตามที่อับราฮัมมาสโลว์สนับสนุนตามลำดับขั้นของความต้องการของมนุษย์ในสังคม Onah (2015) ได้มองว่าการตระหนักรู้ในตนเองคือการเติมเต็มตนเอง ความจำเป็นในการพัฒนาศักยภาพของบุคคลเพื่อให้เขาหรือเธอกลายเป็นคนที่ดีที่สุดเท่าที่เขาจะสามารถอยู่ในสังคมได้ การทำให้เป็นจริงในตนเองหรือการสำนึกในตนเองกลายเป็นความจริงเมื่อผู้คนพัฒนาความปรารถนาที่จะใช้ประโยชน์จากความสามารถของขวัญและศักยภาพทั้งหมดที่ซ่อนอยู่ในตัวพวกเขาในสังคม

ความต้องการในการตระหนักรู้ในตนเองหรือความต้องการในการตระหนักรู้ในตนเองกระตุ้นให้ผู้คนมีความคิดสร้างสรรค์ในสภาพแวดล้อมทางสังคมที่หลากหลายเพื่อปรับปรุงสภาพความเป็นอยู่ในสังคม Onah (2015) กล่าวว่าความต้องการการตระหนักรู้ในตนเองช่วยให้ผู้คนมีความคิดสร้างสรรค์ในสังคม ในมุมมองนี้การทำให้เป็นจริงด้วยตนเองหรือการตระหนักรู้ในตนเองจำเป็นต้องมี

ความต้องการในการพัฒนาศักยภาพของมนุษย์เพื่อปรับปรุงสภาพความเป็นอยู่ของผู้คนในชุมชนต่างๆในสภาพแวดล้อมโลกร่วมสมัย

ดังนั้นในการพัฒนาชุมชนความต้องการในการปฏิบัติตนตามความเป็นจริงหรือการตระหนักรู้ในตนเองทำได้โดยการพัฒนาทักษะของสมาชิกคณะกรรมการพัฒนาชุมชน (คปค.) คณะกรรมการบริหารโครงการ (พม.) และผู้ปฏิบัติงานโครงการพัฒนาชุมชนเพื่อให้โครงการพัฒนาชุมชนต่างๆเป็นผลสำเร็จ - ได้รับการสนับสนุนจากชุมชนต่างๆในสังคม จุดเน้นของการพัฒนาตนเองให้เป็นจริงหรือความต้องการสำนึกในตนเองในการพัฒนาชุมชนอยู่ที่การพัฒนาศักยภาพของมนุษย์โดยมีจุดมุ่งหมายสูงสุดในการกระตุ้นให้เกิดการเพิ่มพูนสมรรถนะสมรรถนะประสิทธิภาพและการให้บริการที่มีประสิทธิผลเพื่อส่งเสริมสภาพความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นของคนในชุมชนต่างๆในปัจจุบัน สภาพแวดล้อมทั่วโลก Mulwa (2008) กล่าวในขณะที่ยังถึง Gran ว่าการพัฒนาในความหมายที่กว้างที่สุดมุ่งเน้นไปที่พลังปลดปล่อยศักยภาพของมนุษย์ในสังคม ความสำคัญในสถานการณ์นี้คือการพัฒนาขีดความสามารถและความสามารถของมนุษย์เพื่อรักษาความปรารถนาของมนุษย์ในการส่งเสริมการพัฒนาชุมชนเพื่อปรับปรุงสภาพความเป็นอยู่ของผู้คนในชุมชนต่างๆในสังคม ความสุขในชีวิตของมนุษย์คือความสามารถของผู้คนในการใช้ความสามารถและศักยภาพของตนอย่างสร้างสรรค์ในรูปแบบที่ดีขึ้นและมีประสิทธิภาพมากขึ้นเพื่อปรับปรุงสภาพความเป็นอยู่ในชุมชนต่างๆในสังคม ความท้าทายของชุมชนที่เข้าร่วมนักพัฒนาชุมชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้องคือการเป็นนวัตกรรมใหม่ในการพัฒนาชุมชนของตนในสังคม

6. การเข้าใจความต้องการ ความเข้าใจเป็นระดับที่หกในลำดับขั้นของความต้องการของอับราฮัมมาสโลว์ซึ่งเกี่ยวข้องกับความปรารถนาของผู้คนที่จะรู้ในสภาพแวดล้อมของมนุษย์ สิ่งนี้เตือนมนุษย์ให้ตระหนักถึงความจำเป็นเร่งด่วนในการได้รับความรู้ทักษะข้อมูลและทัศนคติที่เกี่ยวข้องเพื่อให้พวกเขาสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลในสภาพแวดล้อมทางสังคมต่างๆในสภาพแวดล้อมของมนุษย์ เห็นได้ชัดว่ามีความจำเป็นเร่งด่วนที่ผู้คนจะต้องได้รับความรู้ทักษะข้อมูลและทัศนคติที่เกี่ยวข้องเพื่อช่วยให้พวกเขาสามารถมีส่วนร่วมในโคเวต้าเล็ก ๆ น้อย ๆ ของตนเองในการเปลี่ยนตำแหน่งชุมชนต่างๆผ่านการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการพัฒนาชุมชน การได้มาซึ่งความรู้ทักษะข้อมูลและทัศนคติที่เกี่ยวข้องผ่านเครื่องมือทางการศึกษาจะช่วยให้ผู้รับการศึกษาในระดับชุมชนได้เห็นว่าคุณสมบัติความรู้ทักษะข้อมูลและทัศนคติที่ได้รับจะช่วยให้พวกเขามีส่วนร่วมในการส่งเสริมการพัฒนาชุมชนในชุมชนต่างๆได้อย่างไร สังคมของพวกเขา

Anyanwu et al. (1985) กล่าวว่าความต้องการความเข้าใจเกี่ยวข้องกับความต้องการของมนุษย์เพื่อดูว่าสิ่งที่พวกเขาเป็นอย่างไรและสิ่งที่พวกเขาทำและส่วนที่พวกเขามีบทบาทเหมาะสมกับสังคมขนาดใหญ่ โดยพื้นฐานแล้วความจำเป็นในการได้รับความรู้ทักษะข้อมูลและทัศนคติที่เกี่ยวข้องจะช่วยปรับตำแหน่งผู้รับสารให้มีความเกี่ยวข้องในการส่งเสริมการพัฒนาชุมชนในการปรับปรุงสภาพ

ความเป็นอยู่ของประชาชนในชุมชนต่างๆในสังคม การได้มาซึ่งความรู้ทักษะข้อมูลและทัศนคติที่เกี่ยวข้องช่วยให้ผู้คนสามารถเผชิญกับความท้าทายมากมายของชุมชนต่างๆในสังคมร่วมสมัย ดังนั้น การทำความเข้าใจความต้องการจึงเรียกร้องให้มีความจำเป็นเร่งด่วนในการขยายการเข้าถึงการศึกษาของผู้คนในสังคมร่วมสมัย การให้การศึกษาที่ดีขึ้นพร้อมโอกาสในการทำงานที่มากขึ้นและรายได้ที่สูงขึ้นจะช่วยเพิ่มสภาพความเป็นอยู่ของผู้คนในสภาพแวดล้อมทางสังคมที่หลากหลายในสภาพแวดล้อมของมนุษย์ Todaro and Smith (2009) ระบุว่า การปรับปรุงระดับความเป็นอยู่ของผู้คนนั้นต้องการการศึกษาที่ดีขึ้นงานที่เพิ่มขึ้นรายได้ที่สูงขึ้นและการให้ความสำคัญกับคุณค่าทางวัฒนธรรมและความเป็นมนุษย์เพื่อปรับปรุงความเป็นอยู่ทางวัตถุของผู้คนและเพื่อเพิ่มความสมบูรณ์ของตัวบุคคลและของชาติ เคารพหรือเห็นคุณค่าในตนเองในสังคม Mulwa (2008) ยืนยันว่าผู้คนจำเป็นต้องปลูกฝังค่านิยมของความซื่อสัตย์ความรับผิดชอบและความโปร่งใสซึ่งตรงข้ามกับความกล้าหาญที่ยิ่งใหญ่ในการขโมยจากคิตตี้สาธารณณะโดยไม่มีความผิดหรือไม่ต้องรับโทษในสังคม ด้วยการปฏิวัติเทคโนโลยีผู้คนจะรู้และยึดมั่นในค่านิยมของความซื่อสัตย์ความรับผิดชอบและความโปร่งใส (HAT) ในการปฏิบัติต่อสาธารณะ โลกขับเคลื่อนด้วยความรู้ เข้าใจได้ว่าความรู้เป็นพลังในสิ่งแวดล้อมของมนุษย์ Aruma (2016) กล่าวว่าเศรษฐกิจมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เขายืนยันอย่างเท่าเทียมกันว่าองค์กรธุรกิจยอมรับการรับรู้ของการศึกษาผู้ใหญ่ว่าเป็นการเรียนรู้ตลอดชีวิตซึ่งยังคงมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ ความปรารถนาอย่างแรงกล้าสำหรับการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อตอบสนองความต้องการของการระเบิดของความรู้และการพัฒนาทางเทคโนโลยีเรียกร้องให้คนงานกลับไปสถานแวดล้อมในห้องเรียนเพื่อเรียนรู้ทักษะที่เกี่ยวข้องกับงาน Schaefer (2005) ตั้งข้อสังเกตว่าองค์กรธุรกิจยอมรับมุมมองของการศึกษาว่าเป็นสิ่งจำเป็นในการเรียนรู้ตลอดชีวิตซึ่งต้องการให้พนักงานกลับไปห้องเรียนเพื่อเรียนรู้ทักษะที่เกี่ยวข้องกับงาน มีความจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับผู้ปฏิบัติงานด้านการพัฒนาชุมชนและผู้ปฏิบัติงานตลอดจนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาชุมชนในการเรียนหลักสูตรพิเศษด้านการพัฒนาชุมชนการฝึกอบรมคอมพิวเตอร์เพื่อให้คุ้นเคยกับแนวทางปฏิบัติที่ดีที่สุดในการพัฒนาชุมชนและซอฟต์แวร์คอมพิวเตอร์ล่าสุดที่จะอำนวยความสะดวกให้กับชุมชน กระบวนการพัฒนา โดยพื้นฐานแล้วพนักงานในหลายอาชีพหรือหลายอาชีพกำลังกลับเข้าสู่สถานแวดล้อมในห้องเรียนเพื่อเรียนรู้ความต้องการใหม่ของพวกเขาของตนเองในสถานแวดล้อมโลกร่วมสมัย Aruma (2016) กล่าวว่าเศรษฐกิจมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เขายืนยันอย่างเท่าเทียมกันว่าองค์กรธุรกิจยอมรับการรับรู้ของการศึกษาผู้ใหญ่ว่าเป็นการเรียนรู้ตลอดชีวิตซึ่งยังคงมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ ความปรารถนาอย่างแรงกล้าสำหรับการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อตอบสนองความต้องการของการระเบิดของความรู้และการพัฒนาทางเทคโนโลยีเรียกร้องให้คนงานกลับไปสถานแวดล้อมในห้องเรียนเพื่อเรียนรู้ทักษะที่เกี่ยวข้องกับงาน Schaefer (2005) ตั้งข้อสังเกตว่าองค์กรธุรกิจยอมรับมุมมองของการศึกษาว่าเป็นสิ่งจำเป็นในการเรียนรู้ตลอด

ชีวิตซึ่งต้องการให้พนักงานกลับไปห้องเรียนเพื่อเรียนรู้ทักษะที่เกี่ยวข้องกับงาน มีความจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับผู้ปฏิบัติงานด้านการพัฒนาชุมชนและผู้ปฏิบัติงานตลอดจนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาชุมชนในการเรียนหลักสูตรพิเศษด้านการพัฒนาชุมชนการฝึกอบรมคอมพิวเตอร์เพื่อให้คุ้นเคยกับแนวทางปฏิบัติที่ดีที่สุดในการพัฒนาชุมชนและซอฟต์แวร์คอมพิวเตอร์ล่าสุดที่จะอำนวยความสะดวกให้กับชุมชน กระบวนการพัฒนา โดยพื้นฐานแล้วพนักงานในหลายอาชีพหรือหลายอาชีพกำลังกลับเข้าสู่สภาพแวดล้อมในห้องเรียนเพื่อเรียนรู้ความต้องการใหม่ของงานของตนในสภาพแวดล้อมโลกร่วมสมัย Aruma (2016) ผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาชุมชนและพนักงานควรมองเห็นแนวคิดในการกลับไปสภาพแวดล้อมในห้องเรียนเพื่อเรียนรู้ความต้องการใหม่ ๆ ในการทำงานเพื่อเป็นแนวทางในการรักษาความเกี่ยวข้องในสถานที่ทำงานต่างๆในสังคม การเสริมสร้างขีดความสามารถผ่านโครงการฝึกอบรมที่เกี่ยวข้องซึ่งเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับมืออาชีพด้านการพัฒนาชุมชนและพนักงานตลอดจนบุคลากรในชุมชนในสังคมอย่างเท่าเทียมกันช่วยให้พวกเขามีส่วนร่วมในการเติบโตของการพัฒนาชุมชนในสังคมได้เป็นอย่างดี การแบ่งปันความรู้ที่ได้รับมีความจำเป็นในการกระตุ้นให้เกิดการปรับปรุงประสิทธิภาพระดับความสามารถประสิทธิภาพและการให้บริการที่มีประสิทธิผลในการพัฒนาชุมชนในชุมชนต่างๆในสังคม การได้มาซึ่งความรู้ทักษะข้อมูลและทัศนคติที่เกี่ยวข้องจะช่วยให้ผู้คนสามารถทำงานร่วมกันและร่วมมือกันเพื่อส่งเสริมการพัฒนาชุมชนเพื่อปรับปรุงสภาพความเป็นอยู่ของผู้คนอย่างยั่งยืนในชุมชนต่างๆในสังคม

7. ความต้องการด้านสุนทรียศาสตร์ มีความต้องการด้านสุนทรียศาสตร์หมายถึงความปรารถนาของมนุษย์ที่จะเพลิดเพลินและส่งเสริมความงามของสิ่งแวดล้อมของมนุษย์ Anyanwu et al. (1985) กล่าวว่าความต้องการด้านสุนทรียศาสตร์คือความปรารถนาของผู้คนที่เพลิดเพลินและส่งเสริมความงามของสภาพแวดล้อมในสังคม จุดเน้นของความต้องการด้านสุนทรียศาสตร์คือการสร้างความเข้าใจให้กับผู้คนเกี่ยวกับความต้องการที่จะรักเข้าใจและส่งเสริมความงามของสภาพแวดล้อมของมนุษย์ในสังคม ในมุมมองของ Aruma (2013) ความต้องการด้านความงามเกี่ยวข้องกับความงามของสภาพแวดล้อมของมนุษย์ในสังคม ผู้คนได้รับการสนับสนุนให้รักเข้าใจชื่นชมและส่งเสริมประสิทธิภาพของสิ่งสวยงามเช่นศิลปะดนตรีดอกไม้และพื้นที่หลังที่ทาสีในสภาพแวดล้อมของมนุษย์ ความต้องการด้านสุนทรียศาสตร์เปิดโอกาสให้ผู้คนได้พักผ่อนและพักผ่อนหย่อนใจในชุมชนต่าง ๆ ในสภาพแวดล้อมของมนุษย์ Mulwa (2008) ตั้งข้อสังเกตว่าคนเราต้องการพักผ่อนในช่วงเวลาที่เหมาะสมในสังคม การพักผ่อนเป็นสิ่งจำเป็นในสภาพแวดล้อมของมนุษย์แม้ว่าจะมีตารางงานที่แน่นขนัดในการทำธุรกิจหรือการทำงานในแต่ละวันเพื่อพักผ่อนและสร้างร่างกายและจิตใจของมนุษย์ขึ้นมาใหม่ สมาชิกในครอบครัวและชุมชนต่าง ๆ ควรได้รับการส่งเสริมให้มีสภาพแวดล้อมที่สวยงามเพื่อการพักผ่อนในสังคม ความต้องการด้านสุนทรียศาสตร์เปิดโอกาสให้ผู้คนได้เพ

ลิต เพลินกับสภาพแวดล้อมที่น่ากลัวด้วยพื้นหลังที่ทาสีงานศิลปะดอกไม้ท่ามกลางคนอื่น ๆ ในบ้าน
ของพวกเขามันในชุมชนต่าง ๆ ในสังคม

การจำแนกความต้องการ ของมนุษย์ความต้องการของมนุษย์สามารถแบ่งออกได้เป็น 2
ประเด็นหลักโดยเฉพะอย่างยิ่งความต้องการที่บกพร่องและความต้องการในการเติบโตในสังคม

1. ความต้องการที่ไม่เพียงพอ: ความต้องการ 1-4 ในลำดับชั้นของความต้องการทาง
สรีรวิทยาของมนุษย์ความต้องการด้านความปลอดภัยหรือความปลอดภัยความรักและความต้องการ
ของเจ้าของตลอดจนความต้องการความภาคภูมิใจและความมีหน้ามีตาเรียกว่าเป็นความต้องการที่ไม่
เพียงพอ โดยพื้นฐานแล้วหากบุคคลหรือชุมชนใดขาดความต้องการ 1-4 บุคคลหรือชุมชนดังกล่าวจะ
รู้สึกแน่นอนว่าเขา / เธอหรือชุมชนที่เกี่ยวข้องกำลังขาดสิ่งที่สำคัญต่อการอยู่รอดของมนุษย์ในสังคม
Anyanwu et al. (1985) กล่าวว่าความต้องการ 1-4 เรียกว่าขาดความต้องการ พวกเขายืนยัน
เพิ่มเติมว่าหากบุคคลหรือชุมชนขาดความต้องการใด ๆ แสดงว่าบุคคลหรือชุมชนดังกล่าวมีแนวโน้มที่
จะสูญเสียในสังคม บุคคลหรือชุมชนดังกล่าวจะรู้สึกว่ามีความบางอย่างขาดหายไปในตัวเขา / เธอหรือใน
ชุมชน ความน่าชื่นของชีวิตคือคนที่บรรลุความต้องการที่บกพร่องแทบทุกอย่างดูเหมือนจะไม่ได้รับ
ความรู้สึกพึงพอใจในสังคม พวกเขาจะรู้สึกเป็นกลางในชีวิต และได้กล่าวว่าคนที่มีความต้องการที่
บกพร่องทั้งหมดดูเหมือนจะไม่มีความรู้สึกพึงพอใจใด ๆ เนื่องจากพวกเขาจะรู้สึกเป็นกลางในสังคม นี้
เป็นส่วนหนึ่งของลักษณะของมนุษย์ในสังคมอย่างแน่นอน

2. ความต้องการการเติบโต: ความต้องการ 5-7 ในลำดับชั้นของมนุษย์ต้องการการทำให้
เป็นจริงด้วยตนเองหรือความต้องการในการตระหนักรู้ในตนเองความต้องการความเข้าใจและความ
ต้องการด้านสุนทรียศาสตร์เรียกว่าความต้องการการเติบโตในสภาพแวดล้อมของมนุษย์ เห็นได้ชัด
ว่าเมื่อบุคคลหรือชุมชนบรรลุความต้องการที่เพิ่มขึ้นของความต้องการในการปฏิบัติตนตามความเป็น
จริงหรือการตระหนักรู้ในตนเองการเข้าใจความต้องการและความต้องการด้านสุนทรียศาสตร์ที่
บุคคลหรือชุมชนดังกล่าวมีแนวโน้มที่จะบรรลุความรู้สึกพึงพอใจในสังคม ที่ต้องการ 5-7 เรียกว่าความ
ต้องการในการเติบโต โดยพื้นฐานแล้วเมื่อผู้คนบรรลุความต้องการที่เพิ่มขึ้นจากการตระหนักรู้ใน
ตนเองหรือการตระหนักรู้ในตนเองการเข้าใจความต้องการและความต้องการด้านสุนทรียศาสตร์พวก
เขาดูเหมือนจะมีความรู้สึกพึงพอใจในสังคม ในมุมมองของคนที่ได้รับความต้องการในการเติบโต
มักจะมีความรู้สึกพึงพอใจในสังคม (Anyanwu et al, 1985)

ระดับความต้องการเจ็ด (7) ระดับในลำดับชั้นของความต้องการของอับราฮัมมาสโลว์มี
ตั้งแต่ความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ในเรื่องความต้องการทางสรีรวิทยาสำหรับอาหารเสื้อผ้าที่อยู่
อาศัยน้ำความสะดวกสบายการให้กำเนิดท่ามกลางผู้อื่นไปจนถึงความต้องการด้านความงามในระดับ
สูงสุดเพื่อให้ผู้คนได้เพลิดเพลินและ ส่งเสริมความสวยงามของสิ่งแวดล้อมของมนุษย์ ความต้องการ
ด้านสุนทรียศาสตร์เปิดโอกาสให้ผู้คนเพลิดเพลินไปกับสภาพแวดล้อมที่วิเศษที่มีพื้นหลังทาสีงาน

ศิลปะดอกไม้ท่ามกลางคนอื่น ๆ ในบ้านของพวกเขาในชุมชนต่างๆในสังคม ความต้องการของมนุษย์นั้นไม่รู้จักพอ โดยพื้นฐานแล้วเป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติและลักษณะของมนุษย์ที่ปรารถนาที่จะบรรลุสิ่งต่างๆมากขึ้นเรื่อย ๆ ในสภาพแวดล้อมของมนุษย์ ความปรารถนาที่ไม่รู้จักพอของผู้คนที่จะบรรลุสภาพความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นในชุมชนต่างๆเป็นความท้าทายอย่างยิ่งต่อการพัฒนาชุมชนในสังคมร่วมสมัย การตระหนักถึงความต้องการของมนุษย์ในระดับชุมชนเรียกร้องการประยุกต์ใช้ลำดับขั้นความต้องการของอับราฮัมมาสโลว์อย่างเหมาะสมโดยมุ่งเน้นที่ความต้องการขั้นพื้นฐานบางประการซึ่งต้องบรรลุก่อนที่จะมีการพิจารณาถึงความต้องการอื่น ๆ ของมนุษย์ในสังคม ระดับความต้องการเจ็ด (7) ระดับของลำดับขั้นความต้องการของอับราฮัมมาสโลว์ไม่ต้องสงสัยเสริมสร้างความปรารถนาของมนุษย์ที่จะตอบสนองความต้องการของมนุษย์ด้วยมุมมองในการปรับปรุงสภาพการดำรงชีวิตของผู้คนในชุมชนต่าง ๆ ในสภาพแวดล้อมของมนุษย์ (Aruma and Enwuvesi Hanachor Melvins, 2017)

แนวคิดทฤษฎีครอบครัวและเกษตรกรรมครัวเรือน

ความสำคัญของครอบครัว

ครอบครัวนับเป็นสถาบันทางสังคมที่สำคัญที่สุด เป็นหน่วยย่อยของสังคมที่มีความสัมพันธ์และร่วมมือกันอย่างใกล้ชิด กล่าวได้ว่า เป็นสถาบันที่คงทนที่สุดและยังไม่เคยปรากฏว่าสังคมมนุษย์ใดเป็นสังคมที่ไม่มีสถาบันครอบครัว เพราะสถาบันครอบครัวเป็นสังคมกลุ่มแรกที่มนุษย์มีความเกี่ยวข้องกันตั้งแต่แรกเกิดจนเติบโตและจนมีครอบครัวของตนเอง ในครอบครัวจะมีการตั้งชื่อและสกุล เพื่อชี้บอกสถานภาพ บทบาท จนถึงกำหนดสิทธิหน้าที่ที่สมาชิกมีต่อกันและต่อสังคม ดังนั้นครอบครัวจึงเป็นสถาบันแห่งแรกและแห่งสำคัญของสังคมในการกำหนดพฤติกรรมของมนุษย์ให้เป็นไปตามระเบียบแบบแผนของสังคมที่มีส่วนรวม (จิตนันท์ เดชะคุปต์ และณัฐชนา พวงทอง (2554)

Our family ให้ความสำคัญ ครอบครัวคือ สถาบันพื้นฐานของการสร้างคนในชาติคือครอบครัว เพราะครอบครัวเป็นผู้สร้างบุคลิกภาพของทุกคนการเจริญเติบโต ทุกด้านไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาการทางด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์หรือสังคม ย่อมขึ้นอยู่กับการศึกษาของบิดามารดา ซึ่งเรามักกล่าวเสมอว่า บิดามารดาคือครูคนแรกของลูก แม้ว่าลูกจะ เติบโตจนเข้าโรงเรียนได้แล้วบิดามารดาก็ยังต้องทำหน้าที่เสมือน ครูอยู่เช่นเดิม นั่นคือ คอยเอาใจใส่ อบรมสั่งสอนลูกด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะ เป็นกิริยามารยาท ความประพฤติ บาปบุญคุณโทษ สิ่งที่ดี ควรทำหรือไม่ควรทำ เป็นต้น

ความหมายของครอบครัว

National Assembly of Lao PDR (2005) ให้ความหมายครอบครัวว่า ครอบครัวคือจุดหนึ่งของสังคม รวมมีผิว เมีย ลูก หรือบุคคลอื่น ๆ ในครอบครัว ที่มีสายสัมพันธ์ด้วยกันและกัน และดำรงชีวิตร่วมกัน โดยมีสำมะโนครอบครัวมาขึ้นยืนยันอย่างถูกต้องชัดเจน

จิตนันท์ เดชะคุปต์ และณัฐชญา พวงทอง (2554) ให้ความหมายครอบครัวไว้ว่า ครอบครัวหมายถึง ผู้ร่วมครอบครัว คือ สามิภรรยาและบุตร เป็นต้น ต่อมาในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 และพ.ศ. 2554 ได้ให้ความหมายของครอบครัวหมายถึงสถาบันพื้นฐานของสังคมที่ประกอบด้วยสามิภรรยา และรวมถึงมีลูกด้วยกัน

สนธิ สัมครการ (2519) อธิบายว่า ครอบครัวหมายถึงกลุ่มของญาติสนิทกลุ่มหนึ่งที่อยู่ร่วมหลังคาบ้านเดียวกัน ตามปกติแล้วครอบครัวย่อมทำหน้าที่เบื้องต้นที่จำเป็นเพื่อสนองความต้องการพื้นฐาน ของมนุษย์ แต่อย่างไรก็ตาม หน้าที่บางอย่างของครอบครัวอาจเปลี่ยนแปลงไปตามวิวัฒนาการของสังคมและ วัฒนธรรม บางครั้งอาจส่งผลกระทบต่อภาวะความเป็นญาติของสมาชิกในครอบครัว ในแบบชีวภาพและแบบสังคมกำหนดก็เป็นได้

สุพัตรา สุภาพ (2543) กล่าวว่า ครอบครัวหมายถึงกลุ่มคนที่มาอยู่ร่วมกันด้วยการสมรส โดยทางสายโลหิตหรือการรับเลี้ยงดู (เป็นบุตรบุญธรรมก็ได้) มีการตั้งเป็นครอบครัวขึ้น มีความสัมพันธ์ต่อกันในฐานะเป็นสามิและภรรยา เป็นพ่อเป็นแม่ เป็นลูก เป็นพี่ เป็นน้อง

จิตนันท์ เดชะคุปต์และณัฐชญา พวงทอง (2554) ได้สรุปว่า ครอบครัวเป็นหน่วยย่อยที่เล็กที่สุดในสังคม ซึ่งประกอบด้วยกลุ่มคนที่มีความสัมพันธ์ทางสายเลือด ทางกฎหมายหรือโดยการแต่งงาน มีความผูกพันกันทางอารมณ์และจิตใจ เป็นสถาบันที่มีความสำคัญในการกำหนดพฤติกรรมของมนุษย์ และเป็นสถาบันที่จะสร้างสมาชิกใหม่ให้สังคมและพัฒนาให้เป็นสมาชิกที่พึงประสงค์ของสังคม

ปภพ จีรัตน์ (2561) ได้สรุปว่า ครอบครัวเป็นหน่วยของสังคมที่มีขนาดเล็กสุด อันประกอบไปด้วยกลุ่มคนที่มีความสัมพันธ์กันทางสายโลหิต ทางกฎหมายหรือโดยการสมรส บุคคลในครอบครัวจะมีความผูกพันกัน ทางอารมณ์และจิตใจ เป็นส่วนสำคัญในการหล่อหลอมและกำหนดพฤติกรรมของมนุษย์ และเป็นสถาบัน ที่จะสร้างสมาชิกใหม่ให้แก่สังคม ตลอดจนพัฒนาให้เป็นสมาชิกที่พึงประสงค์ของสังคมพร้อมกันด้วย

กรมวัฒนธรรมกมวัดทนายธรรมหาชน กะชวงละแหล่งข่าวและวัดทนายธรรม (2553) ได้ให้ความหมายของครอบครัวไว้ว่า ครอบครัว คือ หน่วยพื้นฐาน หรือเป็นองค์ประกอบสังคม ครอบครัวหมายถึงกลุ่มคนเล็ก ๆ ที่มีสายสัมพันธ์ด้วยกันโดยการสมรส ทางด้านสายเลือด หรือทางด้านสายสัมพันธ์ที่รับรองร่วมกัน สังคมจะแข็งแกร่งหรืออ่อนแอขึ้นล้วนแต่มีส่วนสัมพันธ์ถึงครอบครัวโดยตรง ครอบครัวหนึ่งอาจจะประกอบด้วยสองหรือหลายคน เปรียบเหมือนองค์กรเล็ก ๆ ที่ประกอบด้วย

บุคคล ที่มีอายุและเพศแตกต่างกัน พวกเขาจะอยู่ร่วมกันในบ้านหลังเดียวกันและมีกิจกรรมเอื้อเพื่อ เพื่อแผ่กันและกันเพื่อความอยู่ดีกินดีของครอบครัว โดยปกติแล้วบุคคลในครอบครัวหนึ่งๆ ไม่อาจ เปลี่ยนพ่อหรือแม่ผู้ให้กำเนิดได้ ครอบครัวแม่สายสัมพันธ์ระหว่างอดีต และอนาคต ฉะนั้นการมีบุตร จึงเป็นเรื่องที่สำคัญสำหรับครอบครัว

สรุปครอบครัวหมายถึง การอยู่ร่วมกันของคนตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป อยู่อาศัยในบ้านหลัง เดียวกันโดยสมาชิกภายในครอบครัวจะมีความเกี่ยวข้องอย่างใกล้ชิด มีความผูกพันทางสายโลหิต เดียวกัน และช่วยเหลือกันและกัน

หน้าที่ของครอบครัว

ในครอบครัวมีหน้าที่หลายอย่างคือ

1. หน้าที่ในการส่งเสริมความเจริญเติบโตส่วนบุคคลของลูก การเจริญเติบโตนี้หมายถึง การเจริญเติบโตทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์สังคมและสติปัญญา
2. การให้ความรัก ความอบอุ่น มั่นคง ปลอดภัย เช่น ไม่ เปรียบเทียบลูกของตนว่าด้อย กว่าลูกของคนอื่น แสดงออกให้ ลูกรู้สึกว่าจะถึงเขาจะมีสภาพอย่างไรพ่อแม่ก็ยังคงรักและต้องการ เขา อยู่เสมอ ให้ลูกมีโอกาสแสดงความคิดเห็นต่าง ๆ
3. การให้เสรีภาพส่วนบุคคล ข้อนี้มีความสำคัญมากเช่นกัน ก่อนอื่นทั้งพ่อแม่และลูกต้องมีความ เข้าใจตรงกันเกี่ยวกับคำว่า เสรีภาพและขอบเขตของเสรีภาพเสียก่อน เด็กควรได้รับอนุญาต ให้ ทำในสิ่งที่สนใจ เล่นหรือเกี่ยวกับเพื่อนภายในขอบเขต คือ ไม่เกิดอันตรายต่อตัวเองและผู้อื่น ถ้า ครอบครัวสามารถปฏิบัติ เช่นนี้ได้ เด็กก็จะเข้าใจเรื่องสิทธิ เสรีภาพ
4. การแนะนำสั่งสอน ให้รู้จักใช้เครื่องมือของวัฒนธรรม สำหรับชีวิตประจำวัน เนื่องจาก มนุษย์ทุกคนไม่มีใครรู้จักหรือ ทำอะไรได้เองมาตั้งแต่เกิด ฉะนั้น มนุษย์เราต้องเรียนทุกอย่าง ไม่ว่าจะเป็น การยืน นอน เดิน การพูดจา การรับประทานอาหาร หรือกิจกรรมารยาทต่าง ๆ ตลอดจนการแต่ง กาย การอยู่ในสังคม การรู้จักใช้จ่ายเงินทอง เป็นต้น
5. การปลูกฝังนิสัยที่เอาใจใส่ในปฏิกริยาของผู้อื่นพ่อแม่ต้อง ชี้แจงว่า มนุษย์เราอยู่ร่วมกัน ต้องรู้จักเอาใจใส่ผู้อื่นด้วย ทั้งนี้ เพื่อจะได้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ช่วยเหลือหรือทำให้ ผู้อื่น ได้รับความสะดวกใจเมื่อติดต่อกับผู้อื่น
6. หน้าที่ในการสร้างสันติสุขภายในบ้าน สันติสุขเป็นภาวะ ที่ทุกคนยินดีจะได้พบ แต่สันติ สุขจะเริ่มมีขึ้นไม่ได้ถ้าไม่เริ่มจาก บ้านการที่บ้านมีสันติสุขมิได้แปลว่าบ้านไม่มีความขัดแย้งเพราะ ความขัดแย้งกันในบ้าน ย่อมมีเป็นธรรมดา แต่พ่อแม่จะต้อง พยายามแก้ไข หรือนำความขัดแย้งมาใช้ ให้เกิดประโยชน์

7. การสร้างความเป็นปึกแผ่น มั่นคง ให้แก่ครอบครัว ในกรณี ดังกล่าวมีความหมายรวมกันทั้ง 2 ประการคือ ความสัมพันธ์ใกล้ชิด รักใคร่ ประองตองกัน เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของพ่อแม่และ มีภาวะการเงินที่มั่นคงพอที่จะเลี้ยงดูครอบครัว ให้มีความสุขตาม ทัศนภาพ

8. หน้าที่ในการสร้างจุดหมายชีวิตและแรงจูงใจหมายความว่า พ่อแม่ควรทำให้ลูกมีจุดหมายปลายทางของชีวิตที่จะทำให้ชีวิตมีคุณค่ายิ่งขึ้น ถ้าคนเรามีจุดหมายในชีวิต จะทำให้เขาขวนขวาย ทำให้ตนเองไปถึงจุดหมาย

แนวคิดการทำเกษตรกรรมแบบครัวเรือน

ปภพ จีรัตน์ (2561) ได้อธิบายว่า ในปี พ.ศ. 2557 องค์การสหประชาชาติได้ประกาศเป็นปีสากลแห่งการเกษตรกรรมครัวเรือน (The 2014 International Year of Family Farming: IYFF) วัตถุประสงค์เพื่อยกระดับฐานะของ เกษตรกรรมครัวเรือนและเกษตรกรรมขนาดเล็กโดยมุ่งผลักดันให้ประชาคมโลกเห็นความสำคัญของ เกษตรกรรมครัวเรือนต่อการลดความอดอยากและความยากจน สร้างความมั่นคงทางอาหารและ โภชนาการ ยกย่องระดับความเป็นอยู่ การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ การปกป้องสิ่งแวดล้อมและนำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยเฉพาะในพื้นที่ชนบทเป้าประสงค์ของปี 2014 คือ การ ปรับเปลี่ยนให้เกษตรกรรมครัวเรือนเป็นประเด็นหลักในนโยบายชาติด้านการเกษตร สิ่งแวดล้อม และ สังคม โดยการชี้ช่องว่างและโอกาสเพื่อส่งเสริมการเปลี่ยนไปสู่การพัฒนาที่เสมอภาคและสมดุล ในปี พ.ศ. 2557 จะส่งเสริมให้มีการหารือและความร่วมมือทั้งในระดับชาติ ระดับภูมิภาค และระดับโลก เพื่อสร้างความตระหนักรู้และความเข้าใจถึงความท้าทายที่เกษตรกรรายย่อยประสบและหาแนวทางที่ มีประสิทธิภาพในการสนับสนุนเกษตรกรรมในครัวเรือน

ความหมายของเกษตรกรรมครัวเรือน

ปภพ จีรัตน์ (2561) ได้กล่าวว่าลักษณะการทำเกษตรแบบครัวเรือนว่ามีลักษณะสำคัญใน 10 ด้านคือ

1. ในการทำเกษตรแบบครัวเรือนเกษตรกรควรจะสามารถควบคุมทรัพยากรหรือทุนหลักที่ใช้ในการทำการเกษตร ได้แก่ ที่ดิน พืช สัตว์ พันธุกรรม ที่พักอาศัย อุปกรณ์และเครื่องจักรกล รวมไปถึงความรู้เชิงเทคนิคเกี่ยวกับการนำทรัพยากรเหล่านั้นมาใช้ให้เกิดประโยชน์ในการทำการเกษตร นอกจากนี้การทำเกษตรแบบครัวเรือน ไม่ใช่เพื่อทำกำไรทาง ธุรกิจ แต่เป็นการทำมาหาเลี้ยงชีพของสมาชิกในครอบครัว หรือมีรายได้ที่เพียงพอในการดำเนินชีวิต ตามทัศนภาพ และถ้าเป็นไปได้จะมีการสะสมเงินทุนไว้สำหรับการลงทุนเพื่อพัฒนาการทำเกษตรกรรม ต่อไปในอนาคต

2. เกษตรแบบครอบครัวจะใช้แรงงานจากในครอบครัวเป็นหลักในการทำการเกษตร ดังนั้น การทำเกษตรแบบครัวเรือนนี้จึงเป็นแหล่งใช้งานสำหรับคนในครอบครัวที่จะต้องทำงานในพื้นที่ของตัวเอง การทำเกษตรในรูปแบบนี้เกษตรกรจะทำงานหนักและทุเม และหวังให้การทำเกษตรกรรมของครอบครัวตนเองพัฒนาก้าวหน้าและทำให้ครอบครัวยกระดับฐานะดีขึ้นตามไปด้วย

3. การทำเกษตรกรรมและครอบครัวจะมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันอย่างลึกซึ้ง โดยเฉพาะการตัดสินใจในการบริหารและจัดการดำเนินกิจกรรมทางการเกษตรจะไม่สามารถแยกออกจากครอบครัวได้ เพราะการทำเกษตรกรรมนั้นเป็นแหล่งผลิตอาหารและปัจจัยที่สำคัญในการดำรงชีพของสมาชิกในครอบครัว ในขณะที่เดียวกันครอบครัวที่เป็นทั้งผู้บริหารและแรงงานในกระบวนการ ผลิต

4. การทำเกษตรกรรมแบบครัวเรือนจะเป็นแหล่งผลิตอาหารและรายได้หลักของครอบครัว ซึ่งอาหารที่ผลิตได้นี้จะเป็นอาหารที่มีคุณภาพตามการคัดสรรของคนในครอบครัวและในกรณีที่เป็น ระบบเกษตรอินทรีย์ก็จะเป็นแหล่งอาหารที่ปลอดภัยกว่าอาหารที่หาซื้อมาจากตลาดภายนอก

5. การทำเกษตรกรรมแบบครอบครัวถือเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนชนบท อีกทั้งยังเป็นแหล่งที่ ก่อกำเนิดวัฒนธรรม ประเพณี และขนบธรรมเนียมท้องถิ่น ขณะเดียวกันก็ยังอนุรักษ์สืบสานให้คงอยู่ เอาไว้ในเวลาเดียวกัน

6. การทำเกษตรกรรมแบบครอบครัวไม่ใช่เป็นแค่สถานที่ทำการเกษตร เพาะปลูก หรือทำการ ปศุสัตว์เท่านั้น แต่ยังเป็นที่พักอาศัยของครอบครัว เป็นสถานที่ที่สมาชิกในครอบครัว เช่น บุตรหลาน ได้เติบโตและเป็นแหล่งเรียนรู้ในการดำรงชีวิต เป็นสถานที่ที่เชื่อมต่อประวัติศาสตร์ ปัจจุบัน และ อนาคตของครอบครัวและสืบทอดไปสู่ทายาทในการทำเกษตรกรรมต่อไปในอนาคตได้

7. การทำเกษตรกรรมแบบครอบครัวถือเป็นแหล่งเรียนรู้และให้ประสบการณ์ โดยผ่านการ ถ่ายทอดจากบรรพบุรุษไปบุตรหลาน อีกทั้งยังเชื่อมโยงกับครอบครัวอื่น ๆ ทำให้เกิดเป็น เครือข่าย นวัตกรรมและความรู้ในทางปฏิบัติ เช่น การแลกเปลี่ยนพันธุ์พืช-พันธุ์สัตว์ระหว่าง ครอบครัวในพื้นที่ ชุมชน

8. การทำเกษตรกรรมแบบครอบครัวจะมีประวัติศาสตร์และความทรงจำอยู่ โดยจะสืบทอด มาตั้งแต่บรรพบุรุษ เช่น ปู่ย่า ตายาย และพ่อแม่ ที่ทำเกษตรก็มีความหวังว่าจะสามารถส่งต่อ การทำเกษตรกรรมของครัวเรือนนี้ ให้กับลูกหลานของตัวเอง หรือเป็นส่วนสำคัญในการให้ลูกหลานได้ เข้าสู่ ไปในสังคม ดังนั้น การทำเกษตรจึงเป็นความภาคภูมิใจของครอบครัว และเป็นสิ่งที่สมาชิกใน ครอบครัวทุกคนต้องรักษาไว้และให้ความสำคัญในการส่งต่อให้กับทายาทต่อไป

9. ครอบครัวเกษตรกรและกิจกรรมทางการเกษตรจะเป็นส่วนหนึ่งของระบบเศรษฐกิจ ชนบท ดังนั้นการดำรงอยู่และการล่มสลายของครอบครัวที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ก็จะขึ้นอยู่กับและ เชื่อมโยงกับความเข้มแข็งหรือความอ่อนแอของระบบเศรษฐกิจชนบท เกษตรกรรมแบบครอบครัว

ถือเป็นส่วนหนึ่งของภูมิทัศน์ในพื้นที่ชนบท ซึ่งการทำเกษตรกรรมในลักษณะนี้อาจมีกิจกรรมที่สอดคล้อง เช่น การทำเกษตรอินทรีย์ หรือขัดแย้งกับ ธรรมชาติในท้องถิ่น และมีผลต่อการอนุรักษ์หรือทำลายภูมิทัศน์ของท้องถิ่นได้

แนวคิดรูปแบบและหลักการพัฒนารูปแบบ

ความหมายของรูปแบบ

รูปแบบเป็นส่วนที่สร้างและพัฒนาขึ้นมาเป็นแนวทางในการสร้างพัฒนาอย่างใดอย่างหนึ่ง มีนักวิชาการได้ให้ความหมายได้ดังนี้

คัมภีร์ สุดแท้ (2553) รูปแบบหมายถึง สิ่งที่สร้าง หรือพัฒนาขึ้น แสดงให้เห็นถึงองค์ประกอบสำคัญของเรื่องให้เข้าใจง่ายขึ้น เพื่อให้เป็นแนวทางในการดำเนินงานต่อไป

กวีศรี โภธิพิทักษ์ (2560a) ได้ให้ความหมายของรูปแบบ หมายถึง สิ่งที่เป็นตัวแทนของโครงสร้างทางความคิดหรือองค์ประกอบต่างๆ ที่สำคัญ ของเรื่องที่ศึกษา หรือ เป็นแบบจำลองอย่างง่ายหรือการย่อส่วนของปรากฏการณ์ต่างๆ ที่ผู้นำเสนอรูปแบบดังกล่าวได้ศึกษาและ จัดระเบียบตามหลักปรัชญาทฤษฎีหลักการแนวคิดหรือความเชื่อต่างๆ ที่ยึดถือ ซึ่งได้รับการพิสูจน์ ทดสอบหรือยอมรับว่ามีประสิทธิภาพ เพื่อถ่ายทอดความสัมพันธ์ขององค์ประกอบโดยใช้สื่อทำให้สามารถเข้าใจได้ง่ายขึ้นและกระชับถูกต้องและสามารถตรวจสอบเปรียบเทียบกับปรากฏการณ์จริงได้เพื่อช่วย ให้ตนเองและผู้อื่นสามารถเข้าใจได้ชัดเจนง่ายขึ้น

วารุ เพ็งสวัสดิ์ (2553) ได้กล่าวไว้ว่า รูปแบบหมายถึงกรอบความคิดด้านหลักการวิธีการดำเนินการและเกณฑ์ต่างๆ ของระบบที่สามารถยึดถือเป็นแนวทางในการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ได้

ปัญญา ทองนิล (2553) รูปแบบ หมายถึง โครงสร้างที่เกิดจากทฤษฎี ประสบการณ์ และสร้างจากการคาดการณ์ นำเสนอในรูปของข้อความหรือแผนผัง

นฤมล คำอ่อน (2562) รูปแบบหมายถึง ชุดของความสัมพันธ์จะเป็นเชิงปริมาณหรือคุณภาพก็ได้เป็นคำอธิบาย แผนผัง ไดอะแกรม หรือแผนภาพซึ่งจะแสดงให้เห็นความหมายเกี่ยวกับลักษณะที่แท้จริงของสิ่งที่ เราเกี่ยวข้อง ที่ผู้จัดทำต้องการสื่อให้เข้าใจต่อความเข้าใจของผู้ที่ต้องการศึกษา และมีการเชื่อมโยงของ องค์ประกอบต่าง ๆ หรือตัวแปรที่มีความเกี่ยวข้องกันในเชิงเหตุและผล

สรุปได้ว่า จากแนวคิดเกี่ยวกับความหมายของรูปแบบที่กล่าวมา รูปแบบ หมายถึง การสร้างเป็นโครงสร้างแนวทางแบบจำลองของแนวความคิดหรือเป็นองค์ประกอบต่างๆ ของแนวทางการพัฒนา เพื่อให้ผู้ที่นำไปใช้เข้าใจง่ายขึ้นในการดำเนินงานต่อไปได้

องค์ประกอบของรูปแบบ

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาแห่งชาติ (2557 อ้างในนฤมล คำอ่อน (2562: 60)) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของรูปแบบ มี 2 ส่วนสำคัญได้แก่ วัตถุประสงค์ของรูปแบบ และกลไกของรูปแบบซึ่งเป็นตัวจักรในการทำหน้าที่ของ รูปแบบ โดยมีรายละเอียดในแต่ละประเด็นดังนี้

1) วัตถุประสงค์ของรูปแบบ อาจจะมีวัตถุประสงค์เดียวหรือหลายวัตถุประสงค์ได้ และจะมีขอบเขต กว้างหรือแคบก็ได้ ซึ่งหมายความว่า รูปแบบที่พัฒนาขึ้นเป็นรูปแบบที่ครอบคลุม งานทั้งหมดที่องค์การ กำลังดำเนินการอยู่หรือเป็นเพียงส่วนหนึ่งของงานทั้งหมดก็ได้ ในการตั้งวัตถุประสงค์ของรูปแบบนั้น อาจจะทำให้ออกมาในรูปแบบของเจตนารมณ์ที่จะดำเนินการหรือผลผลิตที่ต้องการให้เกิดขึ้นได้ และ วัตถุประสงค์ที่กำหนดขึ้นนี้จะเป็เป้าหมายในการออกแบบกลไก การทำงานเพื่อการบรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าว

2) กลไกของรูปแบบเป็นองค์ประกอบของระบบงานที่มีความเป็นอิสระจากกันและกัน แต่ทำงาน สัมพันธ์กันและพึ่งพาอาศัยในการทำงานตามวัตถุประสงค์ของรูปแบบคล้ายกันกับ ส่วนประกอบของ เครื่องยนต์ที่ออกแบบไว้เพื่อให้เครื่องยนต์ทำงานตามวัตถุประสงค์ที่สร้าง เครื่องยนต์ขึ้นมาอย่างไรก็ตาม การออกแบบรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็รูปแบบที่ครอบคลุมหรืองาน บางส่วนก็ตาม ผู้ออกแบบไม่สามารถที่จะออกแบบองค์ประกอบย่อยของระบบนั้น ๆ ได้ทั้งหมด เพราะ รายละเอียดและความสลับซับซ้อนมากเกินไป ดังนั้น การออกแบบรูปแบบจึงกำหนดเฉพาะ องค์ประกอบสำคัญของระบบนั้น ๆ เท่านั้นโดยมีสมมติฐานว่า หากองค์ประกอบเหล่านั้นทำหน้าที่ ตามที่ออกแบบไว้แล้ว การดำเนินงานขององค์การจะเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ค่อนข้าง แน่นนอน

นฤมล คำอ่อน (2562) ได้สรุปให้เห็นได้ว่าองค์ประกอบของรูปแบบมีความแตกต่างกันไปในแต่ละ จุดมุ่งหมายในศึกษาวิจัย จะขึ้นอยู่กับแนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งจากแนวคิดทฤษฎี และ การทบทวนวรรณกรรมพบว่าสิ่งสำคัญขององค์ประกอบของรูปแบบจะประกอบไปด้วยหลัก สำคัญ 5 ประการคือ

- 1) ความเป็นมาและความสำคัญของรูปแบบ
- 2) หลักการและวัตถุประสงค์
- 3) แนวคิด พื้นฐานของรูปแบบ
- 4) กระบวนการของรูปแบบ
- 5) ผลที่ได้รับซึ่งสามารถนำไปปฏิบัติและ นำไปใช้กับผู้อื่นต่อไป

ประเภทของรูปแบบ

รูปแบบมีหลายประเภท ซึ่งนักวิชาการด้านต่าง ๆ ได้ทำการจัดแบ่งประเภทที่ต่างกันออกไป ดังนี้

ทิสนา แชมมณี (2555) ได้แบ่งออกเป็น 5 ประเภท คือ

รูปแบบที่ 1 รูปแบบเชิงเปรียบเทียบหรือรูปแบบคล้าย (Analogue model) มีลักษณะเป็นรูปแบบความคิดที่ แสดงออกในลักษณะของการเปรียบเทียบสิ่งต่างๆ อย่าง น้อย 2 สิ่งขึ้นไป รูปแบบลักษณะนี้ใช้กันมากทางด้าน วิทยาศาสตร์ สังคมศาสตร์ และพฤติกรรมศาสตร์

รูปแบบที่ 2 คือ รูปแบบเชิงภาษา (Semantic model) เป็นรูปแบบความคิดที่แสดงออกผ่านทาง การใช้ภาษา (พูดและเขียน) รูปแบบลักษณะนี้ใช้กันมากทางด้าน ศึกษาศาสตร์

รูปแบบที่ 3 คือ รูปแบบเชิงคณิตศาสตร์ (Mathematical model) เป็นรูปแบบความคิดที่แสดงออกผ่านทางสูตร คณิตศาสตร์ ส่วนมากจะเกิดขึ้นหลังจากได้รูปแบบเชิง ภาษาแล้ว

รูปแบบที่ 4 คือ รูปแบบเชิงแผนผัง (Schematic model) เป็นรูปแบบความคิดที่แสดงออกผ่านทางแผนผัง แผนภาพ ไดอะแกรม และกราฟ เป็นต้น

รูปแบบที่ 5 คือ รูปแบบเชิงสาเหตุ (Casual model) เป็น รูปแบบความคิดที่แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ ระหว่างตัวแปรต่างๆ ของสภาพการณ์หรือปัญหา รูปแบบ ด้านศึกษาศาสตร์ มักเป็นแบบนี้เป็นส่วนใหญ่

Steiner (1998) รูปแบบแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท ได้แก่

1) รูปแบบเชิงปฏิบัติ (Practical Model or Model-of) รูปแบบประเภทนี้เป็นแบบจำลองทางกายภาพ เช่น แบบจำลองรถยนต์ เครื่องบิน ภาพจำลอง

2) รูปแบบเชิงทฤษฎี (Theoretical Model or Model-of) เป็นแบบจำลอง ที่สร้างขึ้นจากกรอบความคิดที่มีทฤษฎีเป็นพื้นฐาน ตัวทฤษฎีเองไม่ใช่รูปแบบหรือแบบจำลอง เป็นตัวช่วยให้เกิดรูปแบบที่มีโครงสร้างต่าง ๆ ที่สัมพันธ์กัน

Keeves (1988) ได้มีการแบ่งออกเป็น 4 ประเภท คือ

ประเภทที่ 1 คือ รูปแบบเชิงเปรียบเทียบ (Analogue Model) เป็นรูปแบบที่ใช้การอุปมาอุปมัย เทียบเคียงปรากฏการณ์ซึ่งเป็นรูปธรรมเพื่อสร้างความเข้าใจในปรากฏการณ์ที่เป็นนามธรรม

ประเภทที่ 2 คือ รูปแบบเชิงข้อความ (Semantic Model) เป็นรูปแบบที่ใช้ภาษาเป็นสื่อในการ บรรยายหรืออธิบายปรากฏการณ์ที่ศึกษาด้วยภาษา แผนภูมิหรือรูปภาพ เพื่อให้เห็นโครงสร้างทาง ความคิดองค์ประกอบ และความสัมพันธ์ขององค์ประกอบของปรากฏการณ์นั้น

ประเภทที่ 3 คือ รูปแบบเชิงคณิตศาสตร์ (Mathematical Model) เป็นรูปแบบที่ใช้สมการทาง คณิตศาสตร์เป็นสื่อในการแสดงความสัมพันธ์ของตัวแปรต่าง ๆ รูปแบบประเภทนี้นิยมใช้กัน ทั้งในสาขาจิตวิทยาและศึกษาศาสตร์รวมทั้งการบริหารการศึกษาด้วย

ประเภทที่ 4 คือ รูปแบบเชิงสาเหตุ (Causal Model) เป็นรูปแบบที่พัฒนามาจากเทคนิคที่เรียกว่า Path Analysis และหลักการสร้าง Semantic Model โดยการนำเอาตัวแปรต่าง ๆ มาสัมพันธ์กัน เชิงเหตุผลที่เกิดขึ้น

สรุป ประเภทของรูปแบบ ว่าการแบ่งประเภทของรูปแบบจะขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของการทำการวิจัย ในการอธิบายรูปแบบนั้น ๆ การทำการวิจัยครั้งหนึ่งอาจใช้ประเภทรูปแบบใดหรืออาจต้องใช้หลาย ๆ ประเภทประกอบกันเพื่อ สามารถนำมาอธิบายแนวคิดของงานวิจัยได้อย่างชัดเจนมากขึ้น

คุณลักษณะของรูปแบบที่ดี

Keeves (1988, p. 560 อ้างในกวีศรี โปธิพิทักษ์ (2560) กล่าวว่า คุณลักษณะของรูปแบบที่ดี (characteristic of a good model) ประกอบด้วยลักษณะสำคัญ 4 ประการได้แก่

1. รูปแบบควรประกอบขึ้นด้วยความสัมพันธ์อย่างมีโครงสร้างของตัวแปร มากกว่าความสัมพันธ์เชิงเส้นตรงอย่างไรก็ตามความสัมพันธ์เชิงเส้นตรงมีประโยชน์ในช่วงต้นของการพัฒนา รูปแบบ
2. รูปแบบควรใช้เป็นแนวทางในการพยากรณ์ผลที่จะเกิดขึ้นจากการใช้รูปแบบ ได้โดยใช้การสังเกตหาข้อสนับสนุนและตรวจสอบข้อมูลเชิงประจักษ์ได้
3. รูปแบบควรจะต้องระบุหรือชี้ให้เห็นถึงกลไกเชิงเหตุผลของเรื่องที่ศึกษา ดังนั้นนอกจากรูปแบบจะเป็นเครื่องมือในการพยากรณ์แล้ว ยังใช้เป็นเครื่องมือในการอธิบาย ปรากฏการณ์ได้ด้วย
4. รูปแบบควรเป็นเครื่องมือในการสร้างความคิดรวบยอด (Concept) ใหม่และการสร้างความสัมพันธ์ของตัวแปรใหม่ซึ่งจัดเป็นการเพิ่มองค์ความรู้ (Body of knowledge) ในเรื่องที่กำลังทำการศึกษาด้วย

สรุป รูปแบบที่ดีต้องมีความใกล้เคียงกับระบบความเป็นจริงเท่าที่จะเป็นไปได้และในเวลาเดียวกันจะต้องไม่ซับซ้อนเกินไปหรือความยากเกินไปในการใช้วิเคราะห์พฤติกรรมของระบบนั้น ซึ่งหมายความว่า รูปแบบที่ดีควรจะเป็นความจริงเพียงพอเพื่อว่าผลของรูปแบบจะสามารถให้การพรรณนาเกี่ยวกับความเป็นจริงอย่างยุติธรรมว่า ระบบการปฏิบัติอย่างไรภายใต้การเปลี่ยนแปลงที่แน่ใจและอยู่ในระยะเวลาเดียวกันรูปแบบที่ดีควรจะมี ความง่าย และ ไม่ซับซ้อนในการนำไปใช้ด้วย

การพัฒนาารูปแบบ

ชมแชน พงษ์เจริญ (2555) การพัฒนารูปแบบอาจมีขั้นตอนในการดำเนินงานแตกต่างกัน และอาจแบ่งเป็นตอน ๆ คือการสร้างรูปแบบ (Construct) และการหาความตรง (Validity) ของรูปแบบ ส่วนรายละเอียดแต่ละขั้นตอนจะมีการดำเนินการอย่างไรขึ้นอยู่กับลักษณะและกรอบแนวคิดเป็นพื้นฐานในการพัฒนารูปแบบต่อไป

สรุปได้ว่ารูปแบบเป็นสิ่งที่ได้รับการพัฒนาขึ้น เพื่อบอกถึงลักษณะที่สำคัญของปรากฏการณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง ในเรื่องที่กำลังทำการศึกษา เพื่อนำรูปแบบนั้นไปแก้ไขข้อปัญหาให้ดีขึ้น ดังนั้นรูปแบบที่จะพัฒนาควรมีความชัดเจนและเหมาะสม

วาร์ เพรินส์วีสดี (2553) ได้ทำการศึกษาในเอกสาร สรุปว่า การพัฒนารูปแบบ มี 2 ชั้น ตอน ได้แก่ 1) การสร้างหรือพัฒนารูปแบบ 2) การตรวจสอบความเที่ยงตรงของรูปแบบ ในแต่ละชั้น ตอน มีรายละเอียด ดังนี้

ชั้นตอนที่1 การสร้างและพัฒนารูปแบบ ผู้วิจัยต้องสร้างและพัฒนารูปแบบเป็น รูปแบบตามสมมติฐาน(Hypothesis model) โดยศึกษาแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มีการศึกษารายกรณีหน่วยงานที่ดำเนินการในเรื่องนั้น ได้เป็นอย่างดีจะนำมาใช้กำหนดองค์ประกอบและตัวแปรต่างๆ ภายในรูปแบบรวมทั้งลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบหรือตัวแปรเหล่านั้นหรือลำดับก่อนหลังของแต่ละองค์ประกอบ มีขั้นตอน ดังนี้

1. การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำสารสนเทศที่ได้มาวิเคราะห์และสังเคราะห์เป็นร่างกรอบความคิดการวิจัย

2. การศึกษาจากบริบทจริงในขั้นตอนนี้อาจจะดำเนินการได้หลายวิธี

1) การศึกษาสภาพและปัญหาการดำเนินการในปัจจุบันของหน่วยงาน โดยศึกษาความคิดเห็นจากบุคคลที่เกี่ยวข้องอาจจะใช้วิธีการสัมภาษณ์ สัมภาษณ์สนทนากลุ่ม เป็นต้น

2) การศึกษารายกรณี เพื่อนำมาเป็นสารสนเทศในการพัฒนารูปแบบ

3) การศึกษาข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญ หรือผู้ทรงคุณวุฒิอาจใช้การสัมภาษณ์การสนทนากลุ่ม

3. การจัดทำรูปแบบ ผู้วิจัยอาจใช้ข้อมูล 1 และ 2 มาวิเคราะห์ และ สังเคราะห์เพื่อกำหนดเป็นกรอบความคิดการวิจัยเพื่อนำมาจัดทำรูปแบบ

ชั้นตอนที่ 2 การทดสอบความเที่ยงตรงของรูปแบบในขั้นตอนนี้เป็นการตรวจสอบความเที่ยงตรงของรูปแบบว่า มีความเหมาะสมหรือไม่อย่างไร เป็นรูปแบบที่มีประสิทธิภาพตามที่มุ่งหวังหรือไม่ การเก็บรวบรวมข้อมูลในสถานการณ์จริงหรือทดลองใช้รูปแบบในสถานการณ์จริง จะทำให้ทราบอิทธิพล และความสำคัญขององค์ประกอบหรือตัวแปรต่างๆ ในรูปแบบการทดสอบรูปแบบสามารถทำใน 4 ลักษณะ ดังนี้

1. การทดสอบรูปแบบด้วยการประเมินตามมาตรฐานที่กำหนดการประเมินที่พัฒนา

2.รูปแบบคนใช้เป็นแนวทางในการพยากรณ์ที่จะเกิดขึ้นจากการใช้รูปแบบได้สามารถตรวจสอบได้โดยการสังเกตหาข้อสนับสนุนด้วยข้อมูลเชิงประจักษ์ได้

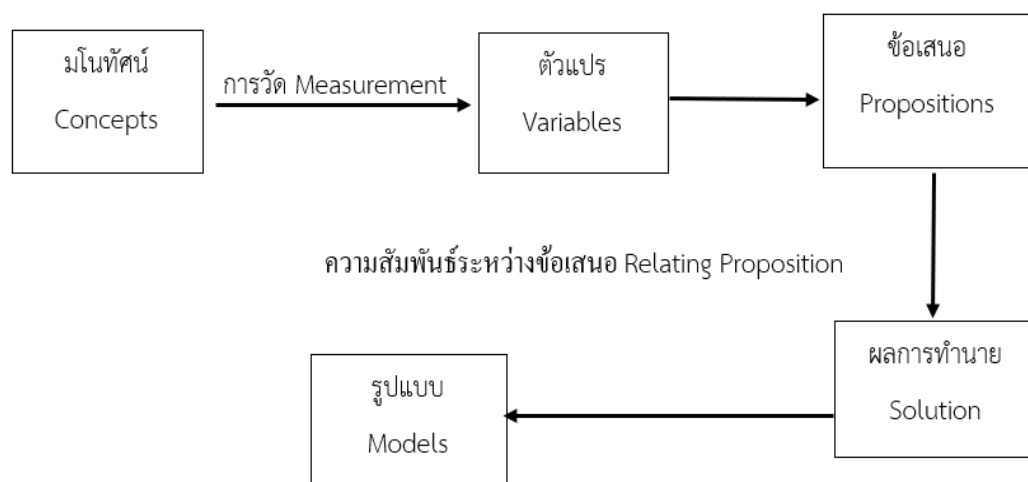
3. รูปแบบควรจะต้องระบุหรือชี้ให้เห็นถึงกลไกเชิงเหตุผลของเรื่องที่ศึกษา นอกจากรูปแบบควรจะเป็นเครื่องมือในการพยากรณ์ได้ควรใช้ในการอธิบายปรากฏการณ์ได้ด้วย

4. นอกจากคุณสมบัติต่างๆ ที่กล่าวมาแล้ว รูปแบบควรเป็นเครื่องมือในการสร้างมโนทัศน์ใหม่ และการสร้างสัมพันธ์ของตัวแปรในลักษณะใหม่ๆ ซึ่งเป็นการขยายองค์ความรู้ในเรื่องที่เรากำลังศึกษาด้วย

การสร้างรูปแบบ

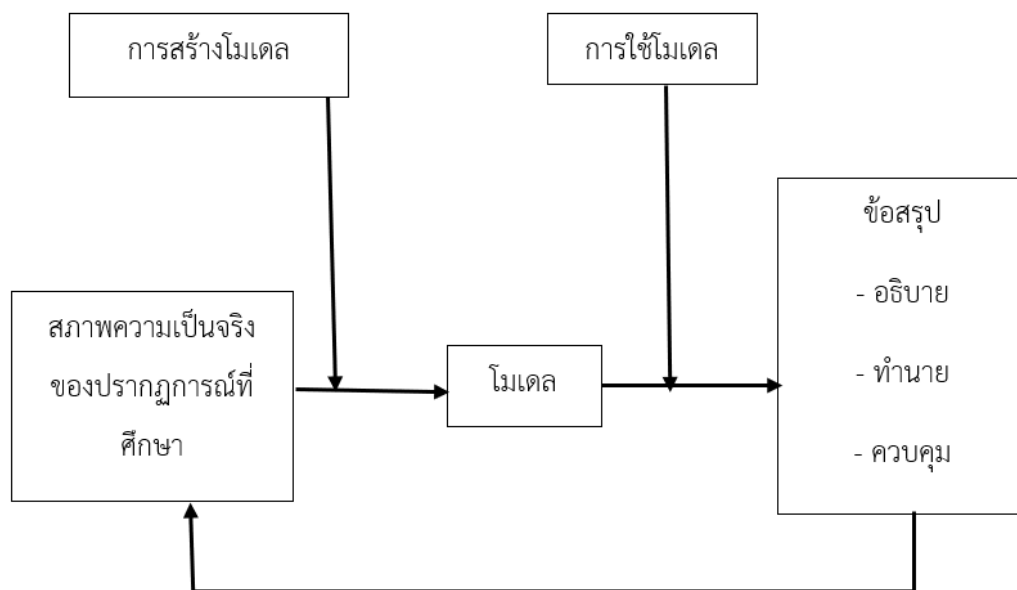
การสร้างรูปแบบ คือ การกำหนดมโนทัศน์เกี่ยวข้องสัมพันธ์กันอย่างเป็นระบบ เพื่อชี้ให้เห็นชัดเจนว่ารูปแบบเสนออะไร เสนออย่างไร เพื่อให้ได้อะไร และสิ่งที่ได้นั้นอธิบายปรากฏการณ์อะไร และนำไปสู่ข้อค้นพบอะไรใหม่ ๆ

P. J. Keeves (1988) ขั้นตอนการสร้างรูปแบบ เขียนไว้ในภาพที่ 2

ภาพที่ 2 ขั้นตอนการสร้างรูปแบบ ที่มา:(Keeves, 1988)

ทาตาโออะ. มียากาวะ (2550: 3) เสนอการสร้างโมเดลว่าเป็นการศึกษาปรากฏการณ์ทางธรรมชาติหรือ สังคมเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เราอาจไม่ศึกษาปรากฏการณ์เรื่องนั้นโดยตรงก็ได้แต่เราศึกษาโดยวิธีการสร้าง โมเดลเพื่อหาข้อสรุปที่สามารถนำไปอธิบาย ทำนายหรือควบคุมปรากฏการณ์ที่ศึกษา ดังภาพที่ 3

ภาพที่ 3 การศึกษาปรากฏการณ์โดยวิธีการสร้างโมเดล ที่มา: (ทาดาโอะ. มียากาวะ, 2550: 3)

โมเดลที่ใช้ศึกษาค้นคว้าปรากฏการณ์ทางสังคมต้องมีคุณสมบัติ 2 ประการ คือ ประการที่ หนึ่ง มีลักษณะสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของปรากฏการณ์ของเรื่องที่ศึกษาและอีกประการหนึ่งสามารถนำไปใช้หาข้อสรุปเพื่ออธิบาย ทำนายหรือควบคุมปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นได้อย่างถูกต้อง คุณสมบัติของโมเดลทั้ง 2 ประการนี้มีลักษณะขัดแย้งกันเองกล่าวคือ ถ้าเราสร้างโมเดลให้สอดคล้องกับสภาพความจริงของปรากฏการณ์มากเท่าใด โมเดลจะสลับซับซ้อนมากขึ้นทำให้การนำโมเดลไปใช้มีความยุ่งยากในทางตรงกันข้ามถ้าเราเน้นความสะดวกในการนำเอาโมเดลไปใช้อธิบายปรากฏการณ์ก็ต้องเขียนโมเดลให้ง่ายเข้าใจโมเดลก็ไม่ค่อยสอดคล้องกับสภาพความจริงของปรากฏการณ์ซึ่งทำให้การนำโมเดลไปใช้อธิบาย ทำนายหรือควบคุมปรากฏการณ์ได้จำกัด จุดมุ่งหมายที่สำคัญการสร้างโมเดลก็เพื่อทดสอบหรือตรวจสอบโมเดลนั้นด้วยข้อมูลเชิงประจักษ์

สรุป การสร้างโมเดลที่สร้างขึ้นจึงมีความชัดเจนและเหมาะสมกับวิธีการทดสอบโดยปกติแล้วการวิจัย ทางสังคมศาสตร์และพฤติกรรมศาสตร์มักจะทดสอบโมเดลด้วยวิธีการทางสถิติ การสร้างโมเดล การเก็บรวบรวมข้อมูล ในการทดสอบโมเดลเป็นกิจกรรมที่ต้องบูรณาการเข้าด้วยกันเนื่องจากโครงสร้างของโมเดลจะเป็นตัวกำหนดวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้จะนำไปใช้ทดสอบโมเดล ผลของการทดสอบโมเดลย่อมนำไปสู่การยอมรับหรือปฏิเสธโมเดลนั้น ๆ

การสร้างรูปแบบ

การตรวจสอบรูปแบบเป็นจุดมุ่งหมายสำคัญของการสร้างรูปแบบเพื่อทดสอบหรือตรวจสอบรูปแบบนั้นด้วยข้อมูลเชิงประจักษ์ ในการตรวจสอบรูปแบบนั้นมีหลากหลายวิธี ซึ่งอาจใช้การวิ

เพราะจากหลักฐานเชิงคุณลักษณะโดยอาจใช้ผู้เชี่ยวชาญเป็นผู้ตรวจสอบโมเดลจากหลักฐานเชิงปริมาณใช้เทคนิคทางสถิติ ในการตรวจสอบรูปแบบเชิงคุณลักษณะมี 2 อย่าง (อุทุมพร จามรมาน, 2541: 23 อ้างในนฤมล คำอ่อน (2562: 60)) คือ

- 1) การตรวจสอบความมากน้อยของความสัมพันธ์/ความเกี่ยวข้อง/ เหตุผลระหว่างตัวแปร
- 2) การประมาณค่าพารามิเตอร์ของความสัมพันธ์ดังกล่าว ซึ่งการประมาณค่านี้สามารถประมาณข้ามกาลเวลา กลุ่มตัวอย่าง หรือสถานที่ได้ (Across Time, Samples, Sites)

สุวิมล ว่องวานิช (2549, อ้างในนฤมล คำอ่อน (2562) ได้นำเสนอหลักการประเมินเพื่อเป็นบรรทัดฐานของกิจกรรม การตรวจสอบรูปแบบ ประกอบด้วยมาตรฐาน 4 ด้าน ได้แก่

- 1) มาตรฐานความเป็นไปได้(Feasibility Standards) เป็นการประเมินความเป็นไปได้ ในการนำไปปฏิบัติจริง
- 2) มาตรฐานด้านความเป็นประโยชน์(Utility Standards) เป็นการประเมินการสนองตอบต่อความต้องการของผู้ใช้รูปแบบ
- 3) มาตรฐานด้านความเหมาะสม (Propriety Standards) เป็นการประเมินความเหมาะสมทั้งในด้านกฎหมายและศีลธรรมจรรยา
- 4) มาตรฐานด้านความถูกต้องครอบคลุม (Accuracy Standards) เป็นการประเมิน ความน่าเชื่อถือ และได้สาระครอบคลุมครบถ้วนตามความต้องการอย่างแท้จริง

Eisner (1977) ได้เสนอแนวคิดการตรวจสอบโดยการใช้ผู้ทรงคุณวุฒิในบางเรื่อง ที่ต้องการความละเอียดอ่อนมากกว่าการวิจัยในเชิงปริมาณ โดยเชื่อว่าการรับรู้ที่เท่ากันนั้นเป็น คุณสมบัติพื้นฐานของผู้รู้และได้เสนอแนวคิดการประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิไว้ คือ

1. การประเมินโดยแนวทางนี้มีได้เน้นผลสัมฤทธิ์ของเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ ตามรูปแบบการประเมินแบบอิงเป้าหมาย (Goal-Based Model) การตอบสนองปัญหา และความ ต้องการของผู้เกี่ยวข้องตามรูปแบบการประเมินแบบสนองตอบ (Responsive model) หรือ กระบวนการการวิเคราะห์วิจารณ์อย่างลึกซึ้งเฉพาะในประเด็นที่นำมาพิจารณา ซึ่งไม่จำเป็นต้องเกี่ยว โยงกับวัตถุประสงค์หรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจเสมอไป แต่อาจจะผสมผสานปัจจัย ในการพิจารณาต่าง ๆ เข้าด้วยกัน ตามวิจาร์ญาณของผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อให้ได้ข้อสรุปเกี่ยวกับคุณภาพ ประสิทธิภาพ หรือความเหมาะสมของสิ่งที่ทำการประเมิน

2. เป็นรูปแบบการประเมินที่เน้นความเชี่ยวชาญเฉพาะทาง (Specialization) ในเรื่องที่จะประเมิน โดยที่พัฒนามาจากรูปแบบการวิจารณ์งานศิลป์ (Art Criticism) ที่มีความละเอียดลึกซึ้ง และต้องอาศัยผู้เชี่ยวชาญระดับสูงมาเป็นผู้วินิจฉัย เนื่องจากการวัดคุณค่าไม่อาจประเมินด้วยเครื่องวัดใด ๆ ได้และต้องใช้ความรู้ความสามารถของผู้ประเมินอย่างแท้จริง ต่อมาได้มีการนำแนวคิด นี้มาประยุกต์ใช้ในทางการศึกษาระดับสูงในวงการอุดมศึกษามากขึ้น ในสาขาเฉพาะที่ต้อง

อาศัยผู้รู้ ผู้เล่นในเรื่องนั้นจริง ๆ มาเป็นผู้ประเมินผล ทั้งนี้เพราะองค์ความรู้เฉพาะสาขานั้นผู้ที่ศึกษาเรื่องนั้น จริง ๆ จึงจะทราบและเข้าใจอย่างลึกซึ้ง

3. เป็นรูปแบบที่ใช้บุคคล คือ ผู้ทรงคุณวุฒิเป็นเครื่องมือในการประเมิน โดยให้ความ เชื่อถือ ว่าผู้ทรงคุณวุฒินั้นเที่ยงธรรมและมีดุลพินิจที่ดีทั้งนี้มาตรฐานและเกณฑ์พิจารณาต่าง ๆ นั้น จะเกิดขึ้นจากประสบการณ์และความชำนาญของผู้ทรงคุณวุฒินั่นเอง

4. เป็นรูปแบบที่ยอมให้ความยืดหยุ่นในกระบวนการทำงานของผู้ทรงวุฒิตามอัธยาศัย และความถนัดของแต่ละคน นับตั้งแต่การกำหนดประเด็นสำคัญที่พิจารณา การบ่งชี้ข้อมูลที่ต้องการ การเก็บรวบรวม การประมวลผล การวินิจฉัยข้อมูล ตลอดจนวิธีการนำเสนอ ทั้งนี้การเลือกผู้ทรงวุฒิจะเน้นที่สถานภาพทางวิชาชีพ ประสบการณ์และการเป็นที่ เชื่อถือ (High Credit) ของวิชาชีพนั้นเป็นสำคัญ การตรวจสอบรูปแบบเป็นแนวทางที่จะทำให้ผู้สร้างรูปแบบหรือผู้ที่จะนำรูปแบบไปใช้ เกิดความมั่นใจได้ว่ารูปแบบที่สร้างขึ้นมีความน่าเชื่อถือ สามารถทำนายผลและขยายผลของ การทำนายได้อย่างกว้างขวาง ซึ่งจะนำไปสู่แนวคิดใหม่ๆ

สรุป รูปแบบ คือ สิ่งที่ได้แสดงให้เห็นถึงโครงสร้างของความสัมพันธ์ขององค์ประกอบต่าง ๆ เพื่อช่วยในการวิเคราะห์ปัญหาและเข้าใจถึงสิ่งต่าง ๆ โดยองค์ประกอบของรูปแบบจะเปลี่ยนไปตามตัวแปรที่เกี่ยวข้องและต้องการจะทำการศึกษา ส่วนใหญ่จะขึ้นอยู่กับลักษณะเฉพาะของประสบการณ์ที่ผู้สนใจ ดำเนินการโดยรูปแบบจะมีทั้งรูปแบบเชิงอุปมาเชิงภาษา เชิงแบบแผน เชิงคณิตศาสตร์ รูปแบบเชิง เหตุผล สำหรับคุณลักษณะของรูปแบบควรมีลักษณะที่นำไปสู่การทำนายผลความเป็นเหตุเป็นผล ให้ คำอธิบายและช่วยขยายความรู้ในแนวคิดรูปแบบใหม่

แนวคิดการปฏิบัติ

ความหมายเกี่ยวกับการปฏิบัติ จากการศึกษาในเอกสารปรากฏว่า มีนักวิชาการได้ให้ความหมายเกี่ยวกับการปฏิบัติ ไว้หลายท่าน ดังนี้

กรวินท์ กรประเสริฐวิทย์ (2558) การปฏิบัติหรือเรียกว่าพฤติกรรมการมีส่วนร่วมของบุคคล ในกิจกรรมต่าง ๆ เป็นการแสดงออกของแต่ละบุคคลซึ่งแต่ละคนก็จะมีพฤติกรรมที่แตกต่างกัน จึงทำให้มีประสบการณ์ ต่าง ๆ ที่สัมพันธ์กันที่แตกต่างกัน

ลัดดา รักจรรยาบรรณ (2557) ได้สรุปว่า การปฏิบัติงาน หมายถึง การตอบสนองความต้องการทั้งทางร่างกายและจิตใจเพื่อให้เกิดความรู้สึกที่ดี และมีความเต็มใจในการปฏิบัติงานในอันที่จะทำให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการปฏิบัติงาน

ดังนั้นสรุปได้ว่า การปฏิบัติหมายถึง พฤติกรรม เกี่ยวกับสมอง อารมณ์ ความคิดและ ความรู้สึก ซึ่งมีสาเหตุเกี่ยวข้องกับความต้องการ ความรู้สึกนึกคิด เป็นผลมาจากการตอบสนองต่อ ความต้องการสิ่งเร้านั้น

ความสำคัญของการปฏิบัติที่ดี

สิทธิชัย สุวรรณประทีป (2550: 13) การปฏิบัติที่ดีที่มีความสำคัญต่อการจะนำไปสู่การ ปฏิบัติงานที่มีความพึงพอใจและมีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานนั้น มีผลมาจากผู้ปฏิบัติงานได้มีการ แผนการปฏิบัติงานซึ่งจะทำให้การปฏิบัติงานมีศักยภาพที่ดี ซึ่งการปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพใน ขณะเดียวกัน ถ้าบุคคลได้ปฏิบัติงานที่มีลักษณะสภาพแวดล้อมและการบริหารจัดการที่สามารถ ตอบสนองความต้องการได้ ย่อมก่อให้เกิดศักยภาพในการปฏิบัติงานดีขึ้น

จันรรจ์ บุญศิริ (2543) ได้กล่าวว่า ศักยภาพการปฏิบัติงานนั้นมีสัมพันธ์กับปัญหาของการ เปลี่ยนแปลงงาน การขาดงาน ความเฉื่อยในการทำงาน และความรู้สึกเป็นทุกข์เป็นต้น ในการ ปฏิบัติงานนั้น จะต้องเกี่ยวข้องกับความรู้สึกความต้องการของบุคคลในการทำงานผู้ปฏิบัติงานจะมี ศักยภาพน้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับ สิ่งจูงใจ ดังนั้นหากหน่วยงานใดมีสิ่งจูงใจให้ บุคลากรได้มากก็จะเกิด ความพึงพอใจในการปฏิบัติงานมาก มีความกระตือรือร้นในการทำงานและ ปฏิบัติงานเต็มกำลัง ความสามารถ อันจะส่งผลให้เกิดประสิทธิภาพในการทำงานที่ดี ดังนั้น ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับสิ่งจูงใจ เป็นทฤษฎีพื้นฐาน ในการกำหนดองค์ประกอบความพึงพอใจใน การปฏิบัติงาน

สรุปได้ว่าศักยภาพการปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพ มีสัมพันธ์กับ 2 ปัจจัยหลัก ที่มีผลต่อ ความพึงพอใจ และไม่พึงพอใจในการปฏิบัติงาน ซึ่งได้แก่ ปัจจัยจูงใจ และปัจจัยบำรุงรักษาปัจจัยจูง ใจจะเป็น ตัวกระตุ้นให้เกิดความกระตือรือร้น และความพยายามในการปฏิบัติงาน ส่วนปัจจัย บำรุงรักษาจะเป็น ตัวป้องกันไม่ให้คุณคนไม่พึงพอใจในการปฏิบัติงาน ในทางการปฏิบัติให้มี ประสิทธิภาพนั้นต้องส่งเสริมให้ มีปัจจัยทั้งสองนี้พร้อมๆกัน

ทฤษฎีความรู้

สุรพงษ์ โสธนะเสถียร (2533) กล่าวว่าความรู้ (knowledge) เป็นการรับรู้เบื้องต้น ซึ่ง บุคคลส่วนมากจะได้รับผ่านประสบการณ์ โดยการเรียนรู้จากการตอบสนองสิ่งเร้า แล้วจัดระบบเป็น โครงสร้างของความรู้ที่ผสมผสานระหว่าง ความจำกับสภาพจิต ด้วยเหตุนี้ ความรู้จึงเป็นความจำที่ เลือกรสร ซึ่งสอดคล้องกับสภาพจิตใจของ ตนเอง ความรู้จึงเป็นกระบวนการภายใน อย่างไรก็ตาม ความรู้อาจส่งผลต่อพฤติกรรมที่แสดงออกของ มนุษย์ได้

Bloom (1971) ได้ให้ความหมายของความรู้ไว้ว่า ความรู้เป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับการระลึกถึง เฉพาะเรื่อง หรือเรื่องทั่ว ๆ ไป กระบวนการ หรือสถานการณ์ต่าง ๆ ความรู้จึงเป็นความจำที่เลือกรสร ให้สอดคล้องกับสภาพจิตใจของตน โดยเน้นความจำ ประสบการณ์ และการระลึกเหตุการณ์

โดย Bloom (1971) ได้แยกระดับความรู้ไว้ 6 ระดับ ดังนี้

- 1) ระดับที่ระลึกได้ (Recall) เป็นระดับความสามารถในการดึงข้อมูลออกมาจากความจำได้
- 2) ระดับที่รวบรวมสาระสำคัญได้ (Comprehension) เป็นระดับที่สามารถทำบางสิ่งบางอย่างได้มากกว่าการจำเนื้อหาที่ได้รับ สามารถเขียนข้อความด้วยถ้อยคำของตนเอง แสดงให้เห็นได้ด้วยภาพ ให้ความหมายแปลความ และเปรียบเทียบความคิดอื่นๆหรือคาดคะเนผลที่เกิดขึ้นต่อไปได้
- 3) ระดับการนำไปใช้ (Application) สามารถนำเอาข้อเท็จจริง และความคิดที่เป็นนามธรรม ไปปฏิบัติได้จริงอย่างเป็นรูปแบบ
- 4) ระดับของการวิเคราะห์ (Analysis) เป็นระดับที่สามารถให้ความคิดในรูปของการนำความคิดมาแยกส่วน เป็นประเภท หรือการนำข้อมูลมาประกอบกันเพื่อปฏิบัติของตนเอง
- 5) ระดับของการสังเคราะห์ (Synthesis) คือการนำข้อมูล และแนวความคิดมาประกอบกัน แล้วนำไปสู่การสร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่ต่างจากเดิม
- 6) ระดับของการประเมินผล (Evaluation) คือ สามารถในการใช้ข้อมูลเพื่อตั้งเกณฑ์การรวบรวมผล และวัดข้อมูลตามมาตรฐาน เพื่อให้ตั้งข้อตัดสินถึงระดับของประสิทธิผลของกิจกรรมแต่ละอย่าง

Quinn (1994,อ้างในพรธิตา วิเชียรปัญญา (2547) กล่าวไว้ว่า การเกิดความรู้ไม่ว่าจะระดับใด ก็ตาม ย่อมมีความสัมพันธ์กับความรู้สึนึกคิด ซึ่งเชื่อมโยงกับการเปิดรับข่าวสารของบุคคลนั้นเอง รวมไปถึงประสบการณ์และลักษณะทางประชากรของแต่ละคนที่เป็นผู้รับข่าวสาร ถ้าประกอบกับการที่บุคคลมีความพร้อมในด้านต่าง ๆ และสามารถเชื่อมโยงความรู้นั้นได้ รวมทั้งสามารถประเมินผลได้ไม่ว่าจะระดับใดก็ตามสิ่งที่เกิดตามมาก็คือทัศนคติ และความคิดเห็นในรูปแบบต่าง ๆ 17 ระดับ ความรู้ ความรู้แบ่งออกเป็น 4 ระดับ ดังนี้

- 1) ความรู้รับระดับต่างๆ คือ ความรู้ที่เกิดจากการเดา หรือภาพลวงตาทางประสาทสัมผัส
- 2) ความรู้ระดับธรรมดา คือ ความรู้ทางประสาทสัมผัส หรือเป็นความเชื่อที่สูงแต่ยังไม่แน่นอน
- 3) ความรู้ระดับสมมติฐาน คือ ความรู้ที่เกิดจากความคิด หรือความเข้าใจที่ไม่ได้เกิดจากประสาทสัมผัส ความรู้ขั้นนี้ถือเป็นขั้นสมมติฐาน เพราะเกิดจากคำนิยามและสมมติฐานที่ไม่ได้พิสูจน์
- 4) ความรู้ระดับเหตุผล คือ ความรู้จากตรรกวิทยาเป็นความรู้ที่ทำให้มองเห็นรูปหรือมโนภาพว่าเป็นเอกภาพ

รัฐกรณ์ ตีระพงษ์ศักดิ์ (2558) สรุปได้ว่าความรู้ คือ ความสามารถด้านสติปัญญาของบุคคล ที่แสดงออกโดยการเกี่ยวกับ ข้อเท็จจริง ซึ่งความรู้มีความสำคัญต่อการเกิดทัศนคติต่อสิ่งนั้นภายหลัง การรับรู้ โดยแบ่งระดับการ ความรู้ออกเป็น 6 ระดับ จากง่ายสู่สิ่งที่ซับซ้อน และจากรูปรธรรมสู่นามธรรม ซึ่งความรู้นั้นเป็น ประโยชน์และสามารถใช้เป็นแนวทางในการรณรงค์ให้กลุ่มเป้าหมายเกิด ทัศนคติที่ดี และส่งต่อไปถึง พฤติกรรมการเปลี่ยนแปลงได้

พรรณภักดิ์ ปลั่งศรีเจริญสุข และคณะ (2560) ได้สรุปว่า กระบวนการเรียนรู้ที่ส่งเสริม ความมั่นคงทางอาหารของชุมชนกรณีศึกษากลุ่ม เกษตรอินทรีย์สนามชัยเขต ประกอบด้วยดังนี้

1. เป้าหมายการเรียนรู้เป้าหมายของการเรียนรู้และปฏิบัติการที่เสริมสร้างความมั่นคงทางอาหาร ใน ระยะแรกของการรวมกลุ่ม
2. กระบวนการเรียนรู้ที่ส่งเสริมความมั่นคงทางอาหารของชุมชน
3. ปัจจัยและเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนรู้ข้างต้น จากผลการศึกษาจากกล่าวโดยสรุปถึง ปัจจัยและเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนรู้ที่ส่งเสริมความมั่นคงทางอาหารของชุมชน

ทฤษฎีทัศนคติ

ความหมายของทัศนคติ

อรกานต์ สุกนธวิโรจน์ (2560) ได้กล่าวว่าทัศนคติ หมายถึง ความคิด ความรู้ หรือ ความเชื่อ และแนวโน้มที่จะแสดงออกมาซึ่งพฤติกรรมของบุคคลนั้น เป็นปฏิกิริยาการตอบโต้ โดยการ ประเมินค่าว่าชอบหรือไม่ชอบ และยังเป็นตัวตัดสินการกระทำหรือพฤติกรรมของบุคคลนั้น ๆ ที่จะส่งผลกระทบในเชิงบวกหรือเชิงลบต่อบุคคลอื่น ๆ สิ่งของและสถานการณ์ต่าง ๆ ในสภาวะแวดล้อมของบุคคลนั้น ๆ โดยที่ทัศนคตินี้ สามารถเรียนรู้หรือจัดการได้โดยใช้ประสบการณ์ที่ผ่านมา และทัศนคตินั้นสามารถที่จะรู้หรือถูกตีความได้จากสิ่งที่คนพูดออกมาอย่างไม่เป็นทางการ หรือเป็นทางการ หรือจากพฤติกรรมของบุคคลเหล่านั้น

ธนัยภรณ์ วิริยา (2554) ได้สรุปไว้ว่า ทัศนคติเป็นความสัมพันธ์ที่คาบเกี่ยวกันระหว่างความรู้สึก และความเชื่อ หรือการรู้ของบุคคล กับแนวโน้มที่จะมีพฤติกรรมโต้ตอบ ในทางใดทางหนึ่งต่อเป้าหมายของทัศนคติในที่นี้เป็นเรื่องของจิตใจ ท่าทาง ความรู้สึกนึกคิด และความโน้มเอียงของบุคคล ที่มีต่อข้อมูลข่าวสารและการเปิดรับรายการกรองสถานการณ์ที่ได้รับมาซึ่งเป็นไปได้ทั้งเชิงบวก และเชิงลบ ทัศนคติมีผลให้มีการแสดงพฤติกรรมออกมา จะเห็นได้ว่าทัศนคติ ประกอบด้วยความคิดที่มีผลต่อทางอารมณ์ และความรู้สึกนั้นออกมาโดยทางพฤติกรรม

วิษณุพล อุไรวรรณชัย (2561) ทัศนคติคือ ความคิดที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง โดยผ่านการเรียนรู้ หรือการเชื่อมโยงความรู้กับสิ่งที่ใกล้เคียงหรือเกี่ยวข้อง แล้วนำมาสรุปประมวลผล จนสุดท้าย

กลายเป็นความเชื่อต่อสิ่งนั้น ซึ่งมีทั้งด้านบวก ด้านลบ และเป็นกลาง ทักษะคติสามารถเปลี่ยนแปลงได้เมื่อมีสิ่งเร้า ที่มากระทบหรือหักล้างความรู้หรือความเชื่อเดิม และเข้าสู่กระบวนการสรุปและประมวลอีกครั้ง จน กลายเป็นความคิดและความเชื่อใหม่ ซึ่งอาจแตกต่างจากเดิมได้

อรกานต์ สุคนธวิโรจน์ (2560) สรุปได้ว่า ทักษะคติ หมายถึง ความคิด ความรู้สึก หรือความเชื่อ และแนวโน้มที่จะแสดงออกมาซึ่งพฤติกรรมของบุคคลนั้น เป็นปฏิกิริยาการ ตอบโต้ โดยการประมาณค่าว่าชอบหรือไม่ชอบ และยังเป็นตัวตัดสินการกระทำหรือพฤติกรรมของบุคคลนั้น ๆ ที่จะส่งผลกระทบในเชิงบวกหรือเชิงลบต่อบุคคลอื่น ๆ สิ่งของ และสถานการณ์ต่าง ๆ ใน สภาวะแวดล้อมของบุคคลนั้น ๆ โดยทักษะคตินี้ สามารถเรียนรู้ หรือจัดการได้โดยใช้ประสบการณ์ที่ ผ่านมา และทักษะคตินั้นสามารถที่จะรู้หรือถูกตีความได้จากสิ่งที่คนพูดออกมาอย่างไม่เป็นทางการ หรือเป็นทางการ หรือจากพฤติกรรมของบุคคลเหล่านั้น

จากความหมายที่ได้รวมมาสามารถ สรุปได้ว่าทักษะคติ หมายถึง ความคิด ความรู้สึกและความเชื่อ ซึ่งจะแสดงออกทางพฤติกรรมของบุคคล ผ่านการค้นคิดของปฏิกิริยาการตอบโต้ มีทางด้านลบและ ด้านบวก และ เป็นกลาง ซึ่งการแสดงทักษะคตินี้ยังสามารถบอกถึงพฤติกรรม และ ตัวตนที่แท้จริงของบุคคลนั้น ๆ

ประเภทของทักษะคติ

ดารณีพานทอง (2542, อ้างในกรวิทร์ประเสริฐวิทย์ (2558: 11) ได้อธิบายไว้ว่าประเภทของการแสดงออกทางทักษะคติสามารถแบ่งได้เป็น 3 ประเภทคือ

1) ทักษะคติในทางบวก (Positive Attitude) คือ ความรู้สึกต่อสิ่งแวดล้อมในทางที่ดีหรือยอมรับ ความพอใจ เช่น นักศึกษาที่มีทักษะคติที่ดีต่อการโฆษณา เพราะวิชาการโฆษณาก่อให้เกิดประโยชน์แก่บุคคลได้มีอิสระทางความคิด

2) ทักษะคติในทางลบ (Negative Attitude) คือ การแสดงออก หรือความรู้สึกต่อสิ่งแวดล้อมในทางที่ไม่พอใจ ไม่ดีไม่ยอมรับ ไม่เห็นด้วย เช่น นิดไม่ชอบคนเลี้ยงสัตว์เพราะเห็นว่าทารุณสัตว์

3) การไม่แสดงออกทางทักษะคติหรือมีทักษะคติเฉย ๆ (Negative Attitude) คือ มีทักษะคติเป็นกลางอาจจะเพราะว่าไม่มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องนั้น ๆ หรือในเรื่องนั้น ๆ เราไม่มีแนวโน้มทักษะคติอยู่เดิมหรือไม่มีแนวโน้มทางความรู้ในเรื่องนั้น ๆ มาก่อน เช่น เรามีทักษะคติที่เป็นกลางต่อผู้ไม่ใครเวฟ เพราะเราไม่มีความรู้เกี่ยวกับโทษหรือคุณของผู้ไม่ใครเวฟมาก่อน

หน้าที่ของทักษะคติ

Katz (1960, อ้างในกรวิทร์ประเสริฐวิทย์ (2558: 12) ได้อธิบายถึง หน้าที่หรือกลไกของทักษะคติที่สำคัญไว้ 4 ประการ ดังนี้คือ

1) เพื่อใช้สำหรับการปรับตัว (Adjustment) หมายความว่า ตัวบุคคลทุกคนจะอาศัยทัศนคติ เป็นเครื่องยึดถือ สำหรับการปรับพฤติกรรมของตนให้เป็นไปในทางที่จะก่อให้เกิดประโยชน์แก่ตนสูง ที่สุดและให้มีผลเสียน้อยที่สุดดังนั้นทัศนคติจึงสามารถเป็นกลไกที่จะสะท้อนให้เห็นถึงเป้าหมายที่พึง ประสงค์และที่ไม่พึงประสงค์ของเขาและด้วยสิ่งเหล่านี้เองที่จะทำให้แนวโน้มของพฤติกรรมเป็นไป ในทางที่ต้องการมากที่สุด

2) เพื่อป้องกันตัว (Ego – Defensive) โดยปกติในทุกขณะคนทั่วไปมักจะมีแนวโน้มที่จะไม่ ยอมรับความจริงในสิ่งซึ่งเป็นที่ยึดแย้งกับความนึกคิดของตน (Self – Image) ทัศนคติจึงสามารถ สะท้อนออกมาเป็นกลไกที่ป้องกันตัวโดยการแสดงออกเป็นความรู้สึกที่ถูกเหยียดหยามหรือดิฉันนินทา คนอื่น และขณะเดียวกันก็จะยกตนเองให้สูงกว่าด้วยการมีทัศนคติที่ถือว่าตนนั้นเหนือกว่าผู้อื่น การ ก่อตัวที่เกิดขึ้นมาของ ทัศนคติในลักษณะนี้จะมีลักษณะแตกต่างจากการมีทัศนคติเป็น เครื่องมือ ใน การปรับตัว ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น กล่าวคือทัศนคติจะมีใช้พัฒนาขึ้นมาจาก การมี ประสบการณ์กับ สิ่งนั้น ๆ โดยตรงหากแต่เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากภายในตัวผู้มันเอง และสิ่งที่เป็น เป้าหมายของการแสดง ออกมาซึ่งทัศนคตินั้นก็เป็นเพียงสิ่งที่เขาผู้นั้นหวังใช้เพียงเพื่อการระบาย ความรู้สึก เท่านั้น

3) เพื่อการแสดงความหมายของค่านิยม (Value Expressive) ทัศนคตินั้นเป็นส่วนหนึ่งของ ค่านิยมต่าง ๆ และด้วย ทัศนคตินี้เอง ที่จะใช้สำหรับสะท้อนให้เห็นถึงค่านิยมต่าง ๆ ในลักษณะที่จำ เฉพาะเจาะจงยิ่งขึ้นดังนั้นทัศนคติจึงสามารถใช้สำหรับอธิบายและบรรยายความเกี่ยวกับค่านิยม ต่างๆ ได้

4) เพื่อเป็นตัวจัดระเบียบเป็นความรู้ (Knowledge) ทัศนคติจะเป็นมาตรฐานที่ตัวบุคคลจะ สามารถใช้ประเมินและทำความเข้าใจกับสภาพแวดล้อมที่มีอยู่รอบตัวเขา ด้วยกลไกดังกล่าวนี้เองที่ ทำให้ตัวบุคคลสามารถรู้และเข้าใจถึงระบบและระเบียบของสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัวเขาได้

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาค้นคว้างานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อสนับสนุนวัตถุประสงค์ของการ วิจัย ตลอดจนเป็น แนวทางในการดำเนินงานวิจัย ผู้วิจัยจึงได้ทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องไว้ ดังต่อไปนี้

ฐิติพร โชติดี (2552) การศึกษาเรื่อง “ความมั่นคงทางอาหารในครัวเรือนของผู้มีรายได้น้อย ในเขตกรุงเทพมหานคร กลุ่มประชากรคือ ครัวเรือนผู้มีรายได้น้อยที่อาศัยอยู่ในชุมชนแออัดวัดชัย พุทธชยามาลา เขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร จำนวน 129 ครัวเรือน ผลการศึกษาสรุปดังนี้กลุ่ม ตัวอย่างเป็นเพศชายมากกว่าเพศหญิง มีอายุระหว่าง 31–50 ปี การศึกษาระดับประถมศึกษาตอนต้น ประกอบอาชีพรับจ้าง ข้าราชการและพนักงานบริษัท ค่าขาย คนงานก่อสร้าง ขับรถมอเตอร์ไซด์ รับจ้าง ทาเบร่แผงลอย และทำเกษตรกรรม รายได้ต่อเดือนของครอบครัวอยู่ระหว่าง 5,000–10,000 บาท สมาชิกในครัวเรือนตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป ส่วนใหญ่มีความรู้ทางโภชนาการในระดับมาก การบริโภค

อาหารในครัวเรือนจะประกอบอาหารรับประทานเองและซื้ออาหารสำเร็จรูป แหล่งอาหารหลักของครัวเรือนซื้อจากตลาดสด/ตลาดนัดใกล้บ้าน และมีความมั่นคงทางอาหารอยู่ในระดับมาก โดยมีความมั่นคงในด้านรายได้ และ ด้านความเพียงพอกับความต้องการของร่างกายในระดับมาก แต่ในด้านโภชนาการที่ดีและอาหารปลอดภัย อยู่ในระดับปานกลาง แสดงถึงครัวเรือนยังไม่ให้ความสำคัญกับการรับประทานอาหารที่มีประโยชน์ มีสารอาหารอย่างเพียงพอเท่าที่ควร ซึ่งสัมพันธ์กับความแตกต่างระหว่างอายุ รายได้ จำนวนสมาชิกในครัวเรือน และการบริโภคอาหาร ส่วนแนวทางการสร้างความมั่นคงทางอาหารกลุ่มตัวอย่างเห็นด้วยในระดับมาก โดยเห็นด้วยต่อแนวทางการสนับสนุนทางสังคมมากที่สุด ซึ่งเป็นการสร้างเครือข่ายความช่วยเหลือซึ่งกันและกันระหว่างเพื่อน ญาติพี่น้อง และคนในชุมชน จะช่วยให้ชีวิตมีความมั่นคงมากยิ่งขึ้น ข้อเสนอแนะ ควรจัดให้มีระบบควบคุมคุณภาพอาหารในตลาดสด ตลาดนัด หรือร้านค้าย่อยต่าง ๆ ในระดับชุมชนควรสนับสนุนกลไกสนับสนุนทางสังคม เพื่อสร้างความมั่นคงทางอาหารอย่างยั่งยืน ควรส่งเสริมทักษะความรู้การประกอบอาชีพที่เหมาะสม และส่งเสริมการจัดกิจกรรมของคนในชุมชนให้มากขึ้นเพื่อลดปัญหาการพนันและยาเสพติดในพื้นที่ เผยแพร่ความรู้ด้านโภชนาการ ความปลอดภัยด้านอาหารสู่ชุมชน เพื่อให้ประชาชนเลือกรับประทานอาหารที่มีประโยชน์และหลีกเลี่ยงอาหารที่ก่อให้เกิดโทษต่อร่างกายได้

จอมขวัญ ชุมชาติ (2558) ทำการศึกษาความมั่นคงทางอาหารในมิติความเพียงพอของอาหารกับความต้องการบริโภคของคนในชุมชน โดยผลการศึกษาที่ได้ดังนี้ ชุมชนมีการใช้ผลประโยชน์จากอาหารทั้งหมด 188 ชนิด โดยมีแหล่งอาหารที่คนในชุมชนพึ่งพาทั้งหมด 3 แหล่ง ได้แก่ แหล่งอาหารธรรมชาติ แหล่งอาหารผลิตเอง และแหล่งซื้อขายเมื่อนำปริมาณการมีอยู่ของอาหารเปรียบเทียบกับการนำใช้ประโยชน์เพื่อการบริโภค พบว่า แหล่งอาหารธรรมชาติมีชนิดอาหารที่ไม่เพียงพอต่อความต้องการในการบริโภค 10 ชนิด จากทั้งหมด 35 ชนิด แหล่งอาหารผลิตเองมีชนิดอาหารที่ไม่เพียงพอต่อความต้องการในการบริโภค 38 ชนิด จากทั้งหมด 54 ชนิด ซึ่งการเปรียบเทียบปริมาณการมีอยู่ในชุมชนต่อปริมาณความต้องการในการบริโภค ถือว่าชุมชนยังถือว่ามีความปลอดภัยไม่เพียงพอต่อความต้องการในการบริโภค แต่เมื่อชุมชนมีการพึ่งพาแหล่งซื้อขาย ก็พบว่าอาหารทุกชนิดมีปริมาณเพียงพอต่อความต้องการในการบริโภค ส่วนการเข้าถึงแหล่งอาหาร พบว่า คนในชุมชนมีสิทธิในการเข้าถึงแหล่งอาหารทุกแหล่งอย่างเท่าเทียมกัน แต่มีความแตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับจากบริบทของแหล่งอาหาร และในส่วนของจัดการอาหารและแหล่งอาหาร พบว่า การจัดการเพื่อให้ได้อาหารเหล่านี้ต้องอาศัยภูมิปัญญาการทำเครื่องมือภูมิปัญญาการเก็บหาอาหาร ภูมิปัญญาในการนำไปประกอบอาหาร ตลอดจนการจัดการแหล่งอาหารเพื่อให้ได้อาหารมาบริโภคได้ตลอดเวลา

ปุณณดา มาสวัสต์ และคณะ (2559) ได้ทำการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความมั่นคงด้านอาหารของครัวเรือนเกษตรกรไทย โดยเปรียบเทียบปริมาณพลังงานที่ได้รับจากการบริโภคอาหารของครัวเรือนเกษตรกรกับเส้นความมั่นคงด้านอาหาร วัดสัดส่วนครัวเรือนที่มีความไม่มั่นคงด้านอาหาร ช่องว่างความ

ไม่มั่นคงด้านอาหาร และความรุนแรงของปัญหาความมั่นคงด้านอาหาร ตามภูมิภาคที่ตั้งของครัวเรือน ระดับรายได้ และกิจกรรมการผลิตทางการเกษตร รวมถึงการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อความมั่นคงด้านอาหารด้วยสมการถดถอย Logistic Regression โดยใช้ข้อมูลตัวอย่าง 12,446 ครัวเรือน ผลการศึกษา พบว่า ครัวเรือนเกษตรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีความเสี่ยงต่อความไม่มั่นคงด้านอาหารมากที่สุด การเพิ่มระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน การมีหัวหน้าครัวเรือนเพศหญิง การมีปริมาณข้าวที่เก็บไว้บริโภค การได้รับการช่วยเหลือทางการเกษตร การเพิ่มขึ้นของรายได้ทั้งที่เป็นรายภาคเกษตรและนอกภาคเกษตร และการทำการเกษตรผสมผสาน จะมีผลให้ความมั่นคงด้านอาหารเพิ่มขึ้นในทางตรงกันข้าม การเพิ่มขึ้นของจำนวนหนี้สิน และจำนวนสมาชิกในครัวเรือน มีผลทำให้ความมั่นคงด้านอาหารลดลง การขยายโอกาสทางการศึกษา การส่งเสริมกิจกรรมนอกฟาร์มควบคู่กับกิจกรรมภายในฟาร์ม การช่วยเหลือกิจกรรมการผลิตทางการเกษตร การส่งเสริมการทำเกษตรผสมผสาน และการดำเนินโครงการเพื่อแก้ปัญหาหนี้สินเกษตรกร จะช่วยลดความเสี่ยงต่อความไม่มั่นคงด้านอาหาร

เกศสุตา สิทธิสันติกุล และคณะ (2561) ทำการศึกษาแนวทางพัฒนาความมั่นคงทางอาหารในชุมชนเกษตรอินทรีย์ ตำบลหลวงเหนือ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษามุมมองความมั่นคงทางอาหารของเกษตรกร วิเคราะห์ความมั่นคงทางอาหารที่สัมพันธ์กับวิถีของการทำเกษตรอินทรีย์ และค้นหาแนวทางการพัฒนาความมั่นคงทางอาหารของชุมชนเกษตรอินทรีย์ โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ผลการศึกษาพบว่า 1) ความมั่นคงทางอาหารในมุมมองของเกษตรกรอินทรีย์ คือ ความสามารถในการเข้าถึงแหล่งอาหาร การเสริมสร้างเศรษฐกิจครัวเรือน การมีวัฒนธรรมการแลกเปลี่ยนพึ่งพา และการมีสุขภาพที่ดี 2) วิถีของการทำเกษตรอินทรีย์ด้านการผลิต การแสวงหารายได้ วัฒนธรรม และทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีความสัมพันธ์กับความมั่นคงทางอาหารในแง่การเข้าถึงอาหารปลอดภัยอย่างพอเพียง ความพอเพียงด้านเศรษฐกิจ และความยั่งยืนของการผลิตอาหาร และ 3) แนวทางพัฒนาความมั่นคงทางอาหาร แบ่งออกเป็นแนวทางการพัฒนาระดับชุมชน ได้แก่ การพัฒนาและสืบทอดความรู้ด้านเกษตรอินทรีย์ การขยายผลการทำเกษตรอินทรีย์ การสร้างเครือข่าย การเพิ่มขีดความสามารถในการปรับตัว การสร้างการมีส่วนร่วมในการดูแลดินน้ำป่า และการเพิ่มประสิทธิภาพการสนับสนุนของหน่วยงาน ส่วนแนวทางสนับสนุนเชิงนโยบาย ได้แก่ การกำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อการเกษตร การเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการน้ำ การส่งเสริมพันธูกรรมพืชท้องถิ่นในการเพาะปลูก การส่งเสริมการเกษตรแบบพึ่งตนเอง และการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่

นพรัตน์ ไชยชนะ วีระวัฒน์ อุดมทรัพย์ (2559) งานวิจัยนี้เป็นการศึกษาเชิงพื้นที่ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความมั่นคงทางอาหารในมิติวัฒนธรรมของชุมชนไร่ป่า ตำบลห้วยเขย่ง อำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี ใช้ระเบียบวิธีวิจัยทางมานุษยวิทยาและสังคมวิทยา ผลการวิจัยพบว่า มี

ความมั่นคงทางอาหาร เพราะชุมชนมีความอุดมสมบูรณ์ ชาวกะเหรี่ยงโปว์เข้าถึงอาหารอย่างเพียงพอ ถึงแม้ปัจจุบันจะทำได้ยากกว่าในอดีต เพราะความอุดมสมบูรณ์ของป่าและสัตว์ป่าลดลง และเรื่องกฎหมาย พ.ร.บ.เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า กะเหรี่ยงบ้านไร่ป่า สามารถเข้าถึงอาหารจากแหล่งบริโภคอื่น ๆ คือ ร้านค้าในชุมชนหรือรถขายกับข้าวจากตลาดในตัวเมืองหม่นเวียนเข้ามา ชุมชนแห่งนี้มีรูปแบบการผลิตเอื้อต่อการมีอาหารไว้บริโภคตลอดปี คือ การปลูกข้าวไร่เพียงพอสำหรับการบริโภคตลอดปี การปลูกพืชบริเวณที่อาศัย และการสืบทอดภูมิปัญญาในชุมชน เป็นการรักษาความสมดุลให้สามารถมีแหล่งอาหารไว้บริโภคตลอดปี สืบทอดกระบวนการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นรูปแบบการถนอมอาหารด้วยวิธีการตาก ดอง หมัก ตกทอดเป็นมรดกแห่งกลุ่มชนของวิถี “ลือกาเวาะ” ทำให้ชุมชนแห่งนี้สามารถดำรงอยู่ได้ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของสังคมในปัจจุบัน

นฤมล คำอ่อน (2562a) ได้ทำการวิจัยเพื่อศึกษากระบวนการจัดการเครือข่ายชุมชนเพื่อความมั่นคง ทางอาหาร เพื่อศึกษาปัจจัย เงื่อนไขความสำเร็จ ปัญหา อุปสรรคของการจัดการเครือข่ายชุมชนเพื่อความมั่นคง ทางอาหาร และเพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการเครือข่ายชุมชนเพื่อความมั่นคงทางอาหาร ซึ่งใช้วิธีการวิจัยแบบ ผสมผสาน (Mixed Methods) ระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยเป็นการวิจัยในลักษณะของพหุเทศกรณี(Multisite Multi-case) ผลการศึกษาพบว่า กระบวนการจัดการเครือข่ายชุมชนเพื่อความมั่นคงทางอาหาร ประกอบด้วย ชั้นตระหนักถึง ปัญหาและสำนึกรวมตัวเป็นเครือข่าย ชั้นสร้างพันธสัญญาร่วมกัน ชั้นการบริหารจัดการเครือข่าย ชั้นการพัฒนา ความสัมพันธ์ และชั้นการรักษาความสัมพันธ์และความต่อเนื่อง ส่วนปัจจัย เงื่อนไขความสำเร็จ ปัญหา อุปสรรคของการจัดการเครือข่ายชุมชนเพื่อความมั่นคง ทางอาหาร คือ (1) ปัจจัย/เงื่อนไขความสำเร็จ ประกอบด้วย 1) ปัจจัยเงื่อนไขภายใน ได้แก่ วิกฤต/ปัญหาเกี่ยว ทรัพยากรธรรมชาติผู้นำ สมาชิกในชุมชน การบริหารจัดการที่ดีการมีส่วนร่วม ทุนชุมชน ผลประโยชน์/สิ่งจูงใจ การจัดการข้อมูล มีกิจกรรม แหล่งเรียนรู้2) ปัจจัยภายนอก ได้แก่การส่งเสริมสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อย่างจริงจังและต่อเนื่อง (2) ปัจจัย/เงื่อนไขที่เป็นอุปสรรค ประกอบด้วย 1) ปัจจัยภายใน ได้แก่ สภาพแวดล้อม ของชุมชน ฐานะทางเศรษฐกิจ ความคิดและความเชื่อส่วนบุคคล การเข้าร่วมกิจกรรม ขาดงบประมาณ การศึกษา น้อย 2) ปัจจัยภายนอก ได้แก่ นโยบายของรัฐ อิทธิพลของกระแสสังคม และค่านิยมจากภายนอกชุมชน และรูปแบบการจัดการเครือข่ายควรประกอบด้วย 5 ขั้นตอน คือ (1) รับรู้และตระหนักถึง สถานการณ์ที่กระทบต่อความมั่นคงทางอาหาร (2) วิเคราะห์สถานการณ์กำหนด เป้าหมายและสร้างกฎ ระเบียบ ร่วมกัน (3) การบริหารจัดการเครือข่ายและปฏิบัติตามแนวแนวทางด้วยกัน (4) การพัฒนาและปรับวิถีชุมชน และ (5) การรักษาความต่อเนื่องและขยายกลุ่ม/เครือข่าย และองค์ประกอบที่สำคัญของรูปแบบการจัดการ เครือข่ายชุมชนเพื่อความมั่นคงทางอาหาร คือ 1) สมาชิก/ผู้นำ 2) เป้าหมาย/วัตถุประสงค์3) กิจกรรมของ เครือข่ายชุมชน 4) การบริหารจัดการ

เครือข่าย 5) การประชาสัมพันธ์/การสื่อสาร และ 6) ทุน ซึ่งเป็นรูปแบบ ที่ผ่านการประเมินและรับรองโดยผลการประเมินทุกด้านได้ค่าเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 3.70-4.10 และส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐานอยู่ระหว่าง .31-.56

คุณน ไตรจันทร์ และคณะ (2560) ได้ทำการศึกษาองค์ประกอบความมั่นคงทางอาหารระดับครัวเรือนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยมีจุดประสงค์เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบความมั่นคงทางอาหารระดับครัวเรือนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณโดยใช้แบบประเมิน ความมั่นคงทางอาหารกับครัวเรือนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้คือ ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส จำนวน 450 ตัวอย่าง วิเคราะห์เชิงพรรณนาด้วยค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ดำเนินการวิเคราะห์องค์ประกอบ เชิงสำรวจเพื่อจัดกลุ่มตัวบ่งชี้ และวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันเพื่อตรวจสอบความสอดคล้องขององค์ประกอบความ มั่นคงทางอาหาร โดยสรุปผลการวิเคราะห์พบว่า ความมั่นคง ทางอาหารระดับครัวเรือนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ สามารถจัดกลุ่มองค์ประกอบที่เหมาะสมซึ่งประกอบด้วย 43 ตัวบ่งชี้ จาก 6 ปัจจัย ได้แก่ 1) ความพอเพียงทางด้านปัจจัยการผลิตและผลผลิตทางด้านอาหาร 2) แหล่งน้ำและสาธารณสุขปกคพื้นฐาน 3) การมีเสถียรภาพทางด้านอาหาร 4) การเข้าถึงอาหาร 5) อาหารปลอดภัย และ 6) การสนับสนุนส่งเสริมจากหน่วย งานภาครัฐและองค์กรที่เกี่ยวข้อง และพบว่าความมั่นคงทางอาหารระดับครัวเรือนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้อยู่ในระดับน้อยถึงปานกลาง ดังนั้นภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรดำเนินนโยบายสนับสนุนในประเด็นต่าง ๆ อย่าง สม่าเสมอ

พัชรชาติ อรรถวิวัฒนากุล (2557) ได้ทำการศึกษาได้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับความมั่นคงทางอาหารของผู้สูงอายุในชุมชน ชนบท จังหวัดพัทลุง และเพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความมั่นคงทางอาหารของผู้สูงอายุ ในชุมชนชนบท จังหวัดพัทลุง จากการสัมภาษณ์ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้คือ ผู้สูงอายุที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปี ขึ้นไป อาศัยอยู่ในเขตชุมชนชนบทของจังหวัดพัทลุงจำนวน 397 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ไคสแควร์ และ สถิติ สหสัมพันธ์ของสเปียร์แมน ผลการศึกษา พบว่า ระดับความมั่นคงทางอาหารของผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในชุมชนชนบทจังหวัดพัทลุง มีระดับความมั่นคงทางอาหารน้อย ด้านการมีอาหารเพียงพอ อยู่ในระดับน้อย ผู้สูงอายุเคยอดอาหารมือใดมือหนึ่งเนื่องจากมีอาหารไม่เพียงพอ ด้านการเข้าถึงอาหาร ผู้สูงอายุไม่สามารถซื้ออาหารจากร้านค้าหรือรถขายเร่ที่อยู่ในชุมชนได้อย่างสะดวก ด้านการใช้ประโยชน์จากอาหาร ผู้สูงอายุไม่ได้รับประทานอาหารเสริมที่มีประโยชน์ต่อร่างกาย และด้านการมีเสถียรภาพด้านอาหาร ในแต่ละวันผู้สูงอายุใช้จ่ายเงินเพื่อเป็นค่าอาหารน้อยกว่าค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล และปัจจัยด้านครอบครัว กับความมั่นคงทางอาหาร ของผู้สูงอายุ พบว่า การศึกษารายได้ของผู้สูงอายุ อาหารที่รับประทาน โรคประจำตัว (ไขมันในเลือดสูง) จำนวนสมาชิกในครอบครัว ผู้ดูแลค่าใช้จ่ายในครอบครัว ลักษณะการรับประทานอาหาร มีความ สัมพันธ์กับความมั่นคงทาง

อาหารของผู้สูงอายุอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยแรงสนับสนุนทางสังคมกับความมั่นคงทางอาหารของผู้สูงอายุพบว่า แรงสนับสนุนทางสังคมไม่มีความสัมพันธ์กับความมั่นคงทางอาหารของผู้สูงอายุ

นิคม สีเงิน และคณะ (2561) ได้ทำการศึกษาผลใช้รูปแบบการสร้างความมั่นคงทางอาหารของครัวเรือนด้วยกระบวนการ สิ่งแวดล้อมศึกษา ในชุมชนริมน้ำพอง อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น เป็นการวิจัยเชิงประเมิน เก็บข้อมูลด้วย แบบสำรวจและแบบประเมิน จากตัวแทนครัวเรือนในตำบล กุดน้ำใสที่ทำเกษตรอินทรีย์ในการสร้างความเพียงพอของวัตถุดิบของอาหาร จำนวน 10 ครัวเรือน และเข้าร่วมกิจกรรมตามรูปแบบ 45 คน วิเคราะห์ค่าความ หลากหลายของพืชอาหารด้วย Menhinick index (R2) ใช้สถิติพื้นฐาน และ t-test ได้ผลคือ การเพิ่มความ เพียงพอของอาหารโดย การทำเกษตรอินทรีย์ของครัวเรือนนำร่อง 10 ครัวเรือน ในพื้นที่รวม 2 งาน มีผลทำให้ มีพืชอาหาร เพิ่มขึ้นในแปลงหลังดำเนินการ 3 เดือน มีค่าความหลากหลายของพืชอาหารเพิ่มเป็น $R2=1.52$ ซึ่ง เดิมก่อนทำกิจกรรมตามรูปแบบมีค่า $R2=0.31$ และหลังเข้าร่วมกิจกรรม ของตัวแทนครัวเรือนรวม 45 คน พบว่า มีความรู้และความตระหนักเพิ่มขึ้นในระดับมากที่สุด โดยสูงกว่าก่อนร่วมกิจกรรมอย่าง มีนัยสำคัญทาง สถิติที่ระดับ 0.05 และรูปแบบมีคุณภาพในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.85, S.D. = 0.45$) สามารถนำรูปแบบไปใช้ได้ต่อไป

มินตรา สารระรักษ์ เสาวลักษณ์ แสนนาม (2557) ได้ทำการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงพรรณนาแบบภาคตัดขวาง โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาความมั่นคงทางอาหารใน ครัวเรือน และ แนวทางในการสร้างความมั่นคงทางอาหารในครัวเรือนของประชาชนบ้านเมืองหมื่นน้อย ตำบลกวนวัน อำเภอมือง จังหวัดหนองคาย กลุ่มตัวอย่างได้แก่ หัวหน้าครอบครัวหรือผู้มีหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับ อาหารในครอบครัว จำนวน 76 คน ใช้แบบสัมภาษณ์ เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่การแจกแจงความถี่ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าต่ำสุด และสูงสุด ค่ามัธยฐานและเปอร์เซนไทล์ ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่าง มีความมั่นคงทางอาหารใน ครัวเรือนในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ร้อยละ 67.11 โดยสมาชิกทุกคนในครอบครัวมีอาหารเพียงพอ รับประทานจนอิ่มทุกมื้อเป็นประจำ มากที่สุด ร้อยละ 53.95 แต่ยังพบว่า กลุ่มตัวอย่างมี รายได้ใน ครอบครัวไม่เพียงพอกับการซื้ออาหารสำหรับคนในครอบครัวบ่อยครั้ง ร้อยละ 59.21 ส่วนแนวทาง การสร้างความมั่นคงทางอาหารในครัวเรือนโดยรวม อยู่ในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 80.26 โดยกลุ่ม ตัวอย่างเห็นด้วยอย่างยิ่งกับการวางแผนก่อนการซื้ออาหารจะช่วยให้ประมาณค่าใช้จ่ายและได้ของ ตามความจำเป็น ร้อยละ 73.68 และเห็นด้วยอย่างยิ่งกับการประกอบอาชีพเสริมไม่ได้เป็นการเพิ่ม ภาระหน้าที่ ร้อยละ 61.84 จากผลการศึกษา หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรมีการให้ความรู้จัดการอบรม และส่งเสริมการประกอบอาชีพเสริมให้กับประชาชนเพื่อให้ประชาชนมีรายได้ เพิ่มขึ้นและเพียงพอใน การซื้ออาหารสำหรับคนในครอบครัว

วันทนีย์ ชัยฤทธิ์ และคณะ (2555) ได้ทำการศึกษาเป็นการวิจัยเชิงความสัมพันธ์ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความมั่นคงทางอาหาร และความสัมพันธ์ของปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยด้านครอบครัวและสังคมกับความมั่นคงทางอาหารของผู้สูงอายุในชุมชนชนบททางภาคใต้ กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้สูงอายุที่มีอายุ 60 ปี ขึ้นไป จำนวน 194 ราย เลือกแบบเฉพาะเจาะจงตามเกณฑ์คัดเข้าเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์จากแบบสอบถาม การประเมินภาวะโภชนาการด้วยดัชนีมวลกายและความแข็งแรงของกล้ามเนื้อ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติบรรยาย ไคสแควร์ และสหสัมพันธ์ของสเปียร์แมน ผลการศึกษาพบว่า ผู้สูงอายุที่มีปัญหาความมั่นคงทางอาหารมีค่อนข้างน้อย ร้อยละ 6.7 เมื่อวิเคราะห์รายมิติพบปัญหาด้านคุณภาพอาหารมากที่สุด รองลงมาคือ ด้านความปลอดภัยของอาหาร และปริมาณอาหารตามลำดับ ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์พบว่า ภาวะสุขภาพ รายได้ของครอบครัว และแรงสนับสนุนทางสังคมมีความสัมพันธ์เชิงลบกับปัญหาความมั่นคงทางอาหารอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ผลการศึกษานี้มีข้อเสนอแนะต่อพยาบาลเวชปฏิบัติชุมชนในการส่งเสริมความมั่นคงทางอาหารของผู้สูงอายุ โดยเฉพาะผู้ที่มีปัญหาสุขภาพ มีรายได้ครอบครัวน้อย และการสนับสนุนทางสังคมน้อย

บุษบา ทองอุปกการ (2561) ได้ทำการศึกษาได้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและวิเคราะห์อาหารท้องถิ่น ชุมชนบ้านดิ่งแดง ตำบลหนองบัว อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี ใน 2 ประเด็น ได้แก่ 1) ปัจจัยที่เอื้อต่อวัฒนธรรมอาหารและความมั่นคงทางอาหารของชุมชน และ 2) อาหารท้องถิ่นและภาพสะท้อนความมั่นคงทางอาหารในมิติวัฒนธรรม มีผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 8 คน ใช้วิธีสุ่มแบบเจาะจง เก็บข้อมูลโดยการสนทนากลุ่มและสัมภาษณ์เชิงลึก เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แผนที่เดินทางและบันทึกภาคสนาม ตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา เชื่อมโยงและตีความ สร้างข้อสรุปแบบอุปนัย ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่เอื้อต่อวัฒนธรรมอาหารและความมั่นคงทางอาหารของชุมชน ได้แก่ ความหลากหลายและอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากร ท้องถิ่น ความสามารถในการผลิตอาหารและระบบเศรษฐกิจชุมชน การพิทักษ์อาหาร และระบบวัฒนธรรมชุมชน และอาหารท้องถิ่นและภาพสะท้อนความมั่นคงทางอาหารในมิติวัฒนธรรม อาทิ ขนมสายบัว แยมหยวก บัวลอยญวน เป็นภาพสะท้อนวิถีชีวิตและความมั่นคงทางอาหารของชุมชนในมิติวัฒนธรรมที่เกิดจากภูมิปัญญาในการใช้ทรัพยากรอาหาร และการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรม จนเป็นอัตลักษณ์และวัฒนธรรมอาหารของชุมชนมาจนถึงปัจจุบัน

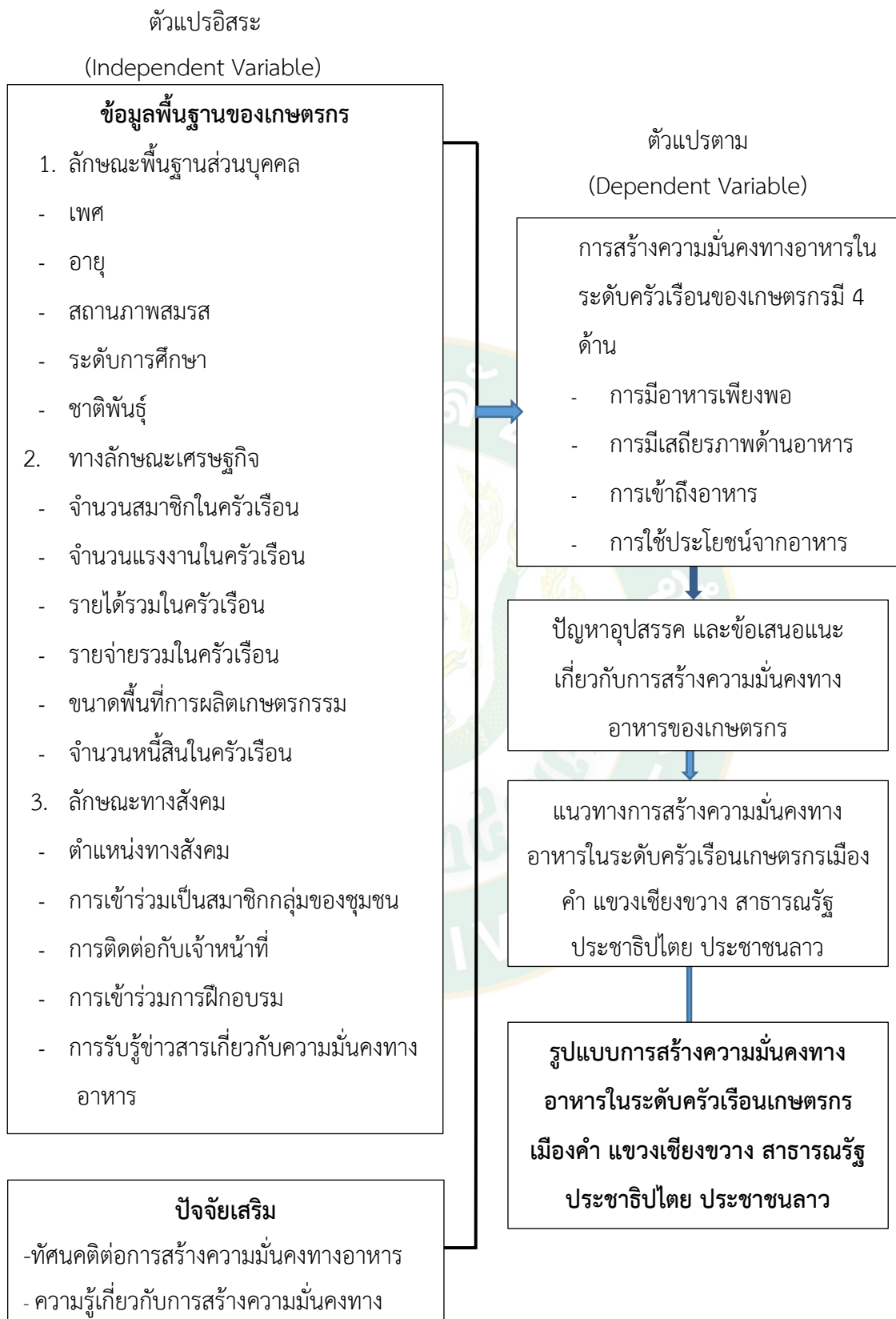
ชณิตา ประดิษฐ์สถาพร และคณะ (2561) ทำการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการขับเคลื่อนความมั่นคงทางอาหารผ่านผักพื้นบ้าน การดำเนินงานแบ่งเป็น 2 ระยะคือ 1) ประเมินสถานการณ์ความมั่นคงทางอาหารระดับท้องถิ่นและครัวเรือนจังหวัดในเขตภาคเหนือตอนบนและ 2) การพัฒนารูปแบบการขับเคลื่อนความมั่นคงทางอาหารผ่านผักพื้นบ้านในพื้นที่ต้นแบบ กลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ เครื่องมือที่ใช้ได้แก่แบบสอบถามความมั่นคงทาง

อาหารแบบสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน แบบสังเกต การสัมภาษณ์เชิงลึกและสนทนากลุ่ม ความตรงของเครื่องมือผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน ค่าความเที่ยงของแบบสอบถามความมั่นคงทางด้านอาหารเท่ากับ 0.83 ผลการศึกษาพบว่า มีเพียงร้อยละ 44.1 ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของจังหวัดในเขตภาคเหนือตอนบนเท่านั้นที่มีนโยบายแผนงานโครงการ และ กิจกรรมที่สะท้อนความมั่นคงทางอาหารของชุมชนขึ้นอยู่กับความตระหนักของผู้นำชุมชน การบริหารจัดการและการมีส่วนร่วมของเครือข่ายการวิเคราะห์ผลการพัฒนารูปแบบการขับเคลื่อนความมั่นคงทางอาหารในพื้นที่ต้นแบบพบว่า กระบวนการขับเคลื่อนความมั่นคงทางอาหาร ประกอบด้วยแผนพัฒนาตำบล การพัฒนากลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ให้เกิดความตระหนักถึงองค์ความรู้ที่มีอยู่ภายในตนเองของสมาชิกกลุ่ม การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ศึกษาดูงาน ดำเนินการเปิดร้านค้าขายผักในชุมชนและจัดเป็นแหล่งเรียนรู้ทำให้เกิดการจัดการความรู้

สรุปได้ว่า ผู้วิจัยได้นำแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนของเกษตรกรมาใช้ประกอบในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ เพื่อให้การดำเนินการวิจัยตามโครงการนี้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ซึ่งจะมีการประยุกต์ใช้แนวคิดดังกล่าวมาอย่างเหมาะสมเพื่อให้ได้องค์ความรู้ใหม่สำหรับนำไปใช้ประโยชน์ในวงกว้างต่อไป

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยเรื่องการพัฒนาารูปแบบการสร้าง ความมั่นคงทางอาหารในครัวเรือนเกษตรกรในเมืองคำ แขวงเชียงขวาง สปป.ลาว ในครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดการวิจัยโดยกำหนดตัวแปรการวิจัยดังนี้ ตัวแปรอิสระคือปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจและ ปัจจัยทางด้านสังคม ตัวแปรตาม คือ ทักษะคติ ความรู้ และ การปฏิบัติการสร้างความมั่นคงทางอาหาร และ ยังมีปัจจัยเสริม คือ ทักษะคติ และความรู้ ดังภาพกรอบแนวความคิดการวิจัย

ภาพที่ 4 กรอบแนวความคิดการวิจัย

สมมติฐานงานวิจัย

การศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้ตั้งสมมติฐาน ดังนี้

- 1) ลักษณะพื้นฐานส่วนบุคคล ลักษณะทางเศรษฐกิจ และสังคม รวมถึงปัจจัยเสริม มีผลต่อการปฏิบัติการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนของเกษตรกรในเมืองคำ แขวงเชียงขวาง สาธารณรัฐประชาธิปไตย ประชาชนลาว
- 2) ลักษณะพื้นฐานส่วนบุคคล เศรษฐกิจ และสังคม มีผลต่อความรู้เกี่ยวกับการสร้างความมั่นคงทางอาหารของเกษตรกรในเมืองคำ แขวงเชียงขวาง สาธารณรัฐประชาธิปไตย ประชาชนลาว
- 3) ลักษณะพื้นฐานส่วนบุคคล เศรษฐกิจ และสังคม มีผลต่อ ทักษะคิดต่อการสร้างความมั่นคงทางอาหารของเกษตรกรในเมืองคำ แขวงเชียงขวาง สาธารณรัฐประชาธิปไตย ประชาชนลาว

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนเกษตรกรเมืองคำ แขวงเชียงขวาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เป็นการผสมผสานระหว่างวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) ที่มีลักษณะคำถามเป็นคำถามปลายเปิด และคำถามปลายปิด และชุดคำถามเพื่อการสนทนากลุ่ม เป็นการวิจัยที่มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาระดับความมั่นคงทางอาหารของครัวเรือนเกษตรกร ปัจจัยที่มีผลต่อการสร้างความมั่นคงทางอาหาร ปัญหาและข้อเสนอแนะในการสร้างความมั่นคงทางอาหาร และ การพัฒนารูปแบบการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนเกษตรกร เมืองคำ แขวงเชียงขวาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ดังนั้นในการศึกษาจึงมี 5 ขั้นตอน

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐานของเกษตรกรระดับครัวเรือนเกษตรกรเมืองคำ แขวงเชียงขวาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาระดับความรู้ ทักษะคิด และการสร้างความมั่นคงทางอาหารในครัวเรือนเกษตรกรเมืองคำ แขวงเชียงขวาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

ขั้นตอนที่ 3 การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความรู้ ทักษะคิด และการปฏิบัติการสร้างความมั่นคงทางอาหารในครัวเรือนเกษตรกรเมืองคำ แขวงเชียงขวาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

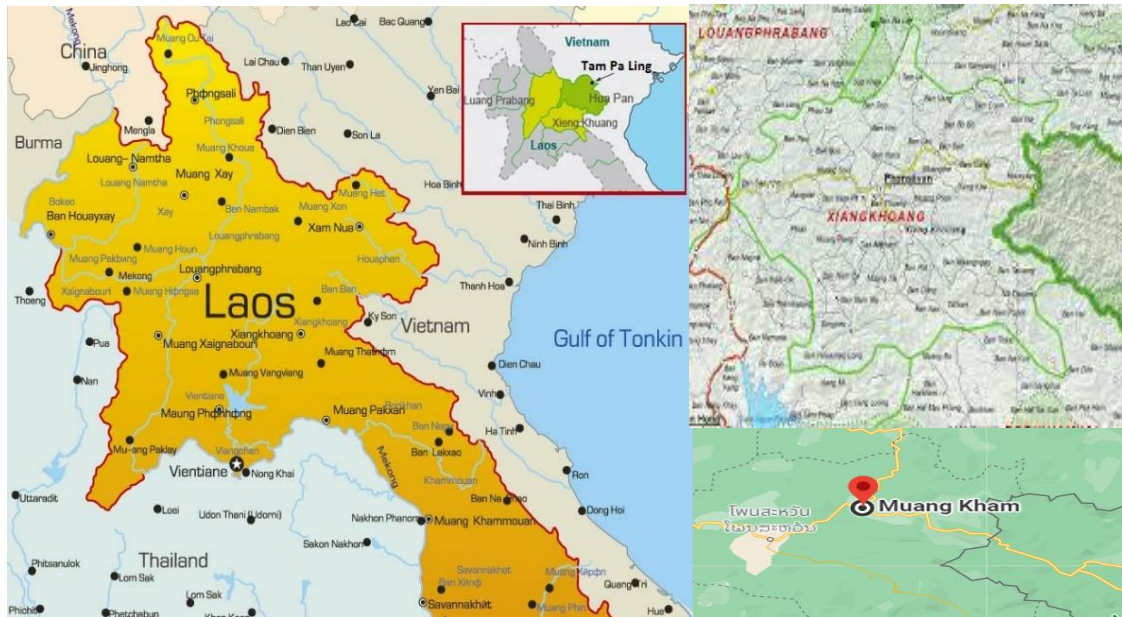
ขั้นตอนที่ 4 การศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนเกษตรกรในเมืองคำ แขวงเชียงขวาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

ขั้นตอนที่ 5 การพัฒนารูปแบบการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนเกษตรกรเมืองคำ แขวงเชียงขวาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

1. การวิจัยเชิงปริมาณ

พื้นที่ดำเนินการวิจัย

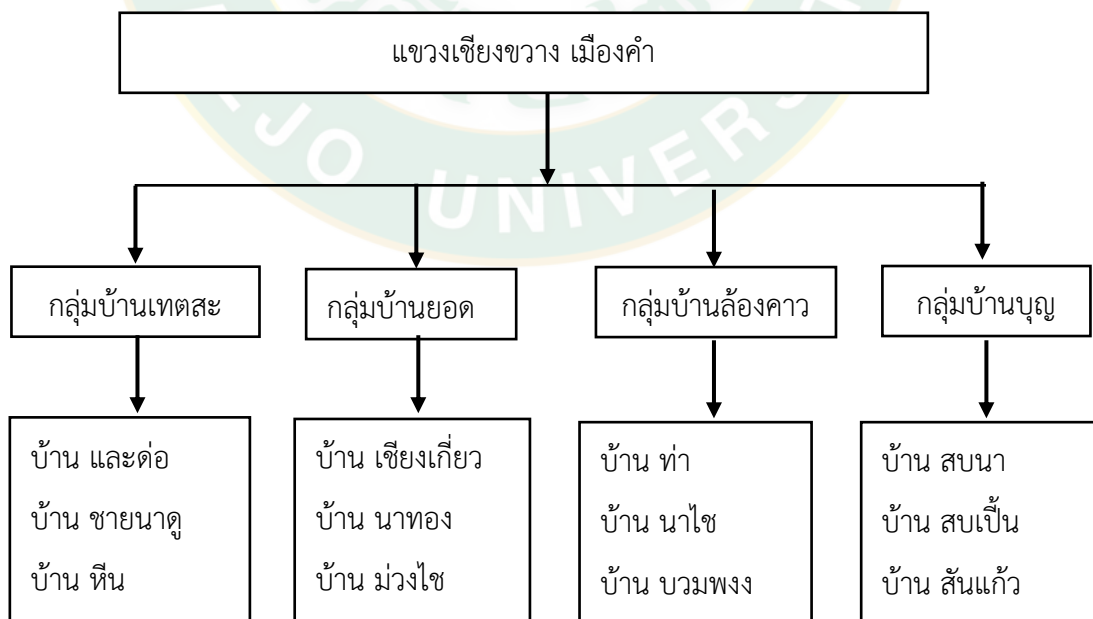
การวิจัยในครั้งนี้ดำเนินการศึกษาในเมืองคำ แขวงเชียงขวาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว จำนวน 8 ตำบล/กลุ่มบ้าน และมีหมู่บ้านเป้าหมาย มี 4 กลุ่มบ้าน 12 หมู่บ้าน ซึ่งพื้นที่ดังกล่าวเป็นพื้นที่เป้าหมายในการส่งเสริมให้เกษตรกรสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือน จากการสนับสนุนในระยะที่ผ่านมา

ภาพที่ 5 เมืองคำ แขวงเชียงขวาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ คือ เกษตรกรที่ทำการเกษตรและอาศัยอยู่ในพื้นที่ใน 4 ตำบล/กลุ่มบ้าน ที่เป็นพื้นที่เป้าหมายในการส่งเสริมความมั่นคงทางอาหารจากหน่วยงานภาครัฐ โดยมีการสุ่มตัวอย่าง เพื่อให้ได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ มีจำนวน 12 หมู่บ้าน คือ

ภาพที่ 6 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ขั้นที่ 1 สุ่มหมู่บ้านจากกลุ่มบ้านที่กำหนดได้กลุ่มบ้านละ 3 หมู่บ้าน จากนั้น คำนวณขนาดของกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้วิธีคำนวณจากสูตร (Taro Yamane, 1973) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% และกำหนดให้มีความคลาดเคลื่อน 0.05 เพื่อหาขนาดของตัวอย่างประชากร ในเมืองคำ มีจำนวน 1,044 ครัวเรือน (สำนักงานสถิติกรมและป่าไม้อำเภอจำพอน, 2559)

จากสูตร

$$n = \frac{N}{1 + N(e^2)}$$

โดยแทนค่าให้	n	คือ	ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง
	N	คือ	จำนวนประชากรทั้งหมด
	e	คือ	ความคลาดเคลื่อนของการสุ่มที่ระดับ (0.05)

แทนค่าสูตร จะได้ดังนี้

$$n = \frac{925}{1 + 925(0.05^2)} = 279 \text{ ครัวเรือน}$$

ขั้นที่ 2 การสุ่มเกษตรกรในแต่ละหมู่บ้านตัวอย่าง โดยคำนวณกลุ่มตัวอย่างจากเกษตรกรในเมืองคำ แขวงเชียงขวาง ซึ่งรวมมี 12 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านและต่อ บ้านชายนาคู บ้านหิน บ้านเชียงแก้ว บ้านนาทองไค้เวียง บ้านม่วงไซ บ้านท่า บ้านนาไซ บ้านบวมเพียง บ้านสบเป็น บ้านสบนา บ้านสันแก้ว รวมทั้งหมดจำนวน 279 ครัวเรือน โดยการสุ่มจากจำนวนเกษตรกรตัวอย่าง โดยใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย (Sample Random Sampling) ด้วยการจับสลาก ตามสัดส่วนขนาดตัวอย่างที่ได้จากการคำนวณดังนี้ (กัลยา วาณิชบัญชา, 2548)

จากสมการ

$$n_i = \frac{nN_i}{N}$$

โดยแทนค่าให้	n	คือ	ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง
	N	คือ	จำนวนประชากรทั้งหมด
	N _i	คือ	จำนวนประชากรในแต่ละกลุ่ม
	n _i	คือ	จำนวนตัวอย่างที่จะสุ่มตัวอย่างในแต่ละกลุ่ม

ตารางที่ 1 จำนวนเกษตรกรที่สร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือน เมืองคำ แขวงเชียงขวาง
สปป. ลาว

กลุ่มบ้าน	หมู่บ้าน	จำนวนเกษตรกร (ครัวเรือน)	จำนวนตัวอย่าง (ครัวเรือน)
เทศบาลเมือง 300	บ้าน และต่อ	108	33
	บ้าน ชายนาดู	103	31
	บ้าน หิน	86	26
ยอดเกี้ยว 290	บ้าน เชียงเกี้ยว	104	31
	บ้าน นาทอง	139	42
	บ้าน ม่วงไซ	47	14
ล้องคาว 234	บ้าน บ้านท่า	101	31
	บ้าน นาไซ	104	31
	บ้าน บวมเพียง	29	9
	บ้าน สบนา	19	6
บุญถัน 101	บ้าน สบเป็น	20	6
	บ้าน สันแก้ว	62	19
รวม		925	279

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัยเชิงปริมาณครั้งนี้ คือ แบบสอบถาม โดยแบ่งออกเป็น 4 ตอน
ดังต่อไปนี้:

ตอนที่ 1 ลักษณะพื้นฐานส่วนบุคคล เศรษฐกิจ และสังคมของเกษตรกร

ตอนที่ 2 ความรู้และ ทศนคติที่มีต่อการสร้างความมั่นคงทางอาหารของเกษตรกร

ตอนที่ 3 การสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนเกษตรกร

ตอนที่ 4 ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะของเกษตรกรในการสร้างความมั่นคงทางอาหาร
ในครัวเรือนเกษตรกร

ตอนที่ 1 การรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะพื้นฐานส่วนบุคคล เศรษฐกิจ และสังคมใน
ครัวเรือนเกษตรกรในเมืองคำ แขวงเชียงขวาง ส ป ป. ลาว โดยจะใช้แบบสอบถามเป็นคำถาม
ปลายเปิด (open-ended questions) และคำถามปลายปิด (close-ended รวมทั้งหมด 17 ข้อ
คำถาม โดยมีรายละเอียดดังนี้

- 1) ข้อมูลลักษณะพื้นฐานส่วนบุคคล ได้แก่
  - เพศ
  - อายุ
  - ระดับการศึกษา
  - สถานภาพ
- 2) ข้อมูลด้านเศรษฐกิจ ได้แก่
  - อาชีพ
  - รายได้รวมของครัวเรือน
  - รายจ่ายรวมในครัวเรือน
  - หนี้สินในครัวเรือน
  - ขนาดพื้นที่การผลิตเกษตรกรรม
  - ผู้รับผิดชอบค่าใช้จ่ายในครัวเรือน
  - จำนวนสมาชิกในครัวเรือน
  - จำนวนแรงงานในครัวเรือน
- 3) ข้อมูลทางด้านสังคม ได้แก่
  - ตำแหน่งทางสังคม
  - การเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มของชุมชน
  - การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ทางการ
  - การเข้าร่วมฝึกอบรมหรือดูงาน
  - การรับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับความมั่นคงทางอาหาร

ตอนที่ 2 การศึกษาความรู้ และทัศนคติเกี่ยวกับความมั่นคงทางอาหารในครัวเรือน
เกษตรกรในเมืองคำ แขวงเชียงขวาง ส ป ป ลาว โดยมีรายละเอียดดังนี้

1) การศึกษาความรู้ของเกษตรกรในการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือน มีลักษณะข้อคำถามเป็นแบบปรนัย คือ เลือกคำถามเชิงบวกและเชิงลบ รวมทั้งหมดจำนวน 21 ข้อ

ตอบคำถามผิด = 0 คะแนน

ตอบคำถามถูกต้อง = 1 คะแนน

2) การศึกษาทัศนคติ ต่อการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนจำนวน 25 ข้อ แบ่งข้อคำถามออกเป็น 4 ด้าน คือ คือ

1) ด้านการมีอาหารเพียงพอ (Food availability)

2) ด้านการเข้าถึงอาหาร (Food accessibility)

3) ด้านการใช้ประโยชน์ของอาหาร (Food utility)

4) ด้านความมีเสถียรภาพของอาหาร (Food stability)

โดยกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรแสดงระดับความคิดเห็นตามมาตรฐานค่า 5 ระดับของ Likert's scale ดังนี้

เห็นด้วยมากที่สุด	หมายถึง	5 คะแนน
เห็นด้วยมาก	หมายถึง	4 คะแนน
เห็นด้วยปานกลาง	หมายถึง	3 คะแนน
เห็นด้วยน้อย	หมายถึง	2 คะแนน
เห็นด้วยน้อยที่สุด	หมายถึง	1 คะแนน

ตอนที่ 3 การศึกษาการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนของเกษตรกร มีทั้งหมดจำนวน 33 ข้อ โดยแบ่งข้อคำถามออกเป็น 4 ด้าน คือ

1) ด้านการมีอาหารเพียงพอ (Food availability)

2) ด้านการเข้าถึงอาหาร (Food accessibility)

3) ด้านการใช้ประโยชน์ของอาหาร (Food utility)

4) ด้านความมีเสถียรภาพของอาหาร (Food stability)

โดยกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรแสดงระดับการปฏิบัติตามมาตรฐานค่า 5 ระดับของ Likert's scale ดังนี้

ปฏิบัติมากที่สุด	หมายถึง	5 คะแนน
ปฏิบัติมาก	หมายถึง	4 คะแนน
ปฏิบัติปานกลาง	หมายถึง	3 คะแนน
ปฏิบัติน้อย	หมายถึง	2 คะแนน
ปฏิบัติน้อยที่สุด	หมายถึง	1 คะแนน

ตอนที่ 4 เป็นการสอบถามเกี่ยวกับ ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะของเกษตรกร ต่อความมั่นคงทางอาหารในครัวเรือนเกษตรกรในเมืองคำ แขวงเชียงขวาง ส ป. ลาว โดยมีลักษณะเป็นข้อคำถามปลายปิด และ เปิด

การทดสอบคุณภาพเครื่องมือ

หลังจากสร้างแบบสอบถามจากการศึกษาค้นคว้า และจากการตรวจสอบเอกสาร จากนั้นนำไปทดสอบคุณภาพของเครื่องมือ ดังนี้

การทดสอบความตรง (Validity)

จากการสร้างแบบสอบถามสำเร็จแล้ว ผู้วิจัยได้นำไปตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยพิจารณาว่าข้อคำถามนั้นวัดได้ตรงตามจุดประสงค์หรือไม่ ถ้าแน่ใจว่า “ตรง” +1 ถ้าแน่ใจว่าข้อคำถามนั้น “ไม่ตรง” -1 และถ้าไม่แน่ใจว่า “ตรงหรือไม่” จะให้คะแนน 0 แล้วนำเสนอประธานที่ปรึกษา คณะกรรมการ และผู้เชี่ยวชาญการทำเกษตรเพื่อสร้างความมั่นคงทางอาหาร ร่วมจำนวน 3 ท่าน คือ 1) รองศาสตราจารย์ ดร.พุดิสสรค์ เครือคำ 2) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปิยะ พลະปัญญา และ 3) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สายสกุล ฟองมูล เพื่อตรวจสอบแล้วนำค่าคะแนนที่ได้มาหาดัชนีความสอดคล้อง (Index of Consistency: IOC) (ภัทรพร เกษสังข์, 2559)

จากสูตร

$$IOC = \frac{\sum R}{N}$$

โดยที่

IOC	คือ	ค่าดัชนีความสอดคล้อง
$\sum R$	คือ	ผลรวมคะแนนจากผู้เชี่ยวชาญ
N	คือ	จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

จากนั้นพิจารณาคัดเลือกข้อคำถามที่มีค่าดัชนีความสอดคล้อง หรือ IOC ตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไป ถือว่าคำถามข้อดังกล่าวนั้นตรงตามวัตถุประสงค์ ซึ่งจากการทดสอบข้อคำถามที่เกี่ยวข้องกับความรู้ ข้อคำถามที่เกี่ยวข้องกับทัศนคติ และการปฏิบัติการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือน พบว่าข้อคำถามทุกข้อมีค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.6 – 1.0 สามารถนำไปทดสอบกับกลุ่มตัวอย่างได้

การทดสอบความเชื่อมั่น (Reliability)

หลังจากแบบสอบถามผ่านการทดสอบความตรงแล้ว ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามที่ได้จากการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญจากนั้นนำไปทดสอบกับเกษตรกรเขตเมืองแปก แขวงเชียงขวาง ซึ่งเป็นเกษตรกรที่มีคุณสมบัติใกล้เคียงกับเกษตรกรในเขตกลุ่มประชากรตัวอย่างจริง จำนวน 30 คน จากนั้นนำมาวิเคราะห์หาความเชื่อมั่นกับข้อคำถามที่เป็นแบบทดสอบความรู้ ทัศนคติ และระดับการปฏิบัติการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนเกษตรกร โดยใช้วิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Coefficient of Alpha) ตามแบบของ Cronbach อั้งใน (พวงรัตน์ ทวีรัตน์, 2538) โดยมีสูตรการคำนวณดังนี้

จากสูตร

$$\alpha = \frac{N}{N-1} \left[1 - \frac{\sum S_i^2}{S_t^2} \right]$$

โดยที่กำหนดให้

α	หมายถึง	ค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่น
N	หมายถึง	จำนวนข้อคำถาม
$\sum S_i^2$	หมายถึง	ผลรวมของความแปรปรวนแต่ละข้อคำถาม
S_t^2	หมายถึง	ความแปรปรวนของคะแนนรวม

ในการวิจัยโดยทั่วไป จะกำหนดให้ค่าความเชื่อมั่น ที่ได้นั้นจะต้องมีค่าไม่น้อยกว่า 0.7 หมายความว่าเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้มีความเที่ยงตรงที่น่าเชื่อถือได้ และสามารถนำไปใช้กับ ประชากร เวลา และสถานที่อื่น ๆ ได้โดยที่มีความเชื่อมั่นสูง (สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2536) ในระดับ ครั้วเรือนของเกษตรกร จำนวน 21 ข้อ พบว่าค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นรวม α เท่ากับ .910

ข้อคำถามที่สนใจต่อการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนของเกษตรกร จำนวน 25 ข้อ พบว่ามีค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นรวม α เท่ากับ .884 ข้อคำถามการปฏิบัติการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนของเกษตรกร จำนวน 33 ข้อ พบว่ามีค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นรวม α เท่ากับ .918

การตรวจสอบความยากง่ายของแบบทดสอบ (Difficulty)

ผู้วิจัยได้ใช้ในการตรวจสอบความยากง่ายของข้อคำถามที่เป็นการวัดความรู้ (ความรู้เกี่ยวกับการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนของเกษตรกร) โดยใช้สูตรดังนี้ จากสูตร

$$P = \frac{R_H + R_L}{N_H + N_L}$$

โดยที่ P	คือ	ค่าความยากของข้อสอบแต่ละข้อ
R_H	คือ	จำนวนผู้ที่ตอบถูกในกลุ่มสูง
R_L	คือ	จำนวนผู้ที่ตอบถูกในกลุ่มต่ำ
N_H	คือ	จำนวนผู้ที่ตอบในกลุ่มที่ได้คะแนนสูง
N_L	คือ	จำนวนผู้ที่ตอบในกลุ่มที่ได้คะแนนต่ำ

เกณฑ์การพิจารณาระดับค่าความยากง่ายของข้อคำถามแต่ละข้อที่ได้จากการคำนวณ จะมีค่าอยู่ระหว่าง 0.00 ถึง 1.00 ซึ่งจะมีรายละเอียดเกณฑ์ในการพิจารณา ดังนี้

0.80 – 1.00	เป็นข้อสอบที่ง่ายมาก ควรตัดทิ้ง หรือนำไปปรับปรุง
0.60 – 0.79	เป็นข้อสอบที่ค่อนข้างง่าย ใช้ได้ดี
0.40 – 0.59	เป็นข้อสอบที่ความยากง่ายปานกลาง ดีมาก
0.20 – 0.39	เป็นข้อสอบที่ค่อนข้างยาก ใช้ได้ดี

0.00-0.19 เป็นข้อสอบที่ยากมาก ควรตัดทิ้ง หรือนำไปปรับปรุง

โดยข้อสอบที่นำไปใช้ในการวัดผลที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งจะมีค่าความยากง่ายอยู่ระหว่าง 0.20 ถึง 0.80 (ภัทรพร เกษสังข์, 2559) โดยผลการทดสอบความยากง่ายของข้อคำถามเกี่ยวกับการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนของเกษตรกรจำนวน 21 ข้อ พบว่าแต่ละข้อมีค่าดัชนีความยากง่าย อยู่ระหว่าง 0.33 ถึง 0.95 ซึ่งอยู่ในช่วงค่อนข้างง่ายใช้ได้ดี จึงเหมาะสมที่จะนำไปใช้เก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างจริงต่อไปได้

การตรวจสอบอำนาจการจำแนก (Discrimination)

โดยใช้สูตรในการคำนวณดังนี้ (ภัทรพร เกษสังข์, 2559)

จากสูตร

$$r = \frac{H - L}{(N_1 + N_2)/2}$$

โดยที่	r	คือ	ค่าอำนาจในการจำแนก
	H	คือ	จำนวนคนที่ตอบข้อทดสอบข้อนั้นถูกในกลุ่มคนเก่ง
	L	คือ	จำนวนคนที่ตอบข้อทดสอบข้อนั้นถูกในกลุ่มคนไม่เก่ง
	n ₁	คือ	จำนวนคนในกลุ่มอ่อน
	n ₂	คือ	จำนวนคนในกลุ่มเก่ง

ค่าอำนาจในการจำแนกจะเป็นได้ทั้งค่าบวกและค่าลบ โดยที่ใช้เกณฑ์ในการแปลความหมายค่าอำนาจการจำแนกออกเป็นช่วงดังต่อไปนี้

0.60 – 1.00	หมายถึง ดีมาก
0.40 – 0.59	หมายถึง ดี
0.20 – 0.39	หมายถึง พอใช้
0.10 – 0.19	หมายถึง ต่ำ ต้องปรับปรุง
0.00 – 0.09	หมายถึง ต่ำมาก ต้องปรับปรุง
<0.00	หมายถึง ตีกลับ ต้องปรับปรุง

ผลที่ได้จากการตรวจสอบอำนาจการจำแนกข้อคำถามความรู้เกี่ยวกับการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนเกษตรกรจำนวน 21 ข้อ พบว่าแต่ละข้อมีค่าอำนาจการจำแนกอยู่ระหว่าง 0.29 ถึง 0.87 ซึ่งอยู่ในเกณฑ์พอใช้ถึงดีมาก เหมาะสมที่จะนำไปใช้เก็บข้อมูลจริงได้ต่อไป

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

การรวบรวมข้อมูลเพื่อใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท คือ

1) ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) เป็นวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการใช้แบบสอบถามและสัมภาษณ์ซึ่งมีลักษณะคำถามแบบปลายปิด (Close-ended Question) และคำถามแบบปลายเปิด (Open-ended Question) เกษตรกรกลุ่มตัวอย่างในเมืองคำ แขวงเชียงขวาง สปป. ลาว จำนวนทั้งหมด 279 คน

2) ข้อมูลทุติภูมิ (Secondary Data) เป็นการรวบรวมข้อมูลโดยการศึกษาค้นคว้าจากตำราหนังสือ บทความวิชาการ วารสาร สิ่งตีพิมพ์ รวมถึงข้อมูลที่ค้นคว้าผ่านระบบออนไลน์ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น เทศบาลเมืองคำ ห้องการเกษตรเมือง โครงการเกษตรเพื่อโภชนาการ

ขั้นตอนการปฏิบัติดังนี้

1. ผู้วิจัยขอหนังสือจากประธานกรรมการบริหารหลักสูตรประจำสาขาพัฒนาทรัพยากรและส่งเสริมการเกษตร เพื่อติดต่อประสานงานกับสำนักงานเกษตรและป่าไม้ เมืองคำ แขวงเชียงขวาง เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการทำหนังสืออนุมัติในการลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย

2. ประสานงานกับสำนักงานเกษตรเมืองคำเพื่อขอข้อมูลทุติภูมิเพื่อนำมาทำการสุ่มรายชื่อกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยจะเสนอขอผู้ช่วยในการเก็บข้อมูล ซึ่งอาจเป็นเจ้าหน้าที่ส่งเสริมประจำเมืองคำประมาณ 4 คน ช่วยในการสัมภาษณ์ในส่วนของการทดสอบเครื่องมือ และการลงพื้นที่ในแต่ละหมู่บ้านเพื่อทำการสัมภาษณ์เกษตรกรกลุ่มตัวอย่าง พร้อมทั้งเปิดประชุมให้ความรู้แก่คณะทำงานในการสัมภาษณ์และการบันทึกข้อมูลลงในแบบสัมภาษณ์ ซึ่งแจ้งวัตถุประสงค์และเนื้อหาในแบบสัมภาษณ์แก่ผู้ช่วยเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อให้มีความเข้าใจเนื้อหาของข้อคำถามได้อย่างชัดเจน

3. ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามวันและเวลาที่กำหนด โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เกษตรกรกลุ่มตัวอย่างในเมืองคำ แขวงเชียงขวาง สปป. ลาว จำนวน 279 คน

4. นำข้อมูลที่เก็บได้มาตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลและทำการเก็บข้อมูลเพิ่มเติมสำหรับข้อมูลที่ได้ไม่ครบถ้วน เมื่อตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ทางสถิติเพื่อแปลผล สรุปผล และรายงานผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่รวบรวมได้จากแบบสอบถามและสัมภาษณ์มาถอดรหัสและวิเคราะห์ด้วยคอมพิวเตอร์ด้วยโปรแกรมสถิติสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ (Statistical Package for Social Science: SPSS for Windows) โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) เพื่อที่จะอธิบายข้อมูลทางสถิติที่ใช้ในการแปลความหมาย ประกอบด้วย ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) เพื่อแจกแจงความถี่ และค่าเฉลี่ยเลขคณิต (Arithmetic Means) ค่าต่ำสุด (Minimum) ค่าสูงสุด (Maximum) และค่าส่วนเบี่ยงเบน

มาตรฐาน (Standard Deviation: S.D) และการวิเคราะห์การถดถอย (Regression Statistic) ในการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อนำไปใช้วิเคราะห์กับแบบสอบถามโดยมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 ปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ปัจจัยด้านสังคม และ ปัจจัยเสริมของประชากรกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) เพื่อที่จะอธิบายข้อมูลทางสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลประกอบด้วย ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) แล้วเสนอแบบเรียงความตามลำดับ

ตอนที่ 2 การวิเคราะห์ระดับความรู้ ทัศนคติ และการปฏิบัติการสร้างความมั่นคงทางด้านอาหารในครัวเรือน โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) เพื่ออธิบายข้อมูล โดยใช้คะแนนค่าเฉลี่ยแบ่งออกเป็น 5 ระดับ และคำนวณค่าเฉลี่ย โดยกำหนดให้ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์เลือกคุณลักษณะอย่างใดอย่างหนึ่งตามที่เป็นจริง โดยเลือกคำตอบตามแบบสัมภาษณ์ว่าระดับความมั่นคงทางอาหารไปปฏิบัติในระดับใด จากระดับ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และ น้อยที่สุด ต่อข้อความต่างกัน โดยลักษณะคำถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ตามความคิดของ Likert Scale ซึ่งประกอบด้วย 5 ระดับคือ

ระดับความมั่นคงมากที่สุด	เท่ากับ 5
ระดับความมั่นคงมาก	เท่ากับ 4
ระดับความมั่นคงปานกลาง	เท่ากับ 3
ระดับความมั่นคงน้อย	เท่ากับ 2
ระดับความมั่นคงน้อยที่สุด	เท่ากับ 1

จากนั้นนำคะแนนที่ได้ตามความเป็นจริงมาคำนวณหาค่าเฉลี่ยเพื่อตีความหมายให้เป็นมากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และ น้อยที่สุด ตามเกณฑ์ที่กำหนด ดังนี้

มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.00 – 1.80	ระดับความมั่นคงน้อยที่สุด
มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.81 – 2.60	ระดับความมั่นคงน้อย
มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.61 – 3.40	ระดับความมั่นคงปานกลาง
มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.41 – 4.20	ระดับความมั่นคงมาก
มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.21 – 5.00	ระดับความมั่นคงมากที่สุด

การวิเคราะห์ข้อมูลของแบบทดสอบระดับความรู้ของเกษตรกรในการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนเกษตรกร มีเกณฑ์การให้คะแนนคำตอบ คือ ถ้าตอบคำถามไม่ถูกต้องได้คะแนน เท่ากับ 0 คะแนน และถ้าตอบคำถามถูกต้องได้คะแนนเท่ากับ 1 คะแนน จากนั้นวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) เพื่ออธิบายข้อมูล โดยใช้ค่าคะแนนเฉลี่ย (Mean) และค่าเฉลี่ยถ่วงน้ำหนัก (Weight Mean Score) จากนั้นค่าจากแบบทดสอบโดยใช้วิธีการ

นำค่าคะแนนความรู้ที่ได้มาเปรียบเทียบกับเกณฑ์ขนาดความกว้างอัตราภาคชั้น ซึ่งแบ่งตามข้อคำถาม 21 ข้อ โดยแบ่งช่วงออกเป็น 3 ระดับ (ปกพ จีรัตน์, 2561) ดังนี้

0 – 7 คะแนน	หมายถึง	ความรู้น้อย
8 – 14 คะแนน	หมายถึง	ความรู้ปานกลาง
15 – 21 คะแนน	หมายถึง	ความรู้มาก

ตอนที่ 3 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์เพื่อหาปัจจัยต่าง ๆ ที่มีความสัมพันธ์กับความรู้ ทศนคติ และระดับการสร้างความมั่นคงทางอาหารโดยใช้การวิเคราะห์การถดถอยพหุ (Multiple Regression Statistics)

ตอนที่ 4 วิเคราะห์ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะของเกษตรกรเกี่ยวกับความมั่นคงทางอาหารตามแบบสัมภาษณ์ นำมาวิเคราะห์ โดยการจำแนกประเภทและเปรียบเทียบ ใน 4 ด้าน คือ ด้านการมีอาหารเพียงพอ ด้านการเข้าถึงอาหาร ด้านการใช้ประโยชน์ของอาหาร ด้านความมีเสถียรภาพของอาหาร โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) เพื่อที่จะอธิบายข้อมูลทางสถิติที่ใช้ในการแปลความหมายประกอบด้วย ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) เพื่อแจกแจงความถี่ และค่าเฉลี่ยเลขคณิต (Arithmetic Means) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation: S.D)

2. การวิจัยเชิงคุณภาพ

ตอนที่ 5 การสร้างรูปแบบการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนเกษตรกรในเมืองคำ แขวงเชียงขวาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ในการพัฒนารูปแบบการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนของเกษตรกร ในเขตเมืองคำ แขวงเชียงขวาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวมีขั้นตอน ดังนี้

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสร้างรูปแบบ

ขั้นตอนที่ 1 การร่างรูปแบบการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนของเกษตรกร กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำหรับที่ใช้พัฒนารูปแบบการสร้างความมั่นคงทางอาหาร ได้กำหนดแบบเจาะจงเพื่อจัดสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) โดยมีจำนวน 8 คน ได้แก่ นักวิชาการประจำโครงการโภชนาการอาหาร 1 คน นักวิชาการเกษตร 3 คน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 4 คน รวม 8 คน โดยการตั้งประเด็นคำถามและแบบบันทึกการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เพื่อร่างรูปแบบการสร้างความมั่นคงทางอาหาร เกี่ยวกับแนวคิด หลักการ เป้าหมาย กระบวนการ และวิธีสร้างความมั่นคงทางอาหาร รวมทั้งปัจจัยสนับสนุน

ขั้นตอนที่ 2 การตรวจรูปแบบการตรวจรูปแบบการพัฒนารูปแบบการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนเกษตรกร ในเขตเมืองคำ แขวงเชียงขวาง สาธารณรัฐประชาธิปไตย

ประชาชนลาว ที่ได้สร้างขึ้น เพื่อให้ได้ข้อมูลว่า รูปแบบมีความเหมาะสม ความสอดคล้อง ความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติ และการนำไปใช้ประโยชน์ได้จริง โดยการส่งรูปแบบที่มีการพัฒนาสร้างขึ้น ให้ผู้เชี่ยวชาญและผู้เกี่ยวข้องตรวจสอบและให้ข้อเสนอแนะจำนวน 5 คน (วรรณ สิงห์คำ, 2549) ดังนี้

- 1) ท่านหัวหน้าห้องการเกษตรกรรมและป่าไม้เมืองคำ แขวง แขวงเชียงขวาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว
- 2) ท่านรองหัวหน้าห้องการเกษตรกรรมและป่าไม้เมืองคำ แขวง แขวงเชียงขวาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว
- 3) ท่านรองหัวหน้าห้องการเกษตรกรรมและป่าไม้เมืองคำ แขวง แขวงเชียงขวาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และเป็นผู้รับผิดชอบเกี่ยวกับงานโภชนาการอาหารเมืองคำ
- 4) ท่านผู้เชี่ยวชาญประสานงานโครงการเกษตรกรรมเพื่อโภชนาการอาหาร แขวงเชียงขวาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว
- 5) ท่านผู้เชี่ยวชาญประสานงานโครงการเกษตรกรรมเพื่อโภชนาการอาหาร เมืองคำ

เครื่องมือที่ใช้ในการตรวจรูปแบบ

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับการตรวจประเมินรูปแบบคือ แบบประเมินรูปแบบ เป็นแบบสอบถามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญเพื่อรับรองรูปแบบการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนของเกษตรกร ในเขตเมืองคำ แขวงเชียงขวาง มีขั้นตอนดำเนินการ ดังนี้

1) นำข้อมูลจากการศึกษาและวิเคราะห์เอกสาร มาสร้างเป็นแบบประเมินและรับรองรูปแบบการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนของเกษตรกรโดยมีลักษณะเป็นมาตรฐานค่า (Rating Scale) 5 ระดับ และการประเมินรูปแบบมี 4 ด้าน (สุวิมล ว่องวาณิช, 2549, (อ้างในนฤมล คำอ่อน, 2562) รายละเอียดดังนี้

1. มาตรฐานความเป็นไปได้การนำไปปฏิบัติจริง (Feasibility Standards)
2. มาตรฐานด้านความเป็นประโยชน์ (Utility Standards)
3. มาตรฐานด้านความเหมาะสม (Propriety Standards)
4. มาตรฐานด้านความถูกต้องครอบคลุม (Accuracy Standards)

แบบฟอร์มเพื่อประเมินรูปแบบ การวิจัยครั้งนี้ เป็นการประเมินเกี่ยวกับรายละเอียดขององค์ประกอบรูปแบบโดยใช้แบบประเมินที่ผู้วิจัยได้สร้างและพัฒนาขึ้นซึ่งเป็นลักษณะคำถามแบบมาตรฐานค่า (Rating Scale)) 5 ระดับ ได้แก่

มากที่สุด คิดเป็นคะแนน 5 คะแนน

มาก คิดเป็นคะแนน 4 คะแนน

ปานกลาง คิดเป็นคะแนน 3 คะแนน

น้อย คิดเป็นคะแนน 2 คะแนน

น้อยที่สุด คิดเป็นคะแนน 1 คะแนน

การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการตรวจประเมินรูปแบบ

การรับรองรูปแบบการวิจัยผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการนำเสนอแบบประเมินรูปแบบให้ผู้เชี่ยวชาญในแขนงเชิงขวาง ที่มีหน้าที่เกี่ยวข้อง จำนวน 5 ท่าน ประเมินและรับรองรูปแบบการสร้าง ความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนของเกษตรกร โดยประเมินจากแบบรับรองรูปแบบมาตรฐาน ประเมินค่า (Rating Scale) 5 ระดับ เพื่อรับรองความเป็นไปได้ในการนำไปใช้ได้

การวิเคราะห์ข้อมูลจากการตรวจประเมินรูปแบบ

การวิเคราะห์ข้อมูลในการพัฒนารูปแบบการสร้าง ความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนของเกษตรกรในเขตเมืองคำ แขวงเชียงขวาง โดยการนำร่างรูปแบบไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน ประเมินความเป็นไปได้ด้วยวิธีกำหนดคะแนน 5 ระดับ แบบประเมินค่า จะใช้มาตรฐานประเมินค่าตามแบบของ Likert's Rating Scale ที่มีระดับของการประเมิน 5 ระดับ ดังนี้

มากที่สุด	คิดเป็นคะแนน 5 คะแนน
มาก	คิดเป็นคะแนน 4 คะแนน
ปานกลาง	คิดเป็นคะแนน 3 คะแนน
น้อย	คิดเป็นคะแนน 2 คะแนน
น้อยที่สุด	คิดเป็นคะแนน 1 คะแนน

ส่วนผลการวิเคราะห์ข้อมูลในการจำแนกตามข้อคำถามใช้เกณฑ์ในการวิเคราะห์และแปลผลข้อมูลตามแนวคิดของ Best (1981: 179-187 อ้างในนฤมล คำอ่อน, 2562)

คะแนนเฉลี่ย 4.50 - 5.00 หมายถึง มากที่สุด

คะแนนเฉลี่ย 3.50 - 4.49 หมายถึง มาก

คะแนนเฉลี่ย 2.50 - 3.49 หมายถึง ปานกลาง

คะแนนเฉลี่ย 1.50 - 2.49 หมายถึง น้อย

คะแนนเฉลี่ย 1.00 - 1.49 หมายถึง น้อยที่สุด

นำข้อมูลที่ประเมินจากผู้เชี่ยวชาญมาวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนาเช่น ค่าเฉลี่ย (Mean) และ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) ซึ่งแบบประเมินทุกข้อได้ค่าเฉลี่ยมากกว่า 3.50 และส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐานไม่เกิน 1.00 ถือว่ารูปแบบใช้ได้ โดยผู้วิจัยได้ประมวลผลแล้วตีความในรูปการวิเคราะห์เนื้อหาและนำไปพัฒนารูปแบบให้มีความเหมาะสมเป็นรูปแบบการสร้าง ความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนของเกษตรกร ในเขตเมืองคำ แขวงเชียงขวาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวต่อไป

บทที่ 4

ผลการวิจัยและวิจารณ์

การศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนของเกษตรกรในเขตเมืองคำ แขวงเชียงขวาง สาธารณรัฐประชาธิปไตย ประชาชนลาว ได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรจำนวน 279 ครัวเรือน โดยมีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาลักษณะพื้นฐานส่วนบุคคล เศรษฐกิจ สังคม ของเกษตรกร 2) เพื่อศึกษาความรู้ ทักษะและการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือน ของเกษตรกร 3) เพื่อศึกษาปัจจัย ที่มีผลต่อความรู้ ทักษะและการปฏิบัติการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือน ของเกษตรกร 4) เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรค และมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือน ของเกษตรกร ในเขตเมืองคำ แขวงเชียงขวาง สาธารณรัฐประชาธิปไตย ประชาชนลาว 5) เพื่อพัฒนารูปแบบการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือน ของเกษตรกร และผู้วิจัยได้นำเสนอข้อมูลผลการวิจัย และวิจารณ์ในรูปแบบของตารางและคำบรรยาย ได้ทำการแบ่งออกเป็น 5 ตอนดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลลักษณะพื้นฐานส่วนบุคคล เศรษฐกิจ สังคม ของเกษตรกรในเขตเมืองคำ แขวงเชียงขวาง สาธารณรัฐประชาธิปไตย ประชาชนลาว

ตอนที่ 2 ข้อมูลความรู้ ทักษะและการปฏิบัติการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือน ของเกษตรกรในเขตเมืองคำ แขวงเชียงขวาง สปป. ลาว

ตอนที่ 3 ข้อมูลปัจจัย ที่มีผลต่อความรู้ ทักษะและการปฏิบัติการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือน ของเกษตรกรในเขตเมืองคำ แขวงเชียงขวาง สาธารณรัฐประชาธิปไตย ประชาชนลาว

ตอนที่ 4 ข้อมูลปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือน ของเกษตรกรในเขตเมืองคำ แขวงเชียงขวาง สาธารณรัฐประชาธิปไตย ประชาชนลาว

ตอนที่ 5 การพัฒนารูปแบบการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือน ของเกษตรกร ในเมืองคำ แขวงเชียงขวาง สาธารณรัฐประชาธิปไตย ประชาชนลาว

ตอนที่ 1 ข้อมูลลักษณะพื้นฐานส่วนบุคคล เศรษฐกิจ และสังคม ของเกษตรกร

ข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคล

เพศ

ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มเกษตรกรตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 52.3 และเป็นเพศชาย ร้อยละ 47.7 (ตารางที่ 3)

จากผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่ากลุ่มตัวอย่างเกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ทั้งนี้อาจเหตุผลมาจากกรอบของสังคมหรือวัฒนธรรมของท้องถิ่นของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ส่วนใหญ่เกษตรกรเพศหญิงมีหน้าที่เป็นผู้ทำงานบ้านต่าง ๆ และมีหน้าที่ในการดูแลรายละเอียดรายรับ-รายจ่าย และ รับผิดชอบในการทำอาหารเลี้ยงคนในครัวเรือนเป็นต้น ซึ่งแตกต่างจากกลุ่มเกษตรกรเพศชายที่มีหน้าที่เพียงอย่างเดียวคือ การทำเกษตรกรรม และการสร้างรายได้จากการประกอบอาชีพเกษตรกรรมเพื่อใช้ในการดำเนินกิจกรรมของครอบครัว และ เพศชายส่วนใหญ่มีหน้าที่เป็นหัวหน้าครอบครัว และเป็นส่วนสำคัญของการใช้แรงงานในภาคการเกษตร เช่น การใช้แรงงานในการไถพื้นที่เพื่อเตรียมการเพาะปลูก การเก็บเกี่ยว และ เคลื่อนย้ายผลผลิตเพื่อนำไปจำหน่าย

อายุ

ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีอายุเฉลี่ย 42.93 ปี โดยมีอายุต่ำ สุด 23 ปี และ สูงสุด 82 ปี ซึ่งส่วนใหญ่มีอายุอยู่ไม่เกิน 40 ปี คิดเป็นร้อยละ 48.4 รองลงมา มีอายุระหว่าง 41-50 ปี คิดเป็นร้อยละ 23.7 มีอายุระหว่าง 51-60 ปี คิดเป็นร้อยละ 20.8 และ กลุ่มเกษตรกรส่วนน้อยมีอายุมากกว่า 60 ปี คิดเป็นร้อยละ 7.2 (ตารางที่ 3)

จากผลการศึกษาเห็นได้ว่ากลุ่มตัวอย่างเกษตรกรส่วนใหญ่มีอายุวัยกลางคน ทั้งนี้สืบเนื่องมาจากอาชีพเกษตรกรรมถือเป็นอาชีพหลักในการสร้างรายได้และเป็นแหล่งอาหารของคนส่วนมาก อาชีพเกษตรกรรมในเขตเมืองคำได้ปฏิบัติกันมายาวนานจนถึงปัจจุบันนี้ การที่จะเปลี่ยนแปลงรูปแบบวิถีการดำเนินชีวิตจากการทำเกษตรกรรม หรือการออกจากอาชีพเกษตรกรรมไปประกอบอาชีพอื่น ๆ จึงเป็นสิ่งที่ทำได้ยาก อีกทั้งถ้ามีการเปลี่ยนแปลงอาชีพต้องมีการเริ่มเรียนรู้ใหม่ และอาจไม่ชำนาญและเชี่ยวชาญเท่ากับการทำเกษตรกรรม แต่การทำอาชีพเกษตรกรรมแรงงานถือเป็นปัจจัยที่สำคัญในการผลิต ดังนั้นกลุ่มเกษตรกรตัวอย่างยังคงไว้ซึ่งการทำเกษตรกรรมอยู่และสะท้อนถึงผลการ ศึกษาวิจัยที่ว่ากลุ่มเกษตรกรตัวอย่างมีอายุเฉลี่ยอยู่ 42.93 ปี และอยู่ในเกณฑ์ผู้วัยกลางคน

สถานภาพ

ผลการศึกษาพบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีสถานภาพสมรส คิดเป็นร้อยละ 91.4 รองลงมา มีสถานภาพเป็นโสด และเป็นหม้าย คิดเป็นร้อยละ 4.3 เท่ากัน (ตารางที่ 3)

จากผลการศึกษาแสดงให้เห็นอย่างเด่นชัดว่ากลุ่มเกษตรกรตัวอย่าง สองในสามพบว่าการมีสถานภาพ สมรสมากกว่า ทั้งนี้อาจมีเหตุผลสืบเนื่องจากการที่กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีอายุอยู่ในช่วงวัยกลาง คนหรือจาก ค่าเฉลี่ย 42.93 ปี เมื่อย้อนกลับไปในอดีตจะพบว่า การสร้างครอบครัวของผู้ชายและการออกเรือนของผู้หญิงถือเป็นประเพณีและวัฒนธรรมที่สำคัญของ สาธารณรัฐประชาธิปไตย ประชาชนลาว อีกทั้งเป็นส่วนสำคัญให้เกิดการยอมรับจากสังคม ตลอดจนการสมรสหรือการแต่งงานถือว่าเป็นการสร้างความมั่นคงให้กับตัวเอง ทั้งในด้านการมีทายาทในการสืบสกุล และด้านการสร้างหารายได้จากการประกอบอาชีพ และการความมั่นคงทางอาหารในครอบครัว

ระดับการศึกษา

ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนมากมีการศึกษาในระดับประถมศึกษา หรือต่ำกว่า ประถม คิดเป็นร้อยละ 42.7 รองลงมา มีการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น คิดเป็นร้อยละ 25.1 ไม่ได้เรียน คิดเป็นร้อยละ 17.9 ศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย หรือ ปวช. คิดเป็นร้อยละ 12.2 และส่วนน้อยจบการศึกษาในระดับปวส. หรือ อนุปริญญา คิดเป็นร้อยละ 1.8 (ตารางที่ 3)

จากผลการศึกษาเห็นได้ว่ากลุ่มตัวอย่างเกษตรกรเกือบครึ่งมีการศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษา หรือต่ำกว่าประถม เนื่องจากเกษตรกรในเขตชนบทยังไม่สามารถเข้าถึงระบบการศึกษา ได้ส่วนใหญ่จะมีแค่ชั้นประถม ถ้าเป็นระดับสูงขึ้นจะต้องออกมาเรียนในเขต เทศบาลเมือง ดังนั้นเกษตรกรส่วนมากจึงเลือกที่จะทำการเกษตรกรรมเพื่อสร้างรายได้เลี้ยงดูคนในครอบครัว รวมถึงการทำให้ครอบครัวของตนเองมีความมั่นคงทางอาหาร มีกินมีใช้ถือเป็นสิ่งสำคัญมากกว่า ได้ส่งผลให้ความสนใจในการที่จะเข้ารับการศึกษา หรือได้เข้าเรียนก็จบการศึกษาเพียงชั้นประถมศึกษาเท่านั้น เนื่องจากต้องออกมาเป็นแรงงานช่วยครอบครัวทำการเกษตรกรรม

ชาติพันธุ์

จากผลของการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีชาติพันธุ์เป็นเผ่าลาวลุ่ม คิดเป็นร้อยละ 66.3 รองลงมาเผ่าอื่น ๆ (เผ่าไตดำ ไตแดง ผอง) คิดเป็นร้อยละ 24.4 เผ่าขมุ คิดเป็นร้อยละ 9 และส่วนน้อยเป็นเผ่าม้ง คิดเป็นร้อยละ 0.4 (ตารางที่ 3)

จากผลการศึกษาเห็นได้ว่ากลุ่มตัวอย่างเกษตรกรเกินครึ่งเป็นเผ่าลาวลุ่ม เนื่องจากตามรายงานของเมืองคำกล่าวไว้ว่าในเมืองคำมีเผ่าลาวลุ่มอยู่เป็นส่วนมากอยู่แล้ว ร้อยละ 32.7 (Sub-Committees of the General Assembly of Mueang Kham, 2019)

ตารางที่ 3 จำนวนและร้อยละของเกษตรกรจำแนกตามข้อมูลลักษณะพื้นฐานส่วนบุคคล

(n=279)

ข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคล	จำนวนเกษตรกร (คน)	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	133	47.7
หญิง	146	52.3
อายุ (ปี)		
ไม่เกิน 40	135	48.4
41-50	66	23.7
51-60	58	20.8
มากกว่า 60	20	7.2
$\bar{x} = 42.93$ Min-Max = 23-82 SD =11.88		
สถานภาพ		
สมรส	255	91.4
โสด	12	4.3
หม้าย	12	4.3
ระดับการศึกษา		
ไม่ได้เรียน	50	17.9
ประถมศึกษา หรือต่ำกว่าประถม	189	42.7
มัธยมศึกษาตอนต้น	34	25.1
มัธยมศึกษาตอนปลาย หรือ ปวช.	5	12.2
ปวส. หรือ อนุปริญญา	1	1.8
ชาติพันธุ์		
ลาวลุ่ม	185	66.3
ม้ง	1	0.4
ขมุ	25	9
อื่น ๆ	68	24.4

ข้อมูลพื้นฐานทางเศรษฐกิจ

จำนวนสมาชิกในครัวเรือน

จากการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 6 คน ต่ำสุดมีจำนวนสมาชิกประมาณ 2 คน และสูงสุด 15 คน ซึ่งส่วนใหญ่ในครัวเรือนมีจำนวนสมาชิก 4-6 คน คิดเป็นร้อยละ 61.3 รองลงมา มีสมาชิกมากกว่า 6 คน คิดเป็นร้อยละ 32.6 และจำนวนสมาชิกไม่เกิน 3 คน อยู่เพียงร้อยละ 6.1 เท่านั้น (ตารางที่ 4)

จากการศึกษาพบว่ากลุ่มเกษตรกรส่วนมากมีสมาชิกในครัวเรือน 6 คน และจากการสังเกตและการสอบถามเพิ่มเติมยังพบอีกว่า ในครัวเรือนหนึ่ง ๆ จะประกอบด้วย บิดา มารดา และมีบุตรตั้งแต่ 3 คนขึ้นไป เนื่องจากการมีบุตรตั้งแต่ 3 คน ต่อครัวเรือนได้รับความนิยมในเขตชนบท อีกทั้งการมีบุตรมากจะสามารถเป็นแรงงานในการทำการเกษตร

จำนวนแรงงานในครัวเรือน

ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีแรงงานในการทำการเกษตรและหารายได้เข้าในครัวเรือนโดยเฉลี่ยต่อครัวเรือนมี 3 คน ต่ำสุดมีแรงงาน 1 คน และสูงสุด 12 คน ซึ่งส่วนใหญ่มีแรงงานอยู่ระหว่าง 3-4 คนต่อครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 45.2 รองลงมา มีแรงงานในครัวเรือนไม่เกิน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 41.9 และมีจำนวนแรงงานในครัวเรือนมากกว่า 4 คน เพียงร้อยละ 12.9 (ตารางที่ 4)

จากการศึกษาเห็นได้ว่าจำนวนแรงงานในครัวเรือนเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างมีครัวเรือนละ 3 คน จากการศึกษเพิ่มเติมพบว่า แรงงานในแต่ละครัวเรือนส่วนใหญ่จะอยู่ในแบบครอบครัวแบบคู่สามีภรรยาและปู่ย่า หรือ ตายาย ลูกหลาน ที่ทำเกษตรหาอาหาร เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างส่วนมากเป็นเกษตรกร การทำการเกษตรและดูแลรักษาผลผลิตไม่จำเป็นต้องใช้แรงงานจ้างเพราะภายในครัวเรือนมีแรงงานและเป็นแรงงานที่มีความชำนาญและมีประสบการณ์อยู่แล้ว และในการทำการเกษตรในเมืองค้ายังนิยมกันแลกเปลี่ยนแรงงานภายในชุมชน ซึ่งไม่จำเป็นต้องจ้างแรงงานเพิ่ม

จำนวนที่ดินทำการเกษตร

ผลการศึกษาพบว่ากลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีการใช้ที่ดินทำกินเฉลี่ย 10.66 ไร่ต่อครัวเรือนโดยต่ำสุดมีที่ดินในการทำการเกษตรเพียง 1 ไร่ต่อครัวเรือน และสูงสุด 63 ไร่ต่อครัวเรือน ซึ่งส่วนใหญ่เกษตรกรจะมีที่ดินในการทำการเกษตรมากกว่า 12 ไร่ต่อครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 46.2 รองลงมา มีที่ดินทำการเกษตรอยู่ระหว่าง 4-8 ไร่ต่อครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 35.1 ไร่ต่อครัวเรือน มีที่ดินทำการเกษตรไม่เกิน 4 ไร่ต่อครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 17.2 และมีเพียงร้อยละ 1.4 ที่มีที่ดินทำการเกษตรอยู่ระหว่าง 8-12 ไร่ต่อครัวเรือน (ตารางที่ 4)

จากการศึกษาจำนวนพื้นที่ทำการเกษตรแสดงให้เห็นว่ากลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีพื้นที่ทำเกษตรกรรมใหญ่มาก ทั้งนี้เนื่องจากว่าพื้นที่ดินทำการเกษตรส่วนใหญ่ได้มาจากการจัดแบ่งปันจากหัวหน้าชุมชน โดยอ้างตามนโยบายจากรัฐบาลในการจัดการแบ่งดินแบ่งป่าให้เกษตรกรทำการผลิตเพื่อสร้างความมั่นคงทางอาหารให้เกษตรกร แต่ดินส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ภูเขาเกษตรกรใช้ทำไร่ปลูกข้าวปลูกพืชเศรษฐกิจ เป็นส่วนใหญ่

รายได้ภาคการเกษตร

ผลการศึกษาพบว่า คราวเรือนเกษตรกรมีรายได้จากภาคการเกษตรเฉลี่ย 30,525.46 บาทต่อปี โดยมีรายจากการทำเกษตรสูงสุดที่ 98,417 บาทต่อปี และ ต่ำสุดที่ 19,23 บาทต่อปี ซึ่งส่วนใหญ่มีรายได้ไม่เกิน 20,000 บาทต่อปี คิดเป็นร้อยละ 49.5 รองลงมา มีรายได้อยู่ระหว่าง 20,001-40,000 บาทต่อปี คิดเป็นร้อยละ 25.8 มีรายได้ระหว่าง 40,001-60,000 บาทต่อปี คิดเป็นร้อยละ 10.4 มีรายได้อยู่ระหว่าง 60,001-80,000 บาทต่อปี คิดเป็นร้อยละ 8.6 และ มีรายได้มากกว่า 80,000 อยู่เพียงร้อยละ 5.7 (ตารางที่ 4)

ผลการศึกษาพบว่ารายได้ภาคการเกษตรของกลุ่มตัวอย่างมีความแตกต่างกันอย่างมากระหว่างกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรที่มีรายได้น้อยสุดและรายได้สูงสุด จากการสัมภาษณ์และการสังเกตเพิ่มเติมพบว่ารายได้ภาคการเกษตรของแต่ละครัวเรือนจะขึ้นอยู่กับขนาดพื้นที่ และวิธีการจัดการพื้นที่ผลิตพืชที่ปลูก เช่น เกษตรกรผู้ปลูกพืชเศรษฐกิจอย่างเช่น ข้าวโพดเป็นต้น ที่มีพื้นที่มากจะมีผลผลิตออกขายมากก็มีโอกาสจะมีรายได้มาก

รายได้นอกภาคการเกษตร

ผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรมีรายได้นอกภาคเกษตรเฉลี่ย 11,059.13 บาทต่อปี โดยมีรายได้นอกภาคเกษตรสูงสุดที่ 86,256 บาทต่อปี และมีบางครอบครัวเกษตรกรไม่มีรายได้เพิ่ม ต่ำสุดที่ 1,923 บาทต่อปี แต่ส่วนใหญ่มีรายได้ไม่เกิน 10,000 บาทต่อปี คิดเป็นร้อยละ 65.9 รองลงมา มีรายได้อยู่ระหว่าง 10,001-20,000 บาทต่อปี คิดเป็นร้อยละ 21.9 มีรายได้ระหว่าง 30,001-40,000 บาทต่อปี คิดเป็นร้อยละ 7.2 มีรายได้มากกว่า 80,000 บาทต่อปี คิดเป็นร้อยละ 3.9 และ 2 มีรายได้อยู่ระหว่าง 20,001-30,000 บาทต่อปี อยู่เพียงร้อยละ 1.1 (ตารางที่ 4)

จากการศึกษาพบว่าเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างมีรายได้นอกภาคเกษตรมีความแตกต่างกันมากระหว่างกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรที่มีรายได้ และไม่มีรายได้นอกภาคการเกษตร ได้จากการสัมภาษณ์และการสังเกตเพิ่มเติมพบว่า นอกจากเกษตรกรมีรายได้จากการทำเกษตรแล้วเกษตรกรบางครัวเรือนยังได้มาจากการรับจ้างและการทำร้านขายของย่อยเป็นส่วนมากเพื่อหารายได้เสริม คิดเป็นร้อยละ 66.7 และมีเกษตรกรบางครัวเรือนที่ไม่มีรายได้เสริม คิดเป็นร้อยละ 33.3

รายจ่าย

ผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรมีรายจ่ายในครัวเรือนเฉลี่ย 25,802.92 บาทต่อปี โดยมีรายจ่ายในครัวเรือนเกษตรกรสูงสุดที่ 320,513 บาทต่อปี และมีบางครัวเรือนเกษตรกรมีรายจ่ายต่ำสุดที่ 1,603 บาทต่อปี แต่ส่วนใหญ่มีรายจ่ายไม่เกิน 20,000 บาทต่อปี คิดเป็นร้อยละ 59.1 รองลงมา มีรายจ่ายอยู่ระหว่าง 20,001-40,000 บาทต่อปี คิดเป็นร้อยละ 26.5 มีรายจ่ายระหว่าง 40,001-60,000 บาทต่อปี คิดเป็นร้อยละ 9.3 มีรายจ่ายอยู่ระหว่าง 60,001-80,000 คิดเป็นร้อยละ 2.5 และมีรายจ่ายมากกว่า 80,000 บาทต่อปี อยู่เพียงร้อยละ .25 (ตารางที่ 4)

จากการศึกษาพบว่าเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างมีรายจ่ายที่มีความแตกต่างกันมากระหว่างกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรที่มีรายจ่าย ได้จากการสัมภาษณ์และการสังเกตเพิ่มเติมพบว่า เกษตรกรในเขตชนบทไม่ค่อยมีรายจ่ายเนื่องจากส่วนใหญ่พึ่งพาธรรมชาติ หาของป่าเป็นอาหาร ส่วนมีรายจ่ายบางส่วนเกิดจากการซื้อเมล็ดพันธุ์และเสื้อผ้า เครื่องปรุงรสที่ไม่มีในท้องถิ่น

หนี้สิน

ผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรมีหนี้สินในครัวเรือนเฉลี่ย 2,179.82 บาท โดยมีหนี้สินในครัวเรือนเกษตรกรสูงสุดที่ 50,000 บาท และมีบางครัวเรือนเกษตรกรที่ไม่มีหนี้สินเลย แต่ส่วนใหญ่ไม่มีหนี้สินเลย คิดเป็นร้อยละ 84.2 รองลงมา มีหนี้สินอยู่ระหว่าง 1-10,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 7.9 มีหนี้สินอยู่ระหว่าง 10,001-20,000บาท คิดเป็นร้อยละ 6.1 และมีหนี้สินมากกว่า 20,000 บาท อยู่เพียงร้อยละ 1.8 (ตารางที่ 4)

จากการศึกษาพบว่าเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างมีหนี้สินน้อย ได้จากการสัมภาษณ์และการสังเกตเพิ่มเติมพบว่า เกษตรกรในเขตชนบทไม่ค่อยมีรายจ่าย จึงทำให้ไม่มีหนี้สิน และไม่มีแหล่งทุนยืม

ตารางที่ 4 จำนวนและร้อยละของเกษตรกรจำแนกตามข้อมูลพื้นฐานทางเศรษฐกิจ

(n=279)

ข้อมูลพื้นฐานทางเศรษฐกิจ	จำนวนเกษตรกร (คน)	ร้อยละ
จำนวนสมาชิกในครัวเรือน (คน)		
ไม่เกิน 3	17	6.1
4-6	171	61.3
มากกว่า 6	91	32.6
$\bar{x} = 5.94$ Min-Max = 2-15 SD =2.035		
จำนวนแรงงานในครัวเรือน (คน)		
ไม่เกิน 2	117	41.9
3-4	126	45.2
มากกว่า 4	36	12.9
$\bar{x} = 3.16$ Min-Max = 1-12 SD =1.418		
จำนวนที่ดินทำการเกษตร (ไร่)		
ไม่เกิน 4	48	17.2
4-8	98	35.1
8-12	4	1.4
มากกว่า 12	129	46.2
$\bar{x} = 10.66$ Min-Max = 1-63 SD =8.566		
รายได้จากการเกษตร (บาทต่อปี)		
ไม่เกิน 20,000	138	49.5
20,001-40,000	72	25.8
40,001-60,000	29	10.4
60,001-80,000	24	8.6
มากกว่า 80,000	16	5.7
$\bar{x} = 30,525.46$ Min-Max = 1,923-98,417 SD = 24112.642		

ข้อมูลพื้นฐานทางเศรษฐกิจ	จำนวนเกษตรกร (คน)	ร้อยละ
รายได้้นอกจากภาคการเกษตร (บาทต่อปี)		
ไม่เกิน 10,000	184	65.9
10,001-20,000	61	21.9
20,001-30,000	3	1.1
30,001-40,000	20	7.2
มากกว่า 40,000	11	3.9
$\bar{x}$ = 11,059.13	Min-Max = 0-86,256	SD = 15702.525
รายจ่าย (บาทต่อปี)		
ไม่เกิน 20,000	165	59.1
20,001-40,000	74	26.5
40,001-60,000	26	9.3
60,001-80,000	7	2.5
มากกว่า 80,000	7	.25
$\bar{x}$ = 25,802.92	Min-Max = 1,603-320,513	SD = 26551.980
หนี้สิน(บาท)		
ไม่มีหนี้สิน	235	84.2
1-10,000	22	7.9
10,001-20,000	17	6.1
มากกว่า 20,000	5	1.8
$\bar{x}$ = 2,179.82	Min-Max = 0-50,000	SD = 6,851.903

ข้อมูลพื้นฐานสังคม

ตำแหน่งทางสังคม

ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มเกษตรกรตัวอย่างมีตำแหน่งทางสังคมเฉลี่ย 1.22 ส่วนใหญ่ไม่มีตำแหน่งทางสังคม 218 คน คิดเป็นร้อยละ 78.1 และมีเกษตรกรตัวอย่างที่มีตำแหน่งทางสังคมมีน้อยแค่ 61 คน คิดเป็นร้อยละ 21.9

จากผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่ากลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีตำแหน่งทางสังคมน้อย 61 คน คิดเป็นร้อยละ 21.9 การปกครองนอกเหนือตำแหน่งภายในหมู่บ้านของตนเอง ซึ่งส่วนใหญ่ในหมู่บ้านจะมีตำแหน่งทางสังคมมีน้อยมีแค่ผู้ใหญ่บ้าน รองผู้ใหญ่บ้าน หัวหน้าหน่วย ผู้นำเยาวชนหมู่บ้าน หัวหน้า

สมาคมสตรีหมู่บ้าน หัวหน้าหน่วยป้องกันบ้าน และส่วนมากจะเป็นสมาชิกบ้าน เนื่องจากสังคมในชนบทนั้นระบบสังคมไม่มีความสลับซับซ้อนมาก ทำให้การแบ่งงานทางสังคมจึงมีไม่มาก

การเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มของชุมชน

จากการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีการเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มของชุมชนเฉลี่ย .4 กลุ่ม โดยต่ำสุดคือ ไม่มีการเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มของชุมชนเลย และสูงสุดร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มของชุมชนอยู่ที่ 6 กลุ่มซึ่งส่วนใหญ่ไม่มีการเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มของชุมชนเลย คิดเป็นร้อยละ 72.4 รองลงมามีการเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มของชุมชนระหว่าง 1-2 กลุ่ม คิดเป็นร้อยละ 24.7 มีการเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มของชุมชนระหว่าง 3-4 กลุ่ม คิดเป็นร้อยละ 2.2 และมีการเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มของชุมชนมากกว่า 4 กลุ่ม คิดเป็นร้อยละ 0.7 (ตารางที่ 5)

จากผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่ากลุ่มตัวอย่างเกษตรกรส่วนใหญ่ไม่มีการเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มของชุมชนเลย เนื่องจากเกษตรกรส่วนใหญ่ยังทำการเกษตรแบบส่วนตัว ไม่ขึ้นกับใครทำแบบพอเพียง

การติดต่อเจ้าหน้าที่

จากการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีการติดต่อกับเจ้าหน้าที่ทางการเกษตรเฉลี่ย .59 ครั้งต่อปี โดยต่ำสุดคือ ไม่เคยมีการติดต่อเจ้าหน้าที่ทางการเกษตรเลย และสูงสุด 10 ครั้งต่อปี ซึ่งส่วนใหญ่ไม่เคยติดต่อกับเจ้าหน้าที่ทางการเกษตรเลย คิดเป็นร้อยละ 77.4 รองลงมามีการติดต่อกับเจ้าหน้าที่ทางการเกษตรอยู่ระหว่าง 1-2 ครั้งต่อปี คิดเป็นร้อยละ 14 มีการติดต่อกับเจ้าหน้าที่ทางการเกษตรอยู่ระหว่าง 3-4 ครั้งต่อปี คิดเป็นร้อยละ 5.7 และมีการติดต่อกับเจ้าหน้าที่ทางการเกษตรมากกว่า 4 ครั้งต่อปี อยู่เพียงร้อยละ 2.9 (ตารางที่ 5)

จากผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่าเกษตรกรส่วนใหญ่ไม่มีการติดต่อกับเจ้าหน้าที่การเกษตร และมีการติดต่อน้อยมาก ทั้งนี้เนื่องมาจากหลายปัจจัยเช่น หมู่บ้านเป้าหมายตั้งอยู่ไกลจากเมืองทำให้เจ้าหน้าที่การเกษตรไม่ค่อยเข้าไปถึงเพราะการเดินทางมีความยุ่งยาก โครงการส่งเสริมของรัฐบาลเกี่ยวกับการผลิตทางการเกษตรเพื่อสร้างความมั่นคงทางอาหารยังมีน้อย

การเข้าร่วมฝึกอบรมหรือศึกษาดูงาน

จากการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีการเข้าร่วมฝึกอบรมหรือศึกษาดูงานด้านการเกษตรเฉลี่ย 1 ครั้งต่อปี โดยต่ำสุดคือ ไม่มีการเข้าร่วมฝึกอบรมหรือศึกษาดูงานด้านการเกษตรเลย และสูงสุดอยู่ที่ 10 ครั้งต่อปี ส่วนใหญ่ไม่เคยเข้าร่วมฝึกอบรมหรือศึกษาดูงาน คิดเป็นร้อยละ 53.8 รองลงมามีการได้เข้าร่วมฝึกอบรมหรือศึกษาดูงานอยู่ระหว่าง 1-2 ครั้งต่อปี คิดเป็นร้อยละ

29.4 มีการได้เข้าร่วมฝึกอบรมหรือศึกษาดูงานอยู่ระหว่าง 3-4 ครั้งต่อปี คิดเป็นร้อยละ 10.4 และส่วนน้อยที่จะได้มีการได้เข้าร่วมฝึกอบรมหรือศึกษาดูงานด้านการเกษตรมากกว่า 4 ครั้งต่อปี คิดเป็นร้อยละ 6.5 (ตารางที่ 5)

จากผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่าเกษตรกรมีการเข้าร่วมอบรมหรือดูงานด้านการเกษตรน้อยมาก ทั้งนี้เนื่องมาจากหลายปัจจัยเช่น การจัดอบรมของหน่วยงานภาครัฐหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องด้านการเกษตรมีน้อย การโฆษณาประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการจัดอบรมยังไม่เข้าถึงเกษตรกร เกษตรกรบางรายไม่มีความสะดวกที่จะเข้าอบรมเนื่องจากหมู่บ้านตั้งอยู่ไกลจากสถานที่จัดอบรม ทำให้การเดินทางมีความยุ่งยาก และเกษตรกรบางรายก็ไม่สนใจที่จะเข้าร่วมเพราะคิดว่าไม่มีความสำคัญต่อการสร้างความมั่นคงทางอาหารเท่าไร แต่ก็ยังมีเกษตรกรบางรายที่ยังมีความสนใจและใส่ใจที่จะเข้าร่วมอบรมหรือดูงานด้านการเกษตรเพราะเล็งเห็นความสำคัญของสิ่งที่จะได้

การรับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการเกษตร

จากการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการสร้างความมั่นคงทางอาหารเฉลี่ย 9.22 ครั้งต่อเดือน โดยต่ำสุดไม่ได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการสร้างความมั่นคงทางอาหารเลย และสูงสุดอยู่ที่ 90 ครั้งต่อเดือน ส่วนใหญ่ได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการสร้างความมั่นคงทางอาหารไม่เกิน 20 ครั้งต่อเดือน คิดเป็นร้อยละ 59.5 ได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการสร้างความมั่นคงทางอาหารอยู่ระหว่าง 21-40 ครั้งต่อเดือน คิดเป็นร้อยละ 29.7 และได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการสร้างความมั่นคงทางอาหารมากกว่า 40 ครั้งต่อเดือน คิดเป็นร้อยละ 10.8 (ตารางที่ 5)

จากการศึกษาเพิ่มเติมแสดงให้เห็นว่ากลุ่มตัวอย่างเกษตรกรส่วนใหญ่ได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการสร้างความมั่นคงทางอาหารมากที่สุดจากรายการโทรทัศน์ เฉลี่ย 11.42 ครั้งต่อเดือน รองลงมา ได้แก่ รายการวิทยุเฉลี่ย 4.02 ครั้งต่อเดือน และเพื่อนบ้านและอินเทอร์เน็ตเฉลี่ย 1 ครั้งต่อเดือน และส่วนน้อยที่จะได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการสร้างความมั่นคงทางอาหาร เช่น เจ้าหน้าที่จากหน่วยงานของรัฐและหนังสือพิมพ์ จากผลการศึกษาเห็นว่ากลุ่มตัวอย่างเกษตรกรส่วนใหญ่ได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการสร้างความมั่นคงทางอาหารจากรายการโทรทัศน์มากที่สุด เนื่องจากว่าปัจจุบันโทรทัศน์สามารถหาซื้อได้ง่ายและมีหลากหลายราคาให้เลือกซื้อได้ และโทรทัศน์ใช้งานไม่ซับซ้อน สามารถรับชมและทุกคนทุกช่วงอายุสามารถใช้งานได้ และโทรทัศน์ยังสามารถรับข่าวสารของหลายประเทศได้ในด้านต่างๆ ได้มากขึ้น

ตารางที่ 5 จำนวนและร้อยละของเกษตรกรจำแนกตามข้อมูลพื้นฐานทางสังคม

(n=279)

ข้อมูลพื้นฐานทางสังคม	จำนวนเกษตรกร (คน)	ร้อยละ
ตำแหน่งทางสังคม		
ไม่มีตำแหน่งทางสังคม	218	78.1
มีตำแหน่งทางสังคม	61	21.9
$\bar{X} = 1.22$ Min-Max = 1-2 SD = .414		
การเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มของชุมชน(กลุ่ม)		
ไม่ได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มของชุมชน	202	72.4
1-2	69	24.7
3-4	6	2.2
มากกว่า 4	2	0.7
$\bar{X} = .4$ Min-Max = 0-6 SD = .83		
การติดต่อเจ้าหน้าที่ (ครั้งต่อปี)		
ไม่เคยติดต่อเจ้าหน้าที่	216	77.4
1-2	39	14
3-4	16	5.7
มากกว่า 4	8	2.9
$\bar{X} = .59$ Min-Max = 0-10 SD =1.319		
การเข้าร่วมฝึกอบรมหรือศึกษาดูงาน (ครั้งต่อปี)		
ไม่เคยเข้าร่วมฝึกอบรมหรือศึกษาดูงาน	150	53.8
1-2	82	29.4
3-4	29	10.4
มากกว่า 4	18	6.5
$\bar{X} = 1.32$ Min-Max = 0-10 SD =2.15		

ข้อมูลพื้นฐานทางสังคม	จำนวนเกษตรกร (คน)	ร้อยละ
การรับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการเกษตร (ครั้งต่อเดือน)		
รวมทุกช่องทางการรับข่าวสาร (ครั้งต่อเดือน)		
ไม่เกิน 20	166	59.5
21-40	83	29.7
มากกว่า 40	30	10.8
$\bar{x} = 19.22$ Min-Max = 0-90 SD =18.396		
เจ้าหน้าที่ของรัฐ (ครั้งต่อเดือน)		
ไม่เคย	229	82.1
1-3	31	11.1
มากกว่า 3	19	6.8
$\bar{x} = .69$ Min-Max = 0-20 SD =2.149		
เพื่อนบ้าน (ครั้งต่อเดือน)		
ไม่เคย	227	81.4
1-2	19	6.8
3-4	4	1.4
มากกว่า 4	29	10.4
$\bar{x} = 1.48$ Min-Max = 0-30 SD = 4.703		
รายการโทรทัศน์ (ครั้งต่อเดือน)		
ไม่เคย	97	34.8
1-10	69	24.7
11-20	51	18.3
มากกว่า 20	62	22.2
$\bar{x} = 11.42$ Min-Max = 0-30 SD = 11.581		
รายการวิทยุ (ครั้งต่อเดือน)		
ไม่เคย	197	70.6
1-10	47	16.8
11-20	19	6.8
มากกว่า 20	16	5.7
$\bar{x} = 4.02$ Min-Max = 0-30 SD = 8.031		

ข้อมูลพื้นฐานทางสังคม	จำนวนเกษตรกร (คน)	ร้อยละ
หนังสือพิมพ์ (ครั้งต่อเดือน)		
ไม่เคย	264	94.6
1-2	8	2.9
3-4	2	.7
มากกว่า 4	5	1.8
$\bar{X} = .23$ Min-Max = 0-15 SD = 1.386		
อินเทอร์เน็ต (ครั้งต่อเดือน)		
ไม่เคย	260	93.2
1-10	6	2.2
มากกว่า 10	13	4.7
$\bar{X} = 1.23$ Min-Max = 0-30 SD = 5.214		

ตอนที่ 2 ข้อมูลการศึกษาความรู้ ทักษะคิด และการปฏิบัติการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนของเกษตรกร

ข้อมูลการศึกษาความรู้เกี่ยวกับการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนของเกษตรกร

การวิเคราะห์ความรู้เกี่ยวกับการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนของเกษตรกร โดยผู้วิจัยได้ทำแบบทดสอบความรู้เป็นจำนวนทั้งหมด 21 ข้อ จากนั้นได้นำมาตรวจนับคะแนน เพื่อจัดระดับความรู้ออกเป็น 3 ระดับ คือ

15-21 คะแนน หมายถึง เกษตรกรมีความรู้อยู่ในระดับมาก

8-14 คะแนน หมายถึง เกษตรกรมีความรู้อยู่ในระดับปานกลาง

0-7 คะแนน หมายถึง เกษตรกรมีความรู้อยู่ในระดับน้อย

จากการทดสอบระดับความรู้พบว่า กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรส่วนใหญ่มีความรู้เกี่ยวกับการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนของเกษตรกรอยู่ในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 56.6 รองลงมา มีเกษตรกรถึงร้อยละ 40.5 ที่มีความรู้เกี่ยวกับการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนอยู่ในระดับน้อย และเกษตรกรส่วนน้อยมากที่มีความรู้เกี่ยวกับการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนของเกษตรกรอยู่ในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 2.9 อีกทั้งผลการศึกษาคั้งนี้พบว่าเกษตรกรที่มีความรู้เกี่ยวกับการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนอยู่ในระดับน้อย เมื่อเฉลี่ย

คะแนนความรู้ทั้งหมด 21 ข้อ พบว่า เกษตรกรมีความรู้เฉลี่ย 13.52 คะแนน โดยมีคะแนนต่ำ สุดอยู่ที่ 6 คะแนน และสูงสุด 21 คะแนน (ตารางที่ 6)

จากผลการศึกษา จะเห็นได้ว่า กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีความรู้เกี่ยวกับการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนของเกษตรกรอยู่ในระดับมากมีน้อยมาก เนื่องจากเกษตรกรส่วนใหญ่อยู่ชนบทการเข้าถึงแหล่งข้อมูลหาความรู้ยากมาก และเกษตรกรบางรายให้ความสำคัญในการทำมาหากินมากกว่าไปหาความรู้ แต่ก็ยังมีเกษตรกรบางรายที่ให้ความสนใจและใส่ใจที่จะเข้าร่วมเพื่อหาความรู้มาพัฒนาการสร้างความมั่นคงทางอาหารให้ครัวเรือนของตนเอง

ตารางที่ 6 จำนวน และร้อยละของเกษตรกรจำแนกตามระดับความรู้เกี่ยวกับการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือน

ระดับความรู้เกี่ยวกับการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือน	จำนวน (คน)	ร้อยละ
เกษตรกรมีความรู้ในระดับน้อย	8	2.9
เกษตรกรมีความรู้ในระดับปานกลาง	158	56.6
เกษตรกรมีความรู้ในระดับมาก	113	40.5
$\bar{x} = 13.52$ Min-Max = 6-21 SD = 3.020		

เมื่อพิจารณาในแต่ละประเด็นคำถามพบว่า กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรที่ตอบถูกตั้งแต่ร้อยละ 80 ขึ้นไปมีจำนวน 4 ข้อ โดยเรียงจากข้อที่ตอบถูกสูงสุด คือ ข้อที่ 20 เกษตรกรมีแหล่งน้ำที่สะอาดเพื่อการบริโภคและ ทำการเกษตรได้ตลอดทั้งปี คิดเป็นร้อยละ 83.9 รองลงมาคือ ข้อที่ 18 เกษตรกรมีการเลือกวัสดุค้ำยันที่ปลอดภัยในการปรุงแต่งอาหารให้ถูกต้องตามหลักโภชนาการ คิดเป็นร้อยละ 82.1 แนวทางการสร้างความมั่นคงทางอาหารมุ่งให้เกิดการมีอาหารเพียงพอกับความต้องการในการบริโภคของเกษตรกรและครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 81.7 ข้อที่ 1 การทำเกษตรเป็นพื้นฐานในการสร้างความมั่นคงทางอาหาร คิดเป็นร้อยละ 81 ข้อที่ 2 (ตารางที่ 7)

กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรที่ตอบถูกระหว่างร้อยละ 70.00 ถึง ร้อยละ 79.99 มีจำนวน 3 ข้อ โดยเรียงจากข้อที่ถูกสูงสุด คือ ข้อที่ 8 การมีแรงงานทำเกษตรมากเป็นปัจจัยที่สำคัญในการสร้างความมั่นคงทางอาหารในครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 73.5 การเก็บออมไว้บางส่วน เพื่อนำไปใช้ซื้ออาหารในยามจำเป็น คิดเป็นร้อยละ 72.0 ข้อที่ 6 และเกษตรกรต้องมีการพิจารณาความรู้ หรือ วิทยาการสมัยใหม่อย่างรอบคอบก่อน นำมาปรับใช้ในการทำเกษตรกรรมของตนเอง คิดเป็นร้อยละ 72.0 ข้อที่ 13 (ตารางที่ 7)

กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรที่ตอบถูกระหว่างร้อยละ 60.00 ถึง ร้อยละ 69.99 มีจำนวน 5 ข้อ โดยเรียงจากข้อที่ถูกสูงสุด คือ ข้อที่ 16 การทำเกษตรกรรมจะคำนึงถึงการทำเกษตรที่เป็นมิตรต่อสุขภาพของเกษตรกร ผู้บริโภค และสิ่งแวดล้อม คิดเป็นร้อยละ 67.7 การทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายครัวเรือน ทำให้เกษตรกรทราบถึงค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็น คิดเป็นร้อยละ 66.7 ข้อที่ 5 เกษตรกรต้องมีการศึกษาหาความรู้ และเตรียมพร้อมรับมือเสมอภายใต้สภาพอากาศที่เปลี่ยนแปลงสูงที่มีผลต่อการแสวงหาอาหาร คิดเป็นร้อยละ 62.4 ข้อที่ 12 แหล่งน้ำไม่ใช่ปัจจัยสำคัญของการผลิตการเกษตรที่สร้างให้เกิดความไม่มั่นคงทางอาหาร คิดเป็นร้อยละ 62.0 ข้อที่ 10 และเกษตรกรไม่จำเป็น ต้องทำการเกษตรในพื้นที่ที่ถูกต้องตามหลักกฎหมาย สามารถบุกพื้นที่ของคนอื่น พื้นที่สาธารณะ หรือพื้นที่ป่าไม้ โดยไม่ได้รับอนุญาตได้ คิดเป็นร้อยละ 61.6 ข้อที่ 15 (ตารางที่ 7)

กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรที่ตอบถูกตั้งแต่ร้อยละ 59.99 ลงมา มีจำนวน 9 ข้อ โดยเรียงจากข้อที่ถูกสูงสุด คือ ข้อที่ 9 การวางแผนและการเตรียมความพร้อมก่อนการปลูกพืชหรือเลี้ยงสัตว์ จะทำให้เกษตรกรสามารถรับมือกับภัยพิบัติทางธรรมชาติ หรือปัญหาทางด้านเศรษฐกิจได้ คิดเป็นร้อยละ 59.9 เกษตรกรไม่จำเป็นต้องเก็บตุนอาหารเพื่อบริโภคเพียงพอในครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 58.8 ข้อที่ 19 การผลิตเกษตรแบบธรรมชาติและเกษตรแบบผสมผสานทำให้มีความมั่นคงทางอาหารมากขึ้น คิดเป็นร้อยละ 57.3 ข้อที่ 4 การเกิดความไม่มั่นคงทางอาหารเนื่องจากพื้นที่ทำการเกษตรลดลง คิดเป็นร้อยละ 56.3 ข้อที่ 3 เกษตรกรไม่ต้องการเลือกผลิตและบริโภคอาหารที่สะอาดปลอดภัยต่อครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 52.3 ข้อที่ 17 เกษตรกรไม่จำเป็นต้องค้นหาความรู้วิชาการสมัยใหม่ แต่สามารถได้ผลิตที่มีคุณภาพ และสามารถสร้างความมั่นคงทางด้านอาหารได้ คิดเป็นร้อยละ 52 ข้อที่ 14 เกษตรกรที่มีความรู้ความสามารถทำเกษตรไม่จำเป็นต้องทำการอนุรักษ์ป่าไม้ ธรรมชาติก็สามารถสร้างความมั่นคงทางอาหารเองได้ คิดเป็นร้อยละ 51.3 ข้อที่ 21 การทำการเกษตรไม่จำเป็นต้องมีทุนก็สามารถทำได้ คิดเป็นร้อยละ 50.5 ข้อที่ 7 และการรับฟังความคิดเห็นและร่วมกันวางแผนของสมาชิกในครอบครัว เพื่อแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในครัวเรือนเกษตรกรเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้อง คิดเป็นร้อยละ 47.3 ข้อที่ 11 (ตารางที่ 7)

จากผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่ากลุ่มเกษตรกรส่วนใหญ่มีความรู้มากสุดในเรื่องของการมีแหล่งน้ำที่สะอาดเพื่อการบริโภคและ ทำการเกษตรได้ตลอดทั้งปี เนื่องจากการที่แหล่งน้ำที่สะอาดเพื่อการบริโภคและ ทำการเกษตรได้ตลอดทั้งปี จะทำให้เกษตรกรสามารถทำการเกษตรเพื่อสร้างความมั่นคงทางอาหารให้แก่ครัวเรือนเกษตรกรได้มากขึ้น

ตารางที่ 7 จำนวน และร้อยละของเกษตรกรจำแนกตามระดับความรู้เกี่ยวกับการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือน

ข้อ	คำถามความรู้เกี่ยวกับการสร้างความมั่นคงทางอาหาร ในระดับครัวเรือน	ผลการตอบคำถาม	
		ตอบไม่ถูกต้อง	ตอบถูกต้อง
		จำนวนคน (ร้อยละ)	จำนวนคน (ร้อยละ)
1	แนวทางการสร้างความมั่นคงมุ่งให้เกิดการมีอาหารเพียงพอกับความต้องการในการบริโภคของเกษตรกรและครัวเรือน	51 (18.3)	228 (81.7)
2	การทำเกษตรเป็นพื้นฐานในการสร้างความมั่นคงทางอาหาร	53 (19.0)	226 (81.0)
3	การเกิดความไม่มั่นคงทางอาหารเนื่องจากพื้นที่ทำการเกษตรลดลง	122 (43.7)	157 (56.3)
4	การผลิตเกษตรแบบธรรมชาติและเกษตรแบบผสมผสานแม่นยำทำให้มีความมั่นคงทางอาหารมากขึ้น	119 (42.7)	160 (57.3)
5	การทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายครัวเรือน ทำให้เกษตรกรทราบถึงค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็น	93 (33.3)	186 (66.7)
6	การเก็บออมไว้บางส่วน เพื่อนำไปใช้ซื้ออาหารในยามจำเป็น	78 (28.0)	201 (72.0)
7	การทำเกษตรไม่จำเป็นต้องมีทุนก็สามารถทำได้	138 (49.5)	141 (50.5)
8	การมีแรงงานทำเกษตรมากเป็นปัจจัยที่สำคัญในการสร้างความมั่นคงทางอาหารในครัวเรือน	74 (26.5)	205 (73.5)
9	การวางแผนและการเตรียมความพร้อมก่อนการปลูกพืชหรือเลี้ยงสัตว์ จะทำให้เกษตรกรสามารถรับมือกับภัยพิบัติทางธรรมชาติ หรือปัญหาทางด้านเศรษฐกิจได้	112 (40.1)	167 (59.9)
10	แหล่งน้ำไม่ใช่ปัจจัยสำคัญของการผลิตการเกษตรที่สร้างให้เกิดความไม่มั่นคงทางอาหาร	106 (38.0)	173 (62.0)

ข้อ	คำถามความรู้เกี่ยวกับการสร้างความมั่นคงทางอาหาร ในระดับครัวเรือน	ผลการตอบคำถาม	
		ตอบไม่ถูกต้อง	ตอบถูกต้อง
		จำนวนคน (ร้อยละ)	จำนวนคน (ร้อยละ)
11	การรับฟังความคิดเห็นและร่วมกันวางแผนของสมาชิก ในครอบครัว เพื่อแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในครัวเรือน เกษตรกรเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้อง	147 (52.7)	132 (47.3)
12	เกษตรกรต้องมีการศึกษาหาความรู้ และเตรียมพร้อม รับมือเสมอภายใต้สภาพอากาศที่เปลี่ยนแปลงสูงที่มีผล ต่อการแสวงหาอาหาร	105 (37.6)	174 (62.4)
13	เกษตรกรต้องมีการพิจารณาความรู้ หรือวิทยาการ สมัยใหม่อย่างรอบคอบก่อน นำมาปรับใช้ในการทำเกษตรกรรมของตนเอง	78 (28.0)	201 (72.0)
14	ชาวกสิกรไม่จำเป็นต้องค้นหาความรู้วิทยาการสมัยใหม่ แต่สามารถได้ผลิตที่มีคุณภาพ และสามารถสร้างความ มั่นคงทางด้านอาหารได้	134 (48.0)	145 (52.0)
15	เกษตรกรไม่จำเป็นต้องทำการเกษตรในพื้นที่ที่ถูกต้อง ตามหลักกฎหมาย สามารถบุกเบิกพื้นที่ของคนอื่น พื้นที่ สาธารณะ หรือพื้นที่ป่าไม้ โดยไม่ได้รับอนุญาตได้	107 (38.4)	172 (61.6)
16	การทำเกษตรกรรมจะคำนึงถึงการทำการเกษตรที่เป็นมิตร ต่อสุขภาพของเกษตรกร ผู้บริโภค และสิ่งแวดล้อม	90 (32.3)	189 (67.7)
17	เกษตรกรไม่ต้องการเลือกผลิตและบริโภคอาหารที่ สะอาดปลอดภัยต่อครัวเรือน	133 (47.7)	146 (52.3)
18	เกษตรกรมีการเลือกวัตถุดิบที่ปลอดภัยในการปรุงแต่ง อาหารให้ถูกต้องตามหลักโภชนาการ	50 (17.9)	229 (82.1)
19	เกษตรกรไม่จำเป็นต้องเก็บตุนอาหารเพื่อบริโภค เพียงพอในครัวเรือน	115 (41.2)	164 (58.8)
20	เกษตรกรมีแหล่งน้ำที่สะอาดเพื่อการบริโภคและ ทำ การเกษตรได้ตลอดทั้งปี	45 (16.1)	234 (83.9)

ข้อ	คำถามความรู้เกี่ยวกับการสร้างความมั่นคงทางอาหาร ในระดับครัวเรือน	ผลการตอบคำถาม	
		ตอบไม่ถูกต้อง	ตอบถูกต้อง
		จำนวนคน (ร้อยละ)	จำนวนคน (ร้อยละ)
21	เกษตรกรที่มีความรู้ความสามารถทำเกษตรไม่จำเป็นต้องทำการอนุรักษ์ป่าไม้ ธรรมชาติก็สามารถสร้างความมั่นคงทางอาหารเองได้	136 (48.7)	143 (51.3)
$\bar{x} = 13.52$ Min-Max = 6-21 SD = 3.020			

ข้อมูลทัศนคติของเกษตรกรต่อการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือน

การวิเคราะห์ข้อมูลด้านทัศนคติของเกษตรกรที่มีต่อการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือน โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งแบ่งแบบสอบถามออกเป็น 4 ด้านตามแนวทางของการสร้างความมั่นคงทางอาหารได้แก่ 1) ด้านการมีอาหารเพียงพอ (Food availability) 2) ด้านการเข้าถึงอาหาร (Food accessibility) 3) ด้านการใช้ประโยชน์ของอาหาร (Food utility) และ 4) ด้านความมีเสถียรภาพของอาหาร (Food stability) และได้กำหนดให้คำถามแต่ละด้านมีข้อคำถามย่อยด้านคือ ด้านที่ 1 มี 8 ข้อ ด้านที่ 2 มี 5 ข้อ ด้านที่ 3 มี 5 ข้อ และด้านที่ 4 มี 7 ข้อ รวมมีข้อคำถามทั้งหมดมี 25

คะแนนเฉลี่ย 4.21 – 5.00	หมายถึง เห็นด้วยมากที่สุด
คะแนนเฉลี่ย 3.41 – 4.20	หมายถึง เห็นด้วยมาก
คะแนนเฉลี่ย 2.61 – 3.40	หมายถึง เห็นด้วยปานกลาง
คะแนนเฉลี่ย 1.81 – 2.60	หมายถึง เห็นด้วยน้อย
คะแนนเฉลี่ย 1.00 – 1.80	หมายถึง เห็นด้วยน้อยที่สุด

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีค่าเฉลี่ยทัศนคติต่อการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนในภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก (ค่าเฉลี่ย 4.18 คะแนน) โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยทัศนคติมากที่สุด คือ ด้านการใช้ประโยชน์จากอาหารมีค่าเฉลี่ย 4.26 คะแนน รองลงมาได้แก่ ด้านการมีอาหารเพียงพอมีค่าเฉลี่ย 4.20 คะแนน ด้านการเข้าถึงอาหารค่าเฉลี่ย 4.18 คะแนน และด้านความมีเสถียรภาพของอาหาร ค่าเฉลี่ย 4.08 คะแนน (ตารางที่ 8)

ตารางที่ 8 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับทัศนคติต่อการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนเกษตรกร

ทัศนคติต่อการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนเกษตรกร	$\bar{x}$	S.D.	ระดับทัศนคติ
ด้านการมีอาหารเพียงพอ	4.20	.70368	เห็นด้วยมาก
ด้านการเข้าถึงอาหาร	4.18	.69896	เห็นด้วยมาก
ด้านการใช้ประโยชน์ของอาหาร	4.26	.80407	เห็นด้วยมากที่สุด
ด้านความมีเสถียรภาพของอาหาร	4.08	.79969	เห็นด้วยมาก
รวม	4.18	.67114	เห็นด้วยมาก

หมายเหตุ เกณฑ์คะแนนในการแปลผล

ค่าคะแนนเฉลี่ย 4.21 – 5.00 หมายถึง เห็นด้วยมากที่สุด

ค่าคะแนนเฉลี่ย 3.41 – 4.20 หมายถึง เห็นด้วยมาก

ค่าคะแนนเฉลี่ย 2.61 – 3.40 หมายถึง เห็นด้วยปานกลาง

ค่าคะแนนเฉลี่ย 1.81 – 2.60 หมายถึง เห็นด้วยน้อย

ค่าคะแนนเฉลี่ย 1.00 – 1.80 หมายถึง เห็นด้วยน้อยที่สุด

เมื่อนำข้อมูลทัศนคติต่อการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนเกษตรกรได้ทำการพิจารณาข้อคำถามย่อยในแต่ละด้าน มีผลการศึกษาดังต่อไปนี้

ด้านการมีอาหารเพียงพอ

การศึกษาทัศนคติต่อการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนเกษตรกรด้านการมีอาหารเพียงพอ ซึ่งมีข้อคำถาม 8 ข้อ โดยกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีทัศนคติในระดับเห็นด้วยมากทั้งหมดทุกข้อ สามารถเรียงลำดับจากข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ได้แก่ ข้อคำถามที่ 3 แหล่งน้ำเป็นปัจจัยสำคัญต่อการผลิตเกษตรเพื่อให้ได้ผลผลิตตลอดปี (ค่าเฉลี่ย 4.44) รองลงมา ได้แก่ ข้อคำถามที่ 1 การทำเกษตรกรรมจะต้องทำตามความพอดีกับขนาดของพื้นที่ ทุน แรงงาน ที่ครัวเรือนเกษตรกรมีอยู่ (ค่าเฉลี่ย 4.40) ข้อคำถามที่ 2 แรงงานที่ใช้ในการทำเกษตรกรรมต้องมาจากครัวเรือนเป็นหลัก (ค่าเฉลี่ย 4.24) ข้อคำถามที่ 6 การผลิตเกษตรต้องมีเครื่องมือ หรืออุปกรณ์ที่เหมาะสมเพียงพอกับกิจกรรมต่าง ๆ ของการผลิต (ค่าเฉลี่ย 4.22) ข้อคำถามที่ 7 การมีพันธุ์พืช หรือพันธุ์สัตว์ที่ดีสามารถมีอาหารที่ดีได้ (ค่าเฉลี่ย 4.16) ข้อคำถามที่ 4 การเกษตรกรรมต้องเริ่มทำอย่างพอมิ พอกิน พอใช้ก่อนเมื่อมีพื้นฐานมั่นคงแล้วจึงค่อยทำการขยายให้เจริญมากขึ้น (ค่าเฉลี่ย 4.15) ข้อคำถามที่ 8 การมีพื้นที่ผลิตอาหารไว้บริโภคเองได้ตลอดทั้งปีมากกว่าการนำอาหารมาจากแหล่งอื่น (ค่าเฉลี่ย 4.01)

และข้อคำถามที่ 5 การทำเกษตรกรรมในแต่ละครั้งต้องยึดความประหยัด และตัดทอนค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็นในทุก ๆ ด้านของการผลิต (ค่าเฉลี่ย 3.99) (ตารางที่ 9)

จากผลการศึกษาเห็นได้ว่ากลุ่มเกษตรกรตัวอย่างมีค่าเฉลี่ยทัศนคติมากที่สุด 4 อันดับ ในเรื่องที่ทำเกษตรกรรมมีแหล่งน้ำเป็นปัจจัยสำคัญต่อการผลิตเกษตรเพื่อให้ได้ผลผลิตตลอดปี การทำเกษตรกรรมจะต้องทำตามความพอดีกับขนาดของพื้นที่ ทุน แรงงาน ที่ครัวเรือนเกษตรกรรมมีอยู่ มีแรงงานที่ใช้ในการทำเกษตรกรรมต้องมาจากครัวเรือนเป็นหลัก และการผลิตเกษตรต้องมีเครื่องมือหรืออุปกรณ์ที่เหมาะสมเพียงพอกับกิจกรรมต่าง ๆ ของการผลิต เนื่องจากการเกษตรเป็นพื้นฐานของการสร้างความมั่นคงทางอาหาร และ การทำเกษตรให้ได้ดี แหล่งน้ำ พื้นที่ มีเงินทุน แรงงาน เครื่องมือหรืออุปกรณ์เป็นปัจจัยที่สำคัญมาก

ด้านการเข้าถึงอาหาร

การศึกษาทัศนคติต่อการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนเกษตรกรด้านการเข้าถึงอาหาร ซึ่งมีข้อคำถาม 5 ข้อ โดยกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีทัศนคติในระดับเห็นด้วยมากทั้งหมดทุกข้อ สามารถเรียงลำดับจากข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ได้แก่ ข้อคำถามที่ 2 การมีที่ดินเป็นของตนเองสามารถผลิตอาหารให้เพียงพอและต่อเนื่องเป็นสิ่งสำคัญในครัวเรือน (ค่าเฉลี่ย 4.36) รองลงมา ได้แก่ ข้อคำถามที่ 3 ในทุกครัวเรือนควรมีแหล่งน้ำที่เพียงพอในการทำเกษตร และบริโภคตลอดทั้งปี (ค่าเฉลี่ย 4.26) ข้อคำถามที่ 5 การมีแหล่งอาหารธรรมชาติที่สมบูรณ์ และมีความหลากหลายทางชีวภาพที่สามารถนำเป็นอาหารได้นับว่าสำคัญมาก (ค่าเฉลี่ย 4.16) ข้อคำถามที่ 1 ในทุกครัวเรือนควรมีการผลิตเองตลอดทั้งปี และสามารถเก็บอาหารได้ทุกเมื่อ เมื่อมีความต้องการ หรือขาดแคลนด้านอาหาร (ค่าเฉลี่ย 4.14) และข้อคำถามที่ 4 การมีตลาดในชุมชนเกษตรกรสามารถซื้ออาหารที่จำเป็นที่ไม่ได้ผลิตเองหรือขายได้ (ค่าเฉลี่ย 4.01) (ตารางที่ 10)

จากผลการศึกษาเห็นได้ว่ากลุ่มเกษตรกรตัวอย่างมีค่าเฉลี่ยทัศนคติมากที่สุด 2 อันดับแรกในเรื่องการมีที่ดินเป็นของตนเองสามารถผลิตอาหารให้เพียงพอและต่อเนื่องเป็นสิ่งสำคัญในครัวเรือน และในทุกครัวเรือนควรมีแหล่งน้ำที่เพียงพอในการทำเกษตร และบริโภคตลอดทั้งปี เนื่องจากการมีที่ดินและแหล่งน้ำเป็นของครัวเรือนแล้วสามารถทำการเกษตรเพื่อผลิตอาหารให้เพียงพอในครัวเรือนเป็นความหวังของเกษตรกรในชนบท

ด้านการใช้ประโยชน์ของอาหาร

การศึกษาทัศนคติต่อการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนเกษตรกรด้านการใช้ประโยชน์ของอาหาร ซึ่งมีข้อคำถาม 5 ข้อ โดยกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีทัศนคติในระดับเห็นด้วยมากทั้งหมดทุกข้อ สามารถเรียงลำดับจากข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ได้แก่ ข้อคำถามที่ 3 และข้อคำถามที่ 1

การมีแหล่งน้ำที่สะอาดที่สามารถนำมาบริโภค และประกอบอาหารถือเป็นสิ่งสำคัญ และในครัวเรือนควรมีเกณฑ์การเลือกซื้อและ บริโภคอาหารที่มีความสะอาดและปลอดภัย (ค่าเฉลี่ย 4.33) รองลงมาได้แก่ข้อคำถามที่ 3 ในทุกครัวเรือนควรมีแหล่งน้ำที่เพียงพอในการทำเกษตรกรรม และบริโภคตลอดทั้งปี (ค่าเฉลี่ย 4.26) ข้อคำถามที่ 5 การมีแหล่งอาหารธรรมชาติที่สมบูรณ์ และมีความหลากหลายทางชีวภาพที่สามารถนำเป็นอาหารได้นับว่าสำคัญมาก (ค่าเฉลี่ย 4.16) ข้อคำถามที่ 1 ในทุกครัวเรือนควรมีการผลิตเองตลอดทั้งปี และสามารถเก็บอาหารได้ทุกเมื่อ เมื่อมีความต้องการ หรือขาดแคลนด้านอาหาร (ค่าเฉลี่ย 4.14) และข้อคำถามที่ 4 การมีตลาดในชุมชนเกษตรกรรมสามารถซื้ออาหารที่จำเป็นที่ไม่ได้ผลิตเองหรือขายได้ (ค่าเฉลี่ย 4.01) (ตารางที่ 11)

จากผลการศึกษาจะเห็นได้ว่ากลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีทัศนคติค่าเฉลี่ยสูงสุดในเรื่องของการมีแหล่งน้ำที่สะอาดที่สามารถนำมาบริโภค และประกอบอาหารถือเป็นสิ่งสำคัญ และในครัวเรือนควรมีเกณฑ์การเลือกซื้อและ บริโภคอาหารที่มีความสะอาดและปลอดภัย เนื่องจากการมีแหล่งน้ำที่สะอาดและมีอาหารที่ปลอดภัยเพื่อบริโภคภายในครัวเรือนนับว่าทำให้ครอบครัวมีความมั่นคงทางอาหารมากขึ้น เพราะในเขตชนบทส่วนใหญ่ทำมาหากินกับธรรมชาติ ไม่ค่อยมีความรู้เกี่ยวกับการบริโภคน้ำที่สะอาดและอาหารอะไรที่ปลอดภัย

ด้านความมีเสถียรภาพของอาหาร

การศึกษาทัศนคติต่อการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนเกษตรกรด้านความมีเสถียรภาพของอาหาร ซึ่งมีข้อคำถาม 7 ข้อ โดยกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีทัศนคติในระดับเห็นด้วยมากทั้งหมดทุกข้อ สามารถเรียงลำดับจากข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ได้แก่ ข้อคำถามที่ 5 การมีเงินออมไว้ใช้เมื่อมีความจำเป็นต้องซื้ออาหารซึ่งทุกครัวเรือนต้องมี (ค่าเฉลี่ย 4.25) รองลงมาได้แก่ข้อคำถามที่ 1 การมีพื้นที่ที่ตีสามารถผลิตอาหารเอง (ค่าเฉลี่ย 4.19) ข้อคำถามที่ 7 การมีศูนย์เรียนรู้ที่สามารถให้ข้อมูลทางการเกษตร และการใช้ประโยชน์อาหารและอื่น ๆ เป็นสิ่งที่สำคัญ (ค่าเฉลี่ย 4.13) ข้อคำถามที่ 2 การมีแหล่งเก็บน้ำสะอาดเพื่อบริโภค และทำการเกษตรในครัวเรือนเป็นสิ่งจำเป็น (ค่าเฉลี่ย 4.08) ข้อคำถามที่ 3 การมีแหล่งจัดการที่ทิ้งขยะหรือที่ทิ้งสารเคมีทางการเกษตรเป็นสิ่งที่สำคัญ (ค่าเฉลี่ย 4.05) ข้อคำถามที่ 4 การวางแผนการทำเกษตรในแต่ละครั้งจะต้องพิจารณาถึงความต้องการเพื่อบริโภค และตลาด (ค่าเฉลี่ย 3.94) และข้อคำถามที่ 6 การเป็นสมาชิกกลุ่ม สมาคม สมาพันธ์ หรือองค์กรทางด้านการเกษตรจะเป็นประโยชน์ เพื่อการได้รับความช่วยเหลือด้านอาหารยามขาดแคลน และมีอำนาจในการต่อรองเรื่องราคาผลผลิต (ค่าเฉลี่ย 3.88) (ตารางที่ 12)

จากผลการศึกษาจะเห็นได้ว่ากลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีทัศนคติค่าเฉลี่ยสูงสุดในเรื่องของการมีเงินออมไว้ใช้เมื่อมีความจำเป็นต้องซื้ออาหารซึ่งทุกครัวเรือนต้องมี เนื่องจากการที่ในครัวเรือนเกษตรกรมีเงินออมเพื่อใช้เมื่อมีความจำเป็นต้องซื้ออาหารในแสดงถึงว่าในครัวเรือนในเป็นครัวเรือนที่มีความมั่นคงทางอาหารมากขึ้น

ตารางที่ 9 จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับทัศนคติต่อการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนเกษตรกรด้านการมีอาหารเพียงพอ

	ทัศนคติต่อการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนเกษตรกร (ด้านการมีอาหารเพียงพอ)				ระดับทัศนคติต่อการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนเกษตรกร				$\bar{x}$	S.D.	แปลผล
	เห็นด้วยมากที่สุด	เห็นด้วยมาก	เห็นด้วยปานกลาง	เห็นด้วยน้อย	เห็นด้วยมากที่สุด	เห็นด้วยน้อย	เห็นด้วยน้อยที่สุด	เห็นด้วยมากที่สุด			
1.การทำเกษตรกรรมจะต้องทำตามความพอดีกับขนาดของพื้นที่ ทุน แรงงาน ที่ครัวเรือนเกษตรกรมีอยู่	161 (57.3)	81 (29.0)	33 (11.8)	3 (1.1)	2 (.7)	3 (1.1)	2 (.7)	4.4	.795	เห็นด้วยมาก	
2.แรงงานที่ใช้ในการทำเกษตรกรรมต้องมาจากครัวเรือนเป็นหลัก	129 (46.2)	105 (37.6)	32 (11.5)	10 (3.6)	3 (1.1)	3 (1.1)	3 (1.1)	4.24	.872	เห็นด้วยมาก	
3.แหล่งน้ำเป็นปัจจัยสำคัญต่อการผลิตเกษตรเพื่อให้ได้ผลผลิตตลอดปี	177 (63.4)	57 (20.4)	38 (13.6)	4 (1.4)	3 (1.1)	3 (1.1)	3 (1.1)	4.44	.858	เห็นด้วยมาก	
4.การเกษตรกรรมต้องเริ่มทำอย่างพอดิบพอดีก่อนเมื่อมีพื้นฐานมั่นคงแล้วจึงค่อยทำการขยายให้เจริญมากขึ้น	113 (40.5)	115 (41.2)	35 (12.5)	12 (4.3)	4 (1.4)	4 (1.4)	4 (1.4)	4.15	.901	เห็นด้วยมาก	
5.การทำเกษตรกรรมในแต่ละครั้งต้องยึดความประหยัดและตัดทอนค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็นในทุก ๆ ด้านของการผลิต	107 (37.6)	99 (35.5)	50 (17.9)	16 (5.7)	9 (3.2)	9 (3.2)	9 (3.2)	3.99	1.039	เห็นด้วยมาก	
6. การผลิตทางการเกษตรต้องมีเครื่องมือ หรืออุปกรณ์ที่เหมาะสมเพียงพอกับกิจกรรมต่าง ๆ ของการผลิต	134 (48.0)	98 (35.1)	29 (10.4)	10 (3.6)	8 (2.9)	8 (2.9)	8 (2.9)	4.22	.970	เห็นด้วยมาก	

ตารางที่ 9 (ต่อ)

ทัศนคติต่อการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับ ครัวเรือนเกษตรกร (ด้านการมีอาหารเพียงพอ)	ระดับทัศนคติต่อการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับ ครัวเรือนเกษตรกร				$\bar{x}$	S.D.	แปลผล
	เห็นด้วย มากที่สุด	เห็นด้วย มาก	เห็นด้วย ปานกลาง	เห็นด้วย น้อย น้อยที่สุด			
7.การมีพันธุ์พืช หรือพันธุ์สัตว์ที่สามารถมีอาหารที่ดีได้	130 (46.6)	92 (33.0)	34 (12.2)	17 (6.1)	6 (2.2)	4.16	1.002 เห็นด้วยมาก
8.การมีพื้นที่ผลิตอาหารไว้บริโภคเองได้ตลอดทั้งปีมากกว่าการ นำอาหารมาจากแหล่งอื่น	107 (38.4)	99 (35.5)	50 (17.9)	15 (5.4)	8 (2.9)	4.01	1.020 เห็นด้วยมาก
เฉลี่ย						4.20	.703 เห็นด้วยมาก

หมายเหตุ เกณฑ์การแปลผลระดับทัศนคติ ค่าคะแนนเฉลี่ย 4.21-5.00 = เห็นด้วยมากที่สุด ค่าคะแนนเฉลี่ย 3.41-4.20 = เห็นด้วยมาก
 ค่าคะแนนเฉลี่ย 2.61-3.40 = เห็นด้วยปานกลาง ค่าคะแนนเฉลี่ย 1.81 - 2.60 = เห็นด้วยน้อย
 ค่าคะแนนเฉลี่ย 1.00 - 1.80 = เห็นด้วยน้อยที่สุด

ตารางที่ 10 จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับทัศนคติต่อการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนเกษตรกรตามการเข้าถึงอาหาร

ทัศนคติต่อการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือน	ระดับทัศนคติต่อการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนเกษตรกร						$\bar{x}$	S.D.	แปลผล
	เกษตรกร (ด้านการเข้าถึงอาหาร)		ครัวเรือนเกษตรกร		เห็นด้วยน้อยที่สุด	เห็นด้วยน้อยที่สุด			
	เห็นด้วยมากที่สุด	เห็นด้วยมาก	เห็นด้วยปานกลาง	เห็นด้วยน้อย					
1.ในทุกครัวเรือนควรมีการผลิตเองตลอดทั้งปี และสามารถเก็บอาหารได้ทุกเมื่อ เมื่อมีความต้องการ หรือขาดแคลนด้านอาหาร	122 (43.7)	97 (34.8)	42 (15.1)	12 (4.3)	6 (2.2)	4.14	.969	เห็นด้วยมาก	
2.การมีที่ดินเป็นของตนเองสามารถผลิตอาหารให้เพียงพอและต่อเนื่องเป็นสิ่งสำคัญในครัวเรือน	149 (53.4)	86 (30.8)	39 (14.0)	5 (1.8)	—	4.36	.787	เห็นด้วยมาก	
3.ในทุกครัวเรือนควรมีแหล่งน้ำที่เพียงพอในการทำการเกษตรกรและบริโภคตลอดทั้งปี	130 (46.6)	103 (36.9)	39 (14.0)	3 (1.1)	4 (1.4)	4.26	.844	เห็นด้วยมาก	
4.การมีตลาดในชุมชนเกษตรกรสามารถซื้ออาหารที่จำเป็นที่ไม่ได้ผลิตเองหรือขายได้	100 (35.8)	106 (38.0)	55 (19.7)	11 (3.9)	7 (2.5)	4.01	.971	เห็นด้วยมาก	
5.การมีแหล่งอาหารธรรมชาติที่สมบูรณ์ และมีความหลากหลายทางชีวภาพที่สามารถนำเป็นอาหารได้นับว่าสำคัญมาก	131 (47.0)	89 (31.9)	39 (14.0)	13 (4.7)	7 (2.5)	4.16	1.000	เห็นด้วยมาก	
เฉลี่ย						4.1849	.698	เห็นด้วยมาก	

หมายเหตุ เกณฑ์การแปลผลระดับทัศนคติ ค่าคะแนนเฉลี่ย4.21-5.00=เห็นด้วยมากที่สุด ค่าคะแนนเฉลี่ย3.41-4.20=เห็นด้วยมาก ค่าคะแนนเฉลี่ย2.61-3.40=เห็นด้วยน้อย ค่าคะแนนเฉลี่ย 1.81 - 2.60 =เห็นด้วยน้อย ค่าคะแนนเฉลี่ย 1.00 - 1.80 =เห็นด้วยน้อยที่สุด

ตารางที่ 11 จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับทัศนคติต่อการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนเกษตรกรดำเนินการ นำใช้ประโยชน์อาหาร

ทัศนคติต่อการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนเกษตรกร (ด้านการนำใช้ประโยชน์อาหาร)	ครัวเรือนเกษตรกร				x̄	S.D.	แปลผล
	เห็นด้วยมากที่สุด	เห็นด้วยมาก	เห็นด้วยปานกลาง	เห็นด้วยน้อย			
1.ในครัวเรือนควรมีเกณฑ์การเลือกซื้อและ บริโภคอาหารที่มีความสะอาดและปลอดภัย	149 (53.4)	88 (31.5)	31 (11.1)	7 (2.5)	4 (1.4)	4.33	.877 เห็นด้วยมากที่สุด
2.การเลือกผลิต และบริโภคอาหารให้ครบตามหลักโภชนาการ บริโภคตามเกณฑ์ที่กองโภชนาการได้แนะนำ มีความหลากหลายของชนิดอาหารเป็นสิ่งสำคัญ	131 (47.0)	85 (30.5)	45 (16.1)	11 (3.9)	7 (2.5)	4.15	.997 เห็นด้วยมาก
3.การมีแหล่งน้ำที่สะอาดที่สามารถนำมาบริโภค และประกอบอาหารถือเป็นสิ่งสำคัญ	165 (59.1)	63 (22.6)	35 (12.5)	9 (3.2)	7 (2.5)	4.33	.984 เห็นด้วยมากที่สุด
4.การเข้าใจ และรู้วิธีการปรุงอาหารอย่างเหมาะสม เช่น การเลือกวัตถุดิบที่ดี การเตรียมอาหารที่สะอาดและปลอดภัยเป็นสิ่งสำคัญ	133 (47.7)	88 (31.5)	41 (14.7)	13 (4.7)	4 (1.4)	4.19	.951 เห็นด้วยมาก
5.ในครัวเรือนมีการรับประทานอาหารให้ถูกเวลาถูกต้องหลักโภชนาการอาหาร	153 (54.8)	81 (29.0)	32 (11.5)	8 (2.9)	4 (1.4)	4.25	.915 เห็นด้วยมากที่สุด
เฉลี่ย						4.27	.804 เห็นด้วยมากที่สุด

ตารางที่ 12 จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับทัศนคติต่อการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนเกษตรกรรม
เสถียรภาพของอาหาร

	ระดับทัศนคติต่อการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับ						S.D.	แปลผล
	ทัศนคติต่อการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับ			ครัวเรือนเกษตรกร				
	เห็นด้วย มากที่สุด	เห็นด้วย มาก	เห็นด้วย ปานกลาง	เห็นด้วย น้อย	เห็นด้วย น้อยที่สุด	เห็นด้วย มากที่สุด		
1.การมีพื้นที่ที่สามารถผลิตอาหารเอง	138 (49.5)	78 (26.9)	48 (17.2)	9 (17.2)	6 (2.2)	4.19	.977	เห็นด้วย มาก
2.การมีแหล่งเก็บน้ำสะอาดเพื่อบริโภค และทำการเกษตรใน ครัวเรือนเป็นสิ่งจำเป็น	129 (46.2)	81 (29.0)	38 (13.6)	24 (8.6)	7 (2.5)	4.08	1.080	เห็นด้วย มาก
3.การมีแหล่งจัดการที่ทิ้งขยะหรือที่ทิ้งสารเคมีทางการ เกษตรเป็นสิ่งสำคัญ	118 (42.3)	100 (35.8)	27 (9.7)	25 (9)	9 (3.2)	4.05	1.082	เห็นด้วย มาก
4.การวางแผนการทำเกษตรในแต่ละครั้งจะต้องพิจารณาถึง ความต้องการเพื่อบริโภค และตลาด	109 (39.1)	95 (34.1)	43 (15.4)	14 (5)	18 (6.5)	3.94	1.152	เห็นด้วย มาก
5.การมีเงินออมไว้ใช้เมื่อมีความเป็นต้องซื้ออาหารซึ่งทุก ครัวเรือนต้องมี	134 (48.0)	100 (35.8)	34 (12.2)	4 (1.4)	7 (2.5)	4.25	.907	เห็นด้วย มากที่สุด

ตารางที่ 12 (ต่อ)

	ระดับทัศนคติต่อการสร้างควมมั่นคงทางอาหารในระดับ						S.D.	แปลผล	
	ทัศนคติต่อการสร้างควมมั่นคงทางอาหารในระดับ			ครัวเรือนเกษตรกร					
	เห็นด้วยมากที่สุด	เห็นด้วยมาก	เห็นด้วยน้อยที่สุด	เห็นด้วยมากที่สุด	เห็นด้วยมาก	เห็นด้วยน้อยที่สุด			
6.การเป็นสมาชิกกลุ่ม สมาคม สมาพันธ์ หรือองค์กรทางด้าน	83	115	56	15	10	3.88	1.013	เห็นด้วย	
การเกษตรจะเป็นประโยชน์ เพื่อการได้รับความช่วยเหลือ	(29.7)	(41.2)	(20.1)	(5.4)	(3.6)			มาก	
ด้านอาหารยามขาดแคลน และมีอำนาจในการต่อรอง									
เรื่องราคาผลผลิต									
7.การมีศูนย์เรียนรู้ที่สามารถให้ข้อมูลทางการเกษตร และ	119	99	45	11	5	4.13	.945	เห็นด้วย	
การใช้ประโยชน์อาหารและอื่น ๆ เป็นสิ่งที่สำคัญ	(42.7)	(35.5)	(16.1)	(3.9)	(1.8)			มาก	
						4.08	.799	เห็นด้วย	
								มาก	
หมายเหตุ	เกณฑ์การแปลผลระดับทัศนคติ								
	ค่าคะแนนเฉลี่ย 4.21-5.00 = เห็นด้วยมากที่สุด			ค่าคะแนนเฉลี่ย 3.41-4.20 = เห็นด้วยมาก					
	ค่าคะแนนเฉลี่ย 2.61-3.40 = เห็นด้วยปานกลาง			ค่าคะแนนเฉลี่ย 1.81 - 2.60 = เห็นด้วยน้อย					
	ค่าคะแนนเฉลี่ย 1.00 - 1.80 = เห็นด้วยน้อยที่สุด								

ข้อมูลการปฏิบัติการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนเกษตรกร

การวิเคราะห์ข้อมูลการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนเกษตรกร โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล ซึ่งแบ่งแบบสอบถามออกเป็น 4 ด้านตามรูปแบบการสร้าง ความมั่นคงทางอาหารออกเป็น 4 ด้านตามแนวทางของการสร้างความมั่นคงทางอาหาร 1) ด้านการมีอาหารเพียงพอ (Food availability) 2) ด้านการเข้าถึงอาหาร (Food accessibility) 3) ด้านการใช้ประโยชน์ของอาหาร (Food utility) และ 4) ด้านความมีเสถียรภาพของอาหาร (Food stability) และได้กำหนดให้คำถามแต่ละด้านมีข้อคำถามย่อยด้านคือ ด้านที่ 1 มี 8 ข้อ ด้านที่ 2 มี 6 ข้อ ด้านที่ 3 มี 8 ข้อ และด้านที่ 4 มี 11 ข้อ รวมมีข้อคำถามทั้งหมดมี 33 ข้อ จากนั้นนำมาชอกหาค่าเฉลี่ยเพื่อจัดระดับของการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนเกษตรกร (ระดับการปฏิบัติ) ตามเกณฑ์ที่ได้แบ่งออกเป็น 5 ระดับ คือ

ค่าคะแนนเฉลี่ย 4.21 – 5.00	หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด
ค่าคะแนนเฉลี่ย 3.41 – 4.20	หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก
ค่าคะแนนเฉลี่ย 2.61 – 3.40	หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง
ค่าคะแนนเฉลี่ย 1.81 – 2.60	หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับน้อย
ค่าคะแนนเฉลี่ย 1.00 – 1.80	หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับน้อยที่สุด

จากการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า เกษตรกรมีค่าเฉลี่ยระดับการปฏิบัติต่อการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนในภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.46 คะแนน) โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยระดับการปฏิบัติมากที่สุด คือ ด้านการใช้ประโยชน์จากอาหาร มีค่าเฉลี่ย 3.53 (S.D.= .480) รองลงมา ได้แก่ ด้านการเข้าถึงอาหาร มีค่าเฉลี่ย 3.52 (S.D.= .589) ด้านการมีอาหารเพียงพอ มีค่าเฉลี่ย 3.40 (S.D.= .631) และด้านความมีเสถียรภาพของอาหาร มีค่าเฉลี่ย 3.40 (S.D.= .509) ตามลำดับ (ตารางที่ 13)

จากการศึกษาแสดงให้เห็นว่า กลุ่มเกษตรกรตัวอย่างมีค่าเฉลี่ยการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนในระดับการปฏิบัติในระดับมาก มี 2 ด้านการใช้ประโยชน์จากอาหาร และด้านการเข้าถึงอาหาร ซึ่งเป็นผลมาจากสังคมในชนบท สปป.ลาว เกษตรกรเข้าใจในการหาอาหารในธรรมชาติ และ ใช้ประโยชน์อาหารจากธรรมชาติมาเป็นอาหารเพื่อบริโภคให้เพียงพอในครัวเรือน

ตารางที่ 13 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนของเกษตรกร

การสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือน			
เกษตรกร	$\bar{x}$	S.D.	ระดับปฏิบัติ
ด้านการมีอาหารเพียงพอ	3.40	.631	ปานกลาง
ด้านการเข้าถึงอาหาร	3.52	.589	มาก
ด้านการใช้ประโยชน์จากอาหาร	3.53	.480	มาก
ด้านความมีเสถียรภาพของอาหาร	3.40	.509	ปานกลาง
เฉลี่ย	3.46	.484	มาก

หมายเหตุ	ค่าคะแนนเฉลี่ย 4.21 – 5.00	หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด
	ค่าคะแนนเฉลี่ย 3.41 – 4.20	หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก
	ค่าคะแนนเฉลี่ย 2.61 – 3.40	หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง
	ค่าคะแนนเฉลี่ย 1.81 – 2.60	หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับน้อย
	ค่าคะแนนเฉลี่ย 1.00 – 1.80	หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับน้อยที่สุด

เมื่อนำข้อมูลการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนเกษตรกรได้ทำการพิจารณาข้อคำถามย่อยในแต่ละด้าน มีผลการศึกษาดังต่อไปนี้

ด้านการมีอาหารเพียงพอ

การศึกษาการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนเกษตรกรด้านการมีอาหารเพียงพอ ซึ่งมีข้อคำถาม 8 ข้อ โดยกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนเกษตรกรมีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลางถึงระดับมาก สามารถเรียงลำดับจากข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ได้แก่ ข้อคำถามที่ 1 มีพื้นที่ในการทำการเกษตรอย่างเพียงพอสำหรับการผลิตเป็นอาหารไว้บริโภคในครัวเรือน (ค่าเฉลี่ย 3.80) รองลงมา ได้แก่ข้อคำถามที่ 3 มีแหล่งน้ำที่เพียงพอต่อการทำการเกษตรกรรมตลอดทั้งฤดูกาล (ค่าเฉลี่ย 3.70) ข้อคำถามที่ 2 มีแรงงานอย่างเพียงพอสำหรับการผลิตทางการเกษตรเพื่อให้ได้มาซึ่งวัตถุดิบสำหรับการทำอาหารตลอดทั้งฤดูกาล (ค่าเฉลี่ย 3.56) ข้อคำถามที่ 7 ผลิตหรือจัดหาข้าวซึ่งเป็นอาหารหลักให้เพียงพอต่อการบริโภคในครัวเรือนตลอดทั้งปี (ค่าเฉลี่ย 3.49) ข้อคำถามที่ 8 จำหน่ายผลผลิตทางการเกษตรของตนเองเพื่อเป็นรายได้ไปซื้ออาหารชนิดอื่น ๆ ไว้สำหรับการบริโภคอย่างเพียงพอในครอบครัว (ค่าเฉลี่ย 3.36)

ข้อคำถามที่ 4 มีพันธุ์พืชหรือสัตว์ที่มีปริมาณเพียงพอสำหรับการผลิตเป็นอาหารในครัวเรือน (ค่าเฉลี่ย 3.32) ข้อคำถามที่ 6 มีเครื่องมือหรืออุปกรณ์ที่มีความเหมาะสมกับการทำเกษตรกรรมเพื่อนำผลผลิตมาใช้ประกอบอาหารอย่างเพียงพอสำหรับสมาชิกทุกคนในครอบครัว (ค่าเฉลี่ย 3.29) และข้อคำถามที่ 5 มีเงินทุนที่เพียงพอในการดำเนินการผลิตทางการเกษตรเพื่อให้ได้มาซึ่งซึ่งวัตถุดิบสำหรับการทำอาหารตลอดทั้งฤดูกาล(ค่าเฉลี่ย 2.74) (ตารางที่ 14)

จากผลการศึกษาเห็นได้ว่ากลุ่มเกษตรกรตัวอย่างมีค่าเฉลี่ยการปฏิบัติมากที่สุด 3 อันดับ ในเรื่องที่ทำเกษตรกรรมมีพื้นที่ในการทำการเกษตรอย่างเพียงพอสำหรับการผลิตเป็นอาหารไว้บริโภคในครัวเรือน มีแหล่งน้ำที่เพียงพอสำหรับการทำการเกษตรกรรมตลอดทั้งฤดูกาล และมีแรงงานอย่างเพียงพอสำหรับการผลิตทางการเกษตรเพื่อให้ได้มาซึ่งวัตถุดิบสำหรับการทำอาหารตลอดทั้งฤดูกาล โดยเกษตรกรบางส่วนมีพื้นที่ แหล่งน้ำ และ แรงงานเพียงพอสำหรับการทำเกษตรเพื่อสร้างความมั่นคงทางอาหารสืบทอดมาจากบรรพบุรุษ

ด้านการเข้าถึงอาหาร

การศึกษากการปฏิบัติการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนเกษตรกรด้านการเข้าถึงอาหาร ซึ่งมีข้อคำถาม 6 ข้อ โดยกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีปฏิบัติการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับมาก สามารถเรียงลำดับจากข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ได้แก่ ข้อคำถามที่ 3 ได้ทำการเกษตรเพื่อการผลิตอาหารในที่ดินที่ตนเองเป็นเจ้าของ (ค่าเฉลี่ย 3.64) รองลงมา ได้แก่ข้อคำถามที่ 6 สามารถเข้าหาแหล่งน้ำที่เพียงพอสำหรับการทำเกษตรได้ตลอดทั้งปี (ค่าเฉลี่ย 3.57) ข้อคำถามที่ 2 เก็บผลผลิตทางการเกษตรไว้บริโภคเป็นอาหารได้ทุกเมื่อที่มีความต้องการหรือช่วงขาดแคลนอาหาร และ ข้อคำถามที่ 5 หาอาหารได้จากแหล่งอาหารธรรมชาติในชุมชนตนเองหรือจากชุมชนใกล้เคียงได้อย่างเพียงพอกับความต้องการของตนเองหรือครอบครัว (ค่าเฉลี่ย 3.54) ข้อคำถามที่ 1 ผลิตผลผลิตทางการเกษตรเพื่อนำมาใช้ประกอบการทำอาหารได้ตลอดทั้งปี (ค่าเฉลี่ย 3.47) และข้อคำถามที่ 4 ซื้ออาหารที่ตนเองไม่สามารถผลิตได้เองจากตลาดในหมู่บ้านหรือที่ใกล้เคียง (ค่าเฉลี่ย 3.40) (ตารางที่ 15)

จากผลการศึกษาเห็นได้ว่ากลุ่มเกษตรกรตัวอย่างมีค่าเฉลี่ยการปฏิบัติการสร้างความมั่นคงทางอาหารมากที่สุด ในเรื่องได้ทำการเกษตรเพื่อการผลิตอาหารในที่ดินที่ตนเองเป็นเจ้าของ เนื่องจากเกษตรกรในกลุ่มเกษตรกรตัวอย่างส่วนใหญ่มีพื้นที่ทำการเกษตรเป็นของส่วนบุคคลที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ และได้รับจากการจัดสรรที่ดินของเจ้าหน้าที่ของรัฐบาล ให้เกษตรกรมีพื้นที่ทำการผลิตเกษตรเพื่อสร้างอาหารในครัวเรือน

ด้านการใช้ประโยชน์ของอาหาร

การศึกษากการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนเกษตรกรด้านการใช้ประโยชน์ของอาหาร ซึ่งมีข้อคำถาม 8 ข้อ โดยกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีการปฏิบัติการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับมาก สามารถเรียงลำดับจากข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ได้แก่ ข้อคำถามที่ 3 เข้าถึงแหล่งน้ำที่สะอาดมาใช้ในการประกอบการทำอาหารได้อย่างเพียงพอ (ค่าเฉลี่ย 3.60) รองลงมา ได้แก่ ข้อคำถามที่ 2 ซื้ออาหารที่สะอาดและปลอดภัยเพื่อนำมาบริโภคในครัวเรือน (ค่าเฉลี่ย 3.57) ข้อคำถามที่ 6 สามารถจัดการผลผลิตทางการเกษตรให้มีความสะอาดไว้สำหรับการทำอาหารที่ปลอดภัย (ค่าเฉลี่ย 3.56) ข้อคำถามที่ 8 บริโภคอาหารให้ถูกตามหลักโภชนาการในทุกวันในครัวเรือน (ค่าเฉลี่ย 3.54) ข้อคำถามที่ 7 มีความเข้าใจในการเลือกซื้อวัตถุดิบที่มีคุณภาพสำหรับนำมาทำอาหารในครอบครัว (ค่าเฉลี่ย 3.53) ข้อคำถามที่ 5 ซื้อวัตถุดิบหรืออาหารที่มีคุณค่าทางโภชนาการได้จากในชุมชนหรือพื้นที่ใกล้เคียง (ค่าเฉลี่ย 3.52) ข้อคำถามที่ 1 ทำการเกษตรในระบบเกษตรปลอดภัยเพื่อไม่ให้สารเคมีตกค้างในผลผลิตที่จะนำมาทำเป็นอาหาร (ค่าเฉลี่ย 3.51) และข้อคำถามที่ 4 ผลิตผลผลิตทางการเกษตรหลากหลายชนิดเพื่อนำมาประกอบอาหารที่มีความหลากหลายและไม่ซ้ำกัน (ค่าเฉลี่ย 3.42) (ตารางที่ 16)

ผลการศึกษาจะเห็นได้ว่ากลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีปฏิบัติการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับมาก ค่าเฉลี่ยสูงสุดในเรื่องของการเข้าถึงแหล่งน้ำที่สะอาดมาใช้ในการประกอบการทำอาหารได้อย่างเพียงพอเนื่องจากการมีแหล่งน้ำที่สะอาด และมีอาหารที่ปลอดภัยเพื่อบริโภคภายในครัวเรือน นับว่าทำให้ครอบครัวมีความมั่นคงทางอาหารมากขึ้น เพราะในเขตชนบทส่วนใหญ่ทำมาหากินกับธรรมชาติ จากการศึกษาเพิ่มเติมในเขตชนบทส่วนใหญ่รัฐบาลได้ทำระบบน้ำบาดาลให้หมู่บ้านที่ไม่มีน้ำสะอาดให้ประชาชนให้เพียงพอกับการบริโภค

ด้านความมีเสถียรภาพของอาหาร

การศึกษากการปฏิบัติการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนเกษตรกรด้านความมีเสถียรภาพของอาหาร ซึ่งมีข้อคำถาม 11 ข้อ โดยกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีการปฏิบัติการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนอยู่ในระดับมากทั้งหมดทุกข้อ สามารถเรียงลำดับจากข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ได้แก่ ข้อคำถามที่ 7 ได้มีการวางแผนระบบการทำเกษตรตลอดทั้งปี โดยมีการเพาะปลูกพืชหรือเลี้ยงสัตว์ที่สามารถนำมาเป็นอาหารและขายในตลาดได้ (ค่าเฉลี่ย 3.53)) รองลงมา ได้แก่ ข้อคำถามที่ 9 มีการสร้างรายได้จากการนำผลผลิตทางการเกษตรของตนเองไปจำหน่าย (ค่าเฉลี่ย 3.51) ข้อคำถามที่ 4 ได้ปลูกพืชหรือเลี้ยงสัตว์ที่มีช่วงเวลาให้ผลผลิตยาวนาน (ค่าเฉลี่ย 3.51) ข้อคำถามที่ 8 มีการจัดหารายได้สำหรับการซื้ออาหารได้ตลอดทั้งปี (ค่าเฉลี่ย 3.50) ข้อคำถามที่ 6 หลีกเลี่ยงที่จะใช้สารเคมีในการทำเกษตรกรรมเพื่อสร้างความปลอดภัยให้แก่ผลผลิตของตนเอง

(ค่าเฉลี่ย 3.48) ข้อคำถามที่ 5 ได้ทำเกษตรกรรมที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมหรือชุมชน เช่น เกษตรอินทรีย์ เกษตรผสมผสาน หรือวนเกษตร (ค่าเฉลี่ย 3.39) ข้อคำถามที่ 2 ได้มีการเข้าร่วมอนุรักษ์แหล่งอาหารในธรรมชาติเพื่อให้มีอาหารตลอดทั้งปี (ค่าเฉลี่ย 3.38) ข้อคำถามที่ 3 มีการจัดหาแหล่งน้ำสำหรับการทำเกษตรกรรมไว้อย่างเพียงพอตลอดฤดูกาลผลิต (ค่าเฉลี่ย 3.34) ข้อคำถามที่ 11 ได้เพิ่มเติมความรู้จากศูนย์เรียนรู้ในพื้นที่เพื่อที่จะนำข้อมูลกลับมาพัฒนาการทำเกษตรกรรมของตนเอง (ค่าเฉลี่ย 3.29) ข้อคำถามที่ 1 ได้มีการบำรุงรักษาดินเพื่อให้ผลผลิตมีคุณภาพเหมาะสมสำหรับการทำเป็นอาหาร (ค่าเฉลี่ย 3.28) และข้อคำถามที่ 10 มีการเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มทางด้านการเกษตรเพื่อสามารถสนับสนุนการทำเกษตรกรรมหรือการต่อรองราคาผลผลิต (ค่าเฉลี่ย 3.15) (ตารางที่ 17)

จากผลการศึกษาก็จะเห็นได้ว่ากลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีปฏิบัติการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนเกษตรกรด้านความมีเสถียรภาพของอาหาร มีค่าเฉลี่ยสูงสุดในเรื่องของการวางแผนระบบการทำเกษตรตลอดทั้งปี โดยมีการเพาะปลูกพืชหรือเลี้ยงสัตว์ที่สามารถนำมาเป็นอาหารและขายในตลาดได้ เนื่องจากการที่ในครัวเรือนเกษตรกรมีการวางแผนระบบการทำเกษตรตลอดทั้งปี โดยมีการเพาะปลูกพืชหรือเลี้ยงสัตว์ที่สามารถนำมาเป็นอาหารและขายในตลาดได้ นั้นแสดงถึงครัวเรือนเป็นครัวเรือนที่มีความมั่นคงทางอาหารมากขึ้น และมีการวางแผนในเรื่องการผลิตให้มีกินแบบพอเพียง

ตารางที่ 14 จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการสร้างควมมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนเกษตรกรด้านการมีอาหารเพียงพอ

	ระดับการสร้างควมมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนเกษตรกร					S.D.	แปลผล	
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด			
การสร้างควมมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนเกษตรกร (ด้านการมีอาหารเพียงพอ)								
1.มีพื้นที่ในการทำเกษตรอย่างเพียงพอสำหรับการผลิตเป็นอาหารไว้บริโภคในครัวเรือน	64 (22.9)	119 (42.7)	78 (28.0)	11 (3.94)	7 (2.51)	3.80	.924	มาก
2.มีแรงงานอย่างเพียงพอสำหรับการผลิตทางการเกษตรเพื่อให้ได้มาซึ่งวัตถุดิบสำหรับการตลอดทั้งฤดูกาล	44 (15.8)	107 (38.4)	93 (33.3)	30 (10.75)	5 (1.79)	3.56	.942	มาก
3.มีแหล่งน้ำที่เพียงพอต่อการทำการเกษตรกรรมตลอดทั้งฤดูกาล	70 (25.1)	99 (35.5)	76 (27.2)	23 (8.2)	11 (3.9)	3.70	1.058	มาก
4.มีพันธุ์พืชหรือสัตว์ที่มีปริมาณเพียงพอสำหรับการผลิตเป็นอาหารในครัวเรือน	4 (1.4)	122 (43.7)	122 (43.7)	21 (7.5)	10 (3.6)	3.32	.783	ปานกลาง
5.มีเงินทุนที่เพียงพอในการดำเนินการผลิตทางการเกษตรเพื่อให้ได้มาซึ่งวัตถุดิบสำหรับการทำอาหารตลอดทั้งฤดูกาล	- (0)	66 (23.7)	103 (36.9)	79 (28.3)	31 (11.1)	2.73	.946	ปานกลาง
6.มีเครื่องมือหรืออุปกรณ์ที่มีความเหมาะสมกับการทำเกษตรกรรมเพื่อนำผลผลิตมาใช้ประกอบอาหารอย่างเพียงพอสำหรับสมาชิกทุกคนในครอบครัว	3 (1.1)	134 (48.0)	95 (34.1)	34 (12.2)	13 (4.7)	3.29	.867	ปานกลาง

ตารางที่ 14 (ต่อ)

การสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนเกษตรกร (ด้านการมีอาหารเพียงพอ)	ระดับการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนเกษตรกร				$\bar{x}$	S.D.	แปลผล
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อยที่สุด			
7.ผลิตหรือจัดหาข้าวซึ่งเป็นอาหารหลักให้เพียงพอต่อครอบครัวในครัวเรือนตลอดทั้งปี	6 (2.2)	150 (53.8)	101 (36.2)	19 (6.8)	3.49 (1.1)	.704	ปานกลาง
8.จำหน่ายผลิตทางการเกษตรของตนเองเพื่อเป็นรายได้ไปซื้ออาหารชนิดอื่น ๆ ไว้สำหรับการบริโภคอย่างเพียงพอในครอบครัว	2 (.7)	147 (52.7)	93 (33.3)	24 (8.6)	3.36 (4.7)	.836	ปานกลาง
เฉลี่ย					3.40	.631	ปานกลาง

หมายเหตุ เกณฑ์การแปลผลระดับการปฏิบัติ (การสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนเกษตรกร)

ค่าคะแนนเฉลี่ย 4.21-5.00 หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด

ค่าคะแนนเฉลี่ย 3.41-4.20 หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก

ค่าคะแนนเฉลี่ย 2.61-3.40 หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง

ค่าคะแนนเฉลี่ย 1.81 - 2.60 หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับน้อย

ค่าคะแนนเฉลี่ย 1.00 - 1.80 หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับน้อยที่สุด

ตารางที่ 15 จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนเกษตรกร

การสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือน	ระดับการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือน				x̄	S.D.	แปลผล	
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย				น้อยที่สุด
1.ผลิตผลผลิตทางการเกษตรเพื่อนำมาใช้ประกอบการทำอาหารได้ตลอดทั้งปี	14 (5.0)	147 (52.7)	89 (31.9)	15 (5.4)	14 (5.0)	3.47	.872	ปานกลาง
2.เก็บผลผลิตทางการเกษตรไว้บริโภคเป็นอาหารได้ทุกเมื่อที่มีความต้องการหรือช่วงขาดแคลนอาหาร	(5.4)	(55.6)	(30.1)	(5.4)	(3.6)	3.54	.825	มาก
3.ได้ทำการเกษตรเพื่อการผลิตอาหารในที่ดินของตนเองเป็นเจ้าของ	18 (6.5)	160 (57.3)	86 (30.8)	12 (4.3)	3 (1.1)	3.64	.716	มาก
4.ซื้ออาหารที่ตนเองไม่สามารถผลิตได้เองจากตลาดในหมู่บ้านหรือที่ใกล้เคียง	14 (5.0)	135 (48.4)	90 (32.3)	28 (10.0)	12 (4.30)	3.40	.895	ปานกลาง
5.หาอาหารได้จากแหล่งอาหารธรรมชาติในชุมชนตนเองหรือจากชุมชนใกล้เคียงได้อย่างเพียงพอกับความต้องการของตนเองหรือครอบครัว	10 (3.6)	156 (55.9)	92 (33.0)	18 (6.5)	3 (1.1)	3.54	.718	มาก
6.เข้าหาแหล่งน้ำที่เพียงพอสำหรับการทำเกษตรได้ตลอดทั้งปี	16 (5.7)	148 (53.0)	97 (34.8)	14 (5.0)	4 (1.4)	3.57	.741	มาก
เฉลี่ย						3.52	.589	มาก

ตารางที่ 16 จำนวน ร้อยละค่าเฉลี่ยส่วนเชิงเบนมาตรฐานและระดับการสร้างมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนเกษตรกรด้านการนำใช้ประโยชน์ของอาหาร

	ระดับการสร้างมั่นคงทางอาหาร						S.D.	แปลผล
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	จำนวน		
1.ทำการเกษตรในระบบเกษตรปลอดภัยเพื่อให้สารเคมีตกค้างในผลผลิตที่จะนำมาทำเป็นอาหาร	6 (2.2)	155 (55.6)	94 (33.7)	22 (7.9)	2 (.7)	3.51	.704	มาก
2.ซื้ออาหารที่สะอาดและปลอดภัยเพื่อนำมาบริโภคในครัวเรือน	5 (1.8)	158 (56.6)	107 (38.4)	8 (2.87)	1 (.36)	3.57	.601	มาก
3.เข้าถึงแหล่งน้ำที่สะอาดมาใช้ในการประกอบการทำอาหารได้อย่างเพียงพอ	11 (3.9)	161 (57.7)	92 (33.0)	14 (5.0)	1 (.36)	3.60	.665	มาก
4.ผลิตผลผลิตทางการเกษตรหลากหลายชนิดเพื่อนำมาประกอบอาหารที่มีความหลากหลายและไม่ซ้ำกัน	2 (.7)	143 (51.3)	106 (38.0)	27 (9.68)	1 (.36)	3.42	.689	ปานกลาง
5.ซื้อวัตถุดิบหรืออาหารที่มีคุณค่าทางโภชนาการได้จากในชุมชนหรือพื้นที่ใกล้เคียง	5 (1.8)	152 (54.5)	106 (38.0)	14 (5.02)	2 (.72)	3.52	.656	มาก
6.จัดการผลผลิตทางการเกษตรใหม่ที่มีความสะอาดได้สำหรับการทำอาหารที่ปลอดภัย	6 (2.2)	166 (59.5)	86 (30.8)	21 (7.5)	-	3.56	.664	มาก

ตารางที่ 16 (ต่อ)

การสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนเกษตรกร (ด้านการนำใช้ประโยชน์ของอาหาร)	ระดับการสร้างความมั่นคงทางอาหาร			x̄	S.D.	แปลผล		
	มากที่สุด	ปานกลาง	น้อย				น้อยที่สุด	
7.มีความเข้าใจในการเลือกซื้อวัตถุดิบที่มีคุณภาพสำหรับนำมาทำอาหารในครอบครัว	7 (2.5)	155 (53.8)	107 (38.4)	15 (5.38)	-	3.53 (.639)	มาก	
8.สามารถบริโภคอาหารให้ถูกต้องหลักโภชนาการในทุกวันในครัวเรือน	1 (.4)	164 (58.8)	98 (35.1)	16 (5.7)	-	3.54 (.610)	มาก	
เฉลี่ย								
						3.53	.480	มาก

หมายเหตุ เกณฑ์การแปลผลระดับการปฏิบัติ (การสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนเกษตรกร)

ค่าคะแนนเฉลี่ย 4.21-5.00 หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด

ค่าคะแนนเฉลี่ย 3.41-4.20 หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก

ค่าคะแนนเฉลี่ย 2.61-3.40 หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง

ค่าคะแนนเฉลี่ย 1.81 - 2.60 หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับน้อย

ค่าคะแนนเฉลี่ย 1.00 - 1.80 หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับน้อยที่สุด

ตารางที่ 17 จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนเกษตรกร ด้านความมีเสถียรภาพของอาหาร

ระดับการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือน	เกษตรกร			$\bar{x}$	S.D.	แปลผล
	มากที่สุด	ปานกลาง	น้อย			
1. ได้มีการบำรุงรักษาดินเพื่อให้ผลผลิตมีคุณภาพเหมาะสมสำหรับการทำเป็นอาหาร	6 (2.2)	103 (36.9)	9 (3.2)	3.28	.848	ปานกลาง
2. ได้มีการเข้าร่วมอนุรักษ์แหล่งอาหารในธรรมชาติเพื่อให้อาหารตลอดทั้งปี	1 (.4)	95 (34.1)	31 (11.1)	3.38	.772	ปานกลาง
3. มีการจัดหาแหล่งน้ำสำหรับการทำเกษตรกรรมไว้อย่างเพียงพอตลอดฤดูกาลผลิต	6 (2.2)	84 (30.1)	33 (11.8)	3.43	.797	ปานกลาง
4. ได้ปลูกพืชหรือเลี้ยงสัตว์ที่มีช่วงเวลาให้ผลผลิตยาวนาน	10 (3.6)	90 (32.3)	21 (7.5)	3.51	.763	มาก
5. ได้ทำเกษตรกรรมที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมหรือชุมชน เช่น เกษตรอินทรีย์ เกษตรผสมผสาน หรือวนเกษตร	3 (1.1)	90 (32.3)	32 (11.5)	3.39	.788	ปานกลาง
6. หลีกเลี่ยงที่จะใช้สารเคมีในการทำเกษตรกรรมเพื่อสร้างความปลอดภัยให้แก่ผลผลิตของตนเอง	8 (2.9)	93 (33.3)	21 (7.5)	3.48	.767	มาก
7. ได้มีการวางแผนระบบการทำเกษตรตลอดทั้งปี โดยมีการเพาะปลูกพืชหรือเลี้ยงสัตว์ที่นำมาเป็นอาหารและขายในตลาด	9 (3.2)	104 (37.3)	13 (4.7)	3.53	.688	มาก

ตารางที่ 17 (ต่อ)

การสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนเกษตรกร ระดับการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือน	เกษตรกร			S.D.	แปลผล		
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง			น้อย	น้อยที่สุด
8.มีการจัดหารายได้สำหรับการซื้ออาหารได้ตลอดทั้งปี	14 (5.0)	139 (49.8)	101 (36.2)	23 (8.2)	2 (.7)	3.50 .748	มาก
9.มีการสร้างรายได้จากการนำผลผลิตทางการเกษตรของตนเองไปจำหน่าย	13 (4.7)	144 (51.6)	98 (35.1)	20 (7.2)	4 (1.4)	3.51 .758	มาก
10.มีการเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มทางด้านเกษตรเพื่อสามารถสนับสนุนการทำเกษตรกรรมหรือการต่อราคาผลผลิต	7 (2.5)	110 (39.4)	96 (34.4)	49 (17.6)	17 (6.1)	3.15 .946	ปานกลาง
11.ได้เพิ่มเติมความรู้จากศูนย์เรียนรู้ในพื้นที่ที่จะนำข้อมูลกลับมาพัฒนาการทำเกษตรกรรมของตนเอง	22 (7.9)	106 (38.0)	94 (33.7)	44 (15.8)	13 (4.7)	3.29 .980	ปานกลาง
เฉลี่ย				3.40	.509	3.40	ปานกลาง

หมายเหตุ เกณฑ์การแปลผลระดับการปฏิบัติ (การสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนเกษตรกร)

ค่าคะแนนเฉลี่ย 4.21-5.00 หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด

ค่าคะแนนเฉลี่ย 3.41-4.20 หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก

ค่าคะแนนเฉลี่ย 2.61-3.40 หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง

ค่าคะแนนเฉลี่ย 1.81 - 2.60 หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับน้อย

ค่าคะแนนเฉลี่ย 1.00 - 1.80 หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับน้อยที่สุด

ตอนที่ 3 ข้อมูลด้านปัจจัย ที่มีผลต่อความรู้ ทักษะและการปฏิบัติการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือน ของเกษตรกรในเขตเมืองคำ แขวงเชียงขวาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

การวิเคราะห์เพื่อหาปัจจัยที่มีผลต่อการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนเกษตรกร โดยการใช้สถิติวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบคัดเลือกเข้า (Enter Multiple Regression Analysis) เป็นการหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรตาม (ตัวแปรเกณฑ์) กับตัวแปรอิสระ (ตัวแปรพยากรณ์) ตั้งแต่ 2 ตัวขึ้นไป (อ้างอิง) ว่าตัวแปรอิสระใดมีความสัมพันธ์เชิงบวกหรือลบกับตัวแปรตาม และมีระดับความสัมพันธ์มากน้อยเพียงใด โดยการวิเคราะห์ครั้งนี้ผู้วิจัยได้เลือกตัวแปรอิสระจากการทบทวนวรรณกรรม ได้ทั้งหมด 19 ตัวแปร โดยแบ่งตัวแปรอิสระเป็น 4 ส่วนคือ

1. ข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา
2. ข้อมูลพื้นฐานทางเศรษฐกิจ ได้แก่ สมาชิกในครัวเรือน แรงงานในครัวเรือน พื้นที่ทำการเกษตร รายได้ภาคการเกษตรในครัวเรือน รายได้นอกภาคการเกษตรในครัวเรือน รายจ่ายและหนี้สินของเกษตรกร
3. ข้อมูลพื้นฐานทางสังคม ได้แก่ การมีตำแหน่งทางสังคม การเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มทางการเกษตรในชุมชน การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ทางการเกษตร การเข้าร่วมฝึกอบรมหรือดูงานการเกษตร การรับข้อมูลข่าวสารจากสื่อต่างๆ
4. ปัจจัยเสริม ได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือน และทัศนคติต่อการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือน

ในส่วนของตัวแปรตามการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนมี 4 ด้านได้แก่

1. ด้านความเพียงพออาหาร
2. ด้านการเข้าถึงอาหาร
3. ด้านการใช้ประโยชน์ของอาหาร
4. ด้านความมีเสถียรภาพของอาหาร

ในการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความรู้ ทักษะและการปฏิบัติการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนเกษตรกรในเมืองคำ แขวงเชียงขวาง สปป.ลาว ผู้วิจัยได้แบ่งการศึกษาออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

1. การวิเคราะห์สหสัมพันธ์ของตัวแปรอิสระกับตัวแปรตามและตัวแปรอิสระด้วยตนเอง
2. การวิเคราะห์หาปัจจัยที่มีผลต่อความรู้ ทักษะ และการปฏิบัติการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนเกษตรกร

ตารางที่ 18 การกำหนดสัญลักษณ์และอักษย่อของตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนเกษตรกร

ตัวแปร/การกำหนดรหัส	รายละเอียด	การวัด
ตัวแปรตาม		
PRAC	การสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือน	ค่าเฉลี่ยจาก 4 ด้าน ได้แก่ <ol style="list-style-type: none"> 1. ด้านความเพียงพออาหาร 2. ด้านการเข้าถึงอาหาร 3. ด้านการนำใช้ประโยชน์ของอาหาร 4. ด้านความมีเสถียรภาพของอาหาร
ตัวแปรอิสระ		
SEX	เพศ	ชาย=1, หญิง=0
AGE	อายุ	จำนวน (ปี)
STAT	สถานภาพ	สมรส=1, อื่น ๆ=0
EDU	ระดับการศึกษา	ประถมศึกษาหรือต่ำกว่า=1, อื่น ๆ=0
ETHNIC	ชาติพันธุ์	ลาวลุ่ม =1, อื่น ๆ=0
MEMB	สมาชิกในครัวเรือน	จำนวน (คน)
LAB	แรงงานในครัวเรือน	จำนวน (คน)
LAND	พื้นที่ทำการเกษตร	จำนวน (ไร่)
A_INC	รายได้ภาคการเกษตร	จำนวน (บาทต่อปี)
S_INC	รายได้นอกภาคการเกษตร	จำนวน (บาทต่อปี)
OUC	รายจ่าย	จำนวน (บาทต่อปี)
DEBT	หนี้สิน	จำนวน (บาท)
ORG	ตำแหน่งทางสังคม	ไม่มีตำแหน่ง=1, มีตำแหน่ง=0
GROUP	การเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มของชุมชน	จำนวน (กลุ่ม)
CONT	การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ทางการเกษตร	จำนวน (ครั้งต่อปี)

ตารางที่ 18 (ต่อ)

ตัวแปร/การกำหนดรหัส	รายละเอียด	การวัด
TRAIN	การเข้าร่วมฝึกอบรมหรือดูงาน ด้านการเกษตร	จำนวน (ครั้งต่อปี)
INFO	การรับข้อมูลข่าวสารจากสื่อต่าง ๆ	จำนวน (ครั้งต่อเดือน)
ตัวแปรเสริม		
KNOW	ความรู้เกี่ยวกับการสร้างความ มั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือน	คะแนน (0-20)
ATT	ทัศนคติต่อการสร้างความมั่นคง ทางอาหารในระดับครัวเรือน	ค่าเฉลี่ยจาก 4 ด้านได้แก่ 1. ด้านความเพียงพออาหาร 2. ด้านการเข้าถึงอาหาร 3. ด้านการนำใช้ประโยชน์ อาหาร 4. ด้านความมีเสถียรภาพของ อาหาร

การวิเคราะห์สหสัมพันธ์ของตัวแปรอิสระกับตัวแปรตาม ตัวแปรอิสระด้วยกัน และ ตัวแปรเสริม

ผลการวิเคราะห์สหสัมพันธ์พบว่า ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับตัวแปรตาม (การสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือน) จากตัวแปรอิสระทั้งหมด 19 ตัวแปร พบว่าตัวแปรอิสระที่มีความสัมพันธ์ในเชิงบวกกับตัวแปรตามอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ได้แก่ เพศ (SEX) อายุ (AGE) สถานภาพ (STAT) ระดับการศึกษา (EDU) ชชาติพันธุ์ (ETHNIC) สมาชิกในครัวเรือน (MEMB) แรงงานในครัวเรือน (LAB) พื้นที่ทำการเกษตร (LAND) รายได้ภาคการเกษตร (A_INC) รายได้นอกภาคการเกษตร (S_INC) รายจ่าย (OUC) หนี้สิน (DEBT) ตำแหน่งทางสังคม (ORG) การเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มของชุมชน (GROUP) การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ทางการเกษตร (CONT) การเข้าร่วมฝึกอบรมหรือดูงานด้านการเกษตร (TRAIN) การรับข้อมูลข่าวสารจากสื่อต่าง ๆ (INFO) ความรู้เกี่ยวกับการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือน (KNOW) ทัศนคติต่อการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือน (ATT) (ตารางที่ 19)

การวิเคราะห์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระด้วยตนเอง

การวิเคราะห์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระเองมีจุดประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระด้วยตนเอง อันจะทำให้เกิดปัญหาตัวแปรอิสระมีความสัมพันธ์กันเอง (Multicollinearity) เป็นการละเมิดเงื่อนไขเบื้องต้นในการวิเคราะห์พหุคูณถดถอย (Regression Analysis) ที่ตัวแปรอิสระทุกคู่ต้องไม่มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เกิน 0.70 (Eric Alan Hanushek and John Edgar Jackson, 1977) และเมื่อทดสอบพบว่าไม่มีตัวแปรอิสระคู่ใดมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เกิน 0.70 (ตารางที่ 19) ซึ่งสามารถนำไปเข้าสมการถดถอยพหุคูณเพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่ผลต่อการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนเกษตรกร เมืองคำ แขวงเชียงขวาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ต่อไปได้

ตารางที่ 19 เมตริกค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับระดับการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือน

ตัวแปร	PRAC	SEX	AGE	STAT	EDU	ETHNIC	MEMB	LAB	A_INC	S_INC	OUTC	LAND	DEBT	ORG	GROUP	CONT	TRAIN	INFO	KNOW	
SEX	.016																			
AGE	-.101	.225**																		
STAT	-.059	-.180**	.077																	
EDU	.042	.005	-.331**	-.033																
ETHNIC	.071	-.178**	.075	.154*	-.229**															
MEMB	.057	.059	.106	-.070	.085	-.056														
LAB	.005	.005	.014	-.010	.117	.042	.556**													
A_INC	.254**	-.087	-.038	-.058	.039	.267**	.087	.079												
S_INC	.142*	-.148*	-.047	.068	.139*	.058	.009	.130*	.023											
OUTC	.070	-.146*	-.040	-.013	.104	.042	.113	.172**	.455**	.401**										
LAND	-.115	.304**	.169**	-.147*	-.066	-.109	.160**	-.017	-.071	-.135*	-.052									
DEBT	-.071	.057	.034	-.022	.083	-.093	.066	.093	.086	.116	.107	.129*								
ORG	-.050	-.172**	-.044	.075	-.050	.018	-.081	-.051	-.025	-.019	.054	-.071	-.023							
GROUP	.077	.181**	.059	-.080	.028	-.178**	.072	-.035	-.071	.123*	.017	.082	.128*	-.226**						
CONT	.047	.225**	.153*	-.008	-.039	.021	-.002	.038	-.041	.026	-.035	.158**	.073	-.303**	.233**					
TRAIN	.179**	-.092	-.027	-.054	-.003	-.036	-.035	-.123*	.021	-.073	.040	.057	.058	-.010	.055	.169**				
INFO	-.290**	.021	.064	-.033	.109	-.050	.070	.080	-.040	-.126*	.001	-.042	-.003	-.042	.018	-.001	-.075			
KNOW	.579**	.060	-.151*	-.089	.117	-.055	-.009	-.054	.109	.090	.075	-.092	.011	-.083	.083	.042	.149*	-.221**		
ATT	.593**	.021	-.132*	-.145*	.086	-.001	.000	.029	.209**	.078	.044	-.064	.047	-.091	.102	.118*	.143*	-.242**	.566**	

หมายเหตุ - มีความสัมพันธ์เชิงตรงกันข้าม

*มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

**มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01

การวิเคราะห์หาปัจจัยที่มีผลต่อความรู้ในการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนเกษตรกร

การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อความรู้เกี่ยวกับการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนของเกษตรกรในเขตเมืองคำ แขวงเชียงขวาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว พบว่าตัวแปรอิสระทั้ง 17 ตัวแปร มีอิทธิพลค่าความผันแปรที่สามารถอธิบายได้ต่อ ตัวแปรตาม คือ ความรู้เกี่ยวกับความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนอยู่ร้อยละ 20.0% ($R^2 = .200$) เมื่อพิจารณาตัวแปรอิสระที่มีความสัมพันธ์กับความรู้เกี่ยวกับความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติพบว่ามีจำนวน 4 ตัวแปร โดยตัวแปรอิสระที่มีความสัมพันธ์ในเชิงบวก ได้แก่ จำนวนพื้นที่การเกษตร รายได้จากภาคการเกษตร และการรับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับความมั่นคงทางอาหารและความสัมพันธ์ในเชิงลบ ได้แก่ จำนวนสมาชิกในครัวเรือน (ตารางที่ 20) โดยสามารถอธิบายได้ดังนี้

1. รายได้จากภาคการเกษตร สามารถอธิบายได้ว่า เมื่อทุกค่าคงที่แล้วเกษตรกรมีรายได้จากภาคการเกษตรเพิ่มขึ้น 10,000 บาทต่อปี จะส่งผลให้มีค่าเฉลี่ยความรู้เกี่ยวกับการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนเพิ่มสูงขึ้น .336 คะแนน อาจเป็นเพราะการมีรายได้จากภาคการเกษตรสูงนั้นทำให้เกษตรกรมีต้นทุนในการหาความรู้ หรือมีโอกาสในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับความมั่นคงทางอาหารได้มากขึ้น

2. การรับข้อมูลข่าวสาร สามารถอธิบายได้ว่า เมื่อทุกค่าคงที่แล้วเกษตรกรได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับความมั่นคงทางอาหารเพิ่มขึ้น 1 ครั้งต่อเดือน จะมีผลทำให้เกษตรกรมีความรู้เกี่ยวกับการสร้างความมั่นคงทางอาหารเพิ่มขึ้น .052 คะแนน ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากข้อมูลข่าวสารเป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้เกษตรกรเกิดความรู้ หรือเข้าใจได้โดยตรง ประกอบกับในปัจจุบันการมีเครื่องมือเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่ทันสมัยมากขึ้น

3. พื้นที่การทำเกษตร สามารถอธิบายได้ว่า เมื่อทุกค่าคงที่แล้วเกษตรกรที่มีพื้นที่การทำเกษตรเพิ่มขึ้น 1 ไร่ จะมีผลทำให้มีความรู้เกี่ยวกับการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนเพิ่มสูงขึ้น .056 คะแนน ทั้งนี้อาจเนื่องจากการมีพื้นที่ทำการเกษตรขนาดใหญ่ หรือการขยายพื้นที่ทำการเกษตร เกษตรกรจำเป็นต้องมีการวางแผนการผลิตทั้งในเรื่องพันธุ์พืชหรือสัตว์ที่จะให้ผลิตต้องมีความเหมาะสม รวมถึงความพร้อมและความเพียงพอของปัจจัยสนับสนุนการผลิต

4. จำนวนสมาชิกในครัวเรือน สามารถอธิบายได้ว่า เมื่อทุกค่าคงที่แล้วเกษตรกรที่มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนมากขึ้น 1 คน จะส่งผลให้มีความรู้เกี่ยวกับการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนลดลง -.279 คะแนน ทั้งนี้อาจเนื่องจากการมีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่เพิ่มขึ้นนั้นทำให้เกษตรกรต้องมุ่งเน้นเกี่ยวกับการเพิ่มผลผลิตทางการเกษตร และทุนทรัพย์เพื่อใช้ในการดูแลความเป็นอยู่ของสมาชิกในครัวเรือนก่อน จึงทำให้เกิดข้อจำกัดด้านเวลาที่สามารถส่งผลให้การเข้าถึงความรู้เกี่ยวกับความมั่นคงทางอาหารยังมีไม่มาก

ตารางที่ 20 การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อความรู้เกี่ยวกับการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนของเกษตรกรในเขตเมืองคำ แขวงเชียงขวาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

ตัวแปรอิสระ	ตัวแปรตาม			
	ความรู้เกี่ยวกับการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนของเกษตรกร			
	B	T	Sig.	
1. เพศ	.495	1.302	.194	
2. อายุ	-.353	-1.869	.063	
3. สถานภาพทางการสมรส	.435	.686	.493	
4. ระดับการศึกษา	-.892	-1.698	.091	
5. ชชาติพันธุ์	-.132	-.341	.733	
6. จำนวนสมาชิกในครัวเรือน	-.279	-2.674	.008**	
7. จำนวนแรงงาน	.263	1.768	.078	
8. พื้นที่ทำการเกษตร	.056	2.037	.043*	
9. รายได้จากภาคการเกษตร	3.362E-05	4.045	.000**	
10. รายได้นอกจากภาคการเกษตร	2.145E-05	1.771	.078	
11. รายจ่ายในครัวเรือน	-8.383E-06	-1.061	.290	
12. จำนวนหนี้สินในครัวเรือน	-8.443E-06	-.335	.738	
13. การดำรงตำแหน่งทางสังคม	.812	1.852	.065	
14. การเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มของชุมชน	.131	.601	.548	
15. การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร	-.008	-.057	.954	
16. การเข้าดูงานหรือร่วมฝึกอบรมเกี่ยวกับความมั่นคงทางอาหาร	-.008	-.097	.922	
17. การรับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับความมั่นคงทางอาหาร	.052	3.435	.001**	
Constant		12.128	11.607	.000**
R ² = .200 (20.00%)		F= 3.836	Sig. F =0.000**	

หมายเหตุ: * มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

** มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

การวิเคราะห์หาปัจจัยที่มีผลต่อทัศนคติการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนเกษตรกร

ผลจากการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับทัศนคติต่อการสร้างความมั่นคงทางอาหารระดับครัวเรือนของเกษตรกรในเมืองคำ แขวงเชียงขวาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว พบว่าตัวแปรอิสระทั้ง 18 ตัวแปร สามารถอธิบายความผันแปรของตัวแปรตาม คือ ทัศนคติต่อการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนเกษตรกร อยู่ร้อยละ 47.1% ($R^2 = .471$) และเมื่อพิจารณาตัวแปรอิสระที่มีความสัมพันธ์กับทัศนคติต่อการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนเกษตรกรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ พบว่ามีทั้งหมด 6 ตัวแปร โดยเป็นตัวแปรที่มีความสัมพันธ์เชิงบวกจำนวน 5 ตัวแปร ได้แก่ รายได้จากภาคการเกษตร ความรู้เกี่ยวกับการสร้างความมั่นคงทางอาหาร และการรับข้อมูลข่าวเกี่ยวกับความมั่นคงทางอาหาร ซึ่งมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 รายได้นอกภาคการเกษตร และการเข้าร่วมโครงการหรือกิจกรรมเกี่ยวกับความมั่นคงทางอาหารมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ในขณะที่ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์ในเชิงลบ ได้แก่ รายจ่ายในครัวเรือน ซึ่งมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 (ตาราง 21) โดยตัวแปรอิสระที่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติทั้งหมด 6 ตัวแปร สามารถอธิบายผลการศึกษา ได้ดังนี้

1. รายได้ในภาคการเกษตร สามารถอธิบายได้ว่า เมื่อทุกค่าคงที่แล้วเกษตรกรมีรายได้ในภาคการเกษตรมากขึ้น 10,000 บาทต่อปี จะส่งผลทำให้เกษตรกรมีค่าเฉลี่ยทัศนคติที่ดีต่อการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนเพิ่มสูงขึ้น .092 คะแนน ทั้งนี้อาจเนื่องจากการมีรายได้จากภาคการเกษตรถือเป็นแหล่งเงินทุนหลักของเกษตรกรในพื้นที่ และเป็นหลักประกันสำคัญสำหรับโอกาสในการเข้าถึงปัจจัยพื้นฐานในการยกระดับการดำเนินชีวิตของเกษตรกรให้ดีขึ้น

2. รายได้นอกภาคการเกษตร สามารถอธิบายได้ว่า เมื่อทุกค่าคงที่แล้วเกษตรกรมีรายได้นอกภาคการเกษตรเพิ่มขึ้น 10,000 บาทต่อปี จะทำเกษตรกรมีค่าเฉลี่ยทัศนคติที่เห็นด้วยต่อการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนเกษตรกรสูงขึ้น .047 คะแนน อาจเนื่องจากการมีรายได้เสริมที่ได้้นอกจากการทำเกษตรกรรมที่มากขึ้นผนวกกับการมีรายได้จากในภาคการเกษตรยิ่งทำให้เกษตรกรสามารถวางแผนหรือมีศักยภาพในการสร้างความมั่นคงทางอาหารเพิ่มขึ้นตามไปด้วย

3. รายจ่ายในครัวเรือน สามารถอธิบายได้ว่า เมื่อทุกค่าคงที่แล้วถ้าเกษตรกรมีรายจ่ายในครัวเรือนเพิ่มขึ้น 10,000 บาทต่อปี จะมีผลทำให้ค่าเฉลี่ยทัศนคติของเกษตรกรต่อการสร้างความมั่นคงทางอาหารลดลง .057 คะแนน ทั้งนี้อาจเนื่องจากการแบกรับภาระค่าใช้จ่ายในครัวเรือนของเกษตรกรนั้น เป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกษตรกรขาดหรือมีทุนทรัพย์ไม่เพียงพอสำหรับการเข้าถึงแหล่งอาหารที่มีประโยชน์

4. การเข้าดูงานหรือร่วมฝึกอบรมเกี่ยวกับความมั่นคงทางอาหาร สามารถอธิบายได้ว่า เมื่อทุกค่าคงที่แล้วถ้าเกษตรกรมีการเข้าร่วมมากขึ้น 1 ครั้งต่อปี จะส่งผลให้เกษตรกรมีค่าเฉลี่ยทัศนคติที่เห็นด้วยต่อการสร้างความมั่นคงในระดับครัวเรือนเพิ่มขึ้น .034 คะแนน อาจกล่าวได้ว่า การจัดโครงการเกี่ยวกับการสร้างความมั่นคงทางอาหารมีส่วนสำคัญในการสร้างความสนใจหรือปรับเปลี่ยนทัศนคติของเกษตรกรไปในทางที่ดีเกี่ยวกับความมั่นคงทางอาหาร

5. การรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับความมั่นคงทางอาหาร สามารถอธิบายได้ว่า เมื่อทุกค่าคงที่แล้วเกษตรกรได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับความมั่นคงทางอาหารเพิ่มขึ้น 1 ครั้งต่อปี จะส่งผลให้เกษตรกรมีค่าเฉลี่ยทัศนคติที่เห็นด้วยกับการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนเพิ่มขึ้น .017 คะแนน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะในปัจจุบันการรับข้อมูลข่าวสารของเกษตรกรมาจากการประชาสัมพันธ์โดยใช้สื่อในช่องทางที่หลากหลายมากขึ้น และมีการจัดการข้อมูลให้เข้าใจง่ายและสะดวกต่อการเข้าถึง

6. ความรู้เกี่ยวกับการสร้างความมั่นคงทางอาหาร สามารถอธิบายได้ว่า เมื่อทุกค่าคงที่แล้วถ้าเกษตรกรมีความรู้เกี่ยวกับการสร้างความมั่นคงทางอาหารเพิ่มขึ้น 1 คะแนน จะมีผลทำให้ค่าเฉลี่ยทัศนคติของเกษตรกรต่อการสร้างความมั่นคงทางด้านอาหารในระดับครัวเรือนเพิ่มขึ้น .103 คะแนน อาจเนื่องจากการมีองค์ความรู้เกี่ยวกับการสร้างความมั่นคงทางอาหารจะสามารถทราบและเข้าใจถึงประโยชน์และแนวทางการปฏิบัติเกี่ยวกับการสร้างความมั่นคงทางอาหาร

ตารางที่ 21 การวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อทัศนคติการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือน

ตัวแปรอิสระ	ตัวแปรตาม		
	ทัศนคติต่อการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนของเกษตรกร		
	B	t	Sig.
1. เพศ	-.003	-.049	.961
2. อายุ	.002	.064	.949
3. สถานภาพการสมรส	-.007	-.059	.953
4. ระดับการศึกษา	.169	1.719	.087
5. ชาติพันธุ์	.064	.891	.374
6. จำนวนสมาชิกในครัวเรือน	.000	.011	.991
7. จำนวนแรงงาน	.002	.058	.954
8. พื้นที่ทำการเกษตร	-.004	-.758	.449
9. รายได้จากภาคการเกษตร	9.271E-06	5.816	.000**
10. รายได้จากนอกภาคการเกษตร	4.705E-06	2.076	.039*
11. รายจ่ายในครัวเรือน	-5.749E-06	-3.902	.000**
12. จำนวนหนี้สินในครัวเรือน	-2.042E-06	-.435	.664
13. การดำรงตำแหน่งทางสังคม	-.012	-.147	.883
14. การเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มของชุมชน	.047	1.165	.245
15. การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร	.020	.751	.454
16. การเข้าดูงานหรือร่วมฝึกอบรมเกี่ยวกับความมั่นคงทางอาหาร	.034	2.239	.026*
17. การรับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับความมั่นคงทางอาหาร	.017	5.718	.000**
18. ความรู้เกี่ยวกับการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือน	.103	8.955	.000**
Constant	1.977	8.261	.000**
R ² = .471 (47.1%)		F = 14.759	Sig. F = 0.000**

Remarks: * Statistically significant level at 0.05 ** Statistically significant level at 0.01

การวิเคราะห์หาปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือน เกษตรกร

การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือน
เกษตรกร เมืองคำ แขวงเชียงขวาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ใช้การวิเคราะห์ถดถอย
พหุคูณแบบ (Stepwise Multiple Regression Analysis) เพื่อหาว่าตัวแปรอิสระใดมีผลต่อตัวแปรตาม
ทั้งนี้พบว่าตัวแปรอิสระที่มีความสัมพันธ์กับตัวแปรตามอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติสามารถอธิบายความ
ผันแปรของตัวแปรตาม คือ การสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนเกษตรกร อยู่ร้อยละ
51.5 ($R^2 = .515$) และเมื่อพิจารณาตัวแปรอิสระที่มีผลต่อการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับ
ครัวเรือนเกษตรกรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ พบว่ามีทั้งหมด 8 ตัวแปร โดยเป็นตัวแปรที่มี
ความสัมพันธ์เชิงบวกจำนวน 6 ตัวแปร ได้แก่ รายได้จากภาคการเกษตร ระดับความรู้ และทัศนคติ
ของเกษตรกรมีค่า $P = .000$ ซึ่งมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ส่วนระดับ
การศึกษามีค่า $P = .013$ รายได้นอกภาคการเกษตร $P = .017$ และการเข้าร่วมโครงการหรือกิจกรรม
เกี่ยวกับความมั่นคงทางอาหาร $P = .011$ มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05
ในขณะที่ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์ในเชิงลบ ได้แก่ รายจ่ายในครัวเรือน $P = -.005$ ซึ่งมีความสัมพันธ์
อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และภาระหนี้สินของเกษตรกร $P = -.032$ มีความสัมพันธ์อย่าง
มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 (ตาราง 22) สามารถอธิบายผลการวิเคราะห์ได้ดังนี้

1. ระดับการศึกษา สามารถอธิบายได้ว่า เมื่อทุกค่าคงที่แล้วถ้าเกษตรกรมีระดับการศึกษาที่
สูงกว่าระดับประถมศึกษาจะมีค่าเฉลี่ยการสร้างความมั่นคงทางด้านอาหารในครัวเรือนเพิ่มขึ้น .167
คะแนน อาจเนื่องจากการศึกษาเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้เกษตรกรมีพื้นฐานความรู้ที่จะนำมาประยุกต์ใช้
ในการวางแผนการสร้างความมั่นคงทางอาหารในครัวเรือน เช่น การเลือกซื้ออาหารหรือวัตถุดิบ
ประกอบการทำอาหารที่มีคุณภาพ และการหารายได้เพื่อการเข้าถึงอาหาร

2. รายได้ในภาคการเกษตร สามารถอธิบายได้ว่า เมื่อทุกค่าคงที่แล้วถ้าเกษตรกรที่มีรายได้ใน
ภาคการเกษตรที่สูงขึ้น 10,000 บาทต่อปี จะส่งผลทำให้มีค่าเฉลี่ยการสร้างความมั่นคงทางอาหารใน
ระดับครัวเรือนเพิ่มสูงขึ้น .056 คะแนน ทั้งนี้อาจเนื่องจากรายได้จากภาคการเกษตรถือเป็นรายได้
หลักและอาจเป็นรายได้ทางเดียวที่เกษตรกรใช้สำหรับในการซื้อหรือหาอาหารที่มีคุณภาพ รวมถึงการ
จัดหาอาหารที่ให้คุณค่าทางโภชนาการสูง และอาหารที่ตนเองหรือครอบครัวไม่สามารถผลิตได้มาให้
เหล่าสมาชิกในครอบครัวได้บริโภคได้อย่างเพียงพอและทั่วถึง

3. การมีรายได้นอกภาคการเกษตร สามารถอธิบายได้ว่า เมื่อทุกค่าคงที่แล้วถ้าเกษตรกรมี
รายได้นอกภาคการเกษตรเพิ่มขึ้น 10,000 บาทต่อปี จะทำให้เกษตรกรค่าเฉลี่ยการสร้างความมั่นคง
ทางอาหารในระดับครัวเรือนสูงขึ้น .037 คะแนน โดยแหล่งรายได้เสริมของเกษตรกรนอกเหนือจาก
การทำเกษตรกรรมในพื้นที่เมืองคำ คือ การเก็บของป่า และการทอผ้า

4. รายจ่ายในครัวเรือน สามารถอธิบายได้ว่า เมื่อทุกค่าคงที่แล้วถ้าเกษตรกรมีรายจ่ายในครัวเรือนสูงขึ้น 10,000 บาทต่อปี จะมีผลทำให้ค่าเฉลี่ยการสร้างความมั่นคงทางอาหารลดลง .029 คะแนน ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากภาระค่าใช้จ่ายในครัวเรือนของเกษตรกรส่วนมากเป็นไปเพื่อการลงทุนในการทำการเกษตรหรือค่าอุปการะทางการศึกษาให้แก่บุตรหลาน ประกอบกับในปัจจุบันการผลิตในภาคการเกษตรยังประสบกับปัญหาดินเสื่อมโทรม การระบาดของโรคและแมลงศัตรูพืช และการขาดแคลนน้ำเพื่อการเกษตร ซึ่งทำให้เกษตรกรต้องให้เงินทุนในการบำรุงดูแลรักษาผลผลิตของตนเองให้ได้คุณภาพและปริมาณตามความต้องการของตลาด จึงทำให้ขาดหรือมีทุนทรัพย์ไม่เพียงพอในการจัดหาหรือเข้าถึงแหล่งอาหารที่มีประโยชน์ให้แก่สมาชิกในครัวเรือนได้อย่างมีประสิทธิภาพเท่าที่ควร

5. ภาระหนี้สินในครัวเรือน สามารถอธิบายได้ว่า เมื่อทุกค่าคงที่แล้วเกษตรกรมีภาระหนี้สินในครัวเรือนเพิ่มขึ้น 10,000 บาท จะมีแนวโน้มทำให้ค่าเฉลี่ยการสร้างความมั่นคงทางอาหารในครัวเรือนลดลง .068 คะแนน สำหรับครอบครัวประกอบอาชีพเกษตรกรรมส่วนมากต้องแบกรับภาระหนี้สินจากการกู้ยืมเงินเพื่อใช้ในกิจกรรมทางการเกษตรของตนเอง ซึ่งทำให้มีเงินทุนไม่เพียงพอและเกิดความยากลำบากในการเข้าถึงอาหารสำหรับเลี้ยงดูสมาชิกในครัวเรือน

6. การเข้าร่วมฝึกอบรมหรือดูงานด้านการเกษตร สามารถอธิบายได้ว่า เมื่อทุกค่าคงที่แล้วเกษตรกรเข้าร่วมการฝึกอบรมเกี่ยวกับการทำเกษตรกรรมเพิ่มขึ้น 1 ครั้งต่อปี จะทำให้มีค่าเฉลี่ยการสร้างความมั่นคงทางอาหารในครัวเรือนในระดับที่สูงขึ้น .027 คะแนน อาจเนื่องจากการเข้าร่วมฝึกอบรมในด้านการเกษตรเป็นช่องทางหนึ่งในการเพิ่มองค์ความรู้ หรือเทคโนโลยีใหม่และทันสมัยที่เกษตรกรสามารถนำมาปรับใช้กับการดำเนินการทำเกษตรกรรมของตนเอง รวมทั้งการวางแผนในการทำเกษตร ตลอดจนการผลิตสินค้าเกษตรที่มีความปลอดภัยจากสารเคมีสำหรับเป็นแหล่งอาหารเพื่อการบริโภค

7. ความรู้เกี่ยวกับการสร้างความมั่นคงทางอาหาร สามารถอธิบายได้ว่า เมื่อทุกค่าคงที่แล้วเกษตรกรมีความรู้เกี่ยวกับการสร้างความมั่นคงทางอาหารสูงขึ้น 1 คะแนน จะมีแนวโน้มทำให้ค่าเฉลี่ยการสร้างความมั่นคงทางอาหารในครัวเรือนสูงขึ้น .063 คะแนน ทั้งนี้อาจเนื่องจากการที่เกษตรกรมีความรู้นั้นจะสามารถช่วยให้การนำเอาแนวคิดวิทยาการ หรือเทคโนโลยีต่าง ๆ เกี่ยวกับการหนุนเสริมความมั่นคงทางอาหารมาประยุกต์ใช้เพื่อการปฏิบัติได้อย่างเหมาะสมและเป็นไปตามหลักวิชาการ เช่น ความรู้เกี่ยวกับการปลูกพืชในระบบเกษตรปลอดภัยหรือเกษตรอินทรีย์ ความรู้เกี่ยวกับการวางแผนการตลาดเพื่อการจำหน่ายผลผลิตให้เกิดรายได้สูงสุด ความรู้เกี่ยวกับการป้องกันและกำจัดโรคและแมลงศัตรูพืช และความรู้เกี่ยวกับโภชนาการด้านอาหาร เป็นต้น ซึ่งทั้งหมดนี้ล้วนแต่เป็นองค์ความรู้ที่สามารถสนับสนุนการสร้างความมั่นคงทางอาหารในครัวเรือนของเกษตรกรได้ทั้งสิ้น

8. ทักษะคิดต่อการสร้างความมั่นคงทางอาหาร สามารถอธิบายได้ว่า เมื่อทุกค่าคงที่แล้ว เกษตรกรมีทัศนคติที่เห็นด้วยต่อการสร้างความมั่นคงทางอาหารเพิ่มขึ้น 1 คะแนน จะทำให้มีค่าเฉลี่ย การสร้างความมั่นคงทางการอาหารในครัวเรือนสูงขึ้น .176 คะแนน อาจเนื่องจากการที่เกษตรกรมี มุมมองหรือมีแนวความคิดที่ดีต่อการสร้างความมั่นคงทางอาหารเป็นส่วนสำคัญอย่างยิ่งที่จะทำให้ เกษตรกรมีการปฏิบัติเกี่ยวกับการสร้างความมั่นคงทางอาหาร โดยเฉพาะการปรับเปลี่ยนรูปแบบการ ผลิตที่ไม่ใช้สารเคมีที่ทำลายสิ่งแวดล้อม มีการรักษาคุณภาพของผลผลิต ตลอดจนการคัดเลือกพันธุ์ พืชหรือสัตว์ที่ให้คุณค่าทางอาหารสูงสุดมาผลิตเพื่อเป็นสินค้าและอาหารเพื่อการบริโภค

ตารางที่ 22 การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือน

ตัวแปรอิสระ	ตัวแปรตาม			Sig.
	การสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับ ครัวเรือนเกษตรกร			
	B	T		
1. เพศ	.002	1		.972
2. อายุ	.010	.401		.689
3. สถานภาพการสมรส	-.138	-1.719		.087
4. ระดับการศึกษา	.167	2.488		.013*
5. ชาติพันธุ์	-.036	-.732		.465
6. สมาชิกในครัวเรือน	.011	.859		.391
7. แรงงานในครัวเรือน	.004	.222		.824
8. พื้นที่ทำการเกษตร	-.001	-.374		.709
9. รายได้ภาคการเกษตร	5.671E-06	5.134		.000**
10. รายได้นอกภาคการเกษตร	3.734E-06	2.410		.017*
11. รายจ่ายในครัวเรือน	-2.902E-06	-2.835		.005**
12. หนี้สินในครัวเรือน	-6.864E-06	-2.159		.032*
13. ตำแหน่งทางสังคม	-.004	-.069		.945
14. การเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มของชุมชน	.003	.097		.923
15. การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ทางการเกษตร	-.006	-.307		.759
16. การเข้าร่วมฝึกอบรมหรือดูงานด้าน การเกษตร	.027	2.576		.011*

ตารางที่ 22 (ต่อ)

ตัวแปรอิสระ	ตัวแปรตาม		
	การสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนเกษตรกร		
	B	T	Sig.
17. การรับข้อมูลข่าวสารจากสื่อต่าง ๆ	.002	.928	.354
18. ความรู้เกี่ยวกับการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือน	.063	7.763	.000**
19. ทศนคติต่อการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือน	.176	4.407	.000**
Constant	1.649	8.101	.000**
R ² = .515 (51.5%)		F= 13.693	Sig. F =0.000**

หมายเหตุ * มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

** มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

ตอนที่ 4 ข้อมูลศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการสร้างความมั่นคงทางอาหารของเกษตรกรในระดับครัวเรือน ของเกษตรกรในเขตเมืองคำ แขวงเชียงขวาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

จากการศึกษาสภาพปัญหาการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนของเกษตรกรเมืองคำ แขวงเชียงขวาง จากการสอบถามเกษตรกรเมืองคำ แขวงเชียงขวาง จำนวน 279 ครัวเรือน โดยกำหนดปัญหาไปตามองค์ประกอบการสร้างความมั่นคงทางอาหารของ องค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ (FAO) เป็นฐานมีจำนวนทั้งหมด 4 ด้าน ดังผลการศึกษาต่อไปนี้ (ตารางที่ 23)

ผลการศึกษาพบว่า เกินกว่าครึ่งหนึ่งของเกษตรกรตัวอย่าง (ร้อยละ 83.9) มีปัญหาอุปสรรคเกี่ยวกับความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนในด้านการมีอาหารถึงพร้อมอยู่ในระดับมากในด้านนี้ ยังพบปัญหาอุปสรรคย่อยอยู่ในระดับมากที่มีปัญหาทางด้านการไม่มีทุนทำการเกษตร (ร้อยละ 41.9) ปัญหาย่อยรองลงมาการมีแหล่งน้ำสะอาดเก็บไว้เพื่อบริโภคและทำการเกษตร (ร้อยละ 38.4) ส่วนการมีพื้นที่จะมีปัญหาอุปสรรคน้อยมาก (ร้อยละ 3.9) และไม่มีปัญหาอุปสรรคเลย (ร้อยละ 15.8) เนื่องจากเกษตรกรส่วนมากมีพื้นที่ทำการเกษตรมากเฉลี่ย 10.66 ไร่ แต่พื้นที่ 2 ใน 3 เป็นเนินเขาสูง ทำให้การทำเกษตรลำบาก (Sub-Committees of the General Assembly of Mueang Kham, 2019) และต้องได้ใช้ทุนการผลิตสูง ส่วนปัญหาด้านการเข้าถึงอาหาร ในระดับปานกลาง (ร้อยละ

44.8) และด้านการใช้ประโยชน์ของอาหารและ ด้านความมีเสถียรภาพของอาหาร ในระดับน้อย (ร้อยละ 38.4) และ(ร้อยละ 37.3) ทั้งนี้เนื่องจากเกษตรกรยังมีการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษา หรือต่ำกว่า

ตารางที่ 23 ระดับปัญหาอุปสรรค ในการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนเกษตรกร เมืองคำ แขวงเชียงขวาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

ระดับปัญหาอุปสรรคในการ สร้างความมั่นคงทางอาหาร	จำนวน		$\bar{x}$	S.D.
	จำนวนครัวเรือนที่ไม่มี ปัญหาอุปสรรค(ครัวเรือน และ ร้อยละ)	ครัวเรือนที่มี ปัญหาอุปสรรค (ครัวเรือน และ ร้อยละ)		
ด้านการมีอาหารเพียงพอ	45 (16.1)	234 (83.9)	.8387	.36846
ด้านการเข้าถึงอาหาร	154 (55.2)	125 (44.8)	.4480	.49819
ด้านการใช้ประโยชน์ของ อาหาร	172 (61.6)	107 (38.4)	.3835	.48712
ด้านความมีเสถียรภาพของ อาหาร	175 (62.7)	104 (37.3)	.3728	.48441

**ตอนที่ 5 พัฒนารูปแบบการสร้างเสริมความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือน ของเกษตรกรในเมือง
เขตคำ แขวงเชียงขวาง สาธารณรัฐประชาธิปไตย ประชาชนลาว**

การพัฒนารูปแบบการสร้างเสริมความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนของเกษตรกร ในเขต
เมืองคำ แขวงเชียงขวาง สาธารณรัฐประชาธิปไตย ประชาชนลาว มีรายละเอียดเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

**ขั้นตอนที่ 1 การนำผลวิเคราะห์ประเด็นหลักของปัญหาอุปสรรค เพื่อหาแนวทางการ
จัดการปัญหาด้านการสร้างเสริมความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนของเกษตรกร ในเขตเมืองคำ
แขวงเชียงขวาง สาธารณรัฐประชาธิปไตย ประชาชนลาว**

ผลการศึกษา จากการจัดเวทีการระดมความคิดเห็นเพื่อหาแนวทางการสร้างความมั่นคงทาง
อาหารโดยผ่านการจัดสนทนากลุ่มย่อยพบว่า แนวทางการจัดการปัญหาด้านการสร้างเสริมความมั่นคงทาง
อาหารในระดับครัวเรือนเกษตรกร โดยใช้องค์ประกอบของความมั่นคงด้านอาหาร ขององค์การ

อาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ (FAO) เป็นฐานมีจำนวนทั้งหมด 4 แนวทางหลัก ดังรายละเอียดต่อไปนี้ (ตารางที่ 24)

แนวทางการจัดการปัญหาอุปสรรคด้านการมีอาหารเพียงพอในการสร้างความมั่นคงทางอาหาร แบ่งออกเป็น 3 แนวทางหลัก ได้แก่ (1) การสร้างแหล่งทุน โดยการส่งเสริมการสร้างกลุ่มผลิตทางการเกษตรของเกษตรกรเพื่อยกระดับความสามารถเข้าถึงปัจจัยการผลิตโดยการสนับสนุนให้เกษตรกรเข้าถึงพันธุ์พืช/ปศุสัตว์ หรือวัสดุสำหรับการทำการเกษตรที่มีคุณภาพ และมีราคาเหมาะสม การส่งเสริมให้เยาวชนกลับเข้าสู่ภาคการเกษตรด้วยการสนับสนุนการเข้าถึงเทคโนโลยีและเครื่องจักรสมัยใหม่ที่มีความเหมาะสมกับพื้นที่ และการสนับสนุนเกษตรกรสามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุนสำหรับยกระดับการผลิต และส่งเสริมอบรมความรู้ในการนำเงินทุนให้ไปตามเป้าหมายเพื่อให้ได้ประโยชน์มากที่สุด (2) แนวทางการจัดการแหล่งน้ำ ส่งเสริมให้ความรู้เกี่ยวกับการใช้น้ำให้เกิดประโยชน์สูงสุด และวิธีการรักษา คู่มือแหล่งน้ำ รักษาป่าต้นน้ำ และ การช่วยเหลือให้เกษตรกรเข้าถึงแหล่งน้ำสะอาดเพื่อการบริโภค และใช้ทำการเกษตรโดยการสร้างระบบน้ำบาดาลและน้ำประปาให้หมู่บ้านเป็นเจ้าของในระบบน้ำประปา แต่ต้องได้ทำการเก็บค่าน้ำเพื่อนำมาใช้ในการบำรุงรักษาแหล่งน้ำ (3) แนวทางการจัดการพื้นที่ การแบ่งพื้นที่ถือครอง จัดสรรพื้นที่อย่างเหมาะสมให้เกษตรกรได้ทำการผลิตให้ถูกฤดูกาลผลิต และจัดฝึกอบรมเกี่ยวกับการทำการเกษตรให้เหมาะสมกับแต่ละพื้นที่

แนวทางการจัดการปัญหาด้านการเข้าถึงอาหาร ฝึกอบรมการผลิตแบบผสมผสานให้มีอาหารหลากหลายพอเพียงต่อความต้องการของสมาชิกในครัวเรือน และรัฐบาลต้องมีนโยบายสร้างเส้นทางไปยังที่ผลิตกับตลาดเพื่อให้เข้าหาอาหารง่ายขึ้น

แนวทางการจัดการปัญหาด้านการใช้ประโยชน์ของอาหาร โดยการจัดฝึกอบรมให้ความรู้ทางโภชนาการทางอาหารให้แก่เกษตรกร อบรมองค์ความรู้ทางโภชนาการทางอาหารสำหรับเด็กที่มีอายุต่ำกว่า 2 ขวบ และสตรีมีครรภ์ อบรมวิธีการแปรรูปอาหารอย่างถูกสุขอนามัยให้แก่เกษตรกร เพื่อการยกระดับโภชนาการและส่งเสริมการได้รับสารอาหารอย่างสมดุล และส่งเสริมให้เกษตรกรผลิตแหล่งอาหารที่ให้โปรตีน และวิตามิน

แนวทางการจัดการปัญหาด้านความมีเสถียรภาพของอาหาร ให้ความรู้ด้านผลกระทบจากการใช้สารเคมีเข้าในการผลิตอาหารอบรมการทำเกษตรที่สะอาดปลอดภัย และให้ความรู้ผลเสียของการใช้เคมีในการผลิตทางการเกษตร

ตารางที่ 24 แนวทางการพัฒนาการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนเกษตรกรเมืองคำ
แขวงเชียงขวาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

สภาพปัญหาอุปสรรค	ประเด็นปัญหาอุปสรรคย่อย	แนวทางการสร้างความมั่นคงทาง อาหารของเกษตรกร เมืองคำ แขวง เชียงขวาง
ปัญหาอุปสรรคด้านการ มีอาหารเพียงพอ	ไม่มีเงินทุนทำการผลิต	- การส่งเสริมการสร้างกลุ่มผลิตของ เกษตรกรเพื่อยกระดับความสามารถ เข้าถึงปัจจัยการผลิต
	ขาดแคลนปัจจัยการผลิต ไม่รู้วิธี ทำบัญชีรายรับรายจ่ายใน ครัวเรือน	- ส่งเสริมฝึกอบรมความรู้ในการใช้เงินทุน ให้ไปตามเป้าหมายเพื่อให้ได้ประโยชน์ สูงสุด
	แหล่งน้ำ ไม่มีแหล่งน้ำสะอาด เพียงพอกับการบริโภค และ การทำเกษตร	- จัดให้มีฝึกอบรมเรื่องการจัดการอนุรักษ์ แหล่งน้ำ - สร้างกฎระเบียบเกี่ยวกับการจัดการ อนุรักษ์แหล่งน้ำ - การอนุรักษ์ป่าต้นน้ำสร้างฝายน้ำล้นเพื่อ เก็บน้ำชะลอการไหลของน้ำ - สร้างระบบน้ำบาดาล ให้เป็นระบบ น้ำประปาหมู่บ้านโดยมีการกำหนด นโยบายและระเบียบข้อบังคับการใช้ ระบบน้ำประปาหมู่บ้าน
ด้านการเข้าถึงอาหาร	พื้นที่ส่วนมากเป็นเนินเขาไม่ เหมาะสมกับการทำเกษตร	- จัดสรรพื้นที่อย่างเหมาะสมให้เกษตรกร ได้ทำการผลิตให้ถูกฤดูการผลิต และพื้นที่
	สถานที่แหล่งอาหารไกลถนน ยากที่จะเข้าถึงยากลำบาก ถนนเข้าหมู่บ้านและ ที่ทำการ ผลิตลำบาก	- ฝึกอบรมการผลิตแบบผสมผสานให้มี อาหารหลากหลายพอเพียงต่อความ ต้องการของสมาชิกในครัวเรือน - รัฐบาลต้องมีนโยบายสร้างเส้นทางไปยัง ที่ผลิตกับตลาดเพื่อให้เข้าหาอาหาร ง่ายขึ้น

ตารางที่ 25 (ต่อ)

สภาพปัญหาอุปสรรค	ประเด็นปัญหาอุปสรรคย่อย	แนวทางการสร้างความมั่นคงทางอาหารของเกษตรกร เมืองคำ แขวง เชียงขวาง
ด้านการใช้ประโยชน์ของอาหาร	เกษตรกรไม่รู้วิธีการแปรรูปอาหาร ที่ถูกหลักโภชนาการอาหาร รับประทานอาหารอย่างเดียว	-อบรมให้ความรู้ทางโภชนาการอาหาร สำหรับเด็กที่มีต่ำกว่า 2 ขวบ และสตรี มีครรภ์ให้แก่เกษตรกร -ฝึกวิธีการทำอาหารอย่างถูกสุขอนามัย ส่งเสริมให้เกษตรกรผลิตแหล่งอาหารที่ ให้โปรตีน และ วิตามิน
ด้านความมีเสถียรภาพของอาหาร	การทำการผลิตเกษตรกรส่วนใหญ่ ยังใช้สารเคมีเพื่อกำจัดโรค แมลง และ วัชพืช	-อบรมการทำเกษตรที่สะอาดปลอดภัย เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม -ให้ความรู้เกี่ยวกับผลเสียของการใช้ สารเคมีในการผลิตทางการเกษตร

ขั้นตอนที่ 2 การร่างรูปแบบในการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนของเกษตรกร ใน เขตคำ แขวง เชียงขวาง สาธารณรัฐประชาธิปไตย ประชาชนลาว

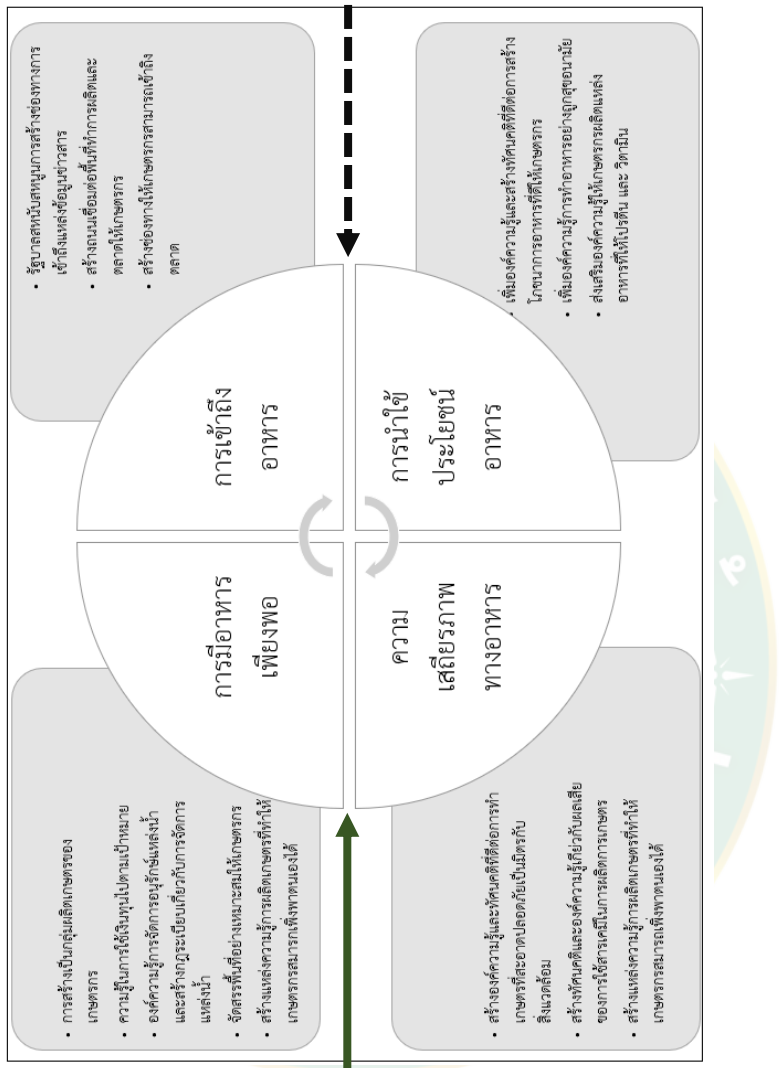
จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องการศึกษากระบวนการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนของเกษตรกร และปัจจัย/เงื่อนไข ความสำเร็จ ปัญหาอุปสรรค องค์ประกอบ ความมั่นคงทางอาหาร 4 ด้าน การจัดการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนเกษตรกรเพื่อกำหนดกรอบแนวคิดทฤษฎีในการวิจัย ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ สังเคราะห์ให้เกิดความเชื่อมโยงกันเพื่อทำให้เกิดแนวคิดในการพัฒนารูปแบบการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนของเกษตรกร ซึ่งผู้วิจัยได้ใช้แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ แนวคิดความมั่นคงทางอาหาร ทฤษฎีความต้องการ พื้นฐานของมนุษย์ ทฤษฎีครอบครัว แนวคิดการทำเกษตรกรรมแบบครัวเรือน แนวคิดรูปแบบและ หลักการพัฒนารูปแบบ แนวคิดการปฏิบัติ ทฤษฎีความรู้ และทฤษฎีทัศนคติ ผนวกกับแนวคิดการสร้าง ความมั่นคงทางอาหารเกี่ยวกับความมั่นคงทางอาหารจากงานวิจัย ลูติพร โชติดี (2552) จอมขวัญ ชุมชาติ (2558) คณน ไตรจันทร์ และคณะ (2560) วันทนีย์ ชัยฤทธิ์ และคณะ (2555) ชณิตา ประดิษฐ์สุภาพร และคณะ (2561) ที่กล่าวว่าองค์การสร้างความมั่นคงทางอาหารมีองค์ประกอบของ ความมั่นคงด้านอาหาร 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการมีอาหารเพียงพอ ด้านการเข้าถึงอาหาร ด้านการใช้ ประโยชน์ของอาหาร และด้านความมีเสถียรภาพของอาหาร

นอกจากนี้ผู้วิจัยได้นำแนวคิดรูปแบบและการพัฒนารูปแบบมาเป็นแนวทางในการพัฒนารูปแบบการสร้างความมั่นคงทางอาหาร ที่สำคัญคือ ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้เลือกใช้ ประเภทรูปแบบตามแนวคิด P J. Keeves (1988) คือเป็นรูปแบบเชิงข้อความ เป็นแบบที่ใช้ภาษาเป็นสื่อในการบรรยาย หรือในการอธิบายปรากฏการณ์ที่ศึกษาด้วยภาษา เพื่อให้ เห็นโครงสร้างทางความคิด องค์ประกอบ และความสัมพันธ์ขององค์ประกอบของปรากฏการณ์นั้นได้อย่างเข้าใจ จากที่กล่าวมานี้ จึงเป็นเหตุให้ผู้วิจัยได้นำแนวความคิดนี้เป็นพื้นฐานในการพัฒนารูปแบบในการสร้าง ความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนของเกษตรกรในเขตเมืองคำแพงเชียงขวาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ให้เป็นระบบและขั้นตอนที่ชัดเจนยิ่งขึ้น ดังการพัฒนา รูปแบบการสร้าง ความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนของเกษตรกรในเขตเมืองคำแพงเชียงขวาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มีรายละเอียดดังภาพที่ 7

7 ปัจจัยหนุนเสริมการสร้าง ความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือน

- 5 องค์ประกอบของการขับเคลื่อนการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนของเกษตรกร**
- 1) หน่วยราชการ (ห้องการเกษตรกรรมและป่าไม้เมืองคำ และโครงการเกษตรเพื่อโภชนาการ)
  - 2) สมาชิกผู้นำ
  - 3) วัตถุประสงค์/เป้าหมาย
  - 4) กิจกรรม
  - 5) แหล่งทุน

- 1) การยกระดับการเข้าถึงการศึกษา
- 2) การเพิ่มรายได้ภาคการเกษตร
- 3) การเพิ่มรายได้นอกภาคการเกษตร
- 4) การลดรายจ่ายในครัวเรือน
- 5) การลดหนี้สินในครัวเรือน
- 6) การสนับสนุนการฝึกอบรมหรือดูงานด้านการเกษตร
- 7) การเพิ่มพูนความรู้เกี่ยวกับการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือน
- 8) การสร้างทัศนคติที่ดีต่อการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือน

ภาพที่ 7 รูปแบบการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนของเกษตรกร ในเขตเมืองคำแขวงเวียงทอง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

การพัฒนาารูปแบบการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนของเกษตรกร ในเขตเมืองคำ
แขวงเชียงขวาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวดังกล่าวมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. การสร้างให้มีอาหารเพียงพอในระดับครัวเรือนของเกษตรกร

การสร้างให้ครัวเรือนเกษตรกรมีอาหารเพียงพอกับสมาชิกในครัวเรือนนั้นต้องมีการดำเนินงาน
ดังนี้

สร้างกลุ่มผลิตของเกษตรกรให้สามารถเข้าถึงแหล่งทุนและปัจจัยการผลิต

การสร้างกลุ่มผลิตของเกษตรกรเป็นการเพิ่มความสามารถให้เกษตรกรในการเข้าถึงแหล่งทุน
ปัจจัยการผลิต การเข้าถึงแหล่งองค์ความรู้ได้ง่ายขึ้น และมีความสามารถในการต่อรองราคาสินค้า
ได้มากขึ้น

เนื่องจากในระยะผ่านมาเกษตรกรส่วนใหญ่ยังทำเกษตรแบบเป็นรายย่อย และระบบการซื้อ
ขายแบบดั้งเดิมที่เกษตรกรแต่ละรายแยกกันขายให้ พ่อค้าคนกลางที่มารับซื้อ มักประสบปัญหาหลัก
คือการขาดอำนาจต่อรองในการขายผลผลิต ส่งผลให้เกษตรกรขายผลผลิตได้ในราคาต่ำและเป็นผู้รับ
ความเสี่ยงจากความผันผวนของราคาและปริมาณผลผลิต และยังทำให้เกษตรกรไม่มีการวางแผนการ
ผลิตทางการเกษตร และการผลิตเกษตรยังคงเป็นผลิตเชิงเดี่ยว ซึ่งเป็นผลมาจากข้อจำกัดของ
เกษตรกร คือความรู้ ข้อมูลตลาด เงินทุน

การจัดการอนุรักษ์แหล่งน้ำแบบมีส่วนร่วม

การจัดการอนุรักษ์แหล่งน้ำแบบมีส่วนร่วมเพื่อการบริหารจัดการร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
ภาคเกษตรกร เพื่อหาแนวร่วมและสร้างค่านิยมที่ดีต่อการอนุรักษ์แหล่งน้ำและการบริหารจัดการน้ำ
ทั้งการใช้น้ำอย่างถูกวิธีเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยการสร้างกฎระเบียบการนำใช้และให้ความรู้ใน
การจัดการแหล่งน้ำ การสร้างเขื่อนชะลอการไหลของน้ำ การรักษาป่าต้นน้ำเป็นต้น

เนื่องจากการตัดไม้ทำลายป่าเพื่อทำการผลิตแบบเลื่อนลอยของเกษตรกรทำให้แหล่งน้ำ
สูญเสียเป็นอย่างมาก ทำให้เกษตรกรไม่มีน้ำเพียงพอกับการทำการเกษตร และบริโภค

การจัดการพื้นที่ดินที่เหมาะสม

การจัดการพื้นที่ดินให้เหมาะสมกับระดับครัวเรือนเกษตรกรเป็นสิ่งสำคัญ เช่นภาครัฐบาล
ต้องมีนโยบายในการจัดชั้นพื้นที่ที่ชัดเจน ให้เกษตรกรมีพื้นที่ในการทำการผลิตในพื้นที่อย่างชัดเจน
และจัดอบรมองค์ความรู้ในการจัดการพื้นที่ทำการผลิตให้เกษตรกร

เนื่องจากพื้นที่ส่วนใหญ่ของเมืองคำเป็นพื้นที่เนินเขาสูงชัน ทำไร่แบบเคลื่อนที่ พื้นที่ทุรกันดาร
พื้นที่มีปัญหาทุพโภชนาการ พื้นที่ไม่เหมาะสมกับการเพาะปลูก พื้นที่ส่วนใหญ่ทำการปลูกพืชพลังงาน
ทำให้เกิดมีปัญหาในการทำการผลิต และเกษตรกรส่วนใหญ่ทำการผลิตเชิงเดี่ยว เป็นต้น

2. การสร้างให้เกษตรกรสามารถเข้าถึงอาหาร

การทำให้ระดับครัวเรือนเกษตรกรสามารถเข้าถึงอาหารได้ตลอดปีนั้น ภาครัฐบาลต้องมีนโยบายในการสร้างช่องทางเชื่อมโยงสถานที่การผลิตกับตลาดเป็นสิ่งสำคัญโดยการสร้างถนน และข้อมูลข่าวสารที่ให้เกษตรกรเข้าถึงได้ง่าย

3. เพิ่มความรู้เกษตรกรสามารถนำใช้ประโยชน์ของอาหารในระดับครัวเรือนของเกษตรกร

การสร้างให้เกษตรกรมีองค์ความรู้โภชนาการที่ถูกต้องนั้นเป็นสิ่งสำคัญโดยการจัดการฝึกอบรมให้เกษตรกรให้มีความรู้ ความเข้าใจในการเป็นผู้ผลิตอาหารที่มีคุณภาพ ปลอดภัย และเป็น ผู้เลือกซื้อ เลือกบริโภคอาหารที่เหมาะสมตามวัยและสภาวะต่าง ๆ และชุมชน มีภาวะ แวดล้อมที่เกื้อหนุน การบริโภคอาหารที่ดี และ การแก้ไขปัญหาด้านพฤติกรรมกรรมการบริโภคที่เหมาะสมในระดับครัวเรือนเกษตรกร พฤติกรรมการบริโภคที่สำคัญเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตและการหาข้อมูล ความรู้เพื่อการบริโภคที่เหมาะสมกับภาวะสุขภาพของตน

เนื่องจากเกษตรกรส่วนใหญ่ยังไม่มีความรู้เกี่ยวกับโภชนาการอาหาร และ การผลิตส่วนใหญ่ยังผลิตพืชตามฤดูกาล ไม่มีความรู้เกี่ยวกับการผลิตเกษตรที่เป็นแหล่งอาหารที่ให้โปรตีน และการบริโภคอาหารตามสิ่งที่มีในท้องถิ่นเพื่อประทังชีวิต

4. เพิ่มความมีเสถียรภาพทางอาหารในระดับครัวเรือนของเกษตรกร

การเพิ่มความมีเสถียรภาพทางอาหารในระดับครัวเรือนเกษตรกรเป็นการเพิ่มแหล่งความรู้การผลิตเกษตรที่ปลอดภัย และการผลิตเกษตรที่ดี โดยระบบการผลิตแบบพอเพียง ที่เกษตรกรสามารถเลี้ยงตัวเองทั้งในรูปแบบเกษตรทฤษฎีใหม่ เกษตรผสมผสาน เกษตรธรรมชาติ เกษตรอินทรีย์ รวมถึงการทำเกษตรกรรม ตามหลักการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี ส่งเสริมการใช้ผลิตภัณฑ์ชีวภาพทดแทนสารเคมีการเกษตรให้เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง และให้ความรู้ผลเสียของการทำเกษตรเคมีให้เกษตรกร

เนื่องจากเกษตรกรส่วนมากยังทำเกษตรแบบเชิงเดี่ยว การทำเกษตรยังใช้สารเคมีในการกำจัดวัชพืช และไม่มีความรู้ถึงผลเสียของสารเคมีที่จะตามมา อย่างเช่นนำภาชนะที่ใช้สารเคมีเสร็จแล้วมาใส่น้ำเพื่อบริโภคอีก

การสร้างความรู้ และทัศนคติที่ดีต่อการสร้างความมั่นคงทางอาหาร และ การทำเกษตรปลอดภัยให้แก่เกษตรกร

องค์ประกอบของการขับเคลื่อนการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนของเกษตรกรในเขตเมืองคำแขวงเชียงขวาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

องค์ประกอบของการขับเคลื่อนการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนของเกษตรกรประกอบด้วยองค์ประกอบ 5 องค์ประกอบ ได้แก่

1. หน่วยราชการ

ภาครัฐหรือหน่วยงานราชการเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการปฏิบัติงานทั้งในด้านการสนับสนุนด้านปัจจัยพื้นฐานที่จำเป็นและ เชื่อมโยงการดำเนินการกับศูนย์เรียนรู้ต่างๆ ในพื้นที่ รวมทั้ง การให้ความเห็นชอบแผนงานของกิจกรรมของเกษตรกร และเป็นผู้ช่วยในการแก้ไขปัญหาในพื้นที่

2. เกษตรกร/ผู้นำ

เป็นองค์ประกอบพื้นฐานของการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนของเกษตรกร เพราะถ้าไม่มีเกษตรกรแล้วการสร้างความมั่นคงทางอาหารก็ไม่สามารถจะเกิดขึ้นได้ ซึ่งผู้นำก็เป็นส่วนหนึ่งด้วยเช่นกัน เพราะผู้นำจะเป็นผู้ที่ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงที่จะนำไปสู่ความสำเร็จหรือบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งเอาไว้ ถ้าผู้นำมีคุณสมบัติที่ดี มีคุณธรรม มีความรู้ความสามารถ มีภาวะความเป็นผู้นำสูงและพร้อมที่จะใช้สิ่งเหล่านั้นในการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนของเกษตรกรก็จะทำให้การสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนของเกษตรกรมีประสิทธิภาพ และผู้นำของเกษตรกรต้องมาจากการยอมรับจากเกษตรกรจะได้ดำรงต่อไปได้อย่างยั่งยืน

3. วัตถุประสงค์/เป้าหมาย

การมีวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ชัดเจนที่ทำให้เกษตรกรหรือชุมชนสามารถมองเห็นอนาคตที่เป็นภาพเดียวกัน การที่เกษตรกรรับรู้และเข้าใจไปในทิศทางเดียวกันและมีเป้าหมายเดียวกันจะทำให้กระบวนการขับเคลื่อนเกิดพลังมีความเอกภาพ และสามารถช่วยผ่อนคลายความขัดแย้งอันเนื่องมาจากมีความคิดเห็นที่แตกต่าง และการมีวัตถุประสงค์และเป้าหมายเดียวกันเกษตรกรจะได้รับผลประโยชน์ร่วมกันและผลประโยชน์จะสามารถตอบสนองความต้องการของเกษตรกรและชุมชนจะทำให้ครัวเรือนของเกษตรกรและชุมชนมีความมั่นคงทางอาหารมากขึ้น

4. กิจกรรม

การสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนเกษตรกรจะต้องมีกิจกรรมที่สมาชิกในครัวเรือนสามารถร่วมกันดำเนินงานเพื่อเป้าหมายของการสร้างความมั่นคงทางอาหารในครัวเรือนของเกษตรกรร่วมกัน ซึ่งควรมีกิจกรรมในลักษณะปกติและต่อเนื่อง เพื่อให้สมาชิกในครัวเรือนได้มีส่วนร่วมในการสร้างความมั่นคงทางอาหาร และกิจกรรมในครัวเรือนควรเลือกกิจกรรมที่เหมาะสมกับความสามารถและความพร้อมของแต่ละครัวเรือน จึงจะทำให้กิจกรรมที่ทำนั้นประสบความสำเร็จ

5. แหล่งทุน

ทุนเป็นพลังในการแก้ไขปัญหาวิกฤตของสังคมได้ ได้แก่ ทุนทรัพยากรธรรมชาติ ทุนวัฒนธรรม ทุนภูมิปัญญา ทุนมนุษย์ ทุนเงิน เป็นต้น และทุนทั้งหมดนี้มีความสำคัญในการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนของเกษตรกรให้มีความเข้มแข็งและยั่งยืนได้

**ปัจจัยหนุนเสริมการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนของเกษตรกรในเขตเมือง
คำแพงเชียงขวาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว** เพื่อให้การการสร้างความมั่นคงทาง
อาหารในระดับครัวเรือนของเกษตรกรสามารถดำเนินการไปได้อย่างมีประสิทธิภาพควบคู่กับการ
ขับเคลื่อนตามองค์ประกอบของการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือน 5 ประการใน
ข้างต้น ควรมีการหนุนเสริมศักยภาพเกษตรกรในระดับบุคคลของแต่ละครัวเรือนใน 8 ปัจจัย
ดังต่อไปนี้

- 1) การยกระดับการเข้าถึงการศึกษาของเกษตรกร และบุตรหลานในครัวเรือนเกษตรกร
- 2) การเพิ่มรายได้ภาคการเกษตรให้สูงขึ้น
- 3) การเพิ่มรายได้นอกภาคการเกษตร โดยมุ่งเน้นการสร้างอาชีพเสริมในระหว่างว่างเว้นจาก
การทำงานเกษตร หรือฤดูกาลเพาะปลูก
- 4) การลดรายจ่ายในครัวเรือน
- 5) การลดหนี้สินในครัวเรือน
- 6) การสนับสนุนการฝึกอบรมหรือดูงานด้านการเกษตร
- 7) การเพิ่มพูนความรู้เกี่ยวกับการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือน
- 8) การสร้างทัศนคติที่ดีต่อการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือน

ขั้นตอนที่ 3 ผลการประเมินรูปแบบการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนของ เกษตรกร ในเขตเมืองคำ ขวางเชียงขวาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

ในขั้นตอนนี้เป็นการประเมินผลรูปแบบการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือน
ของเกษตรกร ในเขตเมืองคำ ขวางเชียงขวาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดย
ผู้ทำการวิจัยได้สร้างแบบประเมินความคิดเห็นเกี่ยวกับความเหมาะสม ความเป็นไปได้ ความ
สอดคล้อง และความเป็นประโยชน์ของรูปแบบ เพื่อทราบจุดเด่นและจุดที่ต้องการปรับปรุงแก้ไข
เกี่ยวกับรูปแบบการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนเกษตรกร โดยได้ทำการเก็บข้อมูล
มาจากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน โดยใช้วิธีกำหนดน้ำหนักคะแนนออกเป็น 5 ระดับ ซึ่งผลการ
ประเมินในทุกด้านมีค่ามากกว่า 3.50 ทำให้สามารถนำรูปแบบดังกล่าวมาใช้ได้จริง โดยผลการ
ประเมินมีรายละเอียดดังตารางที่ 25

ตารางที่ 26 ผลการประเมินการพัฒนาารูปแบบการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนของเกษตรกร ในเขตเมืองคำ แขวงเชียงขวาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

ประเด็น	ความเหมาะสม			ความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติ			ความสอดคล้องกับบริบท			การนำไปใช้ประโยชน์ได้จริง		
	$\bar{x}$	SD	แปลผล	$\bar{x}$	SD	แปลผล	$\bar{x}$	SD	แปลผล	$\bar{x}$	SD	แปลผล
1. หลักการสร้างรูปแบบ	3.80	.447	มาก	3.80	.447	มาก	3.80	.447	มาก	4.00	.000	มาก
2. ความเชื่อมโยงของรูปแบบ	4.20	.837	มาก	4.00	.707	มาก	3.80	.447	มาก	4.00	.000	มาก
3.องค์ประกอบของรูปแบบ 4 องค์ประกอบ												
สร้างการมีอาหารเพียงพอในระดับครัวเรือน	4.00	.707	มาก	4.00	.000	มาก	3.80	.447	มาก	4.40	.894	มาก
สร้างให้เกษตรกรสามารถเข้าถึงแหล่งอาหาร	3.80	.447	มาก	3.60	.894	มาก	4.00	.707	มาก	3.60	.548	มาก
เพิ่มความรู้อในการใช้ประโยชน์อาหารให้เกษตรกร	3.80	.447	มาก	4.00	.707	มาก	3.80	.447	มาก	3.60	.548	มาก
เพิ่มคุณภาพทางอาหารในระดับครัวเรือนเกษตรกร	3.80	.447	มาก	4.60	.548	มาก	5.00	.000	มาก	4.40	.894	มาก
4.เงื่อนไขการขับเคลื่อนของรูปแบบ 5 เงื่อนไข												
หน่วยราชการ	4.00	.707	มาก	3.80	.447	มาก	4.00	.000	มาก	3.80	.447	มาก
สมาชิก/ผู้นำ	4.00	.000	มาก	3.80	.447	มาก	3.60	.548	มาก	3.80	.447	มาก
วัตถุประสงค์/เป้าหมาย	3.80	.837	มาก	3.60	.548	มาก	4.00	.000	มาก	3.60	.894	มาก
กิจกรรม	3.80	.837	มาก	3.80	.447	มาก	4.00	.000	มาก	3.80	.447	มาก
แหล่งทุน	3.60	.548	มาก	3.80	.447	มาก	4.80	.447	มาก	3.80	.447	มาก

ตารางที่ 25 (ต่อ)

ประเด็น	ความเหมาะสม			ความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติ			ความสอดคล้องกับบริบท			การนำไปใช้ประโยชน์ได้จริง		
	$\bar{x}$	SD	แปลผล	$\bar{x}$		$\bar{x}$	SD	แปลผล	$\bar{x}$		$\bar{x}$	SD
5.การอธิบายรูปแบบ	4.00	.000	มาก	3.80	.447	มาก	3.80	.447	มาก	3.80	.447	มาก
6.ภาพรวมของรูปแบบ	3.80	.447	มาก	4.00	.707	มาก	4.00	.000	มาก	3.60	.548	มาก

จากตารางที่ 25 ผลการประเมินรูปแบบการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนของเกษตรกร พบว่าหลักการในการสร้างรูปแบบ ด้านความเหมาะสม กลุ่มผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วยมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.80 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ .447 ด้านความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติของรูปแบบ กลุ่มผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วยมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.80 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ .447 ด้านความสอดคล้องกับบริบท กลุ่มผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วยมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.80 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ .447 ด้านการนำไปใช้ประโยชน์ได้จริงของรูปแบบ กลุ่มผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วยมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.00 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ .000

ความเชื่อมโยงของรูปแบบด้านความเหมาะสม กลุ่มผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วยมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.20 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ .837 ด้านความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติของรูปแบบ กลุ่มผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วยมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.00 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ .707 ด้านความสอดคล้องกับบริบท กลุ่มผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วยมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.80 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ .447 ด้านการนำไปใช้ประโยชน์ได้จริงของรูปแบบ กลุ่มผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วยมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.00 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ .000

องค์ประกอบของรูปแบบในการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนของเกษตรกรมี 4 องค์ประกอบ ได้แก่

1. องค์ประกอบด้านสร้างการมีอาหารเพียงพอในระดับครัวเรือน ด้านความเหมาะสม กลุ่มผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วยมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.00 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ .707 ด้านความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติของรูปแบบ กลุ่มผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วยมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.00 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ .000 ด้านความสอดคล้องกับบริบท กลุ่มผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วยมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.80 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ .447 ด้านการนำไปใช้ประโยชน์ได้จริง

ภาพรวมของรูปแบบ ด้านความเหมาะสม กลุ่มผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วยมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.80 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ .447 ด้านความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติของรูปแบบ กลุ่มผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วยมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.00 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ .707 ด้านความสอดคล้องกับบริบท กลุ่มผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วยมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.00 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ .00 ด้านการนำไปใช้ประโยชน์ได้จริงของรูปแบบ กลุ่มผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วยมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.60 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ .548

สรุป จากผลการประเมินดังกล่าว พบว่าผู้เชี่ยวชาญประเมินผลทุกด้านอยู่ในเกณฑ์เห็นด้วยมาก โดยมีค่าเฉลี่ยระหว่าง 3.60-5.00 ส่วนค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานอยู่ระหว่าง .00-.894 ซึ่งน้อยกว่า 1.00 แสดงว่าสามารถนำรูปแบบดังกล่าวไปใช้ได้จริง

บทที่ 5

สรุป อภิปราย และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องการพัฒนาารูปแบบการสร้าง ความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนของเกษตรกร ในเขตเมืองคำ แขวงเชียงขวาง สาธารณรัฐประชาธิปไตย ประชาชนลาว มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาลักษณะพื้นฐานส่วนบุคคล เศรษฐกิจ สังคม ของเกษตรกรในเขตเมืองคำ แขวงเชียงขวาง สาธารณรัฐประชาธิปไตย ประชาชนลาว 2) เพื่อศึกษาระดับความรู้ ทักษะ และ การปฏิบัติในการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนเกษตรกร 3) เพื่อศึกษาปัจจัย ที่มีผลต่อความรู้ ทักษะ และ การปฏิบัติในการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือน ของเกษตรกร 4) เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนของเกษตรกร และ 5) เพื่อพัฒนาารูปแบบการสร้าง ความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือน ของเกษตรกรในเมืองคำ แขวงเชียงขวาง สาธารณรัฐประชาธิปไตย ประชาชนลาว ผู้ให้ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ คือเกษตรกรในเมืองคำ แขวงเชียงขวาง สาธารณรัฐประชาธิปไตย ประชาชนลาว จำนวน 279 คน ที่ได้จากการคำนวณจากสูตรของ (Taro Yamane, 1973) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% และกำหนดให้มีความคลาดเคลื่อน 0.05 เพื่อหาขนาดของตัวอย่างประชากร ในเมืองคำ มีจำนวน 1,044 ครัวเรือน สำหรับเครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลคือ แบบสอบถาม จากนั้นวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพรรณนา เพื่อหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบคัดเลือกเข้าด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ และการจัดสนทนากลุ่มย่อย

สรุปผลการวิจัย

ลักษณะพื้นฐานส่วนบุคคล เศรษฐกิจ และสังคมของเกษตรกร

ผลการศึกษาพบว่าเกษตรกรตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุเฉลี่ย 42.93 ปี อยู่ในสถานภาพสมรส คิดเป็นร้อยละ 91.4 สำเร็จการศึกษาในระดับชั้นประถมศึกษา หรือต่ำกว่าประถมศึกษา เกษตรกรส่วนใหญ่มีชาติพันธุ์เป็น ลาวลุ่มคิดเป็นร้อยละ 66.3 มีสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 6 คน แรงงานในครัวเรือนเฉลี่ย 3 คน มีพื้นที่ทำการเกษตรเฉลี่ย 10.66 ไร่ มีรายได้ในภาคการเกษตรเฉลี่ย 30,252.46 บาทต่อปี มีรายได้นอกภาคการเกษตร 11,059.13 บาทต่อปี มีรายจ่ายในครัวเรือนเฉลี่ย 25,802.92 บาทต่อปี ผู้ที่รับผิดชอบในการใช้จ่ายในครัวเรือนส่วนใหญ่เป็นแม่บ้าน(ภรรยา) คิดเป็นร้อยละ 53 ในครัวเรือนเกษตรกรยังมีภาระหนี้สินเฉลี่ย 2,179.82 บาท เกษตรกรตัวอย่างส่วนใหญ่ ไม่มีตำแหน่งทางสังคม ได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มในชุมชนเฉลี่ย 4 กลุ่ม เกษตรกรตัวอย่างส่วนใหญ่

ไม่ได้ติดต่อกับเจ้าหน้าที่ทางการเกษตร การเข้าร่วมฝึกอบรมหรือศึกษาดูงานเฉลี่ย 1.32 ครั้งต่อปี ได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการเกษตรเฉลี่ย 19.22 ครั้งต่อเดือน เกษตรกรมีความรู้เกี่ยวกับแนวทางการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนอยู่ในระดับปานกลาง มีทัศนคติต่อการสร้างความมั่นคงทางด้านอาหารอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก

ข้อมูลการศึกษาในระดับความรู้ ทัศนคติและการปฏิบัติการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือน ของเกษตรกรในเขตเมืองคำ แขวงเชียงขวาง สปป. ลาว

ระดับความรู้เกี่ยวกับการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือน ของเกษตรกรในเขตเมืองคำ แขวงเชียงขวาง สปป. ลาว

ผลการศึกษาพบว่า เกินกว่าครึ่งหนึ่งของเกษตรกรตัวอย่าง (ร้อยละ 56.6) มีความรู้เกี่ยวกับการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนอยู่ในระดับปานกลาง รองลงมา ได้แก่ มีความรู้ในระดับมาก (ร้อยละ 40.5) และมีความรู้ในระดับน้อย (ร้อยละ 2.9)

ระดับทัศนคติต่อการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือน ของเกษตรกรในเขตเมืองคำ แขวงเชียงขวาง สปป. ลาว

ผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรมีค่าเฉลี่ยทัศนคติต่อการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนในภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก (ค่าเฉลี่ย 4.18) โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยทัศนคติมากที่สุด คือ ด้านการใช้ประโยชน์จากอาหาร รองลงมา ได้แก่ ด้านการมีอาหารเพียงพอ ด้านการเข้าถึงอาหาร และด้านความมีเสถียรภาพของอาหาร

ระดับการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือน ของเกษตรกรในเขตเมืองคำ แขวงเชียงขวาง สปป. ลาว

ผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรมีค่าเฉลี่ยระดับการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนในภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.46) โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยระดับการปฏิบัติมากที่สุด คือ ด้านการใช้ประโยชน์จากอาหาร รองลงมา ได้แก่ ด้านการเข้าถึงอาหาร ด้านการมีอาหารเพียงพอ และด้านความมีเสถียรภาพของอาหาร

ข้อมูลทางด้านปัจจัย ที่มีผลต่อความรู้ ทักษะและการปฏิบัติการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือน ของเกษตรกรในเขตเมืองคำ แขวงเชียงขวาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

ปัจจัย ที่มีผลต่อความรู้เกี่ยวกับการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือน ของเกษตรกรในเขตเมืองคำ แขวงเชียงขวาง สาธารณรัฐประชาธิปไตย ประชาชนลาว

การวิเคราะห์เพื่อหาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับระดับความรู้ต่อการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนเกษตรกร โดยใช้สถิติการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression) ซึ่งเป็นการหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรตาม 1 ตัว กับตัวแปรอิสระตั้งแต่ 2 ตัวขึ้นไปว่าตัวแปรอิสระตัวใดมีความสัมพันธ์กับตัวแปรตามอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติและมีระดับความสัมพันธ์มากน้อยเพียงใด โดยการวิเคราะห์ในครั้งนี้ผู้วิจัยได้คัดเลือกตัวแปรอิสระจากการทบทวนวรรณกรรมทั้งหมด 17 ตัวแปร ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา ชาติพันธุ์ จำนวนสมาชิกในครัวเรือน แรงงานในครัวเรือน พื้นที่ทำการเกษตร รายได้จากภาคการเกษตร รายได้เสริม รายจ่ายภาระหนี้สิน การมีตำแหน่งทางสังคม การเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มของชุมชน การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ทางการเกษตร การเข้าร่วมฝึกอบรมหรือดูงานด้านการเกษตร และการรับข้อมูลข่าวสารจากสื่อต่าง ๆ จากการศึกษาปัญหา Multicollinearity พบว่าตัวแปรอิสระทั้งหมด 17 ตัวแปร ไม่มีตัวแปรอิสระใดที่มีความสัมพันธ์กันสูงเกิน .07 อันจะทำให้เป็นการละเมิดข้อกำหนดของการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ

การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับระดับความรู้ต่อการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนเกษตรกร เมืองคำ แขวงเชียงขวาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว พบว่าตัวแปรอิสระทั้ง 17 ตัวแปร มีอิทธิพลค่าความผันแปรที่สามารถอธิบายได้ต่อ ตัวแปรตาม คือ ระดับความรู้ต่อการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนเกษตรกร อยู่ร้อยละ 20.0% ($R^2 = .200$) และเมื่อพิจารณาตัวแปรอิสระที่มีความสัมพันธ์กับความรู้ต่อการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนเกษตรกร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ พบว่ามีทั้งหมด 4 ตัวแปร ได้แก่ จำนวนสมาชิกในครัวเรือน รายได้จากภาคการเกษตร และการรับข้อมูลข่าวสารจากสื่อต่าง ๆ ของเกษตรกร โดยมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 พื้นที่การทำเกษตรกรรม ของเกษตรกรมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ปัจจัยที่มีผลต่อทัศนคติในการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือน ของเกษตรกรในเขตเมืองคำ แขวงเชียงขวาง สาธารณรัฐประชาธิปไตย ประชาชนลาว

การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับทัศนคติต่อการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนของเกษตรกรในเขตเมืองคำ แขวงเชียงขวาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว พบว่าตัวแปรอิสระทั้ง 18 ตัวแปร สามารถอธิบายความผันแปรของตัวแปรตาม คือ ทัศนคติต่อการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนเกษตรกร อยู่ร้อยละ 47.1% ($R^2 = .471$) และเมื่อพิจารณาตัวแปรอิสระที่มีความสัมพันธ์กับทัศนคติต่อการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนเกษตรกรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ พบว่ามีทั้งหมด 6 ตัวแปร โดยเป็นตัวแปรที่มีความสัมพันธ์เชิงบวกจำนวน 5 ตัวแปร ได้แก่ รายได้จากภาคการเกษตร ความรู้เกี่ยวกับการสร้างความมั่นคงทางอาหาร และการรับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับความมั่นคงทางอาหาร ซึ่งมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 รายได้นอกภาคการเกษตร และการเข้าร่วมโครงการหรือกิจกรรมเกี่ยวกับความมั่นคงทางอาหารมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ในขณะที่ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์ในเชิงลบ ได้แก่ รายจ่ายในครัวเรือน ซึ่งมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

ปัจจัยที่มีผลต่อการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือน ของเกษตรกรในเขตเมืองคำ แขวงเชียงขวาง สาธารณรัฐประชาธิปไตย ประชาชนลาว

การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติในการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนเกษตรกร เมืองคำ แขวงเชียงขวาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ใช้การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบคัดเลือกเข้า (Enter Multiple Regression Analysis) เพื่อหาว่าตัวแปรอิสระใดมีผลต่อตัวแปรตาม พบว่าตัวแปรอิสระทั้ง 19 ตัวแปร มีอิทธิพลค่าความผันแปรที่สามารถอธิบายได้ต่อตัวแปรตาม คือ ระดับระดับปฏิบัติการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนเกษตรกร อยู่ร้อยละ 47.20% ($R^2 = .472$) และเมื่อพิจารณาตัวแปรอิสระที่มีผลต่อการปฏิบัติการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนเกษตรกร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ พบว่ามีทั้งหมด 8 ตัวแปร โดยเป็นตัวแปรที่มีความสัมพันธ์เชิงบวกจำนวน 6 ตัวแปร ได้แก่ รายได้จากภาคการเกษตร ระดับความรู้ และทัศนคติของเกษตรกร ซึ่งมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ส่วนระดับการศึกษา รายได้นอกภาคการเกษตรและการเข้าร่วมโครงการหรือกิจกรรมเกี่ยวกับความมั่นคงทางอาหารมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ในขณะที่ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์ในเชิงลบ ได้แก่ รายจ่ายในครัวเรือนซึ่งมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และภาระหนี้สินของเกษตรกรมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ข้อมูลศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการสร้างความมั่นคงทางอาหารของเกษตรกรในระดับครัวเรือน ของเกษตรกรในเขตเมืองคำ แขวงเชียงขวาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

ผลการศึกษาพบว่า เกินกว่าครึ่งหนึ่งของเกษตรกรตัวอย่าง (ร้อยละ 83.9) มีปัญหาอุปสรรคเกี่ยวกับความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนในด้านการมีอาหารถึงพร้อมอยู่ในระดับมากในด้านนี้ยังพบปัญหาอุปสรรคย่อยอยู่ในระดับมากที่มีปัญหาทางด้านการไม่มีทุนทำการเกษตร (ร้อยละ 41.9) ปัญหาย่อยรองลงมาการมีแหล่งน้ำสะอาดเก็บไว้เพื่อบริโภคและทำการเกษตร (ร้อยละ 38.4) ส่วนการมีพื้นที่จะมีปัญหาอุปสรรคน้อยมาก (ร้อยละ 3.9) และไม่มีปัญหาอุปสรรคเลย (ร้อยละ 15.8) เนื่องจากเกษตรกรส่วนมากมีพื้นที่ทำการเกษตรมากเฉลี่ย 10.66 ไร่ แต่พื้นที่ 2 ใน 3 เป็นเนินเขาสูงทำให้การทำเกษตรลำบาก (Sub-Committees of the General Assembly of Mueang Kham, 2019) และต้องได้ใช้ทุนการผลิตสูง ส่วนปัญหาด้านการเข้าถึงอาหาร ในระดับปานกลาง (ร้อยละ 44.8) และด้านการใช้ประโยชน์ของอาหารและ ด้านความมีเสถียรภาพของอาหาร ในระดับน้อย (ร้อยละ 38.4) และ (ร้อยละ 37.3)

การพัฒนาแบบการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือน ของเกษตรกรในเมืองคำ แขวงเชียงขวาง สาธารณรัฐประชาธิปไตย ประชาชนลาว

ผลการศึกษา จากการจัดเวทีการระดมความคิดเห็นเพื่อหาแนวทางการสร้างความมั่นคงทางอาหารโดยผ่านการจัดสนทนากลุ่มย่อยพบว่า แนวทางการจัดการปัญหาด้านการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนเกษตรกร โดยใช้องค์ประกอบของความมั่นคงด้านอาหาร ขององค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ (FAO) เป็นฐานมีจำนวนทั้งหมด 4 แนวทางหลัก ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1) การจัดการปัญหาด้านการมีอาหารเพียงพอในการสร้างความมั่นคงทางอาหาร แบ่งออกเป็น 3 แนวทางหลัก ได้แก่ (1) การสร้างแหล่งทุน โดยการส่งเสริมการสร้างกลุ่มผลิตทางการเกษตรของเกษตรกรเพื่อยกระดับความสามารถเข้าถึงปัจจัยการผลิตโดยการสนับสนุนให้เกษตรกรเข้าถึงพันธุ์พืช/ปศุสัตว์ หรือวัสดุสำหรับการทำการเกษตรที่มีคุณภาพ และมีราคาเหมาะสม การส่งเสริมให้เยาวชนกลับเข้าสู่ภาคการเกษตรด้วยการสนับสนุนการเข้าถึงเทคโนโลยีและเครื่องจักรสมัยใหม่ที่มีความเหมาะสมกับพื้นที่ และการสนับสนุนเกษตรกรสามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุนสำหรับยกระดับการผลิตและส่งเสริมอบรมความรู้ในการนำใช้เงินทุนให้ไปตามเป้าหมายเพื่อให้ได้ประโยชน์มากที่สุด (2) แนวทางการจัดการแหล่งน้ำ ส่งเสริมให้ความรู้เกี่ยวกับการใช้น้ำให้เกิดประโยชน์สูงสุด และวิธีการรักษาคุ้มครองแหล่งน้ำ รักษาป่าต้นน้ำ และ การช่วยเหลือให้เกษตรกรเข้าถึงแหล่งน้ำสะอาดเพื่อการ

บริโภค และใช้ทำการเกษตรโดยการสร้างระบบน้ำบาดาลและน้ำประปาให้หมู่บ้านเป็นเจ้าของในระบบน้ำประปา แต่ต้องได้ทำการเก็บค่าน้ำเพื่อนำมาใช้ในการบำรุงรักษาแหล่งน้ำ (3) แนวทางการจัดการพื้นที่ การแบ่งพื้นที่ถือครอง จัดสรรพื้นที่อย่างเหมาะสมให้เกษตรกรได้ทำการผลิตให้ถูกต้องการผลิต และจัดฝึกอบรมเกี่ยวกับการทำการเกษตรให้เหมาะสมกับแต่ละพื้นที่

2) การจัดการปัญหาด้านการเข้าถึงอาหาร ฝึกอบรมการผลิตแบบผสมผสานให้มีอาหารหลากหลายพอเพียงต่อความต้องการของสมาชิกในครัวเรือน และรัฐบาลต้องมีนโยบายสร้างเส้นทางไปยังที่ผลิตกับตลาดเพื่อให้เข้าหาอาหารง่ายขึ้น

3) การจัดการปัญหาด้านการใช้ประโยชน์ของอาหาร โดยการจัดฝึกอบรมให้ความรู้ทางโภชนาการทางอาหารให้แก่เกษตรกร อบรมองค์ความรู้ทางโภชนาการทางอาหารสำหรับเด็กที่มีอายุต่ำกว่า 2 ขวบ และสตรีมีครรภ์ อบรมวิธีการแปรรูปอาหารอย่างถูกสุขอนามัยให้แก่เกษตรกร เพื่อการยกระดับโภชนาการและส่งเสริมการได้รับสารอาหารอย่างสมดุล และส่งเสริมให้เกษตรกรผลิตแหล่งอาหารที่ให้โปรตีน และวิตามิน

4) การจัดการปัญหาด้านความมีเสถียรภาพของอาหาร ให้ความรู้ด้านผลกระทบจากการใช้สารเคมีในการผลิตอาหารอบรมการทำเกษตรที่สะอาดปลอดภัย และให้ความรู้ผลเสียของการใช้สารเคมีในการผลิตทางการเกษตร

รูปแบบการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนเกษตรกรประกอบด้วย 1) การสร้างให้มีอาหารเพียงพอในระดับครัวเรือนเกษตรกร โดยการสร้างกลุ่มผลิตของเกษตรกรให้สามารถเข้าถึงแหล่งทุน และ ปัจจัยการผลิต การจัดการอนุรักษ์แหล่งน้ำแบบมีส่วนร่วม และ การจัดการพื้นที่ดินที่เหมาะสม 2) การสร้างให้ครัวเรือนเกษตรกรสามารถเข้าถึงอาหาร 3) เพิ่มความรู้แก่เกษตรกรเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จากอาหาร 4) เพิ่มความมีเสถียรภาพทางอาหารในระดับครัวเรือนเกษตรกร และ 5) การสร้างความรู้ และ ทศนคติต่อการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนเกษตรกร สำหรับองค์ประกอบในการขับเคลื่อนการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนเกษตรกรเมืองคำแขวงเซียงขวาง สปป. ลาว ได้แก่ 1) หน่วยงานราชการ 2) เกษตรกรผู้นำ 3) วัตถุประสงค์ เป้าหมาย 4) กิจกรรม และ 5) แหล่งทุน ที่ใช้ในการดำเนินงาน

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการศึกษาพบว่าเกษตรกรตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุเฉลี่ย 42.93 ปี อยู่ในสถานภาพสมรส คิดเป็นร้อยละ 91.4 สำเร็จการศึกษาในระดับชั้นประถมศึกษา หรือต่ำกว่าประถมศึกษา เกษตรกรส่วนใหญ่มีชาติพันธุ์เป็น ลาวลุ่มคิดเป็นร้อยละ 66.3 มีสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 6 คน แรงงานในครัวเรือนเฉลี่ย 3 คน มีพื้นที่ทำการเกษตรเฉลี่ย 10.66 ไร่ มีรายได้ในภาคการเกษตรเฉลี่ย 30,2525.46 บาทต่อปี มีรายได้นอกภาคการเกษตร 11,059.13 บาทต่อปี มีรายจ่ายในครัวเรือนเฉลี่ย 25,802.92 บาทต่อปี ผู้ที่รับผิดชอบในการใช้จ่ายในครัวเรือนส่วนใหญ่เป็นแม่บ้าน(ภรรยา) คิดเป็นร้อยละ 53 ในครัวเรือนเกษตรกรยังมีภาระหนี้สินเฉลี่ย 2,179.82 บาท เกษตรกรตัวอย่างส่วนใหญ่ไม่มีตำแหน่งทางสังคม ได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มในชุมชนเฉลี่ย 4 กลุ่ม เกษตรกรตัวอย่างส่วนใหญ่ไม่ได้ติดต่อกับเจ้าหน้าที่ทางการเกษตร การเข้าร่วมฝึกอบรมหรือศึกษาดูงานเฉลี่ย 1.32 ครั้งต่อปี ได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการเกษตรเฉลี่ย 19.22 ครั้งต่อเดือน เกษตรกรมีความรู้เกี่ยวกับแนวทางการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนอยู่ในระดับปานกลาง มีทัศนคติต่อการสร้างความมั่นคงทางด้านอาหารอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก

ผลการศึกษาพบว่า เกินกว่าครึ่งหนึ่งของเกษตรกรตัวอย่าง (ร้อยละ 56.6) มีความรู้เกี่ยวกับความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนอยู่ในระดับปานกลาง รองลงมา ได้แก่ มีความรู้ในระดับมาก (ร้อยละ 40.5) และมีความรู้ในระดับน้อย (ร้อยละ 2.9)

ผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรมีค่าเฉลี่ยทัศนคติต่อการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนในภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก (ค่าเฉลี่ย 4.18 คะแนน) โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยทัศนคติมากที่สุด คือ ด้านการใช้ประโยชน์จากอาหาร รองลงมา ได้แก่ ด้านการมีอาหารเพียงพอ ด้านการเข้าถึงอาหาร และด้านความมีเสถียรภาพของอาหาร

ผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรมีค่าเฉลี่ยระดับการปฏิบัติต่อการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนในภาพรวมอยู่ในระดับปฏิบัติมาก (ค่าเฉลี่ย 3.46 คะแนน) โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยระดับการปฏิบัติมากที่สุด คือ ด้านการใช้ประโยชน์จากอาหาร รองลงมา ได้แก่ ด้านการเข้าถึงอาหาร ด้านการมีอาหารเพียงพอ และด้านความมีเสถียรภาพของอาหาร

จากผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อความรู้เกี่ยวกับการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนของเกษตรกรในเขตเมืองคำ แขวงเชียงขวาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว พบว่าตัวแปรอิสระทั้ง 17 ตัวแปร เมื่อพิจารณาตัวแปรอิสระที่มีความสัมพันธ์กับความรู้เกี่ยวกับความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติพบว่า มีจำนวน 4 ตัวแปร โดยตัวแปรอิสระที่มีความสัมพันธ์ในเชิงบวก ได้แก่ จำนวนพื้นที่การเกษตร รายได้จากภาคการเกษตร และการรับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับความมั่นคงทางอาหารและมีความสัมพันธ์ในเชิงลบ ได้แก่ จำนวนสมาชิกในครัวเรือน ซึ่งเกษตรกรที่มีรายได้จากภาคการเกษตรมากขึ้นจะส่งผลมีความรู้เกี่ยวกับ

ความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนมากขึ้นตามไปด้วย ซึ่งการมีรายได้จากภาคการเกษตรสูงนั้น ทำให้เกษตรกรมีต้นทุนในการหาความรู้ หรือมีโอกาสนในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับความมั่นคงทางอาหารได้มากขึ้น โดยเฉพาะความรู้ที่เกี่ยวข้องของการเข้าถึงแหล่งอาหารที่เพียงพอและจำเป็นต่อการดำเนินชีวิตของตนเองและครอบครัว ตลอดจนแหล่งอาหารที่ตนเองไม่สามารถผลิตได้ หรืออาหารชนิดอื่น ๆ รวมถึงความรู้ช่วยในการเพิ่มผลผลิตทางการเกษตร จากการมีทุนเพื่อให้ได้มาซึ่งเทคโนโลยีด้านข่าวสาร เช่น โทรศัพท์มือถือแบบสมาร์ตโฟนที่มีอินเทอร์เน็ตและแอปพลิเคชันเพื่อใช้ในการสืบค้นข้อมูลข่าวสารได้อย่างกว้างขวางมากขึ้นซึ่งสอดคล้องกับศึกษาของ สุพรรณิ ไชยอำพร (2560) ที่พบว่า การมีรายได้ที่เพียงพอต่อการซื้ออาหารเป็นหนึ่งในตัวบ่งชี้ความมั่นคงทางอาหารของชุมชน เกษตรกรที่ได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับความมั่นคงทางเพิ่มขึ้นจะมีผลทำให้เกษตรกรมีความรู้เกี่ยวกับความมั่นคงทางอาหารเพิ่มขึ้นตามไปด้วย ทั้งนี้เนื่องจากข้อมูลข่าวสารถือเป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้เกษตรกรเกิดความรู้ หรือเข้าใจได้โดยตรง ประกอบกับในปัจจุบันการมีเครื่องมือเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่ทันสมัยมากขึ้น เช่น โทรศัพท์มือถือแบบสมาร์ตโฟน อินเทอร์เน็ต หรือแอปพลิเคชันต่าง ๆ ที่สามารถอำนวยความสะดวกให้เกษตรกรรับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับความมั่นคงทางอาหารได้ง่ายขึ้น เช่น ข้อมูลเกี่ยวกับการเพิ่มประสิทธิภาพด้านการผลิต ข้อมูลการเข้าถึงด้านการตลาด รวมถึงข้อมูลด้านการภัยพิบัติทางธรรมชาติต่าง ๆ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ เพชรบุญ พักเกตุชมพู่ และคณะ (2559) พบว่า การใช้ความรู้และเทคโนโลยีเป็นหนึ่งในการสร้างความมั่นคงของเกษตรกรอินทรีย์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างให้มีความมั่นคงทั้งด้านการบริโภค ด้านการผลิตและด้านทรัพยากรที่นำไปสู่ผลลัพธ์การได้มาซึ่งผลผลิตอาหารที่มีความหลากหลาย ปลอดภัยและมีคุณค่าทางโภชนาการ เกษตรกรที่มีพื้นที่การทำเกษตรเพิ่มขึ้นจะมีความเกี่ยวกับความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนเพิ่มสูงขึ้น ทั้งนี้เนื่องจากการมีพื้นที่ทำการเกษตรขนาดใหญ่ หรือการขยายพื้นที่ทำการเกษตร เกษตรกรจำเป็นต้องมีการวางแผนการผลิตทั้งในเรื่องพันธุ์พืชหรือสัตว์ที่จะให้ผลิตต้องมีความเหมาะสม ความพร้อมและความเพียงพอของปัจจัยสนับสนุนการผลิต เช่น แหล่งน้ำ หรือแรงงานการดูแลรักษาผลผลิตเพื่อให้ได้ปริมาณและคุณภาพสูงสุด การเก็บเกี่ยวที่ใช้เงินทุนหรือแรงงานให้มีประสิทธิภาพสูงสุด จนถึงการจำหน่ายที่ต้องได้ราคาคุ้มค่าหรือได้กำไร โดยขั้นตอนเหล่านี้ล้วนแต่เป็นพื้นฐานของการสร้างความมั่นคงทางอาหารและจำเป็นต้องใช้ความรู้ประกอบการจึงจะให้การดำเนินกิจกรรมทางการเกษตรบรรลุตามเป้าหมาย ดังสะท้อนได้จากการศึกษาของ เกศสุตา สิทธิสันติกุล และคณะ (2561) พบว่า การกำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อการเกษตร การเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการน้ำ การส่งเสริมพันธุ์กรรมพืชท้องถิ่นในการเพาะปลูก เป็นแนวทางเชิงนโยบายที่นำไปสู่การพัฒนาความมั่นคงทางอาหารในชุมชนเกษตรอินทรีย์ตำบลลวงเหนือ อำเภอตอยสะเกิด จังหวัดเชียงใหม่และ เกษตรกรที่มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนมากขึ้นจะส่งผลให้มีความรู้เกี่ยวกับความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนที่ลดลง ทั้งนี้เนื่องจากการมีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่

เพิ่มขึ้นนั้นทำให้เกษตรกรต้องมุ่งเน้นเกี่ยวกับการดำเนินกิจกรรมทางการเกษตร หรือการเพิ่มผลผลิตทางการเกษตร ซึ่งเป็นที่มาของทุนทรัพย์เพื่อใช้ในการดูแลความเป็นอยู่ หรือเป็นค่าใช้จ่ายในการดำเนินชีวิตของสมาชิกในครัวเรือนก่อน จึงทำให้เกิดข้อจำกัดด้านเวลาที่เกษตรกรต้องเข้าไปเพื่อทำการเกษตร การหารายได้ ตลอดจนการเลี้ยงดูสมาชิกในครอบครัวที่อาจส่งผลให้การเข้าถึงความรู้เกี่ยวข้องกับความรู้ความมั่นคงทางอาหารยังมีไม่มาก โดยผลการศึกษสามารถเทียบเคียงได้กับการศึกษาของปยุณดา มาสวัสดิ์ และคณะ (2559) ที่พบว่า การเพิ่มขึ้นของจำนวนสมาชิกในครัวเรือนมีผลทำให้ความมั่นคงด้านอาหารของครัวเรือนเกษตรกรไทยลดลง

การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับทัศนคติต่อการสร้างความมั่นคงทางอาหารระดับครัวเรือนของเกษตรกรในเมืองคำ แขวงเชียงขวาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว พบว่าตัวแปรอิสระทั้ง 18 ตัวแปร สามารถอธิบายความผันแปรของตัวแปรตาม คือ ทัศนคติต่อการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนเกษตรกร อยู่ร้อยละ 47.1% ($R^2 = .471$) และเมื่อพิจารณาตัวแปรอิสระที่มีความสัมพันธ์กับทัศนคติต่อการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนเกษตรกรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ พบว่ามีทั้งหมด 6 ตัวแปร โดยเป็นตัวแปรที่มีความสัมพันธ์เชิงบวกจำนวน 5 ตัวแปร ได้แก่ รายได้จากภาคการเกษตร ความรู้เกี่ยวกับการสร้างความมั่นคงทางอาหาร และการรับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับความมั่นคงทางอาหาร ซึ่งมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 รายได้นอกภาคการเกษตร และการเข้าร่วมโครงการหรือกิจกรรมเกี่ยวกับความมั่นคงทางอาหารมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ในขณะที่ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์ในเชิงลบ ได้แก่ รายจ่ายในครัวเรือน ซึ่งมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยตัวแปรอิสระที่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติทั้งหมด 6 ตัวแปร สามารถอธิบายและวิจารณ์ผลการศึกษามีรายได้ในภาคการเกษตร ถ้าเกษตรกรที่มีรายได้ในภาคการเกษตรมากขึ้นจะส่งผลทำให้มีทัศนคติที่ดีต่อการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนเพิ่มสูงขึ้นตามไปด้วย ทั้งนี้เนื่องจากการมีรายได้จากภาคการเกษตรถือเป็นแหล่งเงินทุนหลักของเกษตรกรในพื้นที่ และเป็นหลักประกันสำคัญสำหรับโอกาสในการเข้าถึงปัจจัยพื้นฐานในการยกระดับการดำเนินชีวิตของเกษตรกรให้ดีขึ้น โดยเฉพาะการมีอาหารที่มีคุณภาพสะอาดและปลอดภัยมาให้คนในครอบครัวได้บริโภคอย่างพอเพียง (Yaimuang S, 2012) และยังสอดคล้องกับ Vongsay et al. (2014) ที่ได้ศึกษาความหลากหลายของทรัพยากรธรรมชาติ สู่มั่นคงทางอาหารของชุมชนเพี้ยลาด อำเภอสว่างทอน นครหลวงเวียงจันทน์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป. ลาว) โดยพบว่า นอกจากชาวชุมชนเพี้ยลาดจะทำการเพาะปลูกพืชผักเพื่อการบริโภคแล้ว ก็ยังนำผลผลิตที่เป็นส่วนเกินจากการบริโภคมาจำหน่ายเพื่อสร้างรายได้ในอีกทางหนึ่ง รายได้นอกภาคการเกษตร โดยจากผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่า ถ้าเกษตรกรมีรายได้นอกภาคการเกษตร หรือเรียกในอีกทางหนึ่งว่า รายได้เสริมนอกเหนือจากการทำเกษตรกรรมเพิ่มขึ้น จะทำให้เกษตรกรมีแนวโน้มเห็นด้วยต่อการ

สร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนเกษตรกรรมสูงขึ้นตามไปด้วย ทั้งนี้การมีรายได้เสริมที่ได้ นอกจากการทำเกษตรกรรมที่มากขึ้นผนวกกับการมีรายได้จากในภาคการเกษตรยิ่งทำให้เกษตรกร สามารถวางแผนหรือมีศักยภาพในการสร้างความมั่นคงทางอาหารเพิ่มขึ้นตามไปด้วยซึ่งสอดคล้องกับ การรายงานของห้องการเกษตร และป่าไม้ เมืองคำ แขวงเชียงขวางในปี พ.ศ. 2562 ได้แสดงให้เห็นถึง สภาพการประกอบอาชีพเสริมเพื่อหารายได้นอกเหนือจากการทำเกษตรกรรมในพื้นที่เมืองคำ คือ การเก็บของป่า และการทอผ้าเพื่อจำหน่ายหารายได้เข้าครอบครัว (Kham District Agriculture and Forestry Office, 2019) รายงานในครัวเรือน จากผลการวิเคราะห์พบว่า ถ้าเกษตรกรมีรายจ่าย ในครัวเรือนเพิ่มมากขึ้นจะมีผลทำให้ทัศนคติต่อการสร้างความมั่นคงทางอาหารมีแนวโน้มไปใน ทิศทางลบ ทั้งนี้การแบกรับภาระค่าใช้จ่ายในครัวเรือนของเกษตรกรนั้น เป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ เกษตรกรขาดหรือมีทุนทรัพย์ไม่เพียงพอสำหรับการเข้าถึงแหล่งอาหารที่มีประโยชน์ ตลอดจนทำให้ ศักยภาพในการเพาะปลูกหรือเลี้ยงสัตว์เพื่อใช้เป็นแหล่งอาหารหรือจำหน่ายเพื่อเป็นรายได้ของ ครัวเรือนลดลง อันสะท้อนให้เห็นอย่างชัดเจนว่า ในสภาพปัจจุบันการที่เกษตรกรจะมีแหล่งอาหารที่มี คุณภาพและถูกหลักโภชนาการ รวมถึงสามารถผลิตสินค้าทางการเกษตรให้ได้มาตรฐานตามระบบ เกษตรปลอดภัยต้องใช้ต้นทุนในการผลิตที่สูง เพื่อให้สามารถดำเนินการผลิตได้ภายใต้สภาพดินที่เสื่อม โทรม การระบาดของโรคและแมลงศัตรูพืช และการขาดแคลนน้ำจากสภาวะโลกร้อน ดังนั้นจึงเป็น มูลเหตุที่ทำให้เกษตรกรยังให้ความสำคัญต่อการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนไม่มาก เท่าที่ควร เช่น การผลิตอาหารที่ได้คุณภาพ หรือการซื้ออาหารที่มีประโยชน์ตามหลักโภชนาการ แต่ กลับต้องให้ความสำคัญกับภาระค่าใช้จ่ายในส่วนอื่น ๆ แทน เช่น การศึกษาเล่าเรียนของบุตร หรือ ค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ของสมาชิกในครัวเรือน ดังผลการศึกษาของ Thammavong et al. (2019) ที่พบว่า การเกิดปัญหาภัยธรรมชาติ เช่น ภัยแล้ง และน้ำท่วมเป็นอีกหนึ่งในสาเหตุทำให้ผลผลิตทางการเกษตร มีปริมาณน้อยไม่เพียงพอต่อการบริโภค และถือเป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลต่อครัวเรือนยากจน เมืองบัวละ พา แขวงคำม่วน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว การเข้าร่วมโครงการหรือกิจกรรมเกี่ยวกับ ความมั่นคงทางอาหาร สามารถอธิบายผลการวิเคราะห์ได้ว่า ถ้าเกษตรกรมีการเข้าร่วมมากขึ้นในรอบ หนึ่งปีจะส่งผลให้เกษตรกรมีทัศนคติหรือเห็นด้วยในระดับที่สูงขึ้นต่อการสร้างความมั่นคงในระดับ ครัวเรือน หรืออาจกล่าวได้ว่า การจัดโครงการเกี่ยวกับการสร้างความมั่นคงทางอาหารมีส่วนสำคัญใน การสร้างความสนใจหรือปรับเปลี่ยนทัศนคติของเกษตรกรไปในทางที่ดีเกี่ยวกับความมั่นคงทางอาหาร ทั้งนี้ในการจัดโครงการทำให้เกษตรกรได้รับรู้ถึงข้อมูลเกี่ยวกับความสำคัญของการบริโภคอาหารที่มี คุณภาพถูกหลักโภชนาการ การผลิตอาหารที่มีความหลากหลายหรือไม่เน้นการปลูกพืชเชิงเดี่ยว ตลอดจนการหันมาผลิตสินค้าเกษตรในระบบเกษตรปลอดภัยหรือเกษตรอินทรีย์ ซึ่งล้วนแต่เป็นหลัก พื้นฐานสำคัญของการสร้างความมั่นคงทางอาหาร โดยผลการศึกษสามารถเทียบเคียงได้กับผล การศึกษาของ Masawas et al. (2016) ที่พบว่า การส่งเสริมกิจกรรมนอกฟาร์มควบคู่กับกิจกรรม

ภายในฟาร์ม การช่วยเหลือกิจกรรมการผลิตทางการเกษตร การส่งเสริมการทำเกษตรผสมผสาน และการดำเนินโครงการ จะช่วยลดความเสี่ยงต่อความไม่มั่นคงด้านอาหารของครัวเรือนในประเทศไทยได้ การรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับความมั่นคงทางอาหาร จากผลการศึกษาแสดงให้เห็นถึงการที่เกษตรกรได้รับ ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับความมั่นคงทางอาหารเพิ่มขึ้นในรอบปีนั้น ถือเป็นส่วนสำคัญทำให้เกษตรกรมี แนวโน้มเห็นด้วยกับการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนเพิ่มสูงมากขึ้น ทั้งนี้เป็นเพราะ ในปัจจุบันการรับข้อมูลข่าวสารของเกษตรกรมาจากการประชาสัมพันธ์โดยใช้สื่อในช่องทางที่ หลากหลายมากขึ้น และมีการจัดการข้อมูลให้เข้าใจง่ายและสะดวกต่อการเข้าถึง เช่น โทรทัศน์และ วิทยุ ตลอดจนสื่อออนไลน์ในโทรศัพท์มือถือ เว็บไซต์ และสื่อสิ่งพิมพ์อิเล็กทรอนิกส์ เพื่อใช้ ประกอบการตัดสินใจ คาดการณ์ วางแผน และเพิ่มความเชื่อมั่นต่อการสร้างความมั่นคงทางอาหารใน ครัวเรือนของตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับ Paiwithaya siritham (2020) ที่พบว่า การประชาสัมพันธ์ และการสื่อสารเป็นหนึ่งในเงื่อนไขในการขับเคลื่อนการจัดการเครือข่ายชุมชนเพื่อความมั่นคงทาง อาหาร และ ความรู้เกี่ยวกับความมั่นคงทางอาหาร ซึ่งสามารถอธิบายผลการวิเคราะห์ได้ว่า ถ้า เกษตรกรมีความรู้เกี่ยวกับความมั่นคงทางอาหารเพิ่มขึ้นจะมีผลทำให้มีทัศนคติที่ดีต่อการสร้างความ มั่นคงทางด้านอาหารในระดับครัวเรือนมากขึ้นตามไปด้วย เนื่องจากการมีองค์ความรู้เกี่ยวกับความ มั่นคงทางอาหารจะสามารถทราบและเข้าใจถึงประโยชน์และแนวทางการปฏิบัติเกี่ยวกับการสร้าง ความมั่นคงทางอาหาร โดยเฉพาะวิธีการผลิต เข้าถึง และจัดหาอาหารให้เพียงพอต่อสมาชิกใน ครอบครัว และการเลือกอาหารที่มีคุณภาพ สะอาด ถูกสุขลักษณะ และมีโภชนาการตามมาตรฐาน ซึ่ง ถือเป็นฐานความรู้ที่สำคัญที่ทำให้เกษตรกรมีมุมมองที่ดีและเห็นด้วยกับการสร้างความมั่นคงทาง อาหารให้แก่ตนเองและครอบครัว โดยผลการศึกษาดังกล่าวสามารถเทียบเคียงได้กับการศึกษาการ สร้างความมั่นคงทางอาหารของเกษตรกรอินทรีย์ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างของ Fakket et al.(2016) ที่พบว่ากลวิธีการสร้างความมั่นคงของเกษตรกรอินทรีย์ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตอนล่าง ให้มีความมั่นคงด้านการบริโภค ด้านการผลิต และด้านทรัพยากร คือ การใช้ความรู้และ เทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการจัดการกระบวนการผลิตและปัจจัยในการผลิต

การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติในการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือน เกษตรกร เมืองคำ แขวงเชียงขวาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เมื่อพิจารณาตัวแปรอิสระ ที่มีผลต่อการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนเกษตรกรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ พบว่า มีทั้งหมด 8 ตัวแปร โดยเป็นตัวแปรที่มีความสัมพันธ์เชิงบวกจำนวน 6 ตัวแปร ได้แก่ รายได้จากภาค การเกษตร ระดับความรู้ และทัศนคติของเกษตรกรมีค่า $P=.000$ ซึ่งมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ 0.01 ส่วนระดับการศึกษามีค่า $P=.013$ รายได้นอกภาคการเกษตร $P=.017$ และ การเข้าร่วมโครงการหรือกิจกรรมเกี่ยวกับความมั่นคงทางอาหาร $P=.011$ มีความสัมพันธ์อย่างมี นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ในขณะที่ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์ในเชิงลบ ได้แก่ รายจ่ายใน

ครัวเรือน $P=-.005$ ซึ่งมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และภาระหนี้สินของเกษตรกร $P=-.032$ มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ระดับการศึกษา มีค่า $P=.013$ สามารถอธิบายได้ว่า ถ้าเกษตรกรที่มีระดับการศึกษาที่สูงกว่าระดับประถมศึกษาจะมีแนวโน้มในการสร้างความมั่นคงทางด้านอาหารในครัวเรือนมากขึ้น เนื่องจากการศึกษาถือเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้เกษตรกรมีพื้นฐานความรู้ที่จะนำมาประยุกต์ใช้ในการสร้างความเข้าใจในการวางแผนการสร้าง ความมั่นคงทางอาหารในครัวเรือน เช่น การเลือกซื้ออาหารหรือวัตถุดิบประกอบการทำอาหารที่มีคุณภาพ และการหารายได้เพื่อการเข้าถึงอาหาร เป็นต้น (Mishra, 2005) รายได้ในภาคการเกษตรมีค่า $P=.000$ สามารถอธิบายได้ว่า ถ้าเกษตรกรที่มีรายได้ในภาคการเกษตรที่สูงขึ้นจะส่งผลทำให้มีการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนเพิ่มสูงขึ้นตามไปด้วย ทั้งนี้เนื่องจากรายได้จากภาคการเกษตรถือเป็นรายได้หลักและอาจเป็นรายได้ทางเดียวที่เกษตรกรใช้สำหรับในการซื้อหรือหาอาหารที่มีคุณภาพ รวมถึงการจัดหาอาหารที่ให้คุณค่าทางโภชนาการสูง และอาหารที่ตนเองหรือครอบครัวไม่สามารถผลิตได้มาให้เหล่าสมาชิกในครอบครัวได้บริโภคได้อย่างเพียงพอและทั่วถึง โดยผลการศึกษสามารถเทียบเคียงได้กับผลการวิจัยของ Palachai et al. (2016) ที่พบว่า รายได้ของครอบครัวเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีความสัมพันธ์กับความมั่นคงทางอาหารของวัยรุ่นในชุมชนชนบทภาคตะวันออกเฉียงเหนืออย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ การมีรายได้นอกภาคการเกษตรมีค่า $P=.017$ โดยอธิบายผลการศึกษาได้ว่า ถ้าเกษตรกรมีรายได้นอกภาคการเกษตร หรือรายได้เสริมนอกเหนือจากการทำเกษตรกรรมเพิ่มมากขึ้น จะทำให้เกษตรกรมีแนวโน้มสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนในระดับที่สูงขึ้น โดยแหล่งรายได้เสริมของเกษตรกรนอกเหนือจากการทำเกษตรกรรมในพื้นที่เมืองคำ คือ การเก็บของป่า และการทอผ้า (Kham District Agriculture and Forestry Office, 2019) ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่านอกเหนือจากเกษตรกรจะมีรายได้หลักจากการทำเกษตรกรรมแล้ว เกษตรกรยังมีการหารายได้เสริมจากแหล่งอื่นด้วย อันเป็นการบ่งชี้ถึงการมีโอกาสมืออาชีพที่จะเข้าถึงแหล่งอาหารที่จำเป็นและการมีปริมาณอาหารที่เพียงพอของครัวเรือนเกษตรกร และสอดคล้องกับการศึกษาของ Vongsay et al. (2014) ที่พบว่า ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติทำให้ชาวชุมชนเพี้ยลาด อำเภอสว่างทอง นครหลวงเวียงจันทน์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวมีความมั่นคงด้านอาหารได้ในระดับหนึ่ง ซึ่งได้จากการหาผักพื้นบ้านในป่า การหาปลาตามแหล่งน้ำธรรมชาติ รวมถึงการเป็นปัจจัยหลักในสนับสนุนการทำนา การเพาะปลูกอื่น ๆ และการทำปศุสัตว์ที่ส่งผลให้ผู้คนในชุมชนมีอาหารเพียงพอ รายจ่ายในครัวเรือนมีค่า $P=.005$ สามารถอธิบายได้ว่า ถ้าเกษตรกรมีรายจ่ายในครัวเรือนสูงขึ้นจะมีผลทำให้การสร้างความมั่นคงทางอาหารลดลง ทั้งนี้เนื่องมาจากภาระค่าใช้จ่ายในครัวเรือนของเกษตรกรส่วนมากเป็นไปเพื่อการลงทุนในการทำการเกษตรหรือค่าอุปการะทางการศึกษาให้แก่บุตรหลาน ประกอบกับในปัจจุบันการผลิตในภาคการเกษตรยังประสบกับปัญหาดินเสื่อมโทรม การระบาดของโรคและแมลงศัตรูพืช และการขาด

แคลนน้ำเพื่อการเกษตร ซึ่งทำให้เกษตรกรต้องให้เงินทุนในการบำรุงดูแลรักษาผลผลิตของตนเองให้ได้คุณภาพและปริมาณตามความต้องการของตลาด จึงทำให้ขาดหรือมีทุนทรัพย์ไม่เพียงพอในการจัดหาหรือเข้าถึงแหล่งอาหารที่มีประโยชน์ให้แก่สมาชิกในครัวเรือนได้อย่างมีประสิทธิภาพเท่าที่ควร ดังผลการศึกษาของ Thammavong et al. (2019) ที่พบว่า การเกิดปัญหาภัยธรรมชาติ เช่น ภัยแล้ง และน้ำท่วมเป็นอีกหนึ่งในสาเหตุทำให้ผลผลิตทางการเกษตรมีปริมาณน้อยไม่เพียงพอต่อการบริโภค และถือเป็นปัจจัยหนึ่งส่งผลต่อครัวเรือนยากจน เมืองบัวละพา แขวงคำม่วน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ภาระหนี้สินในครัวเรือน $P=0.032$ สามารถอธิบายได้ว่าเกษตรกรที่มีภาระหนี้สินในครัวเรือนที่สูงมากขึ้นจะมีแนวโน้มที่จะสร้างความมั่นคงทางอาหารในครัวเรือนลดลง สำหรับครอบครัวประกอบอาชีพเกษตรกรรมส่วนมากต้องแบกรับภาระหนี้สินจากการกู้ยืมเงินเพื่อใช้ในกิจกรรมทางการเกษตรของตนเอง ซึ่งทำให้มีเงินทุนไม่เพียงพอและเกิดความยากลำบากในการเข้าถึงอาหารสำหรับเลี้ยงดูสมาชิกในครัวเรือน ผลการศึกษาสามารถเทียบเคียงได้กับการศึกษาของ Masawas et al. (2016) ที่พบว่า ครัวเรือนเกษตรกรไทยที่มีหนี้สินจะมีโอกาสที่จะตกเป็นครัวเรือนที่มีความไม่มั่นคงด้านอาหารสูงขึ้นตามไปด้วย การเข้าร่วมการฝึกอบรมที่เกี่ยวกับการทำเกษตรกรรมมีค่า $P=0.011$ สามารถอธิบายได้ว่าเกษตรกรที่ได้เข้าร่วมการฝึกอบรมเกี่ยวกับการทำเกษตรกรรมเพิ่มขึ้นจะมีการสร้างความมั่นคงทางอาหารในครัวเรือนในระดับที่สูงขึ้น โดยการเข้าร่วมฝึกอบรมในด้านการเกษตรเป็นช่องทางหนึ่งในการเพิ่มองค์ความรู้ หรือเทคโนโลยีใหม่และทันสมัยที่เกษตรกรสามารถนำมาปรับใช้กับการดำเนินการทำเกษตรกรรมของตนเอง โดยเฉพาะการยกระดับคุณภาพและปริมาณผลผลิตทางการเกษตรเพื่อให้ได้มาซึ่งกำไรหรือรายได้ที่สูงขึ้น หรือการได้รับองค์ความรู้เกี่ยวกับการวางแผนในการทำเกษตร ตลอดจนการผลิตสินค้าเกษตรที่มีความปลอดภัยจากสารเคมีสำหรับเป็นแหล่งอาหารเพื่อการบริโภคมาบริโภค ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Sringoen et al. (2018) ที่พบว่า การถ่ายทอดองค์ความรู้เพิ่มศักยภาพการผลิตอาหารตามหลักเกษตรอินทรีย์ เป็นหนึ่งในองค์ประกอบของรูปแบบการสร้างความมั่นคงทางอาหารของครัวเรือนด้วยกระบวนการสิ่งแวดล้อมศึกษาในชุมชนริมน้ำพอง อำเภอ น้ำพอง จังหวัดขอนแก่น ที่สมาชิกในครัวเรือนควรได้รับเพื่อนำไปสู่การสร้างอาหารได้ปลอดภัย เพียงพอและพึ่งตนเองได้อย่างเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ความรู้เกี่ยวกับการสร้างความมั่นคงทางอาหารมีค่า $P=0.000$ อธิบายผลการวิเคราะห์ได้ว่า เกษตรกรที่มีความรู้เกี่ยวกับการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับที่สูงขึ้นจะมีแนวโน้มสร้างความมั่นคงทางอาหารในครัวเรือนสูงขึ้นตามไปด้วย ทั้งนี้การที่เกษตรกรมีความรู้นั้นจะสามารถช่วยให้การนำเอาแนวความคิดวิทยาการ หรือเทคโนโลยีต่าง ๆ เกี่ยวกับการหนุนเสริมความมั่นคงทางอาหารมาประยุกต์ใช้เพื่อการปฏิบัติได้อย่างเหมาะสมและเป็นไปตามหลักวิชาการ เช่น ความรู้เกี่ยวกับการปลูกพืชในระบบเกษตรปลอดภัยหรือเกษตรอินทรีย์ ความรู้เกี่ยวกับการวางแผนการตลาดเพื่อการจำหน่ายผลผลิตให้เกิดรายได้สูงสุด ความรู้เกี่ยวกับการป้องกันและกำจัดโรคและแมลงศัตรูพืช และความรู้

เกี่ยวกับโภชนาการด้านอาหาร เป็นต้น ซึ่งทั้งหมดนี้ล้วนแต่เป็นองค์ความรู้ที่สามารถสนับสนุนการสร้างความมั่นคงทางอาหารในครัวเรือนของเกษตรกรได้ทั้งสิ้น ผลการศึกษาดังกล่าวสอดคล้องกับการศึกษาการสร้างความมั่นคงทางอาหารของเกษตรกรอินทรีย์ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างของ Fakket et al. (2016) ที่พบว่า กลวิธีการสร้างความมั่นคงของเกษตรกรอินทรีย์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างให้มีความมั่นคงทั้งด้านการบริโภค ด้านการผลิต และด้านทรัพยากรส่วนหนึ่งมาจากใช้ความรู้และเทคโนโลยี จนได้ผลผลิตอาหารที่มีความหลากหลาย ปลอดภัย และมีคุณค่าทางโภชนาการ และทัศนคติต่อการสร้างความมั่นคงทางอาหาร มีค่า $P=0.000$ สามารถอธิบายได้ว่าเกษตรกรที่มีทัศนคติต่อการสร้างความมั่นคงทางอาหารในเชิงบวกหรือเห็นด้วยจะมีการสร้างความมั่นคงทางอาหารในครัวเรือนเพิ่มสูงขึ้น โดยผลการศึกษาสะท้อนให้เห็นถึงการที่เกษตรกรมีมุมมองหรือมีแนวความคิดที่ดีต่อการสร้างความมั่นคงทางอาหารถือเป็นส่วนสำคัญอย่างยิ่งที่จะทำให้เกษตรกรมีการปฏิบัติเกี่ยวกับการสร้างความมั่นคงทางอาหาร โดยเฉพาะการปรับเปลี่ยนรูปแบบการผลิตที่ไม่ใช้สารเคมีที่ทำลายสิ่งแวดล้อม มีการรักษาคุณภาพของผลผลิต ตลอดจนการคัดเลือกพันธุ์พืชหรือสัตว์ที่ให้คุณค่าทางอาหารสูงสุดมาผลิตเพื่อเป็นสินค้าและอาหารเพื่อการบริโภค ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Pingmoung et al. (2017) ที่พบว่าปัจจัยหนึ่งที่ทำให้กิจกรรมการจัดการความหลากหลายทางชีวภาพสู่ความมั่นคงทางอาหารของชาติพันธุ์ในกลุ่มน้ำตก-กลุ่มน้ำโขง: กรณีศึกษาจังหวัดเชียงราย ประสบผลสำเร็จ คือ การที่ประชาชนในชุมชนมีความรัก ห่วงแหนแหล่งทรัพยากรธรรมชาติของตนเอง และมีความเข้าใจถึงความสัมพันธ์ของคนกับป่าที่ต้องอาศัยและพึ่งพิงในด้านทรัพยากรน้ำ และแหล่งอาหารเพื่อใช้ในการดำเนินชีวิต

ข้อมูลปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือน ของเกษตรกรในเขตเมืองคำ แขวงเชียงขวาง สาธารณรัฐประชาธิปไตย ประชาชนลาว

ผลการศึกษาพบว่า เกินกว่าครึ่งหนึ่งของเกษตรกรตัวอย่าง (ร้อยละ 83.9) มีปัญหาอุปสรรคเกี่ยวกับความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนในด้านการมีอาหารถึงพร้อมอยู่ในระดับมากในด้านนี้ ยังพบปัญหาอุปสรรคย่อยอยู่ในระดับมากที่มีปัญหาทางด้านการไม่มีทุนทำการเกษตร (ร้อยละ 41.9) ปัญหาย่อยรองลงมาการมีแหล่งน้ำสะอาดเก็บไว้เพื่อบริโภคและทำการเกษตร (ร้อยละ 38.4) ส่วนการมีพื้นที่จะมีปัญหาอุปสรรคน้อยมาก (ร้อยละ 3.9) และไม่มีปัญหาอุปสรรคเลย (ร้อยละ 15.8) เนื่องจากเกษตรกรส่วนมากมีพื้นที่ทำการเกษตรมากเฉลี่ย 10.66 ไร่ แต่พื้นที่ 2 ใน 3 เป็นเนินเขาสูง ทำให้การทำเกษตรลำบาก (Sub-Committees of the General Assembly of Mueang Kham, 2019) และต้องได้ใช้ทุนการผลิตสูง ส่วนปัญหาด้านการเข้าถึงอาหาร ในระดับปานกลาง (ร้อยละ 44.8) และด้านการใช้ประโยชน์ของอาหารและ ด้านความมีเสถียรภาพของอาหาร ในระดับน้อย (ร้อยละ 38.4) และ (ร้อยละ 37.3) การนำข้อมูลปัญหาอุปสรรคด้านการสร้างความมั่นคงทางอาหารใน

ระดับครัวเรือนเกษตรกรรมเมืองคำ แขวงเชียงขวาง ตามองค์ประกอบความมั่นคงทางอาหารขององค์กรอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ (Food and Agriculture Organization of the United Nations, 2018)

การพัฒนาารูปแบบการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือน ของเกษตรกรรมในเมืองคำ แขวงเชียงขวาง สาธารณรัฐประชาธิปไตย ประชาชนลาว

การนำข้อมูลปัญหาอุปสรรคด้านการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนเกษตรกรรมเมืองคำ แขวงเชียงขวาง ตามองค์ประกอบความมั่นคงทางอาหารขององค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ (Food and Agriculture Organization of the United Nations, 2006) นำไปจัดการสนทนากลุ่มร่วมกับผู้เชี่ยวชาญ 8 คน เพื่อหาแนวทางการพัฒนาการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนเกษตรกรรม สามารถแบ่งสภาพปัญหาอุปสรรคและแนวทางการจัดการปัญหาอุปสรรคออกเป็น 4 ด้านหลัก ดังนี้ ด้านการมีอาหารเพียงพอในการสร้างความมั่นคงทางอาหารพบว่าเกษตรกรรมส่วนใหญ่ยังขาดปัจจัยการผลิตอย่างมาก เช่น เงินทุน พันธุ์พืช/ปศุสัตว์ หรือวัสดุสำหรับการทำการเกษตรที่มีคุณภาพ ขาดแหล่งน้ำหรือมีแหล่งกักเก็บน้ำ และ พื้นที่ทำการผลิตที่เหมาะสมเนื่องจากพื้นที่ทำการผลิต 2 ใน 3 เป็นภูเขา (Sub-Committees of the General Assembly of Mueang Kham, 2019) โดยแนวทางในการสร้างความมั่นคงทางอาหารคือ (1) ส่งเสริมการสร้างกลุ่มผลิตของเกษตรกรรมเพื่อยกระดับความสามารถเข้าถึงปัจจัยการผลิตโดยการสนับสนุนให้เกษตรกรเข้าถึงแหล่งเงินทุน พันธุ์พืช/ปศุสัตว์ หรือวัสดุสำหรับการทำการเกษตรที่มีคุณภาพ และมีราคาย่อมเยา การส่งเสริมให้เยาวชนกลับเข้าสู่ภาคการเกษตรด้วยการสนับสนุนการเข้าถึงเทคโนโลยีและเครื่องจักรสมัยใหม่ที่มีความเหมาะสมกับพื้นที่ และส่งเสริมอบรมให้ความรู้ในการใช้เงินทุนให้ไปตามเป้าหมายเพื่อให้ได้ประโยชน์สูงสุด (2) ส่งเสริมให้ความรู้เกี่ยวกับการใช้น้ำให้เกิดประโยชน์ และวิธีการรักษาคุ่มครองแหล่งน้ำ รักษาป่าต้นน้ำ และ การช่วยเหลือให้เกษตรกรเข้าถึงแหล่งน้ำสะอาดเพื่อการบริโภคและใช้ทำการเกษตรโดยการสร้างระบบน้ำบาดาลและน้ำประปาให้หมู่บ้านเป็นเจ้าของในระบบน้ำประปา แต่ต้องทำการเก็บค่าน้ำเพื่อนำมาใช้ในการบำรุงรักษาแหล่งน้ำ (3) มีการแบ่งพื้นที่ถือครอง จัดสรรพื้นที่อย่างเหมาะสมให้เกษตรกรได้ทำการผลิตให้ถูกฤดูกาลผลิต สอดคล้องกับงานวิจัยของ Piyanart Imdee (2004) ซึ่งได้ทำการศึกษาว่า ความมั่นคงทางอาหารของชุมชนชนบทบ้านป่าคา อำเภอเมือง จังหวัดน่าน ต้องประกอบด้วยการที่ชุมชน มีที่ดินทำกินอย่างถาวร มีขนบธรรมเนียมประเพณีในการรักษาผืนป่าต้นน้ำ โดยยังมีความเชื่อของชุมชนที่จะต้องปลูกต้นไม้ทดแทนต้นไม้ที่ล้มลงไปเพื่อสร้างที่อยู่อาศัย และฝึกอบรมการทำเกษตรให้เหมาะสมกับแต่ละพื้นที่ ในขณะที่ปัญหาด้านการเข้าถึงอาหาร เนื่องจากเกษตรกรไม่มีรายได้เพียงพอที่จะซื้ออาหารที่หลากหลายสำหรับบริโภคในครัวเรือน และ สิ่งอำนวยความสะดวกในการเดินทางไปหาอาหารยังยาก

ที่จะเข้าถึง การที่จะเดินทางไปหาอาหารจากเขตอาศัยไปหาที่ทำกินยังมีความลำบากมาก ดังนั้นการแก้ไขให้เกษตรกรสามารถเข้าถึงอาหารในแบบยั่งยืนนั้นจำเป็นต้องให้ความรู้ ทำการจัดอบรมการผลิตแบบผสมผสาน ผลิตแบบยั่งยืน เกษตรอินทรีย์ ผสมผสานกับภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สืบทอดกันมาตั้งแต่อดีต มาปรับใช้เพื่อการสร้างความมั่นคงทางอาหารของเกษตรกร ให้มีอาหารหลากหลายพอเพียงต่อความต้องการของสมาชิกในครัวเรือน และสามารถสร้างรายรับจากผลิตทางการเกษตรเพื่อรับประกันการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนเกษตรกรอย่างยั่งยืน สอดคล้องกับแนวคิดของ Sitthisuntikul et al. (2018) ที่ว่า ความมั่นคงทางอาหารในมุมมองของ การทำเกษตรอินทรีย์ด้านการผลิต การแสวงหารายได้ วัฒนธรรม และทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีความสัมพันธ์กับความมั่นคงทางอาหารในแง่การเข้าถึงอาหารปลอดภัยอย่างพอเพียง ความพอเพียงด้านเศรษฐกิจและความยั่งยืนของการผลิตอาหาร และรัฐบาลต้องมีนโยบายสนับสนุนสร้างเส้นทางไปยังที่ผลิตกับตลาดเพื่อทำให้การเข้าถึงอาหารง่ายมากขึ้น สำหรับแนวทางการจัดการปัญหาอุปสรรคด้านการใช้ประโยชน์ของอาหาร โดยการจัดอบรมให้ความรู้ทางโภชนาการด้านอาหาร ฝึกวิธีการแปรรูปอาหารอย่างถูกสุขอนามัยให้เกษตรกร ส่งเสริมให้เกษตรกรผลิตแหล่งอาหารที่ให้โปรตีน และ วิตามิน และการยกระดับโภชนาการและส่งเสริมการได้รับสารอาหารอย่างสมดุล สอดคล้องกับการศึกษาของ Intarapoom (2017) ได้ทำการศึกษาผลกระทบของการขยายพื้นที่เพาะปลูกต่อความมั่นคงทางอาหารของเกษตรกรผู้ปลูกอ้อย ว่าควรมีการส่งเสริมให้ความรู้แก่เกษตรกรเกี่ยวกับหลักโภชนาการ การรับประทานอาหารให้ครบ 5 หมู่ การผลิตอาหารในครัวเรือนให้มีความหลากหลายชนิดมากขึ้น จึงจะสร้างความมั่นคงทางอาหารได้อย่างยั่งยืน แนวทางการจัดการปัญหาอุปสรรคด้านความมีเสถียรภาพของอาหาร การเสริมสร้างพลังอำนาจให้แก่เกษตรกรเพื่อต่อสู้กับความเหลื่อมล้ำ จัดการอบรมการทำเกษตรที่สะอาดปลอดภัย และให้ความรู้เกี่ยวกับผลเสียของการใช้สารเคมีในการผลิตทางการเกษตร สอดคล้องกับการศึกษาของ Khayankan et al. (2020) ได้ทำการศึกษาแนวทางเสริมสร้างความมั่นคงทางอาหารของชุมชนชายแดนในเขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดเชียงราย ได้มีแนวทางเสริมสร้างความมั่นคงทางอาหาร คือ ผู้ผลิตต้องมีการผลิตอาหารที่ปลอดภัย งดใช้สารเคมีเพื่อลดการปนเปื้อน ศึกษาหาความรู้อย่างสม่ำเสมอเพื่อพัฒนาผลผลิตให้ได้มาตรฐาน และต้องรวมกลุ่มผู้ผลิตเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน

จากผลการประเมินรูปแบบการสร้างความปลอดภัยทางอาหารในระดับครัวเรือนของเกษตรกรในเขตเมืองคำ ของผู้เชี่ยวชาญ พบว่าผู้เชี่ยวชาญประเมินผลทุกด้านอยู่ในเกณฑ์เห็นด้วยมาก โดยมีค่าเฉลี่ยระหว่าง 3.60-5.00 ส่วนค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานอยู่ระหว่าง .00-.894 ซึ่งน้อยกว่า 1.00 แสดงว่าสามารถนำรูปแบบดังกล่าวไปใช้ได้จริง สอดคล้องกับการศึกษาของ นฤมล คำอ่อน (2562) ได้รายงาน ว่า ผลการประเมินรูปแบบทุกด้านจากผู้เชี่ยวชาญอยู่ในเกณฑ์เห็นด้วยมาก โดยมีค่าเฉลี่ยระหว่าง 3.70-4.10 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานอยู่ระหว่าง .31-.56

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

จากผลการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เสนอขอคิดเห็นบางประการอันเป็นประโยชน์กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานภาครัฐและเอกชน โครงการ และชุมชน ในเขตเมืองคำ แขวงเชียงขวาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ในการวางแผนการส่งเสริมและพัฒนาก่อสร้าง ความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนเกษตรกร จำเป็นต้องได้รับพัฒนาทั้ง 4 ด้านในการสร้างความมั่นคงทางอาหาร เช่น ด้าน การมีอาหารเพียงพอ ด้านการเข้าถึงอาหาร ด้านการใช้ประโยชน์ของอาหาร และด้านความมีเสถียรภาพของอาหาร ตลอดจนอาจเป็นแนวทางในการศึกษาวิจัยในครั้งต่อไป ดังนี้

1. จากการศึกษาครั้งนี้พบว่า การที่มีรายได้เพิ่มขึ้นนั้นจะทำให้เกษตรกรมีระดับความรู้และทัศนคติที่ดีต่อการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนของเกษตรกร ดังนั้นหน่วยงาน โดยเฉพาะห้องการเกษตรและป่าไม้ และโครงการเกษตรโภชนาการ เมืองคำ แขวงเชียงขวาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ควรจัดทำโครงการจัดตั้งตลาดนัดชุมชนเพื่อเป็นแหล่งจำหน่ายและรับซื้อผลผลิตทางการเกษตร ตลอดจนส่งเสริมและการพัฒนามูลค่าให้แก่ผลิตภัณฑ์พื้นบ้านของเกษตรกร เช่น การจัดทำบรรจุภัณฑ์ การสร้างตราสินค้า รวมถึงการจัดทำระบบการจำหน่ายผลผลิตแบบออนไลน์ เป็นต้น การสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนในทางที่ดีขึ้น ควรส่งเสริมให้เกษตรกรได้เข้าร่วมในการฝึกอบรมเกี่ยวกับการผลิตทางการเกษตร และมีความรู้เกี่ยวกับการนำใช้เทคโนโลยีมาใช้ในการผลิต แปรรูปผลผลิต และความรู้เรื่องการตลาด ถ้าเกษตรกรมีองค์ความรู้ความเข้าใจ การได้รับข้อมูลข่าวสาร และการได้เข้าร่วมฝึกอบรมของเกษตรกร เป็นการเพิ่มองค์ความรู้ให้เกษตรกร ดังนั้นควรมุ่งเน้นให้ทางห้องการเกษตรและป่าไม้ ตลอดจนผู้นำชุมชนทั้งภาครัฐ และ ภาคเอกชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องอื่น ๆ ในการสร้างองค์ความรู้และถ่ายทอดเทคโนโลยีเกี่ยวกับการทำเกษตรที่ดี เพื่อสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนเกษตรกรและควรมีการถ่ายทอดองค์ความรู้หรือเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องกับการสนับสนุนการผลิตพืชและสัตว์ในระบบเกษตรที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม อาทิ ระบบเกษตรที่ดีและเหมาะสม (Good Agricultural Practice: GAP) ระบบเกษตรอินทรีย์ หรือระบบเกษตรปลอดภัยจากสารพิษ เพื่อให้ได้มาซึ่งอาหารและสินค้าเกษตรที่มีคุณภาพไร้สารเคมี สามารถให้เป็นวัตถุดิบในการประกอบอาหารเพื่อการบริโภคในครัวเรือนและจำหน่าย

2. ห้องการเกษตรและป่าไม้ และโครงการเกษตรโภชนาการ เมืองคำ แขวงเชียงขวาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวควรส่งเสริมและสนับสนุนงบประมาณในการจัดทำโครงการร่วมกับโรงเรียนในพื้นที่ให้มีการบูรณาการหรือสร้างเครือข่ายสำหรับรับซื้อผลผลิตจากเกษตรกรที่มีการผลิตพืชหรือสัตว์ในระบบเกษตรที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เพื่อนำผลผลิตดังกล่าวมาเป็นวัตถุดิบ

สำหรับทำอาหารกลางวันของโรงเรียน ตลอดจนมีการปลูกฝังค่านิยมและสร้างเสริมพฤติกรรมการบริโภคอาหารที่ปลอดภัยเพื่อนำไปสู่การสร้างคนรุ่นใหม่ที่มีค่านิยมถึงความสำคัญของความมั่นคงทางอาหารที่เป็นพื้นฐานสำคัญของการดำเนินชีวิตในปัจจุบัน

3. ห้องการเกษตรและป่าไม้ เมืองคำ แขวงเชียงขวาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ควรสนับสนุนให้มีโครงการ หรือกิจกรรมที่มีกระบวนการสาธิตหรือฝึกปฏิบัติเกี่ยวกับการผลิตสินค้าเกษตรที่มีคุณภาพและปลอดภัยจากสารเคมีที่อาจทำอันตรายแก่ผู้บริโภคได้ เช่น โครงการจัดทำผลิตภัณฑ์บำรุงดินสำหรับการเพาะปลูกพืชผลทางการเกษตร ได้แก่ การผลิตปุ๋ยหมักจากเศษพืชและมูลสัตว์ การทำผลิตภัณฑ์ป้องกันโรคและแมลงศัตรูพืชแบบอนุรักษ์ธรรมชาติ ตลอดจนการจัดทำโครงการที่สร้างผลิตภัณฑ์เพื่อการปศุสัตว์ เช่น การผลิตอาหารเลี้ยงสัตว์โดยใช้วัสดุจากธรรมชาติในท้องถิ่น การจัดทำโรงเรียนการเลี้ยงและแปรรูปที่ได้มาตรฐานและสะอาด เป็นต้น

4. หน่วยงานภายใต้กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงกสิกรรมและป่าไม้ ตลอดจนโครงการเกษตรโชนาการในเขตเมืองคำ แขวงเชียงขวาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ควรมีการพัฒนาสื่อรูปแบบต่าง ๆ รวมถึงช่องทางสำหรับการประชาสัมพันธ์องค์ความรู้เกี่ยวกับความมั่นคงทางอาหารให้แก่เกษตรกร เพื่อการปลูกฝังและสร้างทัศนคติที่ดี อันนำไปสู่การยอมรับแนวคิดความมั่นคงทางอาหารมาปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมสำหรับสมาชิกในครัวเรือนที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม โดยเฉพาะองค์ความรู้ทางโชนาการและการใช้ประโยชน์จากอาหารที่หลากหลาย องค์ความรู้ด้านการบริหารจัดการปัจจัยการผลิตภายใต้ระบบเกษตรอินทรีย์หรือการเพาะปลูกที่ไม่ใช้สารเคมีและเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม องค์ความรู้ด้านการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรของเกษตรกรเพื่อเพิ่มมูลค่า องค์ความรู้ด้านการตลาด เป็นต้น

5. หน่วยงานภาครัฐ เช่น หน่วยงานการเกษตรและป่าไม้ของภาครัฐ และโครงการเกษตรเพื่อโชนาการเมืองคำ แขวงเชียงขวาง ควรมีการจัดทำช่องทางประชาสัมพันธ์ข่าวสารเพื่อเพิ่มความรู้เกี่ยวกับความมั่นคงทางอาหารให้แก่เกษตรกร ตั้งแต่ความรู้ ทักษะเกี่ยวกับการเพิ่มศักยภาพการผลิต เช่น การบำรุงดิน การจัดการแหล่งน้ำ การคัดเลือกพันธุ์พืชและสัตว์ที่มีคุณภาพและเหมาะสมกับพื้นที่ ด้วยการสนับสนุนการให้ความรู้ด้านการจัดการปัจจัยการผลิตอย่างคุ้มค่า เช่น การเข้าถึงแหล่งทุน แหล่งน้ำ แรงงาน และเทคโนโลยีต่าง ๆ เป็นต้น

6. หน่วยงานภาครัฐ เช่น หน่วยงานการเกษตรและป่าไม้ของภาครัฐ และโครงการเกษตรเพื่อโชนาการเมืองคำ แขวงเชียงขวาง ควรส่งเสริมและถ่ายทอดองค์ความรู้ที่สามารถสนับสนุนให้เกษตรกร ทำการเกษตรให้มีประสิทธิภาพทั้งในเชิงการผลิตเป็นอาหารที่มีคุณภาพเพื่อการบริโภคในครัวเรือน และสร้างรายได้ โดยเฉพาะการสนับสนุนให้มีการปลูกพืชที่ให้ประโยชน์ด้านโชนาการเพื่อใช้ประกอบอาหาร เพื่อนำไปสู่การเพิ่มศักยภาพในการผลิตสินค้าทางการเกษตร และอาหารได้

อย่างเพียงพอและมีคุณภาพต่อการบริโภคหรือจำหน่ายการมีรายได้เพิ่มขึ้น หรือมีรายได้ที่จะสามารถจัดหาอาหารที่จำเป็นให้แก่สมาชิกในครัวเรือนได้อย่างทั่วถึง

7. หน่วยงานภาครัฐ เช่น หน่วยงานการเกษตรและป่าไม้ของภาครัฐ ควรจัดทำช่องทางการประชาสัมพันธ์ข่าวสารเกี่ยวกับ ผลเสียของการทำเกษตรโดยใช้สารเคมี การให้ความรู้ในการทำเกษตรที่ปลอดภัย เช่น การผลิตในระบบเกษตรอินทรีย์ ผสมผสานกับการเลี้ยงสัตว์หรือเพาะปลูกพืชเศรษฐกิจชนิดต่าง ๆ

8. หน่วยงานภาครัฐ เช่น หน่วยงานการเกษตรและป่าไม้ของภาครัฐ เพิ่มองค์ความรู้ด้านการป้องกันและบรรเทาความเสียหายจากการเกิดภัยพิบัติทางธรรมชาติและ การระบาดของโรคและแมลงศัตรูพืช เป็นต้น

ข้อเสนอแนะในการวิจัยในครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาผลการวิจัยนำรูปแบบการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนเกษตรกร ไปใช้ในพื้นที่ต่าง ๆ

2. ควรมีการศึกษาในพื้นที่ชุมชนเกษตรกรอื่นๆ เนื่องจากแต่ละพื้นที่ของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ยังมีความแตกต่างด้านประเพณี วัฒนธรรม สังคม เศรษฐกิจ และปัจจัยอื่นๆ ที่แตกต่างกัน เพื่อให้ทราบถึงข้อมูลระดับความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนเกษตรกรในภาพรวมของประเทศได้

3. การศึกษาวิจัยครั้งต่อไปควรมีการศึกษาถึงการสร้างการมีส่วนร่วมของครัวเรือนในการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนของเกษตรกร

บรรณานุกรม

- เกศสุตา สิทธิสันติกุล, ขนิษฐา เสถียรพีระกุล และโจลานันท์, บัญจรัตน์. 2561. แนวทาง พัฒนา ความมั่นคง ทาง อาหาร ใน ชุมชน เกษตร อินทรีย์ ตำบล ลวง เหนือ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัด เชียงใหม่. วารสารวิจัยและส่งเสริมวิชาการเกษตร. ,35(3), หน้า 63-72.
- เบอร์มีส บอร์เตอร์คอนซอร์เตียม และเพื่อนไร่พรมแดน. 2547. ทวงสิทธิต่อข้าว ความมั่นคง ทางอาหารและการผลิตถิ่นฐานในดินแดนตะวันออกของประเทศพม่า. เชียงใหม่: วนิดาเพรส. . หน้า 11.
- เพชรบุญ พักเกตุชมพู, นุท โมราชาติ และอุทัย อันพิมพ์. 2559. การสร้างความมั่นคงทางอาหารของเกษตรกรอินทรีย์ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง. วารสารมหาวิทยาลัยนครพนม, 6(2), 69-104.
- กมวัตนาธรรมมหาชน กะชวงละแหล่งข้าวและวัดทนธรรม. 2553. เพื่อสืบทอดและปกป้องรักษาวิถีชีวิตเอกลัทธิวัดทนธรรมลาว II(3), 19.
- กรวินท์ กรประเสริฐวิทย์. 2558. ทศนคติ ความรู้ ความเข้าใจ พฤติกรรม และ คุณลักษณะการใช้งานของเทคโนโลยีที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจในการใช้เครื่องชำระค่าโทรศัพท์อัตโนมัติของประชาชน ในกรุงเทพมหานคร ปี 2558. หน้า 11-12.
- กรวินท์กรประเสริฐวิทย์. 2558. ทศนคติความรู้ความเข้าใจ พฤติกรรม และ คุณลักษณะการใช้งานของเทคโนโลยี ที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจในการใช้เครื่องชำระค่าโทรศัพท์อัตโนมัติ ของประชาชนในกรุงเทพมหานครปี2558 มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- กวิศร์ โพธิพิทักษ์. 2560a. รูปแบบ การ พัฒนา ความ ฉลาด ทาง สังคม ของ ผู้ บริหาร สถาน ศึกษา ชั้น พื้นฐาน.
- . 2560. รูปแบบการพัฒนาความฉลาดทางสังคมของผู้บริหารสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย ราชภัฏ นครสวรรค์.
- กัลยา วานิชปัญญา. 2548. การวิเคราะห์ข้อมูลหลายตัวแปร. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- คณน ไตรจันทร์, ธีรศักดิ์ จินดาบถ และอนุวัต สงสม. 2560. องค์ประกอบความมั่นคงทางอาหารระดับครัวเรือนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้. KASETSART JOURNAL OF SOCIAL SCIENCES 38 (2017). (หน้า 577-587).
- คัมภีร์ สุดแท้. 2553. การ พัฒนา รูปแบบ การ บริหาร งาน วิชาการ สำหรับ โรงเรียน ขนาด เล็ก Development of Academic Administration Model for Small Sized Schools.

Rajabhat Maha Sarakham University Journal,4(2), 127-136.

- จอมขวัญ ชุมชาติ. 2558. ความมั่นคงทางอาหารของชุมชนโคกพะยอม ตำบลละงู อำเภอละงู จังหวัดสตูล มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ หน้า 11.
- จัก คีอุฟ. 2543. ร่วมกันทำงานเพื่อขจัดความหิวโหย สู้สหสวรรษที่ไร้ความหิวโหย. วันอาหารโลก16 ตุลาคม 2543. . หน้า 29.
- จารุวรรณ บัวทอง. 2552. สภาพการเกษตรในประเทศไทย. หน้า 6-9.
- จันรรจ์ บุญศิริ. 2543. ความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของอาจารย์พยาบาลในวิทยาลัยพยาบาล. สังกัดกระทรวงสาธารณสุข. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- จิตนันท์ เดชะคุปต์ และณัฐชญา พวงทอง. 2554. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับครอบครัวและชุมชน. ใน เอกสารสอนชุดวิชาการศึกษาชีวิตครอบครัวและชุมชน มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. 5-7.
- ชนิดา ประดิษฐ์สถาพร, ลออ มหาวรรณศรี, วิไลพร วงศ์คินี และประกายดาว สุทธิ. 2561. กระบวนการ ขับเคลื่อน ความ มั่นคง ทาง อาหาร ผ่าน ผัก พื้นบ้าน จังหวัด ใน เขต ภาค เหนือ ตอน บน. Area Based Development Research Journal,10(3), 214-228.
- ชมแข พงษ์เจริญ. 2555. การพัฒนารูปแบบการจัดการโรงเรียนเชิงสร้างสรรค์และผลิตภาพในประเทศไทย. มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- ฐิติพร โชติดี. 2552. สารนิพนธ์ ความมั่นคงทางอาหารในครัวเรือนของผู้มีรายได้น้อย ในเขตกรุงเทพมหานคร มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ทศนา แคมมณี. 2555. ศาสตร์การสอน กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธัญภรณ์ วิริยา. 2554. งานวิจัย การศึกษาทัศนคติของนักศึกษาสาขาการตลาด ห้อง MK401 ที่มีต่อวิชาการประชาสัมพันธ์เบื้องต้น ของ แผนกการตลาด คณะ บริหารธุรกิจ โรงเรียนนายพลเทคโนโลยีและบริหารธุรกิจ. หน้า 9.
- นพรัตน์ ไชยชนะ และวิระวัฒน์ อุดมทรัพย์. 2559. “ลือกาเวาะ”: วิถี การทำมาหากินกะเหรี่ยงโปว์ บ้านไร่ป่า ตำบลห้วยเขย่ง อำเภอลำดวน จังหวัดกาญจนบุรี. วารสาร อินทนิล ทักษิณ สาร มหาวิทยาลัย ทักษิณ,11(2), 119-140.
- นฤมล คำอ่อน. 2562a. รูปแบบการจัดการเครือข่ายชุมชนเพื่อความมั่นคงทางอาหาร. สาขาวิชาพัฒนศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- . 2562. รูปแบบการจัดการเครือข่ายชุมชนเพื่อความมั่นคงทางอาหาร. สาขาวิชาพัฒนศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร, 60-66.
- นิคม สีเงิน, สุวารีย์ ศรีปุณณะ และอนัญญา โพธิประดิษฐ์. 2561. รูป แบบ การ สร้าง ความ มั่นคง ทาง อาหาร ของ ครัวเรือน ด้วย กระบวนการ สิ่งแวดล้อม ศึกษา ใน ชุมชน ริม น้ำพอง อำเภอ น้ำพอง จังหวัด ขอนแก่น. The Journal of Pacific Institute of Management Science

(Humanities and Social Science),4(2), 120-132.

- บุษบา ทองอุปการ. 2561. อาหาร ท้องถิ่น: ความ มั่นคง ทาง อาหาร ใน มิติ วัฒนธรรม กรณี ศึกษา ชุมชน บ้าน ตลิ่ง แดง จังหวัด กาญจนบุรี. Princess of Naradhiwas University Journal of Humanities and Social Sciences,5(107-119).
- ปภพ จีรัตน์. 2561. การทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของ เกษตรกรในเขตเทศบาลตำบลอุโมงค์ อำเภอมะนัง จังหวัดลำพูน. ปริญญาวิทยาศาสตร มหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนาทรัพยากรและส่งเสริมการเกษตร มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- ปัญญา ทองนิล. 2553. รูปแบบการพัฒนาสมรรถภาพการสอนโดย การบูรณาการแบบสอดแทรก สำหรับนักศึกษาครู เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ของผู้ เรียน. มหาวิทยาลัย ศิลปากร.
- ปิยะพัชร เครือเขื่อนเพชร และคำชูสังข์, ผจกญ ผจกญ. 2560. การ ศึกษา เชิง เปรียบเทียบ เรื่อง ต้นหา ใน พุทธ ศาสนา เถรวาท กับ แนวคิด เรื่อง ความ ต้องการ ใน ทฤษฎี ลำดับ ชั้น ความ ต้องการ ของ มา ส โลว์. วารสาร สังคมศาสตร์ และ มนุษยศาสตร์,43(1), 119-135.
- ปยุตดา มาสวัสดิ์, ประพิณวดี ศิริศุภลักษณ์, อีสริยา นิตินันท์ และบุญญะศิริ, ประภาค. 2559. ปัจจัย ที่มี ผล ต่อ ความ มั่นคง ด้าน อาหาร ของ ครัวเรือน เกษตร ไทย. Journal of Humanities and Social Sciences Valaya Alongkorn,11(2), 347-356.
- พรธิดา วิเชียรปัญญา. 2547. การจัดการความรู้: พื้นฐานการประยุกต์ใช้. กรุงเทพฯ: เอ็กเปอร์เน็ท.
- พรรณภัทร ปลั่งศรีเจริญสุข, วีระเทพ ปทุมเจริญวัฒนา และชิตชงค์ นันทนาเนตร. 2560. กระบวนการ เรียนรู้ที่ส่งเสริมความมั่นคงทางอาหารของชุมชน กรณีศึกษาบ้านยางแดง ตำบลคูยายหมี อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา. วารสารสาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ 10(2).
- พวงรัตน์ ทวีรัตน์. 2538. วิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์. กรุงเทพฯ: สำนัก ทดสอบทางการศึกษาและจิตวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- พัชราวดี อรรถวิวัฒนากุล. 2557. วิทยานิพนธ์ ความมั่นคงทางอาหารของผู้สูงอายุในชุมชนชนบท จังหวัดพัทลุงสาขาวิชาสาธารณสุขชุมชน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา.
- ภัทรพร เกษสังข์. 2559. การวิจัยปฏิบัติการ. ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย: สำนักพิมพ์แห่ง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ภาณุมาศ สุนทรวิจิตร. 2559. ความ มั่นคง ทาง อาหาร ของ ชุมชน คลอง แดน: กรณี ศึกษา ตำบล คลอง แดน อำเภอ ระโนด จังหวัด สงขลา. มหาวิทยาลัย สงขลา นครินทร์.
- มินตรา สารระรักษ์ และเสาวลักษณ์ แสนนาม. 2557. ความ มั่นคง ทาง อาหาร ใน ครัวเรือน ของ ประชาชน บ้านเมือง หมี น้อย ตำบล กวน วัน อำเภอ เมือง จังหวัด หนองคาย. วารสาร

- วิทยาศาสตร์ และ เทคโนโลยี มหาวิทยาลัย อุบลราชธานี, 16(3), 25-37.
- มียากาวะ, ทาดาโอะ. 2550. เศรษฐมิติเบื้องต้น. กรุงเทพฯ: รั้วแจ้ง.
- รัฐกรณ์ ตีระพงษ์ศักดิ์. 2558. ความรู้ ทักษะคนดี และ พฤติกรรมต่อการใช้จักรยานของประชาชนในเขต กรุงเทพมหานคร. สาขาวิชาการสื่อสารเชิงกลยุทธ์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- ลัดดา รักจรรยาบรรณ. 2557. การพัฒนาการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไปใน มหาวิทยาลัยบูรพา งานนิพนธ์การศึกษาตามหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารทั่วไป วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา. หน้า 13.
- วรรณ สิงห์คำ. 2549. รูปแบบการพัฒนาร่วมกันมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าอย่างยั่งยืน กรณีศึกษา ป่าดงแม่-ดงค้ำกลาง อำเภอนาทม จ.นครพนม. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- วันทนีย์ ชัย ฤทธิ์, ชื่อ, นพ วรรณ เปี้ย และโอ, สุ จินดา จารุ พัฒน์ มา รุ. 2555. ปัจจัย ที่ มี ความสัมพันธ์ กับ ความ มั่นคง ทาง อาหาร ของ ผู้ สูงอายุ ใน ชุมชน ชนบท ทาง ภาค ใต้. Ramathibodi Nursing Journal, 18(3), 311-326.
- วันทนีย์ ชัยฤทธิ์, นพวรรณ เปี้ยชื่อ และสุจินดา จารุพัฒน์มารุโอ. 2555. ปัจจัย ที่ มี ความสัมพันธ์ กับ ความ มั่นคง ทาง อาหาร ของ ผู้ สูงอายุ ใน ชุมชน ชนบท ทาง ภาค ใต้. Ramathibodi Nursing Journal, 18(3), 311-326.
- วารุ เพ็ญสวัสดิ์. 2553. การวิจัยพัฒนารูปแบบ. . วารสารมหาวิทยาลัย ราชภัฏสกลนคร, 2(4), หน้า 1-15.
- วิษญ์พล อุไรวรรณชัย. 2561. ทักษะคนดีของผู้ประกอบการธุรกิจขนาดกลางและย่อม (SMEs) ที่มีต่อการปฏิรูปดิจิทัล (Digital Transformation) ด้วยระบบบริหารจัดการผ่านเว็บไซต์ สำหรับองค์กร (Web-Based Application) การค้นคว้าอิสระเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรนิเทศศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสื่อสารการตลาดดิจิทัล มหาวิทยาลัยกรุงเทพ. หน้า 9.
- วิรัชพัชร ประเสริฐศักดิ์. 2558. ความมั่นคงทางอาหาร: จากพัฒนาการเกษตรสู่เศรษฐกิจพอเพียง วิทยาลัยการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม วารสารการเมืองการปกครอง ปี ที่ 5 (ฉบับที่ 2 มีนาคม – สิงหาคม 2558).
- สนิท สมัครการ. 2519. มีเงินก็นับว่าน่อง มีทองก็นับว่าพี่ ระบบครอบครัวและเครือญาติของไทย. กรุงเทพฯ บรรณกิจเทรดดิ้ง. 4.
- สำนักงานกสิกรรมและป่าไม้อำเภอจำพอน. 2559. รายงานผลการปฏิบัติ และแผนการดำเนินงานด้านการเกษตร ประจำปี 2559-2560. สหวันนะเขต: โรงพิมพ์แห่งรัฐ.
- สิทธิชัย สุวรรณประทีป. 2550. คู่มือการทำกิจกรรมกลุ่มสร้างคุณภาพงาน. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เจริญผล.
- สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. 2536. การวิจัยประเมินผลโครงการ. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เลี้ยงเชียง.

- สุพรรณิ ไชยอำพร. 2560. ความมั่นคงทางอาหาร: สิ่งบ่งชี้ต่างวัฒนธรรมในสังคมไทย. วารสารพัฒนบริหาร.57(1), 200-223.
- สุภัตรา สุภาพ. 2543. สังคมและวัฒนธรรมไทย ค่านิยม ครอบครัวศาสนา ประเพณี กรุงเทพฯ ไทย วัฒนาพานิช 37.
- สุรัชย์ รักษาชาติ. 2545. ความมั่นคงทางอาหารของคนชายขอบ : รูปแบบการบริโภค และแหล่งที่มาของอาหารของ คราวเรือนกะเหรี่ยง ภาคตะวันตก ประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร : ฐานข้อมูลวิทยานิพนธ์ไทย.97.
- สุรพงษ์ โสธนะเสถียร. 2533. การสื่อสารกับสังคม. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อรกานต์ สุนทรวิโรจน์. 2560. ทักษะคิดของกลุ่มคนเจนวายต่อความตั้งใจใช้บริการห้องพักโฮสเทลในเขตกรุงเทพมหานคร. . การค้นคว้าอิสระเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- อัจฉรา ทองประดับ. 2553. การ วิเคราะห์ ผล กระทบ ต่อ ความ มั่นคง ด้าน อาหาร ของ คราวเรือน จาก การ เปลี่ยน พื้นที่ นา ข้าว เป็น พืช เศรษฐกิจ อื่น ๆ ใน ตำบล การะเกด อำเภอ เขียวใหญ่ จังหวัด นครศรีธรรมราช.
- AIFS. 2009-2013. ASEAN INTEGRATED FOOD SECURITY FRAMEWORK AND STRATEGIC PLAN OF ACTION ON FOOD SECURITY IN THE ASEAN REGION(SPA-FS)
- Anyanwu, C.N., Omolewa, M.A, Adeyeri, , C.L.K, Okanlawon, A.B. และ & Siddiqui, A.A (1985.).Adult Education and Community Development. Ibadan: Heinemann Educational Books(Nig.) Ltd.
- Aruma, E. O. และMelvins, Enwuvesi Hanachor. 2017. ABRAHAM MASLOW’S HIERARCHY OF NEEDS AND ASSESSMENT OF NEEDS Department of Adult and Non-Formal Education University of Port Harcourt, P.M.B 5323, Port Harcourt, Rivers State. Nigeria International Journal of Development and Economic Sustainability,5(7), 15-22 (www.eajournals.org).
- Aruma, E.O. 2013. Peace as a Critical Component for Sustainable Community Development in Nigeria. In D.U. Akubuilu (Ed.). African Journal of Educational Foundations (AJEF) 5(1 Enugu: Dpartment of Educational Foundations, Enugu State University of Science and Technology (ESUT).), 180-190.
- . 2016. Human Resource Development from the Perspective of Adult Education. International Journal of continuing Education and Development Studies

(IJCEDS), Volume 3 (Issue No 1 Calabar: Department of continuing Education and Development Studies, University of Calabar.

- Aruma, E.O. . 2014. Peace as a Critical Component for Sustainable Community Development in Nigeria. In D.U. Akubuilu (Ed.) African Journal of Educational Foundations (AJEF) Volume 5 No 1. Enugu: Dpartment of Educational Foundations, Enugu State University of Science and Technology (ESUT). Pp. 180-190.
- Bloom, B. S. 1971. Handbook on formative and summative evaluation of student leaning. United States of America: McGraw-Hill.
- Dam-orn, N และ ๕ C. Paiwithayasiritham. 2020 Model of community network management for food security. Journal of Social Science and Buddhistic Anthropology 5(8), 470-485. [In Thai].
- Eisner, E 1977 Education Connoisseurship and Criticism: Their Form and Functions in Educational Evaluation. Journal of Aesthetic Education, 192-193.
- Fakket, P., C. Morachat และ ๕ U. Unphim. 2016. Creating Food Security of Organic Farmers in the Lower Northeast of Thailand Nakhon Phanom University Journal 6(2), 96-104. [In Thai].
- Food and Agriculture Organization of the United Nations. 2006. Food Security. Policy Brief in Policy Brief 2), 1.
- . 2018. The 45 th session of the Committee on World Food Security report. Rome.
- Hope, A. และ ๕ Timmel, S. . 1995. Hope, A. and Timmel, S. (1995). Training for Transformation Books 1 to 3. A Handbook for Community Workers. Gweru: Mambo Press. .
- Intarapoom. 2017. Effects of expanding arable land on food security of Framers Sugar Cane Growers in Khon Kaen Province. (Doctor of Philosophy Thesis). Mahasarakham University.
- Keeves, P J. 1988. "Model and Model Building" Educational Research Methodology and Measurement: An International Handbook. Oxford: Pergamon Press.
- Kham District Agriculture and Forestry Office. 2019. Report on the export of the non-timber forest products of Muang Kham, Xieng Khuang Province Lao People's

- Democratic Republic. Xieng Khuang. Kham District Agriculture and Forestry Office.
- Khayankan, W., S. Leetrakul, C. Suwan และ N. Promjaisa. 2020 The guidelines strengthening border community food security in special economic zone of Chiangrai province *Journal of Educational Measurement*,37(102), 126-137.
- Khemmarath, S. 2002. Etudes des filières des produits agro-alimentaires au Laos Travail de fin d'étude approfondis en sciences agronomiques et ingénierie biologique. Faculté universitaire des science agronomiques et ingénierie biologique de Gembloux. Belgium.
- Masawas, P., P. Sirisupaluxana และ I. N. Bunyasiri. 2016. Factors Affecting Food Security of Thai Agricultural Households. . *VRU Research and Development Journal* 11(2), 347-356. [In Thai].
- Maslow, A. H 1999. *Toward a Psychology of Being*. (3rd ed). New York: John Wiley&Sons.
- Ministry of Agriculture and Forestry, Lao PDR. . 2014. *Crop Statistics 2014*, Planning and Cooperation Division, Department of Agriculture, Ministry of Agriculture and Forestry. . 17-25.
- Mishra, B. P. 2005. *Factors Affecting Food Insecurity at Household Level in Kailali District of Nepal*. Doctoral dissertation, Chiang Mai: Graduate School, Chiang Mai University.
- Mulwa, F.W 2008. *Demystifying Participatory Community Development*. Nairobi: Paulines Publications Africa.
- National Assembly of Lao PDR. 2005. *family law (Revised edition) No 05/NAL*. vientiane capital dated 26 July 2005. 1.
- National Institute of Agriculture Planning and Projection. 2000. *Lao PDR Food Security Strategy in the Period 2001-2010*. Vientiane.
- Omene, G. . 2001. *The Address of Managing Director of Niger Delta Development Commission (NDDC)*. In *Proceedings of the SPDC Integrated Environment and Community Development Stakeholders' Workshop Held in Petroleum Training Institute, Effurun, Delta State from 13th – 15th March*. . 48-49.
- Onah, F.O. 2015. *Human Resource Management 4th Edition*. Enugu: John Jacob's

Classic Publishers Ltd.

- Palachai, T., N. Piaseu และ S. J. Maruo. 2016. Factors Related to Food Security among Adolescents in A Rural Community of the Northeastern Thailand. *Journal of Nursing and Health Care*,34(2), 142-151. [in Thai].
- Pingmoung. R, M. Muakkul, W. Sepal และ T. Lahuna. 2017. Biodiversity toward Food Security of Ethnic Groups in Maekok and Mekong River Basin: Case Study in Chiang Rai Province. *Journal of Social Academic*,10(2), 25-45. [in Thai].
- Piyanart Imdee. 2004 Food security of rural communities: a case study of Pakha Village No 2 Nan district, Nan Province. (Master's Thesis on Community Development) Thammasat University. Bangkok.
- Rondinelli, D. . 1993. Development Projects as Policy Experiments. An Adaptive Approach to Development Administration 2nd Edition. London: Methuen.
- Santrock, J.W. . 2011. Educational Psychology Fifth Edition. New York: McGraw-Hill.
- Schaefer, R.T. . 2005. Sociology Ninth Edition . New York: McGraw Hill.
- Sitthisuntikul, K., K. Satienperakul และ B. Jolanun. 2018. Approaches to Develop Food Security in the Organic Communities Luang Neua Sub-district, Doi-Saket District, Chiang Mai. *Journal of Agricultural Research and Extension*,35(3), 63-72.
- South Centre. 1997. Universal Food Security : Issues for the South. Geneva: Atar. . 1.
- Sringoen, N., S. Sripoona, A. Popradit และ P. Cherdgotha. 2018 Food Security Model for Households by Environmental Education Process in Pong Riverside Communiyies, Khonkaen Province *Journal of Pacific Institute of Management Science* 4(1), 120-132. [in Thai].
- Steiner, L. 1998. Organizational Dilemmas as Barriers to Learning The Learning Organization,5(4), 193-201.
- Sub-Committees of the General Assembly of Mueang Kham. 2019. Report on the 5-Year Economic and Social Report of Mueang Kham, Xiengkhouang Province, Lao People's Democratic Republic. Xiengkhwang. Mueang Kham Governor's Office.
- Taro Yamane. 1973. Statistics: an introductory analysis. New York: Harper International.
- Thammavong, K., C. Vaseenonta, L. Romyen และ S. Singyabuth. 2019. Factors Affecting the Poor Households in Boualpha District, Khammouane Province, Lao People's

- Democratic Republic Journal of Humanities & Social Sciences 17(2), 239-253. [In Thai].
- The Federal Ministry for Economic Cooperation and Development (BMZ) and ASEAN Sustainable Agrifood Systems (ASEAN SAS). 2016. Asean Integrated Food Security (Aifs) Framework and Strategic Plan of Action on Food Security in the Asean Region (Spa-Fs) 2015-2020. Bangkok: Kaenchand Printing Center Co., Ltd.
- Todaro, M.P และ Smith, S.C. . 2009. Economic Development Tenth Edition. London: Addison – Wesley.
- United Nations Development Programme. 1994. HUMAN DEVELOPMENT REPORT 1994 New York Oxford University. ISBN 0-19-509170-1), P:27
- Vongsay C., P. Tanpichai, S. Srisuantang และ W. Soopunyo. 2014 The variety of natural resources to food security of Pialat Community, Sangthong District, Vientiane Capital of the Lao People's Democratic Republic (Lao PDR). Veridian E-Journal 7(2): 156-172. [In Thai].
- Yaimuang S. 2012 Indicators of food security at community level. Nonthaburi. Biothai. 192 p. [In Thai].

ภาคผนวก ก
แบบสอบถามงานวิจัย

แบบสอบถามสำหรับการวิจัย

เรื่อง การพัฒนารูปแบบการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนของเกษตรกร
ในเขตเมืองคำ แขวงเชียงขวาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

คำชี้แจง: แบบสอบถามชุดนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อการศึกษา การสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับ
ครัวเรือนของเกษตรกร

เมืองคำ แขวงเชียงขวาง สาธารณรัฐประชาธิปไตย ประชาชนลาว ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของ
การศึกษาตามหลักสูตรปริญญาเอก สาขาพัฒนาทรัพยากรและส่งเสริมการเกษตร มหาวิทยาลัย
แม่โจ้ คำตอบในแบบสัมภาษณ์นี้จะนำไปใช้เพื่อการศึกษาวิจัยเท่านั้น จึงใคร่ขอความร่วมมือจาก
ท่านกรุณาตอบคำถามทุกข้อตามความเป็นจริงและความคิดเห็นของท่าน แบบสอบถามชุดนี้
แบ่งเป็น 3 ตอน ดังนี้:

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป (ข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคล เศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกร)

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับความรู้ และทัศนคติที่มีต่อการสร้างความมั่นคงทางอาหารของเกษตรกร

ตอนที่ 3 การสร้างความมั่นคงทางอาหารของหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกร

ตอนที่ 4 การศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการสร้างความมั่นคงทางอาหารของครัวเรือน
เกษตรกร

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป (ข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคล เศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกร)

คำชี้แจง กรุณาทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง ( ) หน้าข้อความเพียงตัวเลือกเดียว หรือ เติมค่าลงใน
ช่องว่างที่ตรงกับความเป็นจริงของท่านมากที่สุด

1. ข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคลของเกษตรกร

เพศ

( ) 1. ชาย

( ) 2. หญิง

อายุ.....ปี

สถานภาพ

( ) 1. สมรส

( ) 2. โสด

( ) 3. หม้าย

( ) 4. หย่าหรือแยกกันอยู่

ท่านสำเร็จการศึกษาสูงสุดระดับ

( ) 1. ไม่ได้เรียน

( ) 5. ปวส. หรือ อนุปริญญา

( ) 2. ประถมศึกษาหรือต่ำกว่าประถม

( ) 6. ปริญญาตรีหรือ สูงกว่าปริญญาตรี

( ) 3. มัธยมศึกษาตอนต้น

( ) 4. มัธยมศึกษาตอนปลาย หรือ ปวช.

ชาติพันธุ์

( ) 1 . ลาวลุ่ม ( ) 2 . ม้ง ( ) 3 . กริมมรุ ( ) 4 . อื่น ๆ

2. ข้อมูลทางด้านเศรษฐกิจของเกษตรกร

จำนวนสมาชิกในครอบครัว.....คน

จำนวนแรงงานในครอบครัว.....คน

รายได้หลักในครอบครัวของท่าน .....บาทต่อเดือน

ครอบครัวมีรายได้เสริมจากอาชีพอื่น ๆ ที่ทำอยู่ต่อเดือนถ้ามีเท่าไร (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

( ) 1. ไม่มี

( ) 2. มี

อาชีพ.....รายได้.....บาท

รายจ่ายรวมของครอบครัวต่อเดือน.....บาท

- พื้นที่ทำการเกษตรในครอบครัวของท่าน

พื้นที่ทำการเกษตรปัจจุบันทั้งหมด.....ไร่

สถานการณ์ถือครองที่ดิน (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

ของตนเอง.....ไร่

เช่า.....ไร่

ที่ดินของพ่อ แม่ ญาติ พี่น้อง.....ไร่

จำนวนหนี้สินในครอบครัวของท่าน จำนวน.....บาท

3. ข้อมูลทางสังคมของเกษตรกร

ปัจจุบันท่านได้ดำรงตำแหน่งทางสังคม หรือไม่

( ) 1. ไม่ได้ดำรงตำแหน่งทางสังคม เพราะเหตุใด.....

( ) 2. มีตำแหน่งทางสังคม (โปรดระบุตำแหน่งทางสังคมของท่าน)

1.....

2.....

3.....

4.....

ปัจจุบันท่านได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มของหมู่บ้านหรือเมือง หรือไม่

(ตัวอย่าง เช่น กลุ่มกองทุนหมู่บ้าน กลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ กลุ่มสหกรณ์การเกษตร กลุ่มอาสาสมัครต่างๆ เป็นต้น)

( ) 1. ไม่เข้าร่วมเลย เพราะเหตุใด.....

( ) 2. ได้เข้าร่วม จำนวน.....กลุ่ม (โปรดระบุชื่อกลุ่มที่ท่านได้เข้าร่วมเป็นสมาชิก)

1.....

2.....

3.....

4.....

ในรอบ 1 ปี ท่านได้มีการติดต่อเจ้าหน้าที่ทางด้านการเกษตร หรือไม่

( ) 1. ไม่เคย เพราะ.....

( ) 2. เคย จำนวน.....ครั้ง

โปรดระบุ เรื่องท่านติดต่อกับเจ้าหน้าที่ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

( ) 1. การทำเกษตร

( ) 2. โภชนาการอาหาร

( ) 3. การจัดการพื้นที่ทำการเกษตร

( ) 4. การจัดการโรคและศัตรูของพืชหรือสัตว์

( ) 5. การกักโรค และแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร

( ) 6. การจัดจำหน่าย หรือการตลาด

( ) 7. อื่นๆ .....

ในรอบ 1 ปีท่านเคยผ่านการเข้าฝึกอบรม หรือศึกษาดูงานที่เกี่ยวกับการผลิตอาหารหรือไม่ (ตัวอย่าง เช่น การโภชนาการอาหาร, การผลิตพืช, สัตว์, การทำปุ๋ยหรือน้ำหมักอินทรีย์ การป้องกันกำจัดศัตรูพืช, การออมทรัพย์ การดูงานศูนย์เรียนรู้ต่างๆ เป็นต้น)

( ) 1. ไม่เคย เพราะเหตุใด.....

( ) 2. เคย จำนวน.....ครั้ง

โปรดระบุ กิจกรรมที่ท่านเข้าร่วมฝึกอบรม หรือศึกษาดูงาน

1.....

2.....

3.....

4.....

ท่านได้รับข้อมูลข่าวสารจากสื่อต่าง ๆ

สื่อวิทยุ จำนวน.....ครั้งต่อเดือน

สื่อโทรทัศน์ จำนวน.....ครั้งต่อเดือน

สื่อสิ่งพิมพ์ จำนวน.....ครั้งต่อเดือน

เพื่อนบ้าน จำนวน.....ครั้งต่อเดือน

เจ้าหน้าที่ จำนวน.....ครั้งต่อเดือน

อื่น ๆ (ระบุ.....) จำนวน.....ครั้งต่อเดือน

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับความรู้ และทัศนคติที่มีต่อการสร้างความมั่นคงทางอาหารของเกษตรกร

2.1 การศึกษาความรู้เกี่ยวกับการสร้างความมั่นคงทางอาหารของครัวเรือนเกษตรกรในเมืองคำ แขวงเชียงขวาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

คำชี้แจง โปรดพิจารณาคำตอบ และใส่เครื่องหมาย $\surd$ ในช่องว่าง ที่ท่านเห็นว่า “ถูก” หรือ “ผิด” ให้ครบทุกข้อ

ข้อ	คำถาม	คำตอบ	
		ถูก	ผิด
1	แนวทางการสร้างความมั่นคงมุ่งให้เกิดการมีอาหารเพียงพอกับความ ต้องการในการบริโภคของเกษตรกรและครัวเรือน		
2	การทำเกษตรเป็นพื้นฐานในการสร้างความมั่นคงทางอาหาร		
3	การเกิดความไม่มั่นคงทางอาหารเนื่องจากพื้นที่ทำการเกษตรลดลง		
4	การผลิตเกษตรแบบธรรมชาติและเกษตรแบบผสมผสานทำให้มีความมั่นคงทางอาหารมากขึ้น		
5	การทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายครัวเรือน ทำให้เกษตรกรทราบถึงค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็น		
6	การเก็บออมไว้บางส่วน เพื่อนำไปใช้ซื้ออาหารในยามจำเป็น		
7	การทำเกษตรไม่จำเป็นต้องมีทุนก็สามารถทำได้		
8	การมีแรงงานทำเกษตรมากเป็นปัจจัยที่สำคัญในการสร้างความมั่นคงทางอาหารในครัวเรือน		
9	การวางแผนและการเตรียมความพร้อมก่อนการปลูกพืชหรือเลี้ยงสัตว์ จะทำให้เกษตรกรสามารถรับมือกับภัยพิบัติทางธรรมชาติ หรือปัญหาทางด้านเศรษฐกิจได้		
10	แหล่งน้ำไม่ใช่ปัจจัยสำคัญของการผลิตการเกษตรที่สร้างให้เกิดความไม่มั่นคงทางอาหาร		
11	การรับฟังความคิดเห็นและร่วมกันวางแผนของสมาชิกในครอบครัว เพื่อแก้ปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นในครัวเรือนเกษตรกรเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้อง		
12	เกษตรกรต้องมีการศึกษาหาความรู้ และเตรียมพร้อมรับมือเสมอภายใต้สภาพอากาศที่เปลี่ยนแปลงสูงที่มีผลต่อการแสวงหาอาหาร		
13	เกษตรกรต้องมีการพิจารณาความรู้ หรือวิทยาการสมัยใหม่อย่างรอบคอบก่อน		

	นำมาปรับใช้ในการทำเกษตรกรรมของตนเอง		
14	เกษตรกรไม่จำเป็นต้องค้นหาความรู้วิชาการสมัยใหม่ แต่สามารถได้ผลผลิตที่มีคุณภาพ และสามารถสร้างความมั่นคงทางด้านอาหารได้		
15	เกษตรกรไม่จำเป็นต้องทำการเกษตรในพื้นที่ที่ถูกต้องตามหลักกฎหมาย สามารถบุกรุกพื้นที่ของคนอื่น พื้นที่สาธารณะ หรือพื้นที่ป่าไม้ โดยไม่ได้รับอนุญาตได้		
16	การทำเกษตรกรรมจะคำนึงถึงการเกษตรที่เป็นมิตรต่อสุขภาพของเกษตรกร ผู้บริโภค และสิ่งแวดล้อม		
17	เกษตรกรไม่จำเป็นต้องมีการเลือกผลิตและบริโภคอาหารที่สะอาดปลอดภัยต่อครัวเรือน		
18	เกษตรกรมีการเลือกวัตถุดิบที่ปลอดภัยในการปรุงแต่งอาหารให้ถูกต้องตามหลักโภชนาการ		
19	เกษตรกรไม่จำเป็นต้องเก็บตุนอาหารเพื่อบริโภคเพียงพอในครัวเรือน		
20	เกษตรกรมีแหล่งน้ำที่สะอาดเพื่อการบริโภคและ ทำการเกษตรได้ตลอดทั้งปี		
21	เกษตรกรต้องมีแหล่งเก็บอาหารในยามที่จำเป็นเพื่อป้องกันการขาดแคลนอาหารในครัวเรือน		

2.2 การศึกษาทัศนคติที่มีต่อการสร้างความมั่นคงทางอาหารของเกษตรกรในเมืองคำ แขวงเชียงขวาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

คำชี้แจง โปรดพิจารณา และใส่เครื่องหมาย ✓ ลงในช่องว่าง ตามระดับความคิดเห็นของท่าน

ระดับ 5 = หมายถึง เห็นด้วยมากที่สุด
 ระดับ 4 = หมายถึง เห็นด้วยมาก
 ระดับ 3 = หมายถึง เห็นด้วยปานกลาง
 ระดับ 2 = หมายถึง เห็นด้วยน้อย
 ระดับ 1 = หมายถึง เห็นด้วยน้อยที่สุด

ข้อ	ประเด็นคำถาม	ระดับความคิดเห็น				
		5	4	3	2	1
	ด้านการมีอาหารถึงพร้อม (Food availability)					
1	การทำเกษตรกรรมจะต้องทำตามความพอดีกับขนาด					

	ของพื้นที่ ทุน แรงงาน ที่ครัวเรือนเกษตรกรมีอยู่				
2	แรงงานที่ใช้ในการทำเกษตรกรรมต้องมาจาก ครัวเรือนเป็นหลัก				
3	แหล่งน้ำเป็นปัจจัยสำคัญต่อการผลิตเกษตรเพื่อให้ ได้ผลผลิตตลอดปี				
4	การเกษตรกรรมต้องเริ่มทำอย่างพอมี พอกิน พอใช้ ก่อน เมื่อมีพื้นฐานมั่นคงแล้วจึงค่อยทำการขยาย ให้เจริญมากขึ้น				
5	การทำเกษตรกรรมในแต่ละครั้งต้องยึดความประหยัด และตัดทอนค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็นในทุก ๆ ด้านของการ ผลิต				
6	การผลิตทางการเกษตรต้องมีเครื่องมือ หรืออุปกรณ์ที่ เหมาะสมเพียงพอกับกิจกรรมต่าง ๆ ของการผลิต				
7	การมีพันธุ์พืช หรือพันธุ์สัตว์ที่ดีสามารถมีอาหารที่ดีได้				
8	การมีพื้นที่ผลิตอาหารไว้บริโภคเองได้ตลอดทั้งปีมาก ว่าการนำอาหารมาจากแหล่งอื่น				
	ด้านการเข้าถึงอาหาร (Food accessibility)				
1	ในทุกครัวเรือนควรมีการผลิตเองตลอดทั้งปี และ สามารถเก็บอาหารได้ทุกเมื่อ เมื่อมีความต้องการ หรือ ขาดแคลนด้านอาหาร				
2	การมีที่ดินเป็นของตนเองสามารถผลิตอาหารให้ เพียงพอและต่อเนื่องเป็นสิ่งสำคัญในครัวเรือน				
3	ในทุกครัวเรือนควรมีแหล่งน้ำที่เพียงพอในการทำ เกษตรกร และบริโภคตลอดทั้งปี				
4	การมีตลาดในชุมชนเกษตรกรสามารถซื้ออาหารที่ จำเป็นที่ไม่ได้ผลิตเองหรือขายได้				
5	การมีแหล่งอาหารธรรมชาติที่สมบูรณ์ และมีความ หลากหลายทางชีวภาพที่สามารถนำเป็นอาหารได้ นับว่าสำคัญมาก				
	ด้านการใช้ประโยชน์ของการอาหาร (Food utility)				

1	ในครัวเรือนควรมีเกณฑ์การเลือกซื้อและ บริโภค อาหารที่มีความสะอาดและปลอดภัย					
2	การเลือกผลิต และบริโภคอาหารให้ครบตามหลัก โภชนาการ โดยบริโภคตามเกณฑ์ที่กองโภชนาการได้ แนะนำ มีความหลากหลายของชนิดอาหารเป็นสิ่ง สำคัญ					
3	การมีแหล่งน้ำที่สะอาดที่สามารถนำมาบริโภค และ ประกอบอาหารถือเป็นสิ่งสำคัญ					
4	การเข้าใจ และรู้วิธีการปรุงอาหารอย่างเหมาะสม เช่น การเลือกวัตถุดิบที่ดีการเตรียมอาหารที่สะอาดและ ปลอดภัยเป็นสิ่งสำคัญ					
5	ในครัวเรือนจะต้องมีการรับประทานอาหารให้ถูกเวลา ถูกต้องหลักโภชนาการอาหารเช่น การทานอาหารให้ ครบสามมื้อ					
	ด้านความมีเสถียรภาพของอาหาร (Food stability)					
1	การมีพื้นที่ที่ดีสามารถผลิตอาหารเอง					
2	การมีแหล่งเก็บน้ำสะอาดเพื่อบริโภค และทำ การเกษตรในครัวเรือนเป็นสิ่งจำเป็น					
3	การมีแหล่งจัดการที่ทิ้งขยะหรือที่ทิ้งสารเคมีทางการ เกษตรเป็นสิ่งสำคัญ					
4	การวางแผนการทำเกษตรในแต่ละครั้งจะต้อง พิจารณาถึงความต้องการเพื่อบริโภค และตลาด					
5	การมีเงินออมไว้ใช้เมื่อมีความจำเป็นต้องซื้ออาหารซึ่งทุก ครัวเรือนต้องมี					
6	การเป็นสมาชิกกลุ่ม สมาคม สหพันธ์ หรือองค์กร ทางด้านเกษตรจะเป็นประโยชน์ เพื่อการได้รับ ความช่วยเหลือด้านอาหารยามขาดแคลน และมี อำนาจในการต่อรองเรื่องราคาผลผลิต					
7	การมีศูนย์เรียนรู้ที่สามารถให้ข้อมูลทางการเกษตร และการใช้ประโยชน์อาหารและอื่น ๆ เป็นสิ่งสำคัญ					

ตอนที่ 3 การสร้างความมั่นคงทางอาหารของเกษตรกร

ข้อมูลเกี่ยวกับการสร้างความมั่นคงทางอาหารของครัวเรือนเกษตรกรในเมืองคำ แขวงเชียงขวาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

คำชี้แจง คำถามเกี่ยวกับการสร้างความมั่นคงทางอาหารของครัวเรือนเกษตรกรในเมืองคำ แขวงเชียงขวาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวโดยขอให้ท่านลงข้อมูลที่ตรงตามความเป็นจริงลงในช่องว่างที่กำหนดให้ที่คิดว่าตรงกับความมั่นคงของอาหารมากที่สุด โดยทำเครื่องหมายถูก ✓ ในช่องว่างที่ตรงตามระดับการปฏิบัติของท่านมากที่สุด

<u>โดยกำหนดให้</u>	ระดับ 5	=	หมายถึง ปฏิบัติมากที่สุด
	ระดับ 4	=	หมายถึง ปฏิบัติมาก
	ระดับ 3	=	หมายถึง ปฏิบัติปานกลาง
	ระดับ 2	=	หมายถึง ปฏิบัติน้อย
	ระดับ 1	=	หมายถึง ปฏิบัติน้อยที่สุด

ข้อ	ประเด็นคำถาม	ระดับการปฏิบัติ				
		5	4	3	2	1
	ด้านการมีอาหารถึงพร้อม (Food availability)					
1	ท่านมีพื้นที่ในการทำการเกษตรอย่างเพียงพอสำหรับการผลิตเป็นอาหารไว้บริโภคในครัวเรือน					
2	ท่านมีแรงงานอย่างเพียงพอสำหรับการผลิตทางการเกษตรเพื่อให้ได้มาซึ่งวัตถุดิบสำหรับการทำอาหารตลอดทั้งฤดูกาล					
3	ท่านมีแหล่งน้ำที่เพียงพอต่อการทำการเกษตรกรรมตลอดทั้งฤดูกาล					
4	ท่านมีพันธุ์พืชหรือสัตว์ที่มีปริมาณเพียงพอสำหรับการผลิตเป็นอาหารในครัวเรือน					
5	ท่านมีเงินทุนที่เพียงพอในการดำเนินการผลิตทางการเกษตรเพื่อให้ได้มาซึ่งวัตถุดิบสำหรับการทำอาหารตลอดทั้งฤดูกาล					
6	ท่านมีเครื่องมือหรืออุปกรณ์ที่มีความเหมาะสมกับการทำเกษตรกรรมเพื่อนำผลผลิตมาใช้ประกอบอาหารอย่างเพียงพอสำหรับสมาชิกทุกคนในครอบครัว					
7	ท่านผลิตหรือจัดหาข้าวซึ่งเป็นอาหารหลักให้เพียงพอต่อการบริโภคในครัวเรือนตลอดทั้งปี					

8	ท่านจำหน่ายผลิตทางการเกษตรของตนเองเพื่อเป็นรายได้ไปซื้ออาหารชนิดอื่น ๆ ไว้สำหรับการบริโภคอย่างเพียงพอในครอบครัว					
ด้านการเข้าถึงอาหาร (Food accessibility)						
1	ท่านผลิตผลผลิตทางการเกษตรเพื่อนำมาใช้ประกอบการทำอาหารได้ตลอดทั้งปี					
2	ท่านเก็บผลผลิตทางการเกษตรไว้บริโภคเป็นอาหารได้ทุกเมื่อที่มีความต้องการหรือช่วงขาดแคลนอาหาร					
3	ท่านได้ทำการเกษตรเพื่อการผลิตอาหารในที่ดินที่ตนเองเป็นเจ้าของ					
4	ท่านซื้ออาหารที่ตนเองไม่สามารถผลิตได้เองจากตลาดในหมู่บ้านหรือที่ใกล้เคียง					
5	ท่านหาอาหารได้จากแหล่งอาหารธรรมชาติในชุมชนตนเองหรือจากชุมชนใกล้เคียงได้อย่างเพียงพอกับความต้องการของตนเองหรือครอบครัว					
6	ท่านเข้าหาแหล่งน้ำที่เพียงพอสำหรับทำการเกษตรได้ตลอดทั้งปี					
ด้านการใช้ประโยชน์ของอาหาร (Food utility)						
1	ท่านทำการเกษตรในระบบเกษตรปลอดภัยเพื่อไม่ให้สารเคมีตกค้างในผลผลิตที่จะนำมาทำเป็นอาหาร					
2	ท่านซื้ออาหารที่สะอาดและปลอดภัยเพื่อนำมาบริโภคในครัวเรือน					
3	ท่านเข้าถึงแหล่งน้ำที่สะอาดมาใช้ในการประกอบการทำอาหารได้อย่างเพียงพอ					
4	ท่านผลิตผลผลิตทางการเกษตรหลากหลายชนิดเพื่อนำมาประกอบอาหารที่มีความหลากหลายและไม่ซ้ำกัน					
5	ท่านซื้อวัตถุดิบหรืออาหารที่มีคุณค่าทางโภชนาการได้จากในชุมชนหรือพื้นที่ใกล้เคียง					
6	ท่านจัดการผลผลิตทางการเกษตรให้มีความสะอาดไว้สำหรับการทำอาหารที่ปลอดภัย					
7	ท่านมีความเข้าใจในการเลือกซื้อวัตถุดิบที่มีคุณภาพสำหรับนำมาทำอาหารในครอบครัว					
8	ท่านบริโภคอาหารให้ถูกต้องตามหลักโภชนาการในทุกวันในครัวเรือน					

	ด้านความมีเสถียรภาพของอาหาร (Food stability)				
1	ท่านได้มีการบำรุงรักษาดินเพื่อให้ผลผลิตมีคุณภาพเหมาะสำหรับการทำเป็นอาหาร				
2	ท่านได้มีการเข้าร่วมอนุรักษ์แหล่งอาหารในธรรมชาติเพื่อให้มีอาหารตลอดทั้งปี				
3	ท่านมีการจัดหาแหล่งน้ำสำหรับการทำเกษตรกรรมไว้อย่างเพียงพอตลอดฤดูกาลผลิต				
4	ท่านได้ปลูกพืชหรือเลี้ยงสัตว์ที่มีช่วงเวลาให้ผลผลิตยาวนาน				
5	ท่านได้ทำเกษตรกรรมที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมหรือชุมชน เช่น เกษตรอินทรีย์ เกษตรผสมผสาน หรือวนเกษตร				
6	ท่านหลีกเลี่ยงที่จะใช้สารเคมีในการทำเกษตรกรรมเพื่อสร้างความปลอดภัยให้แก่ผลผลิตของตนเอง				
7	ท่านได้มีการวางแผนระบบการทำเกษตรตลอดทั้งปี โดยมีการเพาะปลูกพืชหรือเลี้ยงสัตว์ที่สามารถนำมาเป็นอาหารและขายในตลาดได้				
8	ท่านมีการจัดหารายได้สำหรับการซื้ออาหารได้ตลอดทั้งปี				
9	ท่านมีการสร้างรายได้จากการนำผลผลิตทางการเกษตรของตนเองไปจำหน่าย				
10	ท่านมีการเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มทางด้านการเกษตรเพื่อสามารถสนับสนุนการทำเกษตรกรรมหรือการต่อราคาผลผลิต				
11	ท่านได้เพิ่มเติมความรู้จากศูนย์เรียนรู้ในพื้นที่เพื่อที่จะนำข้อมูลกลับมาพัฒนาการทำเกษตรกรรมของตนเอง				

ตอนที่ 4 การศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการสร้างความมั่นคงทางอาหารของ ครัวเรือนเกษตรกร

1. ปัญหา และอุปสรรคในการสร้างความมั่นคงทางอาหารของครัวเรือนเกษตรกร (สามารถตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

( ) 1. ด้านการมีอาหาร

.....
 .....

( ) 2. ด้านการเข้าถึงอาหาร

.....
.....

( ) 3 ด้านการใช้ประโยชน์ของอาหาร

.....
.....

( ) 4. ด้านความมีเสถียรภาพของอาหาร

.....
.....

2. ข้อเสนอแนะของเกษตรกรต่อการสร้างความมั่นคงทางอาหารของครัวเรือนเกษตรกร

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

ขอขอบคุณทุกท่านที่ให้ข้อมูล

ภาคผนวก ข
ผลการทดสอบเครื่องมือในการวิจัย

ผลการทดสอบความเชื่อมั่นของข้อคำถามความรู้ที่มีต่อการพัฒนารูปแบบสร้างความมั่นคงทาง
อาหารในระดับครัวเรือนของเกษตรกรเมืองคำ แขวงเชียงขวาง สาธารณรัฐประชาธิปไตย
ประชาชนลาว

Case Processing Summary

		N	%
Cases	Valid	30	100.0
	Excluded ^a	0	.0
	Total	30	100.0

a. Listwise deletion based on all variables in the procedure.

Reliability Statistics

Cronbach's Alpha	N of Items
.910	21

Item-Total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Squared Multiple Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
KNOWL1	17.47	14.257	.874	.	.902
KNOWL2	17.47	14.257	.874	.	.902
KNOWL3	17.83	13.868	.372	.	.914
KNOWL4	17.50	14.190	.649	.	.904
KNOWL5	17.47	14.257	.874	.	.902
KNOWL6	17.50	14.190	.649	.	.904
KNOWL7	17.60	13.697	.590	.	.905
KNOWL8	17.47	14.257	.874	.	.902
KNOWL9	17.47	14.257	.874	.	.902
KNOWL10	17.50	14.121	.687	.	.903
KNOWL11	17.57	13.978	.541	.	.906
KNOWL12	17.50	14.190	.649	.	.904
KNOWL13	17.47	14.257	.874	.	.902
KNOWL14	17.57	13.771	.625	.	.904
KNOWL15	17.53	14.189	.528	.	.906
KNOWL16	17.50	14.328	.575	.	.905
KNOWL17	17.87	13.982	.334	.	.916
KNOWL18	17.57	14.047	.513	.	.906
KNOWL19	17.63	14.309	.332	.	.913
KNOWL20	17.57	14.392	.375	.	.910
KNOWL21	17.63	13.689	.545	.	.906

ผลการทดสอบความเชื่อมั่นของข้อคำถามทัศนคติที่มีต่อการพัฒนารูปแบบสร้าง ความมั่นคงทาง
อาหารในระดับครัวเรือนของเกษตรกรเมืองคำ แขวงเชียงขวาง สาธารณรัฐประชาธิปไตย
ประชาชนลาว

Case Processing Summary

		N	%
Cases	Valid	30	100.0
	Excluded ^a	0	.0
	Total	30	100.0

a. Listwise deletion based on all variables in the procedure.

Reliability Statistics

Cronbach's Alpha	N of Items
.884	25

Item-Total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
att_a1	107.3333	103.885	.358	.882
att_a2	107.5000	94.052	.709	.872
att_a3	107.2667	98.754	.726	.874
att_a4	107.8000	95.062	.660	.873
att_a5	107.5667	98.047	.545	.877
att_a6	107.3333	103.885	.358	.882
att_a7	107.5000	94.052	.709	.872
att_a8	107.2667	98.754	.726	.874
att_b1	107.3000	107.321	.059	.889
att_b2	107.5000	103.362	.337	.882
att_b3	107.5333	100.395	.408	.881
att_b4	107.5333	98.809	.523	.878
att_b5	107.3667	99.344	.576	.877
att_c1	107.6000	98.386	.588	.876
att_c2	107.1333	103.706	.566	.879
att_c3	107.3000	106.079	.186	.885
att_c4	107.7667	100.323	.408	.881
att_c5	107.1667	107.040	.173	.885
att_c6	108.0333	95.413	.499	.880
att_c7	107.3333	101.333	.416	.881
att_d1	107.3333	97.678	.650	.875
att_d2	107.3333	103.333	.450	.880
att_d3	107.1667	102.764	.344	.882
att_d4	107.2333	106.944	.108	.887
att_d5	107.4000	101.352	.319	.884

ผลการทดสอบความเชื่อมั่นของข้อคำถามการพัฒนารูปแบบสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับ

ครัวเรือนของเกษตรกรเมืองคำ แขวงเชียงขวาง สาธารณรัฐประชาธิปไตย ประชาชนลาว

Case Processing Summary

		N	%
Cases	Valid	30	100.0
	Excluded ^a	0	.0
	Total	30	100.0

a. Listwise deletion based on all variables in the procedure.

Reliability Statistics

Cronbach's Alpha	N of Items
.918	33

Item-Total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
Pract_a1	117.0667	347.099	.046	.921
Pract_a2	117.3667	338.861	.274	.919
Pract_a3	117.4333	325.289	.587	.915
Pract_a4	117.4000	330.110	.485	.916
Pract_a5	117.3667	327.482	.457	.917
Pract_a6	117.9000	322.300	.574	.915
Pract_a7	117.7000	324.838	.639	.914
Pract_a8	118.3667	320.999	.581	.915
Pract_b1	117.6667	314.644	.680	.913
Pract_b2	117.5667	324.254	.664	.914
Pract_b3	117.5333	319.499	.734	.913
Pract_b4	118.1000	330.300	.401	.917
Pract_b5	118.4333	329.633	.394	.918
Pract_b6	117.5333	323.775	.640	.914
Pract_c1	117.2333	335.564	.351	.918
Pract_c2	118.2333	321.289	.584	.915
Pract_c3	118.1333	313.292	.682	.913
Pract_c4	117.3000	333.941	.499	.916
Pract_c5	117.3000	335.734	.499	.916
Pract_c6	117.5667	333.978	.521	.916
Pract_c7	118.9333	343.789	.119	.921
Pract_c8	117.7000	330.562	.329	.919
Pract_d1	117.9333	319.857	.601	.914
Pract_d2	117.9000	326.231	.678	.914
Pract_d3	117.8333	335.109	.316	.918
Pract_d4	118.2333	337.840	.245	.919
Pract_d5	118.4333	331.220	.368	.918
Pract_d6	117.6000	325.834	.609	.915
Pract_d7	117.2333	333.289	.535	.916
Pract_d8	118.4000	320.731	.641	.914
Pract_d9	118.4000	328.524	.463	.916
Pract_d10	117.6667	337.471	.392	.917
Pract_d11	117.4667	334.326	.461	.917

ภาคผนวก ค

ภาพประกอบในการลงเก็บข้อมูลวิจัย

ภาพประกอบในการลงเก็บข้อมูลวิจัย

ภาพที่ 8 การสัมภาษณ์เกษตรกรกลุ่มเป้าหมาย

ภาพที่ 9 ภาพการจัดเวทีประชุมกลุ่ม

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ-สกุล	Miss khantavanh PHOMLASABOUD
เกิดเมื่อ	08 January 1985
ประวัติการศึกษา	2019-2021 Doctor of Philosophy Program in Resource Development and Agricultural Extension 2016-2018 Master degree at National University of Laos, Faculty of Agriculture, Major in sustainable Agricultural Resources Management 2003-2008 Bachelor degree at National University of Laos, Faculty of Agriculture, Major in Agronomy
ประวัติการทำงาน	Address: Faculty of Agriculture and Forest Resources Souphanouvong University, Km 9, Donmai village, Luang Prabang capital, Laos

